

**MAGYAR REGÉNYIRÓK
KÉPES KIADÁSA**

Szerkesztette és bevezetésekkel ellátta
MIKSZÁTH KÁLMÁN

13. KÖTET

AZ UTOLSÓ BÁTORI

Irta

BÁRÓ JÓSIKA MIKLÓS

GERGELY IMRE RAJZAIVAL

ELSŐ KÖTET

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda
1911

TARTALOM

ELŐSZÓ.
A JÁPONIKA S A KÖTÉL.
TUDÓS ÉS KALANDOR.
COELESTA - ALBINUS.
VÁRÓ ÉS VÁRT.
RÉGI SZÉP IDŐK.
GYWLA FEYERWAR.
GYÖNGY-SOROK.
AZ IFJÚ OROSZLÁN ÉS TERVEI.
NŐ-DAEMAGOG.
AZ ÉJ BORZALMAI.
FEJEDELMI TRÉFÁK.
SÍRBAN ELEVEN.
ZSARNOK ÉS KÉM.
FÖLD ALATT ÉS FÖLD FELETT.
FORRONGÁS.
A HAVAS.

ELŐSZÓ.

A Bátori Gábor kora egy volt Erdély évkönyveiben, a legháborgóbbak közül. A kalandor szeszélye tág mezőt nyert az abban forrongó örökös változások közben; s a szerelem szenvedélyesen, cselekvőleg, gyakorlá hatalmát. Lényegében ugyanaz volt, a mi most: de színezete a kor regényességéből vont magához. Menete nem volt azon csendes, csergedező, melly a csevegő pataké, nem rónákon ömleszté ábrándos árjait; a kor viszonyai s veszélyei sziklabérczeket tolának útjába, ezeken korbácsolt fel, ezeken zuhogott le, ezeknek ékein porlott el ezüst gyöngyökké.

Nemes volt vagy nemtelen, nagyszerű vagy kisdedes, miként a lélek s a szív, mellyből forrott ki. Ördög a kaján szívében, gyáva a szűkkeblűében; vállalkozó s merész, de ingatag a csapodáréban; szent, isteni, erős és hatalmas! mikor nemes lélekben lobogott. Illy szerelem belső világát, s szentek szentjét tárja fel e regény, nem csalékony képzeti képekben, hanem úgy, miként az tiszta, fellengő kedélyben él és növekszik; miként minden csalódásai s viszonyai után is nemes marad, s bárminő ingerektől nógatva, bár mindig küzdve ellentoruló indulatokkal, mindannyiszor angyalian s nagyszerűen lép föl, valahányszor tette, cselekvésre kerül a dolog.

Czélja e mellett történetünknek, megmutatni, hogy a legkiválóbb, legszebb tehetségek, fonák nevelés által elaljasodnak; hogy a honszeretet a rénynek s erőnek legmagasb csodáit képes előállítani; végre, hogy a rény a legvadabb, legkegyetlenebb emberrel szemközt, önmagát soha meg nem czáfolja, s hatalma kimérhetlenül nagyobb, elhatározottabb, kivivóbb bármi testi s anyagi erőnél.

Megfelelt-e a jelen regény mindezeknek, s hű maradott-e korának eseményeihez, s történeti személyeinek lelkületeihez, mennyire szabad volt regényben annak maradni: azt elítélni nem a szerzőn áll - s egyedül az, a miről jót mer állani, hogy akaratban s jó szándékban nem volt hiány.

A JÁPONIKA S A KÖTÉL.

- - - Szilaj volt ő, szilajabb a bércezi pataknál.
És szabad és - - - nehezekre - - - sovárgó!

Vörösmarty.¹

Neked térden kellene csúsznod előt-
tem! - - - szemtelen! - -

Victor Hugo.²

Július vége felé 1609. egy tisztos fekete alakot látunk, keskeny folyosóra emelkedő hágcsón haladni, s fölérkezvén, gépileg balra fordulni, kimért halk léptekkel folytatván utját; a folyosó bal oldalán, néhány számokkal jegyzett, összefirkált ajtó látszik, s ezekkel szemben hosszú puszta fal; az egész szűk látkör világítását a folyosó jobb végére nyíló elég tágas ablakból nyeri. Ha illy alakot most festve látnánk: százat mernénk egyre föltenni, hogy Melanchton, vagy az öreg Calvin: a hosszú, bokáig érő fekete talár, a tisztos szakál, s azon felül széles főveg, melly közép a karimátlan kalap s a prémetlen kalpag közt, csalódásunkban megerősítnének. De e történet korában, Kolozsvárnak akármelyik ura, polgárja, sőt utcán szaladgáló gyerkőczje is benne t. Kapornai Demeter urat, vagy a mint ő, mint a régieskedés kedvelője, és szögedi fi, magát aláírni szokta, t. Kapornai Dewmewtewrt, ismerte volna meg.

Midőn a mi szorgalmas és pontos tanítónk, a délutáni fél kettőre a folyosóra föllépett, bizonyos zsibaj hatá meg füleit, melly közé csörömpölés s hangos hahoták vegyültek: valami elegye a korcsmai s vásári lármának; s abból mint vezető hang hallatszék ki néha egy visító szózat.

Tanárunk komolyan álla meg, fejét csóválva, s roppant sárgára pörkölt somfa-botjára támaszkodva: «Hm! hm!» - mormogá magában - «ez a Dimon hangja?» - Néhány lépést haladott újra, egyszerre a zaj lecsillapodott, s éles magánhang hallatá magát, szónokilag meg-megszakadva, s hol fel-, hol leemelkedve, mint egyé, ki valami oktatást tart.

E felkiáltással: «Male feriat pueri?» s előre nyujtott bottal lépett be t. Kapornai ur, hirtelen kilincsnyomás után, a végig nyitott ajtón, a hullámozó gyermektömeg közé, hol őt nevetséges jelenet várta.

Ugyanis, a serdülő múzsafiak nem a tisztos lóczákon, a diákosan ugynevezett falukon ültek, hanem részint azok előtt állottak csomókban s vigyorgó képekkel, részint a tanítói asztal alatti talajra csoportosultak; Dimon pedig a minden csintalanságok kifáradhatlan kezdője, azon tisztos asztalon állott, mellyről a humaniorákat szokta t. Kapornai úr lemennydörgegni; - még pedig hogy állott? Tudnunk kell, hogy Kapornai úr egyéb (nem tréfaképen legyen mondva) dicséretes tulajdonai mellett, igen jó gazda és takarékos volt, s e szellemben, tág hamuszín jáponikát vagy porköponyeget tartott az oskolában, melyet, a pehely- s pormenten tartott hosszú talár könyökkopás mentő intézetekint, fel szokott az oktató órák alatt öltetni.

E tisztos tág öltönyt vette a szentségtörő Dimon magára; s ebben, a majd könyöknyivel termeténél hosszabban, szónokla le az asztról, az őt bámuló gyermekcsoporthoz.

- Lemégy onnan, gaz kölyök! ez volt mind az, a mit Kapornai úr első meglepetésekor kitagolni tuda.

A gyermekek e diktátori hangra azonnal, mint az ungok a tavakba bevetett kő után, elhallgattak s a jövő pillanatban, mint tündérbottal illetve, helyeiken termettek; néhány össze-

csapódást, hanyatt- és orra-bukást kivéve, minden további veszély nélkül. Dimon nem volt utolsó ezek közt, s egy rántással kirázkódván tanítói hüvelyéből, az azt követő pillanatban a veszélyes harmadik vagy úgynevezett szamarak padjában termett.

Kapornai úr gondolkozni látszott; végre szembetűnő erőködéssel magába fojtván, mint illő, méltó haragját: helyet foglalt az asztal mögötti széken.

Minden mély hallgatásban volt.

- Éretted, male feriate coriphaee! Dimon! a tanuló-órát meg nem rövidítem; de tudd meg, hogy lakolni fogsz!

- Nem követtem el semmi rosszat! mond Dimon daczosan.

Dimon árva gyermek volt, a legjobb tanuló az oskolában, de a legcsintalanabb is; ravasz-ságának s magát minden körülményben rögtön feltalálni tudó tehetségének nem volt párja; e mellett feleselő vakmerő s házsártos fiú volt, s minden jó tanulása mellett, valódi mételye az oskolának; tizenhét évű lehetett már, a mi akkor tájban az alsóbb oskolákban sem volt ritkaság.

Születésén homály lebegett - s róla Kapornai maga is csak annyit tudott, hogy néhány évvel történetünk előtt érkezett anyjával, egy igen szép, de beteges nővel Kolozsvárra; ez adta őt által Kapornai úrnak. Halála előtt néhány héttel, mely Kolozsvárra érkezének első évében lepte meg a nőt, Kapornai a gyermeknek szállást fogadott, s azt anyjának hagyományából fizette, sőt a magáéból is pótolta. Szükség Dimonról megjegyeznünk azt is, hogy ő egy volt azon jókor érők közül, kikben minden tehetség előbb fejlődik ki. A többi közt az írást nagy tökélyre vitte, s az akkori divat szerint nagy könnyűséggel birt az első betűknek cifráján, színekkel s képekkel kifestésében. Másik tulajdona volt: mindenkit utánozni tudni, a mi sok nevetésre adott ugyan okot, de néki ellenségeket is szaporított. - Egyébiránt keblében neme a sátáni kedélynek lakott, mert kárörvendő, vakmerő s bosszúálló volt, s mindez bizonyos kedvcsapongással.

De térjünk tanítónkhoz vissza: - Taceas asine! Ez volt Kapornai úrnak nyomós felelete, a Dimon mentségére. - Lucas Pap! kiálta a tanító: s egy magas halvány oláh fiú állott fel köhintve, s fekete daróc szokmányát helyre rántva, könyvét igazítá maga eleibe, s egy két tekintetet vetvén lopva abba, várta a kérdést.

- Mit tudsz Bátori Andrásról? kérdé Kapornai úr.

- Bátori András, felele Pap Lukács, szerfelett gyorsan és hadarva, - a híres Bátori Opos maradéka, ki már a XI. században Salamon és Geiza királyokkal, első cseh király Wratislav ellen, nagy dicsőséggel viaskodott; volt fia - - -

- Fia volt! szól közbe a tanító.

- Fia volt Bátori Andrásnak, a dicséretes lengyel király Bátori István bátyjának: 1582-ben Lengyelországba kihivattatott nagybátyjához, ki iránt s testvérei: István és Boldizsár iránt, kiváló atyai indulattal viseltetett: Pultowskóban a Jezsuiták felügyelése alatt - András nagy előmeneteleket tőn...

- Ne hadarj úgy! felit sem érti az ember.

Pap Lukács nagy lélekzetet vőn s folytatá: később egyházi rendhez lévén kedve, nagybátyjának jóvoltából mechowi prépost lett -

- Hamari!

- Hic sum, felele egy köpczös, kidagadt képű fiú.

- Folytasd. - Pap Lukács leült. Hamari folytatá kábultan s akadozva: Prépost lett - nagybátyjának jóvoltából - Pultowskóban, bátyjának jóvoltából.

- Ül le, oktondi, semmit sem tudsz! - Dimon!

Dimon fölkel.

- Folytasd.

Szép tartással s igen érthető hangon folytatá ez: - Mechowi prépost lett; később mint követ ment Rómába XIII. Gergely pápához, ki őt felszentelte: ott annyira megkedveltette magát, hogy a pápa, fiatalságát nem tekintve, bibornokká nevezte ki; 1589-ben már ermelandi bibornok-püspök volt.

- Jól van, elég! mond Kapornai úr, el nem rejthetve bosszúságát, hogy Dimon oly hibátlanul felel. - Török! folytasd.

Egy beteges kinézésű gyerek kelt föl, alig 13 évű, s folytatá halk, rekedt hangon: - 1594-ben VIII. Kelemen pápa Bátori Andrást követségbe küldötte Erdélybe, öcscséhez Zsigmondhoz, ki már akkor erdélyi fejedelem volt; leginkább azért, hogy őt a töröktől elállásra birja, és a II. Rudolf császár pártjára vegye, a mi sikerült is.

- Elég! most azt mondd meg nekem Köleséri: hogy és mikor lépett Bátori András a fejedelemségre? Ne reszkess úgy! tedd be a könyvedet.

- Bátori András - -

- Majd adok, Dimon! csak sugdoss; - állj ki ide perditte puer! térdepelj le tüstént! Dimon vontatva lépett ki, s közel az asztalhoz letérdepelt; arcza rángatásával minden módon igyekezhén tanulóársait nevetésre birni.

- Tovább, Köleséri, na!

- Bátori Zsigmond (így folytatá a kis Köleséri), minekutána egy képzelt összeesküvésért élete ellen, Erdély legjelesb férfiaiit kivégeztette: újra alkudozásokba lépett II. Rudolf római császárral; 1598. Fehérvárott ünnepélyesen lemondott a fejedelemségről, s azt a császár megbizottjainak átadá. Az oly sokszor, s testvérének Boldizsárnak kivégeztetése által oly mélyen megsértett Bátori András hosszú levelet írt Zsigmondnak, kérte őt, hogy Erdélyről le ne mondjon, mellyet ősei vérökkel védelmeztek.

- Bene, praestanter! mit tudsz tovább?

- Zsigmond, az opoliai s ratibori kárpótlást reménye alólinak találván, újra szokása szerint megváltoztatta gondolkozását, s ugyanazon évi aug. 20-án ideiglen kibékülvén nejével Cristiernával, a fejedelemséget átvette. - 1599-ben újra lemondott Erdélyről, s az oklevél, mellyben azt a császárnak átadta, már készen s aláírva volt, a nélkül, hogy Erdély rendei erről legkevesbet tudtak volna. De alig távoztak el ezen oklevéllel a követek Prága felé a császárhoz, már újra megváltozott Zsigmondnak gondolkodása, s elhatározta magában, a fejedelemséget bibornok nagybátyjának, Bátori Andrásnak átadni.

- Praestantissime! Tanuljatok Köleséritől, gaz gyermekek! Ül le fiam, igen helyesen feleltél. - Muntyán! mi történt tovább?

- Átaladni - - felelt a felszólított oláh fiú nagy lélekzetet véve, ijedt képpel; 1556-ban aztán - (igen gyorsan hadarva) - aztán február 29-én a bibornok megérkezett Kolozsvárra reménytelenül; Zsigmond sietett hozzá, s kegyetlenkedéseit ifjú könnyelműséggel s rossz tanácsadóival mentetve, tökéletesen kibékültek ... (itt Muntyán felakadott) ... kibékültek, tökéletesen ki - ki - bé - békültek -

- Ülj le semmirekellő! Dimon! hogy van tovább?

- Így térden állva feleljek? mond a kérdett duzzadtan.

- Fölkelhetsz, a míg felelsz.

Dimon fölkel, s kevélyen folytatá: Márczius 20-kán, Medgyesen, az egyházban tartott azon nevezetes országgyűlés, melyben Zsigmond, bátyjának, Andrásnak ünnepélyesen átadta a kormányt; kezénél fogva vezette őt a gyűlésbe Zsigmond, melyben Erdély nemességének csak egy része volt jelen; az egyház, a város, és annak minden utczái fegyveres erőtől voltak körözve.

- Örömet vett-e Bátori András át a kormányt?

- Nem! sőt ellenkezve; de végre a változó fejedelem kéréseitől nem menekedhetett.

- Török! mi történt tovább Bátori Andrással?

- Nemsokára, a kormány átvéte után, októberben, Mihály vajda beütött Erdélybe, azon ürügy alatt, hogy a székelyek jogait védendi: kik a Székelytámad nevű, s reájok gyalázatot hozott várat, engedelmeiből lerontván, nagyobb részt hozzá is állottak.

- Nem jól van! kiált közbe Dimon.

- Akkor szólj, midőn kérdenek, - mond Kapornai mérgesen; - mi nincs jól?

- Csak Gyergyó és Csik-szék tévé azon föltételt, hogy a Székelytámad várt engedjék nekik lerontani, melyet a Székelybánja nevetséges nevű várral együtt, mint örökített gyalázatokat tekinték.

- Azt kifeleltem, - mond Török elpirulva, de tudtam; János Zsigmond építette azokat - tudtam jól.

- Ha tudtad, miért nem mondtad, kiált fel Dimon vigyorogva.

- Hallgass! - tovább fiam, Török!

- Bátori András Szeben alá érkezett táborával sietve; már október 27-én reggel 7 órakor csatára került a dolog; vitézül harczolt a bibornok, de a csatát elvesztette, s elébb maga, később seregei futásnak eredtek; mondják 3027 embert vesztett, s Mihály vajda csak 200-at.

- Kemény! folytasd. - Egy csinos szőke ifjú állott fel, kinek ízletes öltözete előkelő családbóli származását bizonyítja. - Bátori András (így folytatá az ifjú) mintegy 100 fegyveressel Udvarhelyre, onnan Csik-székbe szaladt: azonban Ördög Balázs felbujtotta a székelyeket, s azok a hegyek szorosaiban Naskalat nevű helynél, az éhes, szomjas és fáradt fejedelmet véletlenül megtámadták; hallatlan vitézséggel hosszasan védte magát Bátori András Mikó Miklóssal együtt, ki már a leölt s részint megszaladt 100 közül egyedül vala nála; a fejedelem sebet kapott homlokán, s összerogyott. - Fejét vágatta le Ördög Balázs.

- Mikor?

- November 16-án, felel Kemény.

- Nem igaz, mond Dimon; november 2-án.

Kapornai bosszúsán rázta fejét. - Ez meg nem ment a büntetéstől, szólt, semmirekellő! annyival hibásabb vagy, mert az Isten észét adott, de nem tudod jóra fordítani.

- Ne fészkelődjél! térdepelj csendesen s fogd be a szád.

Dimon büszkén tekintett maga körül, mintha mondaná: mit tudtok ti oktondik! csak én tudok mindent.

- Mit mondott Mihály vajda, midőn a Bástya fejét elébe vitték?
- Ő és Flórián, a neje, így sóhajtottak fel: Szegény lelkész!
- Nem igaz! kiált fel Dimon.
- Igaz biz az - agyarkodik neki Kapornai.
- Bocsnatát kérek, de nem igaz, ismétlé Dimon, hiszen oláhok voltak, tehát ezt mondták: Szerakuly Pópá!³

A gyermekek nevettek, a mi Kapornai urat kissé kivette állásából. - Hm! - mond - igaz! de az egyre megy! Si tacuisses, philosophus mansisses. Egy szavadat se halljam többé; mert kettőzöm büntetésedet, mellyet úgy sem kerülsz ki.

Dimon összevoná homlokát s maga elébe bámult, mint ki terven gondolkozik; néha arcának kifejezése vad elszánásra mutatott, s vonásait láng borítá el.

- Mondj nekünk valamit Bocskairól - szól Keményhez a tanító.
- Bocskai István - felel Kemény, - váradi számkivetéséből lépett fel, s fegyveres erőt gyűjtván magának, 1604 körül több nevezetes győzedelmet vett a németeken; Betlen Gábor feles erdélyiekkel jött segítségére: de mind a mellett ezen évben Erdélybe be nem jöhetett. 1605-ben Meggyesen választatott fejedelemnek. Ugyanezen évben Mehemet vezér őt királynak nevezte ki, sőt megkoronázta, de ő e címmel sohasem élt, s végig magát csak erdélyi fejedelemnek nevezé. 1606-ban békét kötött Rudolffal, Erdély és Magyarország nagy része fejedelemnek ünnepélyesen elismertetett; de nemsokára meghalt.⁴
- Elég! praestanter, igen helyesen!
- Gyergyai! Bocskai után ki lépett a fejedelemségre?
- Felsővadászi Rákóczi Zsigmond, (felelt a kérdett karcsú s igen virgoncz kinézésű ifjú) született - -
- Nem akarom most azt tudni; csak röviden; ott kezd: Egri kapitányból - úgy sem igen sok nevezetes dolgot tett ezen egyébiránt igen jámbor fejedelem.
- Semmit! mond Dimon, az ujjával rajzolgatva a deszkázaton.

Gyergyai folytatá: - Egri kapitányból Erdély kormányzója lett, 1607 február 8-kán; fejedelemmé választatott márczius 3-kán, Kolozsvárott fényes szertartással a piaci egyházban hivatalába iktattatott; de ugyan azon évben már december 5-én lemondott a fejedelemségről, s Felső-Vadász nevű falujában csendesen meghalálozott.⁵

- Requiescat in pace! mond Dimon még mindig rajzolgatva ujjával.

Kapornai úr, Dimonnak minden közbeszólására lángba borult; azonban dicséretére mondhatjuk, hogy a derék tanító, példás béketűrését el nem veszté. Ő Dimonnak semmit sem nézett el, s mindamellett titkon bizonyos kevélykedést érzett magában e tanítványa tekintetében: kitől az elsőséget, vásottsága mellett is, eltagadni igazságtalannak vélte. De az is igaz, hogy Dimon ezen, bármiként elrejtett előszeretben, nem kevéssé daczolt, s ma különös szeszélye eredett Kapornai úrban az epét lehetőségig felkavarni, a mi bizonyítványa volt hálátlan-ságának.

- Sok borsot törsz ma orrom alá, mond a tanító, Dimonhoz fordulva, azonban csak béketűrés, gaz ficzkó! meg is lakolsz érette, miként még sohasem!

Dimon makacsul hallgatott, s egy-egy gúnytekintetet vetett tanítójára, s a reá bámuló gyermekekre, kik helyette reszkettek, s vakmerőségét mindenesetre túlságosnak találták.

Kapornai összeharapta ajkait, úgy látszott, hogy a vásott fiúnak illetlen, tanítói méltóságát mind inkább-inkább sértő tetteit nem ok nélkül nézi el; összevont szemöldein, s bizonyos kárörömet villanó szemhunyorításán olvasható volt valami nyugodt számítás, például ilyes valami: kezemben üstököd, majd eltelik a tanítói óra - akkor!... de mind ezt, a mennyire lehetett, el szerette, s a lehetőségig tudta is, rejteni komoly grammatikusunk.

- Gyermek! így szólala meg, - papirosszeleteket készíttetek! Gyaníthatjuk, hogy 1600-ban kissé kimélőbben bántak az irlapokkal, s azoknak minden legkisebb szelete használtatott; azért is akkor apró betűkkel írtak, s a mostani széles tisztájú, úgynevezett fényes francia vagy angol kiadások, mint hallatlan pazarlás tekintettek volna.

- Csendesen! figyelmezzetek, s pontosan írjátok le, a mit mondandok.

- Hát én így térdepelve irkáljak? kérde Dimon.

- Eredj helyedre, semmirekellő! oda a harmadik padba.

- Helyes! mond Dimon gúnnyal: az első eminens a szamarak padjába, míg a fülesek elől ülnek.

- A legnagyobb füles az, a ki esztét rosszra fordítja - kiált rá Kapornai; nem tudni magának a tanító szeretetét megszerezni, nem a szabályokat megtartani, épen olyan ostobaság, mint ki a leczkéjét nem tudja; nauci! flocci! assis! et polturae kölyök! te nem tanulsz: reád minden ragad! Kár az Isten szép malasztja egy ilyen...! de csitt! figyelem gyermekek!

- Rákóczi Zsigmond sok kincset vivén ki az országból, öregsége s talán kényelem miatt, lemondott az országlásról; s őt Bátori Gábor, dicsőségesen uralkodó fejedelmünk követé - (Dimon tüsszentett) - kit Ecsedről Kornis Boldizsár, több követtársai, a fejedelemségre ünnepélyesen meghívtak. Kolozsvárott beiktattatott, s onnan Fehérvárra a fejedelmi csarnokba költözött, később Erdélynek több helyeit beutazta; a többi közt a Bárczaságban hosszasan mulatott; Betlen Gábor nemsokára a török portától, hová a fejedelemtől küldetett volt, a zászlót s egyéb fejedelmi díszjeleket, a nagyúrnak helybenhagyó oklevelével együtt meghozta 1608-ban, tehát taval. Mit fog az ifjú erővel teljes sarjadéka a nagy Bátoriaknak ezután szeretett honunk előmenetelére s dicsőségére tenni, azt a jövőendő megmutatja.⁶

Kapornai elvégezvén a rövid hazai történetek elbeszélését, melyet a tanulók nagy része szorgalmasan leírt szava után, fölemelkedett üléséből; a délutáni négy órának fővénye még le nem folyt egészen a szerény, asztalán álló, fővényórában; de úgy látszék, mintha a fennmaradott időcskét valami ünnepélyes cselekvésre kívánta volna fordítani; arcza szokatlan méltóságnak kifejezését nyeré, vegyítve mogorvasággal, melly alól nem kevéssé világlott ki neme az önerőben bizó dacznak.

- Állj ki Dimon! ezt mondá emelt hangon a tanító, s a felszólítottn kívül az egész gyermekcsoporton hirtelen rémülés vala észrevehető; ők jól tudták, hogy a béketűrő Kapornai, ha egyszer e dicséretes keresztényi öntagadásnak fonala megszakad, igen hatalmas bizonyítványokkal szokott magának elégtételt szerezni.

Dimon, egy tekintetet vetve az ajtóra, s másikat az ablakra, nem épen minden aggály nélkül állott ki a síkra, hol már őt a horihorgas, úgynevezett paterfamilias, neme a porkolábnak, vagy iskolai hóhérnak kicsinyített idomban, várta szíjjas korbáccsal, mellynek nyulánk kigyójára, bizonyos kedvteléssel tekintgetett néha, arczának a lehetőségig kemény kifejezést adván.

- Te, gaz gyermek! mond Kapornai Dimonhoz fordulva, a minap szamarat festettél a táblára, s nem átallottad az alá, per amorem! az én nevemet firkálni! - Csitt! ne tagadd, te cselekedted. Tegnap a szivacsot tintával töltöttem meg s kezeimet befeketítetted... hallgass! szó se legyen! - Ma, tisztos jáponikámat vetted föl, na! tagadd ezt is! s nevetségessé igyekezted személyemet,

hangomat, öltözetemet tenni; tanuló társaidat kicsődítetted magad körül, s olly hallatlan zajt ütöttél, mint egy korcsmában! Mindezekért ötven botot s egy hónapi tömlöczöt érdemlenél, de kegyelmes akarok lenni; feküdj le! Kánya, mérj neki 12-tőt fel, amúgy hajdúsan, érted?

- Feküdj le; - mi az? te nem engedelmeskedel? Fogd meg Kánya!

Dimon nevetett.

- Semmirekellő! mond Kapornai, elvesztvén egészen béketűrését - fogjátok meg!

- Engem akarnátok-e bántani? - kiállt föl nevetséges pathoszsza Dimon, egy lóczára ugorva; - ti kedves bajtársaim, kikkel kenyeremet, erszényemet megosztottam! kikért kész vagyok minden pillanatban a tűzbe menni! sőt e hórihorgas familiást, ha meg kell lenni, kivetni az ablakon, hogy gyilkos keze többé ne nehezkedjék gyöngéd tagjaitokon! ide mellém! körülöttem! ne hagyjátok!

A gyermekek közt önkénytelen hullámvész támadott, a padok ürülni kezdettek, s Dimon körül egy gyűrű képződött, melly fölött mint torony állott ő, erejének s befolyásának érzetében. Az egész jeleneten valami oly fél komoly s fél nevetséges volt, hogy Kapornai hirtelen nem találta fel magát; mindenesetre meg volt lepetve, e zendülés által, mely az iskolai évkönyvekben talán egyetlen volt. Azonban érzé azt is, hogy itt engedni gyöngeség, s ha ezt teendi, tanítói méltósága örökre a kútba esett. Neki riasztá tehát Kányát még egyszer, s maga is lelépvn hatalmas botjával a talajról, Dimon felé közeledett. A hálátlan gyermekek közül csak kettő maradt Kapornai úrnak pártján: Pap Lukács, egy kedvencz árulkodója; s az iskolai fogd-meg, Kánya vagy piczus, miként őt gúnynéven nevezték!

Kánya a tolongó gyermek-csoporton keresztül végre Dimonig érkezett, s kinyujtván hosszú sovány karjait, úgy látszott, az volt szándéka, őt lábainál fogva lerántani állásából. Ez mindenesetre goromba, s rosszul számított fogás volt; s Dimonnak könnyen nyakába kerülhete, s ezt ez észre is vette, s hirtelen haragra gyúlt.

Dimon vállas fiú volt, s erőteljes, bár a hímerő benne ajkain sarjadzó pehelyekben nem kezd még mutatkozni; vonásai nagyok s kinyomottak voltak, nem kellemetlenek; s feje nagy barna szemeivel, egyenes görögös orrával s eleven ép színvegyületével, magasabb testen, aligha szépnek nem tetszett volna. Észrevevén Kányának szándékát, hirtelen arra a gondolatra jött, hogy ezt legjobb lenne megelőzni, s lehuzattatás helyett leugrani. Ezt meggondolni s tenni, pillanat míve volt; mint a hiúz, melly a fa alatt elkullogó szarvasra ugrik le a magasból, hátába ásván éles körmeit: úgy s oly meglepő hirtelenséggel zuhant Dimon, testének egész súlyával Kányára, kit e váratlan üdvözlés egy pillanat alatt a földre terített.

A gyermekek félreugrostak, s nem lehet tagadni, hogy arczaikon némi káröröm vala olvasható, hogy az oly sokszor, s mint látszék, oly kedvteléssel ütlegetek osztogató iskolahajdú, egyszer valahára maga is a földre került.

Dimon lábát tette a kapálódzó Kányának nyakára: - Csak egy nyomásomba kerülne nyomorult - kiálta fel dühösen, s ajka vonaglott s szemei villogtak - s megszűnnél lenni! Ezt mondván, gyorsabban a villámnál az ablaknál termett, s annak széjjel rántván szárnyait, párkányára ugrott fel, kezével könnyeden fogódzva az ablak keresztfájába, tekintete vadságot s elszánást mutatott, bal kezében közép hosszúságú kés villogott, melyet kebeléből vont ki.

- Per amorem Dei patris! kiált fel Kapornai, megrettenve tanítványának, nem későtől talán, de veszélyes helyzetétől. Az iskola ablaka magas volt, alatta több ölnyi mélység s durva kövezet, Dimonnak, mint hivé, hajszálon függött élete: - Leszállsz onnan, ördög szülte! mond fél ijedt, félig mérges hangon.

- Nem addig, felelt Dimon kinyujtva a légbe egyik lábát, - míg meg nem bocsát domine humanissime! A börtönt, éhségét, szomjat, ha tetszik, kiállom; de veretni magamat nem hagyom, inkább... s itt újra oly vakmerő hajlást ada testének, hogy Kapornai úrnak a haja borzadt fölfelé.

- Megállj sátán fia! - kiált Kapornai; - Kánya, fogd meg a semmirekellőt!

Ez közeledett, s a gyermek-csoportban fenyegető zugás hallatszott: Ne menj oda! mindjárt leugrik! nem kell bántani!

- Az első, ki ide közelít, mond Dimon kevélyen, késembe fut, a milyen igazán Dimon a nevem, s három év óta első eminens vagyok! - Bajtársak, barátim, véreim! hagynátok-e e gyalázatot történni az első eminensen? az iskola díszén? - kenyeres bajtársaim! mint az ebet hagynátok megverni, az egész iskola gyalázatjára?

Kapornai valóságos Caesar volt a tanítók közt, zajnak, csintalanságnak, kicsapongásoknak edzett homlokkal, s oly lélekkel, melly nem tudta, mit tesz az, tanítványaitól félni. Oh! tanítványai látták őt, feldöntött tintatartók, repülő könyvek zápora, lábcoszogások s porfellegek közt, emelt somfájával állani, mint egy Atlást! de mindamellett, a mostani helyzet kissé megzavarta. «Ettől a kölyöktől», így okoskodott magában, «minden kitelik! valamelyikbe találja szűrni kését, vagy leugrik az ablakról, és nyakát szegi!» Ilyes, s ezekhez hasonló gondolatok közt habozva, végre jónak látta szándékát megváltoztatni. «A gyermek», gondola magában, «úgy is kezemben van; nem mindig fog ablakpárkányon állani három ölnyi magasságon, s hegyes késsel kezében, s akkor majd lakoland e gaztetteért is!»

- Jól van! kiált fel Kapornai, az előbb tett fontolgatás következtében, most az egyszer meg bocsátok, tedd le késedet s szállj le; de fogadod-e, hogy több rendetlenséget el nem követsz?

- Nem követtem el eddig is, mond Dimon, s arcán diadali öröm sugárzott.

- Ne feleselj, semmirekellő! hanem ígérd meg, hogy több zajt nem ütsz: ha nem, - megfogatlak, vagy leugratlak; kár is oly nyakért, melly elébb-utóbb függeni fog.

- A hogy tetszik! - mond Dimon, eleresztve az ablak keresztfáját: teljes bocsánat, domine humanissime! vagy ugrom!

- Megállj!... kiált Kapornai, valóban megijedve újra, no jó, most az egyszer tehát nem bántalak, s büntetésül veszem azon ijedtséget, melyet kiállottál.

- Igazán nem bánt, domine clarissime?

- Igazán, csak szállj le.

- Fusson ki a szeme, ha...?

- Semmirekellő! nem elég szavam?

- Ugrom, ha nem felel, domine humanissime! - s újra kinyujtá lábát.

Kapornait a méreg ette, ajkai felduzzadtak, s csak keresztényi jó szívének, melly ellenségének sem kívánja rosszat, s hosszasan gyakorlott, a mint tudjuk, béketűrőssel járó, tanítói egykedvűségének tulajdoníthatjuk, hogy a garázda gyermeknek szemtelensége őt erőszakra nem ingerelte.

- Fusson hát ki! mond mérgesen.

- A kegyedé? domine clarissime!

- Az enyim! akasztófa - - -

- Jól van tehát! most hiszek; - de úgy, tessék kimenni az oskolából! s ti is mindnyájan oszolatok, folytatá, a reá bámuló fiukhoz fordulva; - te Kánya legelől.

Kapornai még állott darabig, végre szinte önkénytelenül, keserű haraggal távozott, s őt mindnyájan követték.

Kapornai míg a hosszú folyosón végig ment, az adott eskü és szó értéke felől okoskodott magában, mormogva, s botjával hadonázva. - A casus itt dubius mindenesetre; az eskü kényszerített volt, villogó kés vala a gaz fiunak kezében, e mellett élte veszélyben! Hanem is a Kapornai uré; de felebarátunkat tartozunk úgy szeretni, mint önmagunkat: ergo élet = élet; s ha ez igaz, így okoskodott tovább, ezen esküt megtartani nem kötelesség. E közben leért Kapornai úr azon tisztes személyig, ki az iskola ajtaja előtt szokott a hivatali órákban őrt állani, s ez a pedellus vagy porkoláb. Egy-két szó, melyet ennek fülébe sugott, arra mutat, hogy Kapornai úr, szemét kifutástól nem féltette, sőt helyesnek látta, török-szakad, tanítói méltóságát sértetlen főnntartani; mely szándékában őt bizonyos gúnykifejezés a pajkos tanulók arczain, még inkább megerősíté.

Míg Kapornai a kettenként menő tanulók soraitól követve, haza felé vevé útját: addig Dimon leszállott az ablak párkányáról. Darabig járt fel s alá az oskolában, komoly képpel s mozgó ajkakkal, gondosan béreteszelve annak ajtaját. Hogy Kapornai úrnak esküjében nem egészen bizott, gyaníthatni, mert sokszor az ablakhoz tért vissza, s abból lelenézegetett; végre mint a ki nagy tette határozza magát, s a ki gyanúpörrel él, hirtelen fölugrott újra az ablakra, s onnan halkal ereszkedett le annyira, hogy csak ujjaival tartózkodott a köpárkányon. Az ablak néptelen udvarra nyílt, s így merész tettének nem valának tanúi. E helyzetben nyújtogatta lábait lefelé, melyek ujjhegygyel értek az épület első párkányáig. Dimon e támaszfokot megsejdvén, nem sokat gondolkozott, hanem bámulandó merészséggel leereszté magát. A suhanás gyors volt; a vaskos gyermeknek teste nagyon vágyakodott a Newton nehézkedés törvényeit igazolni: de Dimon, lélekjelenlétét sohasem veszté el, és így midőn emelt kezei a párkány irányába értek, mint a vadmacska, kapott abba. E második nyaktörő állásponton, újra az előbbi kezelést vevé elő, melynek következtetésében, kissé hosszabb nyulás után, az alsó ablak rostélyzatát érinthet. Alig vevé ezt észre, midőn, eddig nem megrettent, hanem bosszús és kissé aggódo kifejezése arcának, örömragyogóvá változott. A merény majdnem végre volt hajtva; újabb leereszkedés őt a rostélyig, s egy másik egész csendességgel a puszta udvarnak kövezetéig vezette.

Míg gyaníthatólag a pedellus őt az iskola kapujánál várta, mindig apadó béketűréssel: addig Dimon az udvart odahagyva, a sötét várfalak árnyában nyargalt köröskörül az Óvárig, hol szurtos utcácskában álló alacsony házikóba, roppant kidőlő fedéllel, látjuk őt besuhanni.

*

Másnap Kolozsvártt furcsa történetecskét beszéltek, azt t. i. hogy a mult éjtszakán bőr álorcás ember nyitott be éjfél tájban t. Kapornai úrnak szűz hálósobájába, s minden értesítéseket kikerülve, mély, szinte földalatti hangon pénzét kérte el, föltekert pisztolyt szegezve a megrémült tanárnak mellére,⁷ ki gyaníthatólag ily ármányos eszköz ellenében, tanítói Caesarságát asztal alá ejtette. - Kapornai úr ezen esetről nem örömet szólt, de még sem állhatá meg, hogy egy-két barátjának elő ne beszélje: így a titok némi változtatással a közönséghez átszivárgott, mint minden titok, melyet egynél többen tudnak.

Miért hallgatott e rablásról a takarékos tanító, s miért nem adta fel a tolvajt; azt Kolozsvártt sokfélekép magyarázták. Volt, ki az egész dolgot mesének s koholmánynak vélte; mások azt gondolák, hogy Kapornai úr, ki sokat tartott tanítói méltóságára, talán szégyenlé megvallani, hogy egyes ember által úgy magára engedett ijeszteni.

Mi azonban mint bizonyost állíthatjuk, hogy a dolognak mélyebben fekvő oka volt; s azt valóban nem is lehetett rablásnak nevezni, mert az éjjeli látogató Dimon volt, s anyjának hagyományát vette e sajátságos uton és módon Kapornai úrtól kezéhez; egy csomó bepecsételt írásból állott ez, melyet anyja fiának húsz éves korában kívánt csak átadatni, s néhány nem nagy értékű ékszerből.

Hogy az éjjeli látogató Dimon volt, a kolozsváriak is gyanították később; mert ez a följebb leírt merész tette után eltűnt, sem az iskolában meg nem jelent, sem szállásán nem találtatott; gazdája azt állítá, hogy ágyát reggel fölvetve, s szobáját üresen lelte. Ehhez járult még egy hosszú kötélre akadás más nap reggel, melly a várfal egyik rovatékjához kötve, a városon kívül földig nyult le. Kapornai úr már a tegnapi egyezkedést egy rossz gyermekkel nagyon szégyenlette, annál is inkább, mivel ezen eset, tanító-társainak, s a pajkos tanuló rajnak sok anyagot adott rossz tréfákra; tarthatott tehát tőle, hogy ha e történetet, úgy a mint van, köz-hírré teszi, kettőzendi a nevetők seregét, s a mellett gyávaságot áruland el, mely tisztének méltóságát egészen aláássa.

TUDÓS ÉS KALANDOR.

Még a név is, melyet keresztsé-
ben kaptam, bitorlott - -

*Shakespeare.*⁸

Néhány nappal az előbbi szakaszban elbeszéltek után, egy vándort találunk a Bárczaságban,⁹ közel Kőhalomhoz. Estve felé van; a nap már a hegyek mögé ereszkedett, csak tág sugáröve reszket a nyugoti égíven, s annak boltjait lángtengerré gyújtja. A hegyek oldalaiban, sűrűn emelkednek a tölgyek, szomjú levelekkel várva a közelgő harmatot, s a falusi egyháznak éles harangja cseng távulról.

Vándorunk, egyszerű úti öltözetben volt, de némi ízlést lehete mégis azon észrevenni; jó nagy poggyászcsumót emelt görcsös botján, s vígan füttyörészve haladott. Arcza igen fiatal volt, de teste majdnem egészen kifejtett s erőteljes, bár kisdéd.

Egy nagy hárs árnyában állott meg - s poggyászát maga mellé vetve leheveredett. A rózsaködben ömlengő bércelemekre veté szemeit, s arczán sajátságos kifejezés ült - elegye az elszántságnak, s némi kedvcsapongásnak, - melynek árnyazataként, borongott ajkai körül - veszélyt jósló mosoly.

«Ennyire eljöttem már», mormogott magában: «lássuk hogy állunk pénz és eleség dolgában». Ezzel tarsolyát vonta előre, mely oldala mellett csüngött, s annak fedelét kezdé szellőzni. - «Egy darab fekete kenyér. Ez nem sok!» mond nevetve: ezután oldalzsebébe kezdé kaparászni: «s a Nadányi uram 3 aranya!» folytatá. Vándorunk maga elébe rakta aranyait: «S ez a csomó!» kiált fel, hirtelen komolylyá válva! ez tehát egész örökségem, s azon néhány ékszer, mely anyámtól maradt reám! - vérbér! igen! ára egy egész életnek! hah! pokol! miért is kelle nekem születnem! Most értem ama gúnynevet, mely a vért kergette arczomra, most tudom, miért borzadtam atya s testvér névtől! Istenem! nincs e világnak oly királya, kit így el tudnék atyának fogadni.»

A vándor arcza a legkeserűbb kifejezést nyeré, s szemei elvadultan nyugodtak egy tekercsen, melyet avult hólyag borított. «Miért tartom én e leveleket» mond felugorva, s felemelve a tekercset; - gödröt ások késemmel! s abba temetem őket, s úgy adom az enyészetnek át.»

Ezzel kebléből hosszú kést vont elő, s féltérdre ereszkedve, szúrta azt a földbe maga előtt: így veszteglett néhány pillanatig, emelt fővel, égnek tekintve, mintegy szemrehányólag, s jobb-jával a kés markolatába fogódzva. Egyszerre fölkelt, arcza valami ördögi kifejezést nyert, s a tekercset görcsösen szorítá össze kezébe. «Engemet», mond mély ércztelen hangon, «a bűn vetett az életbe; ördög munkája volt az, hogy vagyok; az Isten» - tevő fájdalommal hozzá - «csak engedte, nem akarta... Hah! s én e tekercset el akartam ásni, nem - nem! te megmaradsz! - - ördög műve vagy! s ez hiába semmit sem tesz. Miért ne lennének e levelek kezeim közt, melyeket bár örökre olvasatlan hagytam volna! - ok nélkül csempészte volna-e a sors ezeket kezembe? - Ah! az ördög nem úgy szokott számítani! ide, ide! - mond kebelébe rejtve azokat; - ide, ti foszlányból gyúrt tanuk! te nyomorult irlap! szólalj meg egykor, mint az Ibicus darvai, s ha szégyenemet kürtölöd - sujtsd a bosszú villámit utána; más talán örülne e felfedezésnek: ah, én, én! irtózom tőle! - a leereszkedő kegy tekintete lelkem egész büszkeségét felkölti. Meg tudnék elébb halni, mint atyám nevét megnevezni, ha trón függne is betűin!

A vándor elhallgatott, arcza elhalaványodott, s keble viharosan emelkedett fel s le.

«Kissé körültekintek a vidékben» - gondolá hosszú szünet után - «s újra a vadásztanyára megyek. - Nadányi urammal még sok beszédem van.»

A vándor megindult; mintegy negyedórát haladhatott, - midőn kopogást hallott az uton. Néha-néha hátratekintett, s egy utána ügető lovagot vett észre, ki mindig egyenlő távolságban maradt tőle. A vándor önkénytelen mosolyra voná ajkait. «Isten bizony! e két paripát», mond, lábaira tekintve, «nem adnám azon négy ügető lábért, mely nem tud hozzám közelni, bár jóformán halad.»

Ha a gyalogló nevetett; a lovag, ki utána ügetett, nem kevésbé volt meglepetve azon ármányos gyaloglónak haladásán, kit lova gyors menetelével sem tudott beérni. Ő ezt egyelőre nem nagy figyelemre látszott méltatni; de később bántotta a vizsgaság, szemébe nézni azon embernek, ki, mint látszék, legkisebb erőlködés nélkül, mindig egyenlő távolban maradt tőle, sőt néha a tér kettőjük közt inkább nyúlik, mint rövidül.

Végre sarkantyúba kapta lovát, s néhány percz múlva gyaloglónkhoz ért.

Ez megállott, s merész tekintettel vizsgálta a lovagot tetőtől talpig; akkor vállat vonítva tovább haladt.

- Megállj ficzkó! mond a lovag, eleibe ugratva, ki vagy? A hang, melylyel a lovag ezt mondá, parancsoló volt, s azok közül, melyeken látszik, hogy engedelmességre szoktak.

A vándor megállott s batyúját levetette maga elébe. A botot nem mondhatni, hogy a lovagra emelte, de annak oly könnyűd fekvést ada kezében, mely minden emelintést elősegíthetett: egyébiránt egész állása a fiúnak inkább valami kihívót, mint alázatost mutatott, bár a lovag, ki őt megszólította, magasb helyzetűnek látszott.

Nem fog ártani, ha őt leírom; lehet, hogy e történet folyamában többször találkozunk vele.

Azon lovag, ki a vándor előtt megállott, mint hosszan lenyuló lábaiból s fejének magas helyzetéből gyanítani lehetett, volt egy öles legalább; arcza fiatal, serkedő bajuszszal s rövidre nyírt hajjal, melynek egyetlen tömött üstöke jókora csigát képezve feküdt homlokának jobb oldalán, fehér bársony, vidralábakkal prémzett süvegtől oda szorítva.

Vonásainak szépsége s szabályossága, melyek épen középutat látszottak a görög s rómaiak közt tartani, meglepték a vándort. Az arcza valami felsőségi szellemet, gondatlan vidámsággal vegyülve lehelt, s egészen azon boldog évek bélyegét viselé, midőn a teljes fiatal erő bizonyos dacznak s elszántságnak kifejezését sugározza vissza. - Termete, mennyire ülő helyzetéből ki leheté venni, athletai volt, s a szépség törvényeivel vonalról vonalra megegyező; nem kevésbé emelte azt öltözete is ki: török kaftánnal bélelt, térdig érő dolmány volt ez, a legnehezebb selyemszövetből, melynek sötétvörös alját gazdag aranyvirágok kigyózák keresztül. A nadrág szarvasbőr, fekete, igen rövid s felül lehajtott topánnal végződő; dolmányán felül, jóval övön alul érő, s bíborral bélelt barna ködmön vagy zeke neme volt öltve, majdnem tenyéren, gazdagon kövekkel kirakott négy kapocscsal minden oldalán.

Lován, mely kékes-szürke volt, éjsötét fővel, a török eredetet nem leheté első pillanatra meg nem ismerni, bár azon fajnak ritkább s legnagyobb áru példányai közé tartozott, mert 15 maroknál jóval magasb volt.

Száraz feje, bár nem olly finom, mint az arab lovaké, eleven kiálló szemekkel s vidám tekintetével, egészen keleti szellemű volt; nyaka kissé az arabokénál teljesebb, de mégis nyulánk; gyönyörű idomú dereka, tiszta erőteljes lábai, s fátyolként a légből ömlöngő farka és sörénye.

Lovagunknak oldalán gazdag hosszú tör csüngött, s nyeregkapájából két elefántaggyarral s gyöngyházzal terhelt pisztolyfő vagy - ág látszék ki.

- Ki vagy? ismétlé a lovag vidám, de mindig felsőbbbségi hangon.

- Egy vándor tudós! mond a kérdett nevetve.
- Tudós? s ily kevés készülettel? Értelek, a régi közmondást elengedem neked, de mondd, vagy mondja kegyed tudós ur! mi az, a mit tud?
- Hej! felel ez, nem kevés: írni, mint senki talán szebben s czifrában egész Erdélyben.
- Helyes! mond a lovag; tovább?
- Tovább? Ismerem Erdély történeteit, a dákoktól Bátori Gáborig.
- Mit tartasz a fejedelemtől?
- Legelőbb is azt, hogy ily ficzkónak mint én, több hasznát vehetné, mint Imrefinek, bár nőm nincsen!¹⁰

A lovag nevetett. - A fejedelem, felelt, nem sokat hajt a bölcsekre; írni maga is tud, s Erdély történeteit ezután szándékozik érdekesekké tenni, eddig úgy sem sok nevezetes történt. A fejedelemnek, drága tudós úr! ember kell a talpán, ügyes, használható, gyors, és mindenek-főltött bátor és hív.

- Bátor mint az oroszlan, ez igen jó - de hű mint az eb! hogy férhet ez össze?
- Könnyen! mond a lovag! ha a hűségnek oroszlan, azaz: királyi bére jár.
- Kegyed emberem, volt a felelet; s ha Gábris így gondolkozik, ő is emberére lel bennem!
- Gábort mondj kölyök! kiált fel az ifjú.
- Halkabban uram! mond ez gúnymosolylyal, Zsigmond végig Zsigácska maradott, s Bátori Örzi - na - de erről hallgatunk.

A lovag összeharapta ajkait s úgy tetszett, hogy tudósunknak nyíltszívű kifejezései őt inkább mulattatták, mint keseríték. - Tehát bátor vagy?

- Oh igen, mond ez; egy öles emberrel még mindig meg tudnék vívni.
- Hallod-e legény! ezt nagy kedvem volna megpróbálni.
- Tessék! felel a ficzkó, félrevetve botját s feltúrva dolmányát, melly alul egy a legerőteljesebb karok közül látszik ki, dagadó izmokkal.

A lovag lapított körtealakú órát vont ki zsebéből, a mi akkortájt igen ritka bútor volt. - Nincsen időm, mond az órára tekintve s ismét kebelébe rejtve azt, máskint megbántatnám veled hetykeségedet.

- Kegyednek, mond nevetve a vándor, egy araszszal több jutott, mint bajvívásra szükség, míg kegyed egyet fordul, én hatot; nekem ellenben néhány évvel kevesebb, azért a dolog kétséges!
- Igazad lehet, mond a lovag. Itt, tudós úr egy pár tallér, emlékül a jövő csapszékiig!

A ficzkó az odanyujtott ajándékot köszönettel vette, a nélkül, hogy kifejezéseiben vagy tartásában legkevesebbé láttatná azon koldusfogást, melly a vett ajándékkal az alárendeltetés fogalmát köti össze.

- Most - így szólt a lovag, mondd meg, hová mégy?
- Magam sem tudom, talán Weirauch uramhoz, a közhalmi királybíróhoz, felel a kérdett, ha még él; vacsorára s egy éjre.
- Weirauchhoz? úgy egy úton járunk. Én ugyan ott nem vacsorát keresek, s nem éjjeli mulatást, fájdalom! tevé hozzá tréfás komolysággal, de mégis valamit, mi mindezekkel fölér!
- Hallod-e ficzkó, te nekem tetszel, s ha egy kis kerület s órányi távolság nincs terhedre, jobb

helyet tudnék én neked a tisztos várfészeknél amott; értesz-e fiu? jobbat, azaz: jövedelmesbet. Mit mondasz reá, ha azt ígérem neked, hogy a fejedelem szolgálatába beszerezlek?

- Mit? felel vigyorogva az ifju, azt, hogy állok elébe; Istenemre! nem lesz kárára, ha befogad!

- S mire tudná ő neked hasznodat venni, irásodon s testi erődön kívül? szólj, hadd halljuk!

- Igen sokra, uram! például megtudni azt, a mit senki sem tud; izenetet venni és küldeni serény lábon, s a csatatéren egy karral többel bírni, mellynek erejében bízhatik, nemde? mond kifeszítve erőteljes karját.

- El tudnál-e egy várba jutni, mely teli ellenséggel? - meg tudnád-e mondani, mennyi embere van annak, ki netalán fegyvert készít fejedelme ellen? s mindezt ismeretlen s gyanítatlanul?

A ficzkó kissé gondolkozott. - Miért nem? mond, próba választaná el a dolgot; szivem helyén van, még semmihez sem fogtam, mit végre nem birtam volna hajtani, s a kutatás szenvedé-lyem!

- Igen jól van! szólt a lovag, folytatva utját Kőhalom felé; reá állasz-e tehát?

- Reá! jó fizetésért, miért nem?

- Látod amott a völgy vége felé a füstoszlopokat emelkedni?

- Igen, felelt a vándor, ott Bátori Gábornak vadásztanyája van; Betlen Gábor, Kornis Boldizsár, Kamuti István, Kamuti Farkas, Imrefi s több mások, mindössze harminczan vannak ott vele, a fejedelemnek öt vezetéke van, a többi közt az Ali, melyet tavál a török udvartól nyert; tegnap estve a vacsoránál a fejedelmi sátorban a szászokról volt szó: Weiszről vagy Albinusról.

- Megállj, ördögfajta! honnan tudod mindezt? úgy hát láttad a fejedelmet?

- A fejedelmet? - ha ismerném, sem szólanék, felel az ifjú; hiszen kegyed talán nem is tudja, hogy a vadásztanyán öt nem szabad nevén nevezni! Aztán szükség-e mindent látni, hogy tudjuk?

A lovag mindinkább bámult a mellette gyorsan haladóra. - Ha hasznodat nem tudnám venni, mond, reá vervén tenyerével az egyik pisztolynak ágyára, egy utat tétetnék veled hazádba Lucziferhez; ez volna első követséged.

- Ketten vagyunk uram! felel a fiú büszkén s célzással.

- Ördögöt! kiált fel a lovag, s vér futá el képét.

- Csendesen, uram! he vesség mindig árt, s mit érnél vele, ha lepukkantanál? én halva pecse-nyének sem érek sokat, mert több a csont s izom mint hús rajtam! élve pedig...

A lovag kissé enyhült, s úgy látszott, hogy követőjének szemtelenségét el akarja feledni. - Elég! mond, mi együtt maradunk; itt megrántá lovának kantárát: hallod-e! mi a neved?

- Dimon - felel a kérdett.

- Dimon? micsoda név ez? se magyar, se székely, se szász, sem oláh!

- Sehonnai, uram! mint gazdája, felel a fiú, nem minden illetődés nélkül; rokon kissé a Daemonnal, milyen jó és rossz is van.

- A név keveset tesz, mond a lovag nevetve; tehát Dimon. Hallod-e Dimon! menj egyenesen a vadásztanyára! jelentsd magadat Imrefinél! csak ennyit mondj, hogy Ecsedi küldött. Még ma, ha későn is, látlak. Lódulj ficzkó! meglehet, hogy a fejedelemnek jobban megtetszel, mint nekem is: úgy szerencséd kész! s ha első próbádnak embere leszesz, akkor...

- Akkor - ? kiált föl Dimon.

- Akkor biztos is szerencséd, érted-e, s tartós! tehát azzal bír, mivel a legritkább szerencse a földön. Eredj, nekem sietnem kell; kissé többet késtem, mint akartam; ma látlak még.

Ecsedi sarkantyúba vette lovát, s egyenesen a kőhalmi vár felé tartott; mely vénhedt rovátkáival sötétlett egy magányos dombon előtte.

Dimon utána tekintett. - Istenemre! derék ficzkó! - lovon, s törrel oldalán inkább tetszik nekem, mint ittason sátorában!

- Fel tehát! Bátori István fiához Ecsedről! - Dimonnak ajkai körül sátáni mosoly lebegett. Nézzük, várjuk el, tud-e hív barátot faragni belőlem egy Bátori? - nem fogok kevésbe kerülni!... Alkura lépek, - miért nem? de olcsó áron el nem altatja az ördögöt bennem! - Fel! hozzáig! a magasra fel! így alkuszunk.

COELESTA - ALBINUS.

Tíz s nyolcz évü valék s gazdag szép álmokkal,
A remény ringatott dallva, csalásokkal.
Egy csillagom fénylett. Isten valék neked, szívem egyetlené.

*Victor Hugo.*¹¹

Kőhalom jelenben meglehetősen kiterjedésű szász helység; csinos tágas falusi épületekkel, mint a magyarországi sváb helységek. Történetünk idejében a házak többnyire náddal voltak fődve s nem sokkal különböztek a többi erdélyi falukon létezőktől; főleg a székely s tiszta magyar helységek egy fokkal sem állottak alább a kinézés tekintetében, mint Kőhalom; de igen az oláh helységek. Lakóiról, a derék földmivelő akkori szászokról azonban elmondhatjuk, hogy ők ruházat, külső s belső házi csín tekintetében a legfőbb fokot állottak Erdélyben.

Kőhalom fölött sziklás dombon emelkedett a most is romjaiban szép, bár nem nagy váracska, mint őr a magasban felsőségi tekintettel bámulva alá, s mondva: «ha baj lesz, férfiak, ide jertek!»

A domb, mellyen e vár állott s áll jelenben is, akkortájt sűrű bozóttal volt benőve; közel a kapuhoz agg tölgy terjeszté széjjel sátorát; a lakosok azt ezer évűnek mondták, mert derekának kerülete 24 nyomnyi volt, bár most még gyökének sem létezik nyoma.

Azon napnak estéjén, melyen Dimonnal és Ecsedivel találkoztunk a kőhalmi uton, a vár előtti tölgy anyai árnya alatt két hölgyet veszünk észre ülő helyzetben; az idősbnek jókora könyv van kezében, a fiatalabb előtt kerek guzsaly áll; halkal olvas az első, gyaníthatólag Luther irataiból, melyek már akkor az előbbi tilalmak daczára, mindenhova elterjedtek; a másik szorgalmasan folytatta fonását, hajszálnyi fonállal hizlalván a doromboló orsót, nyomva a legszebb s legkisebb lábakkal annak kerekét.

Hogy róluk jelenben, s későbbben is a történet folyamában eleven képzetünk lehessen, szükségesnek látom öltözetöket is leírni.

Az idősbön testhez szoruló ujjas váll volt, de nem magyaros, mert hátul füződött; szoknyája nehéz szövetű, kötője csipkealakú s fehér, mint tavaszi hó; fején homlokhoz lapuló fejkötő volt, keményített csipkével. Egyébiránt az öltözet sötétszínű s szerfölött tiszta volt; de egészen házias, s ment mindazon ékszerektől, melyek a szásznőknek ünnepi öltözetüket jelenben is nem kis áruvá teszik, mint nyakszorító, karperecz, vert öv, boglárok s egyebek. Arcza kerek volt, gyönyörű sárgás haja hátra fésülve; a legszebb kék szemekben könnyelműség s vidámság, vonásaiban szabály s kellem egyesülve; teljes szájacskájának ajkain egy állandó mosoly, az egész arcz kifejezésének valami vidítót adott.

A másik valamint vonásaiban, úgy öltözetében is választékost - s mondhatni fellengőt mutatott. - Ő magas, emelt termetű volt, alakjának felső része nem közelített annyira azon most csudált háromszöghöz, melly a derekat szinte kifelejt, de karcsú volt, olyan derekú, minőt a Rafael ecsetje szokott hölgyeinek adni, tele idommal s szabálylyal; kezei, minők remek szobrász vésője alatt alakulnak, s lábacsák, melyek az egyensúly elvét bizonyítják, csudás kicsinységével azon pontoknak, melyek egész testnek képesek alapul szolgálni.

Hajai szőkék, lágyak s tömöttek voltak, homlokán kétfelé választva, tükörsimán és fényesen folytak le válláig; nem voltak fodrosok, nem művészi tekercekbe vagy csigákba szedettek; természetesen hajlottak befelé össze végeik, egyetlen, nyakát körül folyó csőbe: s már ezen állásuknál fogva valami különöst mutattak, mi talán senkinek másnak nem állott volna jól.

Arcza meglepő érdekességgel bírt; homloka ég volt, vidám és felhőtlen, bár nem ment az indulatok némelykori villánytól, melyek azon hirtelen vonultak olykor keresztül, mondva: «most ezt érzem, most ez bánt, most ez emeli lelkemet»: mert az ő homloka szólott. Sötétek s nagyok voltak a szemek, s barna hosszú szálaktól fődöttek; napok, melyek meleget osztának, árnyékolva a legkeskenyebb szemöldöktől. - Élvezet neme volt e szemekkel találkozni, hozzájuk tapadt a tekintet, s néha bosszankodva kellett rólok a nézőnek szemét lekapni, mintegy ellenkezve azon varázsszal, mely azt oda lánczoló. Tekintete a vért lángba hozta, s a szívet dobogtatta; ki őt látta, nem kételkedett többé a szem diadalán, melynek egyetlen sugara örök szerelmet gyujthat.

Ha ezekhez egy orrot veszünk, mely egyenes vonalban huzódott lefelé homlokával; egy teljes szájacskát, mely a csókot látszott feltalálni, fogakkal, minőt harmatgyöngyök rózsalevelek közt: lehet némi képzetünk e szép teremtsérről.

Ah! nem lehet még; hol maradt mosolya, ezen ég nyílása, e bájjáviláglat; olyan mint szűz első mosolya Évának, midőn az Éden rózsáin végig úsztatta tekintetét, s mondotta: «én vagyok! én szeretlek!» olly derült gyöngéd, mintha minden mosoly ennek csak árnyékla lenne, mintha minden öröm, minden kedvesség ide térne vissza, a forrására minden kellemnek.

S ha már ennyit tudunk róla, még semmit sem tudunk. Őt ismerni, vele sokat kell lenni, hogy megfoghassuk, mi és mennyi telik ki arczából: - igen; volt egy játéka, egy csererejtvénye ezen arcznak, mely azt a legérdekesbbé, s egyszersmind a legkülönösbbé tette: s az azon átmen-
tében állott kifejezésének, a hevessegből a szelidségre, a szilárdságból az engedékenységre, a komolyságból a jókedvre, mely azt szólóvá tevé némán is; megszokottabb kifejezése arczának komoly volt, de nem komor, sőt néhai mosolyai e komolyságnak keménységét is enyhítették.

E leírásból talán valaki változó kedélyre s ingatag lelkületre hozna következtetést; de aligha nem hibáznék. Itt, a történetnek küszöbén, elég legyen csak érinteni lelkületét azon hölgynek, ki alkalmasint szerepet játszik történetünkben, - ne szabjunk a képzelő tehetségnek szűke-
keblű korlátokat. Lesz talán alkalmunk lelkével is megismerkednünk; talán mint nyitott könyvet fogjuk azt áttekinthetni; de ha ez nem is történnék: tettek tükrei a léleknek, s tettekből legbiztosabb a következtetés valakinek lelkületére.

Csak annyit legyen tehát itt szabad megjegyeznünk, hogy arczkifejezését, s néha szavainak hirtelen átszökését ellenkező hangokra, tetteinek feddhetetlen, mindig egyenlő hibátlansága czáfolá meg; s mennyivel makacsabb, ingerelhetőbb volt kedélye: annyival, úgy hiszszük, nagyobb lelkierő kellett tettekben, az utat el nem vétetni, s bárminő küzdés árán diadallal végezni.

Fején e meglepő hölgynek majdnem kalpagalakú főveg volt; hasonló kissé azon pamutbélű gyermek-fővegekhez, melyek a lány fejecskét ütéstől óvják. Vannak, kik e viseletnek eredetét egy szász hölgynek egy dobosali szerelméből származtatják, ki Beszterczén a szászok lázadási szándékát fölfedezvén, melyet hölgye árult el neki, nagy vérontásnak vette elejét. Mondják, a szász hajadonok azóta, a történet emlékeül viselik a dobos csinos fejeiken. Én a történetet hihetőnek, talán valónak is gondolom, de azt nem, hogy annak emlékére viseltetnék e főveg; talán inkább a kalpag hasonlatosságára. Az, a mely jelenben a legszebb leányfőt Erdélyben ékesíté, égszín bársony volt; felső s alsó karimáját rövid arany rojtozat folyá körül, s e kettő közt a legszebb keleti gyöngysor emelkedett le és fel, szögleteket képezve; tetejéből hátul német-alföldi széles csipkefátyol ereszkedett le majdnem bokáig. Igen becses ékszer

akkori időben, melyhez csak a legvagyonosbak juthattak zsidó dugárosok által, kik azt arany áron adták ki kezeikből.

Derekát váll vagy ujjas neme fődte, a magyar válltól annyiban különböző, hogy füzér helyett, csinos apró boglárokkal kapcsoltatott elől össze, s hosszú ujjai voltak. Öltözetét elég bő, s a vállal egyszínű gesztenye-sötét szoknya egészíté ki, sűrű egymáshoz érő gömbölyű redőkkel, kissé éles tapintású szövetből s egy pár fekete czipő, elől széles köves csatokkal, s magas keskeny vörös sarkkal.

Vállon felül otthon, főleg estve felé, vagy télen által, a szász hölgyek sajátos öltönyt viseltek, mely mai napig divatban van náluk. Ezen öltözet kissé öven alul ér, bő szárnyai elül összehajolnak, s ujjai tágak; többnyire nehéz arannyal áttört, vagy kaftán-alakú török szövet vétetett ahhoz, s bélése, főleg a tehetősbeknél, árával s finomságával a külső szövet fényével vetekedett; ezt kurtichennek nevezik a szászok. Hölgynké sötét meggyszín volt, arany és színes virágfüzérektől átfolyva, nyuszt-lábakkal bélelt, s neki szerfelett jól állott.

Dereka körül, elül szegletekbe hajló, vert ezüst, gazdagon aranyozott, s kövekkel kirakott öv vonult, mely öltözetének sötét színét kiemelte. Illyen volt ő, s így kell őt e történetben képzelünk, kevés változtatásokkal.

Egy órával naplemente előtt hagyá ő el Weirauchnéval, a király-bíró nejével, kit az előbb irtunk le, a várat, s az agg tölgynek árnyában foglala helyet; ez kedvencz ülése volt. Bájos visszaemlékezések emelték-e annak becsét, vagy a szép s terjedt kilátás tevő azt kíváncsossá, nem akarom meghatározni.

Weirauchné folytatá olvasását, a fiatalabb fonását.

- Sokáig időz Szerafin férjemnél, mond a nő, kis szünetet félbenszakasztva.

Ugy látszott, hogy az ifjabb el volt andalodva, s gondolatjai messze jártak. - Igen! felelt egykedvűleg.

- Valamit jelenteni jött, mond a nő folytatva, s hiszem - hogy jót; arcza sugárzott az ifjúnak.

- Ő mindig jókedvű - szól a leány, csak azért, hogy valamit mondjon: ajkait azonban összeharapta, s szemei a távol kanyargó úton nyugodtak; kifejezése arczának perczenként békétlenebb lőn.

- Tiszta léleknek jele, - kezdé újra Weirauchné. Tudod-e, hogy ő atyádnak kegyencze, Czili?

- Oh igen! - felel ez, s méltán; ő olly emberséges, becsületes ifjú!

- S haszonvehető, fejezé be a nő.

Újra szünet lőn. Weirauchné ajkai körül csintalan mosoly vonult el; a leány orsójára tekinté le, s úgy látszott, küzdésben volt; fonala egyre szakadozott, s apró lábai szélmalomként hajtották a kereket. - Ki nem állom tovább! - ezt suttogá alig hallhatólag magában, s kissé toppantott lábával.

- Te bosszankodol, jegyzé meg a nő nevetve.

- Én? - a világért sem! s nem is tudnám miért?

- Ki tudna ily szigorú lenni! lásd, a nap most vonul el kies völgyünkről, piruló arczczal, mint a bucsúzó szűz, míg le nem haladott!

- Oh, te igen hibáasz, Ágnét! ha azt hiszéd, hogy én talán békétlen vagyok! - Sohasem tudnám egy szavát nem tartó férfin törni az eszemet.

- Hiszen az idő még el nem mult.

- Ah! mond hevesen a leány, fölemelkedve kissé üléséből, kit szíve vonz, megelőzi azt.

- Tehát mégis eltaláltam; kedvesem! te tudod, ő a Bátori kíséretében van, tehát nem maga ura, de el fog jönni.

A leány hallgatott kis ideig; kevés percz múlva Szerafin, kit az elébb említénk, lépett ki a várkapun, s egyenesen feléjük vevé útját.

- Kivánjon kegyed nékem szerencsét, Coelesta! mond vidáman Szerafin a leányhoz szólva.

- Szivemből! felel Coelesta, hirtelen összeszedve magát, oly kifejezésével arcának, melyen semmi nyugtalanság nem látszott többé, sőt részvét és szivesség; de szabad-e tudnom, mihez?

- A hermányi vár parancsnokságával tisztelt meg a brassai tanács. Oh, Coelesta! talán nem-sokára pálya nyílik, kegyednek bebizonyítani, mennyire becsülöm s tisztelem nemzetemet, mely bennem az ifjúban annyi bizodalmat helyez!

Coelesta nyájasan mosolygott, s futó tekintetet vetett az ifjúra. Szerafin 23-24 évü lehetett, kissé fölül középszerű termeten vékony, karcsú, testi alkotása nagy könnyűsége s hajlékonyságra mutatott, de nem erőre s tartósságra, bár ép egészséges szín emelé arcát. Szőke, kissé göndörhajú volt, s eleven világló szemei, igen elhatározott kifejezésűek; egész arcza, szépen hajló vonalaival, meglepő érdekléssel birt, valami férfias mutatott, s lelkületre gyaníttatott.

- Atyám, mond Coelesta nyájasan, igen örülni fog; tudja-e, hogy ő kegyedet kissé elkényeztette? a mi nem szokása.

- Én az érdemes férfiúnak, - felelt Szerafin, némi magasztaltsággal, - szeretetében kevély vagyok: de, Istenemre, nem tartozom azoknak sorába, kik a mások jószágát egyszeriben önérdemöknek tulajdonítják; én tudom, mit szeret bennem Weisz, azt, hogy szívvel-lélekkel szász vagyok, s kész minden pillanatban életemet adni nemzetemért: ez minden érdmem.

- Jó Szerafin! kiált fel Coelesta, tartsa meg kegyed e szép hevét szívének, a hála érzete egy a legszebbek közül, s honos minden nemes lélekben.

- Tudom én, mond Szerafin szenvedélylyel - kinek köszönhetem e helyzetet, mely az ifjúnak ily szép pályát mér ki. Oh, Coelesta! kegyednek atyja igen nemes férfiú, őt akkor fogják az övéi jobban megismerni, ha főre, vezérre lesz szükség; s én tartok tőle, e körülmény közelebb van, mint sokan gyanítják.

- Hiszi? - szólt Coelesta, egészen neki hevére a tárgynak, mondtam ezt atyámnak, elindulásakor Ráduly vajdához. Én az okot, mely ürügyül szolgál a béke-felmondásra, kevesellem.

- Legalább most! jegyzé meg Szerafin.

A ki Coelestát hallotta volna Szerafinnal beszélgetni, s a nélkül hogy őt láthatná, férfiúnak, az ország viszonyaiba avatottnak vélné. Weirauchné ölében tartá betett könyvét, s hol Szerafinra, hol Coelestára tekintgetett; mint ki előtt oly dolgok jönek szóba, melyekhez vagy nem ért, vagy érdeknélküliek előtte.

- Ráduly azon 8000 forintot, melyet a fejedelemnek ígért, azt hiszem, legalább valószínű azt hinnem, nem makacsságból hagyá eddig fizetetlen; pénztára alkalmasint üres a szegény vajdának, folytatá Szerafin.¹²

- Oh, szól közbe Ágnét, néki pénze elég van!

- Magam is azt vélem, mond Coelesta; de mindemellett a béke felbontására ez csekély ok.

- Bizzuk Weiszra, kiált fel Szerafin; ő majd jóra fordítja a dolgot!

- Ha lehet! fejezé be Coelesta. Kegyed, folytatá nyájasan, siet ugy-e? s én nem tartóztatom!
- Kellene talán sietnem, - mond Szerafin, s szemeit érzéssel teljesen nyugtatá Coelestán.
- A mit kellene, - szólt Coelesta komolyan, - azt meg is kell cselekedni! kegyed megszűnt a maga embere lenni; a szászoké most; a mienk! én nem tartóztatom.
- A mienk! kiáltott fel kissé hevülve Szerafin; s így Coelestának is van némi része bennem! vigyázzon! nehogy a szászokat az osztályban megrövidítse; félek, a nagyobb rész Coelestának jutott.

Coelesta arcán békétlenség mutatkozott, bár azt nyomban, szokott komoly kifejezése arcának követé. - Annak, mond hirtelen, nem szabad lenni! A pálya, mely kegyed előtt nyílik, töltse be egész lelkét, így növekedni fog azoknak becsülése s méltánylása, kik kegyedben biztak! s ne feledje, hogy ezek közt nem utolsó Coelesta.

Szerafin érezte erejét e megjegyzésnek, de ellenállhatlan varázs lánczoló őt le; lova, melyet utána hoztak, a kapu előtt ásta a földet lábaival, s nyerített.

- A ló, mond Coelesta mosolyogva, inti urát távozásra! Egy vár parancsnoka, tevé hozzá vígan, hölgyek előtt udvarol: míg Rádulylyal bomlik el a frigy, s ki felel róla, nem jön-e a jövő pillanatban egy oláh csapat a havasokon keresztül a főtlen várnak falai elébe?

- Ily rögtön nem történik az Coelesta; bár én látom, hogy kegyed üz engemet maga elől. Adja az ég, hogy a hölgyek legszebbike s legnemesebbike, tevé egy sóhajjal hozzá, választásában ne csalódjék! s az, kit a mint hallom, örömeztobb szenved maga körül, - kit talán e pillanatban vár! legyen érdemes oly kincsnek bírására, melynek becsét érteni s felfogni tudni, már magában érdem; s ez békültet ki, egy férfiúval, kiről eddig - -

- Ne tovább! kiált fel Coelesta, lángba borult arczczal kevélyen.

- Ah! megbocsásson nékem, Coelesta! ha kitör, a mi szivemet feszíti. Mit tarthatok arról, ki Bástori Gábornak közelében van, s neki meghittje?

Coelesta indulatos feleletre készült, de hirtelen nem is szólhatott.

- Kegyed nem ismeri a fejedelmet, szólt közbe Ágnét.

- Tetteiből igen, mond Szerafin mogorván, ha személyesen nem is.

- Semmi helytelen tettét nem tudom eddig, folytatá Ágnét, kissé sértve.

- S hát helyeset igen? Semmit sem tenni magában bűn. Brassóban taval, század magával volt, folytatá Szerafin keserűn; - meglehet, hogy a hölgyeknek nem sok okot adott a panaszra; tánczban, vendégségben, lakomákban nem volt fogyatkozás, de értebb férfiak Gáborból új Zsigmondot jósoltak.

Coelesta mind inkább pirult. - Megbocsátok kegyednek, Szerafin! mond, vannak perczek, melyekben a lélek mindent veszélyes színbe borít. A fejedelemről itt szó nem volt, őt nem ismerem! akkor, midőn taval Brassóban mulatott, én itt voltam nénémnél. De a következtetés egyébiránt is sántít; még abban az esetben is, ha a fejedelem hibás: lehet valaki, hivatalának következtetésében, vele s közelében, a nélkül, hogy hibáiban osztozzék.

- Bocsánatot, Coelesta! Szól búsan Szerafin, kegyedet megjegyzésem sértette; ez nem volt akaratom! az ég tanúm, életemet adnám nyugalmaért, engem tisztelem, sőt több ragadott el. Feledje kegyed a mondottakat, egyet ne soha! azt, hogy az élet bárminő körülményeiben, - ah! azok előre nem láthatók, s engem szomorú előérzet feszít, - bárminőkben Coelesta! e kebelben egy szív dobog, mely minden tette, minden áldozatra kész, s talán bir annyi erővel: szavának embere lenni, ha szükség!

Ágnét kedvetlenül vette e beszédnek ily fordulatát, s kis szünet után felszólt; Kegyed csalatkozik mind a fejedelem tekintetében, kit fiatal tűz s erő-özön talán ragad néha, de kiről még eddig semmi rosszat nem tudunk; s még inkább csalatkozik - tevé különös arcz-kifejezéssel hozzá - Ecsediben, kihez a fejedelmet talán ifjú barátság köti, s ki nem is volt taval Brassóban!

- Hát mit mondanak kegyetek azon 25,000 forintról, melyet mindjárt az első országgyűlésen csikart ki a fejedelem a szászoktól.¹³

- Ez ajándék volt! kiált fel Coelesta hevesen; s a mit egyszer ajándékoztunk, azt nem gyöngéd s nem illő felhánynunk! - Coelesta e közben néha az útra tekintgetett; már a nap egészen lehaladott, csak bágyadt sugárai, mint kiterjesztett legyező derengettek a bérczek élein föl, s hús esti szellő zörgött az agg tölgynek levelein keresztül; úgy látszott, hogy Coelestának, a Szerafin időzése, percenkint nagyobb terhére válik, vagy azért, mivel a tárgy, melyre a beszéd folyama hajlott, ínye elleni volt - vagy mivel lelkét egészen más foglalta el. Ki nem állom tovább! mondá magában.

Az ifjún könnyen látható volt azon kapkodás neme, melynek következtében, menni s mulatni akart egyszerre; s valóban hasonlított kissé azokhoz, kik fölkelnek székeikről, süveget vesznek, bucsúznak, s még egy óráig mulatnak.

Coelesta felkölt: Ágnét! - mond - az idő hűl, én bemegyek.

- Ah nem még! felelt Ágnét némi célzással; éppen most haladt a nap lefelé!

- Szerencsét, és azt szivemből óhajtok kegyednek, Szerafin! szól Coelesta komolyan, de nem kedvetlenül.

Szerafin végre észrevette, hogy néki csakugyan üdvös lesz távozni: szívesen köszönt, felült lovára, és ment.

Ágnét az úton nyugtatta szemeit: - Lám! - kiált fel egyszerre - hogy igazságtalan voltál, Coelesta! nézz oda az útra!

A leány arcját hirtelen öröm sugározta körül; de mint a ki valamely indulatnak felvillanását vissza kívánja ijeszteni, vonásai komolyokká lettek. - Egy fél órával később az ígért időnél, szól, de már ha jó, megvárom; üljünk le. - Mozgásba hozta kerekét. - Találkoznak Szerafinnal, mond, az útra tekintve, Szerafin süveget emel!

Ágnét oda tekintett: - Ecsedi a köszönést nem fogadja!

Ez illetlen! - jegyzé meg Coelesta; - megállanak - - heves kézmozdulatok!

- Nem remélem, hogy Szerafin valami illetlenséget mondott volna! Ecsedi talán el volt szórva, s ez oka nem köszönésének.

- Hiába volt, mond Coelesta, tüstént annak pártjára állva, kinek igazságát gyanítja, ő kevély! s Szerafint nem ismeré; ha ismerné, becsülné! - Elválnak egymástól, száguld Ecsedi a kanyargó úton fel: mindjárt megtudjuk, mi történt.

VÁRÓ ÉS VÁRT.

Lobogó lánggá a csendes szikra gyúl,
Egy ád üdvöt néki, s csak egy, a mitől múlt,
Egy deríti éjjelét lelkének;
Vágyai vannak merülve szemébe.
S az ő szívének mennyei kéjébe,
Fejlik szent pompája szerelmének.

*Körner.*¹⁴

Néhány percz múlva Ecsedi a várkapunak közelében termett, s leszállván lováról, az ott tátongó őrnek adá át, ki azt beljebb vezeté a várba. Közeledett Weirauchné s Coelesta felé; az első hirtelen fölkelte üléséből; s tisztelettel meghajtván magát, mosolygó arczczal üdvözlé az érkezőt.

Coelesta föltekintett, s komoly képpel fogadta a jövőt, ki ezen nem kevéssé látszott megütközni, arczán kemény kifejezés villant keresztül, mely megsértett hiúsághoz, vagy valami felsőségi helyzet iránti vétség nehezteléséhez hasonlított. Azonban eléggé udvariasan köszönt, s fővegét a lóczára vevén Coelesta mellé, üstökén egyet igazított:... kis szünet lőn.

- Coelesta! - így szólalt meg Ecsedi, - te komoly vagy, mi bajod? én a perczeket számlálom, míg az óra üt, melyben téged láthatlak! az óra, az egyedüli, melyben örülök, hogy szemem lát, mert vonásaid szépségén nyughatik tekintetem; örülök, hogy keblem hangokat rejt, mert azok átviszik lelkem gondolatjait a tiedbe, s neked mondhatják, hogy szeretlek; s te ily keserű némán ülsz előttem. Czili, szivem hölgye! szólj, mi bánt?

Coelesta nem minden zavarodás nélkül emelte szemeit az ifjura, ki magasan, egész férfiúi erejének érzetében állt előtte, mintegy oszlop, meglepő ellentételt képezve Coelestának gyöngéd harmatszötte alakjával.

- Még mindig szótlán vagy? ah, én késtem ugy-e? tehát hallgatásod szerelem, úgy-e kedves Czilim! angyali gyermek! nem az bánt, hogy jöttem, hanem inkább az, hogy késtem? Weirauchné csintalan mosolylyal inte igazlólág fejével.

Ecsedi Coelesta mellé ült, s karját átfűzte derekán. - Eltaláltam-e? mond lángolva, - Czilim! ugy-e te nem neheztelsz többé? - Én egy ajánlást teszek néked, folytatá tréfásan: látod, egy csókot sem kaptam még tőled! egyetlent sem! ez halálos bűn. Istenemre, nincs hölgy oly szigorú, mint te! s aligha akárki más nem jőne azon gondolatra, hogy te nem szeretsz! miként lenne, ha az első csók békecsók lenne? édes és fűszeres! lángoló s örült; - ah, Czili! míg nem csókoltál, nem éltél!

Coelesta kissé kibékülni látszék! de néha-néha keresztül vonult homlokán egy fellegecskéje a neheztelésnek. - Fél órájánál több, hogy itt ülök, mond, várva a nem jövőt, és tudod-e, hogy a várás szerepe a férfiút illeti? s kevés gyöngédségre, s még kevesebb szeretetre mutat, hölgyet, szerető leányt várakoztatni.

- Utamban egy kalandom volt, jó angyalom! ez hátráltatott; a kaland váratlan volt! ha ez nem történik, jó fél órával előbb lettem volna itt.

- Ezúttal - felel Coelesta nyájasan - inkább kegyes, mint igazságos bíró akadok lenni, s megbocsátok.

- S a békecsók?

- Jelenben elmarad.

- Gondolnám - - - tevé Weirauchné hozzá.

- Ugy-e kegyed is szükségesnek látja, a béke-egyezkedést szokott pecséttel megerősíteni; kérem, szóljon pártomra.

- Elég! fejezé be Coelesta, kissé tovább ülve, hogy Ecsedi ne oly közel essék hozzá.

- Ki volt az az ifjú? mond Ecsedi, kivel az úton találkoztam az elébb: innen jött.

- Szerafin, felel Coelesta; a hermányi vár parancsnoka. Szerfelett derék munkás, bizodalmas ifjú.

- Én ki nem néztem belőle, felelt Ecsedi megvetőleg; valami kopjásnak véltem az őrizet emberei közül.

Coelesta komolylyá lőn. - Nem, mond röviden, te nem azt hitted.

- Valóban, felel Ecsedi, ilyes valamit; mióta van Hermányon?

- Mint parancsnok, csak néhány nap óta.

- Újon gyúrt főnök tehát. Hm! az sutorog gögjében, mond Ecsedi.

- Az ifjú nem rossz ember, jegyzé meg Weirauchné; kissé szeles, de közelebb ismerve igen használható.

Ecsedi elhallgatott.

- Te valamit titkolsz előttem, mond Coelesta nyájasan, titok! tudod-e, hogy ennek közöttünk nincsen helye. Ti találkoztatok s szóltatok együtt: mi láttuk!

- Igen keveset, felel Ecsedi kevélyen, nem is tudom, mit beszélhetnék sokat Szerafin urammal.

- Kezei sebesen mozgottak.

- Talán legyeket üzött maga elől, Czilim! - mond Ecsedi nevetve, a fiú bátor tekintetű, s rájuk ijeszthetne.

- A legyekre? szól Weirauchné nevetve.

- Legfeljebb, felelt Ecsedi.

Coelesta fokunkint komolyabbá lőn.

- Gábor! mond az ő ellenállhatlan kedvességével, s arcza oly bájló kifejezést nyere, mint az égből szállt, te jelenben igazságtalan vagy, s ez nékem fáj! de jobban ismerlek, mint hogy valóságnak hinném, mi a pillanat míve. A bátor, a lovag Ecsedi nem gyűlölködhet férfiút, ki bátor, lelkes mint ő, s hasznos polgár! úgy-e Gábor, én nem csalódom, midőn szivedben nem keresem azon keserűséget, mely arczodon borong!

Ecsedi hallgatott, ajkain gúnymosoly ült, de csak pillanatra: - Az én Coelestám - felelt - sohasem csalatkozandik, ha bennem azt gyanítja, mit szive valónak óhajt.

- Igy Szerafinnal szent a béke, úgy-e?

- Én nem haragudtam reá! arra idő kell; s némely ember, haragom határain kívül esik.

- Ez kevélység, jegyzé meg Coelesta, - s ennek helye csak ott volna, hol semmirekellőről lenne szó; ott ily nyilatkoztatást önértetnek magyaráznék, de Szerafin jeles férfiú, tehát több kikelészt nem akarok hallani, tevé hevesen, s nekipirulva hozzá: - bizonyos határon túl, védenczünket letiporni engedni - gyávaság!

- Védencz! ezt nem tudtam, mond Ecsedi, összevonva homlokát.

- Védenczem e tárgyban, felel Coelesta, férfiú hölgyvédelemre nem szorul; ez annyit tenne, mint a szerepeket fölcserélni. Egyébiránt, atyám neveltette őt, az atyátlan árvát, s köztünk lelki rokonság van.

- Ez mindenesetre oly kiváltság, kedvesem, mely mellette szól; - de szűnjünk meg, én engedek! mond Ecsedi.

Weirauchné feszengett ülésében, melyet az elébb, bókolások közben, Ecsedi intésére foglalt el. Ugy látszott, hogy a vitatkozás itteni befejezése őt ki nem elégíté; az Ecsedi és Szerafin közti szóváltás még mindig talány volt előtte. - Hogy valami történt, azt tökéletesen hitte, s arra a két ifjúnak heves kézmozdulatai is mutattak. - Ecsedinek arcán, mindannyiszor valami keserűség mutatkozott, a hányszor Szerafinról volt szó, bár ő ezt a lehetőségig akarta titkolni. Weirauchné nem vala barátnéja a rejtélyeknek, s így még egy kérdést koczkáztatott: - Szerafin valamit szólott kegyedhez; mi legalább ide fenn úgy vettük észre!

- Semmit, felel Ecsedi, elszóródást szinelve, vagy a semminél kevéssel többet érőt.

- Tehát mégis valamit! jegyzé meg Weirauchné fürkészve.

Coelesta békétlenül rázta fejét: - Hagyjuk e tárgyat! vágott a beszédbe élénken. Mondd nekem, Gábor, bizonyosan indul-e holnap a fejedelem?

Weirauchné ájtatos képet csinált.

- Igen, felel Ecsedi; itt az őzek s nyulak ritkulnak, mi tovább vonulunk sátrainkkal, mint atyáink a szittyá földön egykor! - Mindennek van ideje, Czilim! a fejedelemre Fehérvárt fontosb dolgok várnak. Ráduly aligha nyugton marad, nekünk is tehát készülni kell! A napokban azt mondá a fejedelem, hogy szeretné Oláhországot Erdélyhez kapcsolni: azt hiszem, a terv nem oly nyaktörő, s kardjaink munkára kelnek!

- Itt Erdélyt kell elébb összezsúfolni, mely bomlásnak indult! - mond Coelesta egy sóhajjal; Erdélyt, melyet forrongó pártok hasítanak széjjel; mindenekfölött a szászoknak kell nyugalom, kik annyit szenvedtek!

- Semmivel sem többet, szól Ecsedi, mint a székelők; de miként ezek, úgy azok is, önközta veszélynek következeit tűrik.

- Önközta veszélyek! kiált fel hevesen Coelesta; nem minden áldozatban vettek-e részt a szászok? nem mindig ők tárták fel erszényeiket, ha pénz kellett? s mégis, mennyi igaztalan kikelésnek, mennyi méltatlanságnak volt kitéve Erdély e legszorgalmasabb, legigyekezőbb nemzete!

- Oh igen, szólt közbe Ecsedi, segítettek! okosan s körültekintve, miként címjök hangzik,¹⁵ s a tág köpönyeget mindig szél felől kerítve magukra. A János Zsigmond kora még nincs feledve, s főleg a Bátoriak a szász hűséggel nem igen dicsekedhetnek; mindig a némethez szítottak, s aligha titkon most is nincs egy hatalmas párt részükre, mely alattomosan főz, munkál és csak alkalomra vár!

- E nyelv ajkaidon, Gábor! te ócsárlója, vagy talán épen ellensége tudnál lenni nemzetemnek? kárhoztatni azon óvakodást, melyet önvédelem, s e távol honból került nemzetnek kétes helyzete szinte önkénytelenné tesz? nem áll-e az egyesség esküje a három nemzet közt? s melyik szenved annyi rövidséget, mint mi! Sehonnából kerültünk-e? Istenemre! Geiza- s Andrástól hivatva, telepedtünk völgyeitekbe, s egy század nem tölt el, s azokat atyáink édené varázslák.

- Igaz, mond Ecsedi; de épen azért van érdekében a szásznak, hogy egyetértő legyen, s bizodalmat mutasson!

- Ah szól Coelesta, van-e abban hiány? nem a szászok bizalmatlansága okozza a háborgásokat jelenben, hanem Erdélynek helyzete; nyugodnának a honi fejedelmek, igyekeznének annyi háborgós évek sebeit begyógyítani: nem kellene őrt állanunk falainkon, nem remegnünk, hogy az oláh éhes farkasként tör által havasainkon, s hajtja barmainkat el, s aratja véres karddal aranyló kalászaikat el! - aratja, a mit nem vetett! s gyűjtené, minek alája nem vonta baráz-dáit!

- Ah! kiált fel Ecsedi, te igen heves védője vagy nemzetednek, s oly bajokat emlegetsz, melyek közösek mindnyájunkkal. Biztos-e a mi helyzetünk? nem nyugszanak, mint keselyű-fészek, váraink a szirtgerinczeken s sziklaormokon? nincs-e oldalunkhoz növe a kard? s nem hajtattak-e nőink s férfaink tatár rabságra? s nem minden baj, minden veszély azon természetes következtetésű eszmét idézi fel, hogy egymást értsük, s hatalmunkat növeljük?

Coelesta fejét rázta néha; Weirauchné egészen némává vált; olykor kábult, bámuló tekintetet vetett Coelestára, a hölgyek legszebbikére, ki mintegy túlszárnyalva nemét, érzéssel s élénken szólott azon nemzetnek ügyében, a mely leányának tartatni büszke volt.

- Itt az érdekek még nincsenek kiegyenlítve, folytatá Coelesta; nem régen hatalmas pártok állottak ellenségesen szemközt! s van-e ez jelenben jobban? a vérengző csaták kis időre elnémultak; de hamu alatt izzik a zsarátnok! s egy szellet fuvalma lobogó lánggá növesztheti! a szászokon nem múlik, nem múlt soha, de óvakodnak s fontolnak, mert sokszor fájdalmasan szedettek reá! - ah! ki ne óhajtaná a békét? ki ne vágnék nyugalomra, ennyi zűrzavar, ennyi nyomorult bábfejedelem után, kiknek választásukkor mindig össze-vissza zúzatnak az érdekek.

- De mit bizonyít mindez, kiált fel Ecsedi élénken, a fejedelemnek hódoltatási tervei ellen? s nem szükség-e a nyakas zavargó oláh vajdáknak kezeiből kiragadni a hatalmat, melynek veszélyes kitöréseit magad is említéd?

- Most Ráduly békét óhajt, sőt keres, felel Coelesta szelíden, minek őt felizgatni? az erő a béke szárnyai alatt fejlik ki, s hol erő van, ott tiszteletes távolság tart a szomszéd, ha nem háboríttatik.

Weirauchné ijedten emelé föl fejét: - Feir aus net en versehung!¹⁶ kiált fel, összetéve kezeit; hogy szólhatsz ily kevés tisztelettel az erdélyi fejedelmekről! Oh, Coelesta! te igen nyílt, igen heves vagy! s igazságtalan! hevesseged mindnyájunkat veszélybe dönthet.

- Hagyd őt szabadon szólani! mond Ecsedi; ő most nem Coelesta, nem azon szelid galamb, azon égi lény, ah! melynek egy tekintete, vagy lehelletének fűszere, vagy hangjának édessége mennybe ragad; ő most a Weisz leánya, a szászné; - s én tűröm, szóljon szabadon! Nem is voltak az erdélyi fejedelmek eddig olyanok, kikről hímet lehetne varrni, az egy Bátori István, a nagylelkű, a királyi férfiút, - s talán Bocskait kivéve. Bátori Zsigmond és András jeles férfiak voltak, de gyengék ők is! Erdélynek kormányára, testi-lelki erőre van szükség. Itt akarni kell! s féken tartani tudni, az indulatokat, úrnak lenni, s parancsolni, nem kérni, mint az eddigi fejedelmek, a gyávák! Mi egy fejedelem, ki mások akaratát fontolgatja, s hol egyiknek, hol a másiknak érdekei, nézetei s szenvedélyei körülövedzik, a helyett, hogy az egyenes utat tartsa, s tegye, mit józan esze javál!

- Ez csarnoki elv, kis módosítással! kiált fel Coelesta; de én talán hibázok, te nem jól fejezted ki magadat. Igenis, kell akarni tudni! igenis helyes, nem vonatni a fejedelemnek magát orránál fogva! s cselekedni, erőteljesnek kell a kormánynak lenni; de mindezt a törvény s alkotmány szellemében. Gyávaság s önkény az erkölcsi romlottságnak ugyanazon fokán állanak!

Ecsedi elhallgatott! úgy látszott egyelőre, hogy felelet lebeg ajkain, de azt elfojtá magában; szeme szenvedélylyel nyugodt a szép beszélőn. Coelesta szép volt! de ő szebb volt, ha másnemű érzetek olvasztának szavakat ajkaira; a honvédelem dicskoszorút vont homloka körül; ő egy angyal volt, ha nemzete ügyében felszólalt, mely kiáltá mennyből alá: - Dicsőség a magasban az Urnak! s béke a földön jó embereknek! szép volt ő így is: bárha a szenvedélyes védelem elragadta, arcza elveszté női báját, s szinte férfúszilárdságúnak és szigorúnak látszott.

Ecsedi őt szereté hallgatni, de mindamellett nem egyszer tevő fel magában, vele semmi ilyes vitatkozásokba nem elegendni. Mi okozta ezt, talán később tudjuk meg; annyi igaz, hogy Coelestának nyilatkozataiban nem egyszer volt olyas valami, mi Ecsedit sértette; néha úgy tetszett neki, mintha e hölgy túlszárnyalná őt eszével, s mintha ő önmaga előtt összezsugorodnék lélekben. Jelenben is ilyesmit érezhetett az ifjú; Weirauchné elnémulva ült a lóczán, s néha-néha nézett Ecsedire, fejének csóválásával s tekintetének komolyságával értésére kívánván adni, hogy Coelestával nincs egy véleményben.

Ecsedi néhány pillanat óta integetett Weirauchnének, ki ezen intéseket végre megértette, s felvén könyvét, csendesen a vár felé távozott.

- Hová, Ágnét? - kiált utána Coelesta.

- Mindjárt visszatérek, felelt ez, egy oldaltekintetet vetve Ecsedire.

- Az est hűs, mond Coelesta, még mindig pirult arczczal, a vitatkozás hevétől; nem mennénk-e be Gábor? a királybíró eddig végezte dolgait, s egy játék ostábla igen kedvére lenne.

- Maradj! felelt röviden Ecsedi.

Coelesta, ki utolsó szavainál fölemelkedett üléséből, újra helyet foglalt az ifjú mellett.

- Te készülsz? nem örömet vagy-e velem egyedül? adtam-e okot valaha arra, hogy tőlem félj, Czilim!

- Félni? mond Coelesta, mintegy fel nem foghatva a szó értelmét; nem is tudnám, miért? hiszen mi barátok vagyunk, ha néha vitatkozunk is! Azonban Ágnétnak különös fogásai vannak, melyekkel ki nem békülhetek.

- Fogásai?

- Igen; például, nem tudom, ha vetted-e észre, hogy ő, ha jössz, többnyire dolgot keres magának, s úgy látszik, szándékosan, mintha bennünket távozásával le akarna kötelezni.

- S ha teszi, legszebb angyalom! mi vétség van abban? igen, én nem tagadom, örömet vagyok veled egyedül; ilyenkor kettőnkre kerül a sor, s minden egyéb hallgatásba merül, s ha egyedül vagyunk, nem vitatkozunk!

- Ennek oka az, mond Coelesta, jelentő mosolyával, hogy a tárgy, melyről szólunk, szerelmünk, - s ebben egy értelemben vagyunk. De Ágnétnak különös sziveskedése nem gyöngéd, s őt oly furcsa színben tünteti elő, mintha - - - itt Coelesta megpirult s elhallgatott.

- Mintha viszonyunkat védené, vagy pártolná, ugy-e? én oly forró hálát érzek szivemben iránta ezért; úgy látszik, ő egészen tudja, mennyire van lelkem veled elfoglalva, talán inkább mint önmagad.

- Mint én? kiált fel a hölgy; e szemrehányás igazságtalan, Gábor! merőben az; én talán szeretnék, ha nem hinnék is neked, mert a szeretet önkénytelen; de akkor nem mondanám azt neked: lám én azt örömmel mondom, én szeretlek!

- És fogsz-e mindig szeretni?

- Szeretni? hiszen az csak egyszer lehet!

- S ily hidegen, mint eddig?

- Ily hidegen? szól Coelesta sértve. - Mi birhat ezen új igaztalanságra? ah, ha lelkembe láthatnál!

- Minő bizonyítványait adtad eddig szeretetednek, szólj! Én lángolok, én tekinteted szomjazom; engem egy csókod, egy ölelésed mennybe ragadna, és te - !

- És én, mond Coelesta, szint azt érzem; s hidd, mihelyt szabad lesz azon férfiút ölelnem, kit oly lelkemből szeretek: boldogságom fő oka leend azt bebizonyítani, mily örömet élek szabadságommal!

- Egy csók oly ártatlan kifejezése a szivességnek! leánybarátnéid, atyád, minden gyermek, részesülnek abban, s tőlem tagadod azt meg!

- Ah! mert... mond Coelesta sebesen s kissé hevesen, s újra elhallgatott.

- Mert?

- Mert, oh, hogyan kérdezheted? ott a gyermek, rokon, barátné ajkai csókolnak; tégedet én, Coelesta, a szerető hölgy csókolnálak! lelkem szállna ajkaimra, s engem e csók örültté tenne, s talán életem e csókba olvadna fel.

- Coelesta! kiált fel Ecsedi, nemed legtisztábbika s legszenvedélyesbika! félsz-e, rettegsz-e életedet az enyémmel összeolvasztani? oly ijesztő előtted azon gyönyör, azon ittas odaolvadás, melyet oly elevenen festél kevés szavakkal?

Coelesta Ecsedire bámult. - Nem értelek tisztán, Gábor, mond, vidám nyájassággal; de azt hiszem, hogy boldogságomat élvezhetni, felteszi azt, mindent kerülni, mi meggyőződéseim ellen van. Míg a lélek nyugodt, addig tart csak a boldogság, ezen túl bódulás következik; s nekem úgy jó, hogy egy ölelés, minekelőtte a lelkész áldó keze nyugszik fejeinken, engem nyugtalanná tenne. Lásd, a perczeket számlálom most, míg jössz; most repülnek az órák, ha veled vagyok, a napoknak szárnyai vannak, s csak akkor nyúlnak végtelenre, ha várlak és nem jössz! Én azt hiszem, ha viszonyunkban bármi változás történnék, lelkem nem volna oly édesnyugodt; s a mit kéjelegve várok, a mi örömittassá tesz: akkor csak elmémet zavarná meg!

Ecsedi kissé komolylyá lőn; meglehet, hogy neki Coelestának nézetei igen fellengőknek, igen túlságosoknak tetszettek; s talán ő, ki öleléseivel s csókjaival, ki tudja, talán, mondom, nem oly fukar volt, mint Coelesta, nem is látott azokban oly nagy veszélyt. Az életben sok függ az első benyomásoktól! kinek először életében egy gyöngéd, magaslelkű hölgygyel volt viszonya, kinek lelke megbírta a hölgyi képzetek magasb röptét követni; ki a szeretetet az ő légi, az ő szellemi alakjában szívta először szűz és ifjú szívbe: annak az érzések e legmagasztaltabbika, mindig dicskoszorújától csillogva fog feltűnni; s bárminő varázsszlatók, bárminő keserűk legyenek utóbbi tapasztalásai, a szeretet Isten marad, hiszen az Isten a szeretet.

Ő talán odaolvad, talán lánggra gyúl könnyelmű nőkarok közt, talán hosszú szomjjal szivja fűszeres csókjaikat, talán odahal az élvezet édjébe; szíve dobogni, idegei rángani, szemei lobogni fognak: de lelke vissza- és mindig visszasóhajt elvesztett édenére.

Ecsedi a férfikor előestéjén volt, alkalmasint a legjobb a két honban. Magyarországból jött, mint mondá, a fejedelemmel - a vidám, örömvadász, gyönyörkedvelő Bátorival, kinek udvarában színe az erdélyi nőknek fordult meg. Alig hihető, hogy ő ott szemekkel ne találkozott volna, melyekben a nap tüze fénylett, - s feleleteket ne vett volna, melyek nem oly visszaidézők, nem oly bátortalanítók lehettek, mint a Coelestáéi, s azért neki a szerelemről oly magas, oly fellengő fogalma nem volt, mint a gyöngéd szűznek. «Az ártatlan», ezt gondolá magában, - «az együgyű», tevé talán titkon hozzá; de mégis bámulta őt, mert a mi Coelestánál

szemérem vélt, s talán az akkori idők szellemében kissé vakbuzgó tartózkodás: az annyira visszasugárzott az ő egyetlen arczárói, hogy azt balra magyarázni nem lehetett.

Ecsedi dereka körül fűzé karjait, magához vont a szép hölgyet; Coelestának arcza lángolt; valami oly szenvedő, oly áldozó volt annak kifejezésében, a mi a szívig hatott; gyöngéden hárítá el kezecskéivel az ölelő karokat, s arczán a szerelem lángja lobogott.

- Weirauch, mond Coelesta fölkelve, - eddig végezte dolgait; most ideje bemennünk, te itt maradsz vacsorán nálunk?

- Ma tovább mulathatok, felelt Ecsedi, a fejedelemtől kinyertem az engedelmet; vacsora után sétát teszünk a vár körül, vagy te hárfádon játszol és énekelsz egyet német dalaid közül, vagy magyart, mely oly édesen hangzik ajkaidról; én csak éjféltájban távozom.

- Valóban? kiált fel Coelesta vígan, - ah! mint örülök, jer! folytatá s mint gyermek lebegett könnyű léptekkel a szálas férfiú mellett, ki őt a vár sötét kapuján keresztül követé.

Míg ők az estét együtt töltik Weirauchnál, addig jónak látom az olvasóval tudatni, hogy Weirauch megkülönböztetett tisztelettel viseltetett Ecsedi iránt, s ugyanezt tevé neje, minek tanúi valánk az elébb.

Coelesta ezt magának könnyen tudá magyarázni; Weirauch a Bástya-háznak lekötöztetettje volt, mint egykori oktatója az ifjú Gábornak Ecseden, hol őt Bástya István jótéteményekkel halmozá. Mivel lelké a jeles férfiúnak igen természetessé tevé, kiváló szivességet mutatni mindazokhoz, kik a fejedelmi udvarhoz tartoztak; annál inkább tehát egyhez, ki, mint értésére esett Coelestának, a fejedelem különös barátságával dicsekedhetett. Ecsedi megjelenése Weirauchéknál mindig neme az ünnepnek volt; bár Weirauchné, s talán Weirauch is tudták, hogy e látogatások inkább rokonukat illetik, mint őket.

Ecsedi Coelestával Weirauchéknál ismerkedett meg, s iránta az első pillanat óta szembetűnő hajlandóságot mutatott.

Coelestának az erőteljes, vidám, minden tréfára kész, de még inkább a mívelt lelkű, szerfölött úri s legalább előtte gyöngéd magaviseletű ifjú megtetszett; ő összehasonlításokat tett, s ismerői körében távol sem talált egyet is, kit akár külseje tekintetében, akár műveltségét nézve, Ecsedihez lehele mérni. Coelesta 17 évű volt, midőn az ifjút legelőször megpillantá; Weirauchéknál egyebet róla magasztalásnál nem hallott, s ez tökéletes összhangzásban lévén öntapasztalásával s érzésével, nem bámulhatunk, ha idő s alkalom, a mi előbb méltánylás volt, szerelemmé varázslák.

RÉGI SZÉP IDŐK.

- - - - harcz van két hős között,

Vágják - - egymást s az összeütközött
Kardok villámlának gyors kezeik között.

Vörösmarty.¹⁷

A nap s az est zsibaja elnémult már; mély kéken és sötéten borult a lég kúpja a szendergő erdőkre, a harmatos rónákra; öblében, mint tágas koronán, a menny gyémántjai ragyogtak, ábránd sugaraikkal lekémelve azon andalító csendre, mely édes álmakat ringat ölében, s a szunnyadó testben örök munkás lelket tündérhonba röpíti át, melyet vágyai népesítnek, a hol szeszélye soha sem látott összetételeket rajzol ki magának, s hol néha oly boldog, oly mondhatlan nyugodt, hogy ébredni fél.

Minden csendes volt; oly csendes, hogy a lesre kullogó rókának lépteit s a martalékra esengő éji madár szárnycsapásait meg lehele számolni; mint koronkint ismétlett dalvég, hallatszott a prücsök zenéje s a nádasok lakóinak rekedt nyögése.

A kőhalmi várból lekanyarodó út néptelen volt, mint barna szalag ömledett el a bérce alján; távolról csillámló tűzszemek szikráztak, s a félhomályban sötét csomók, mint földön nyuló födelek, ékbe szorult tetőkkel látszottak; jobban vizsgálva, végre a szem a fejedelmi tanyát ismerte meg kevély sátraival, s lobogó máglyáival, melyeknek füsttornyai az éjjeli légből magasra emelkedtek, repülő szikráktól átszillogva, s fönnhullámozó könnyű fellebbe sűrűdtek.

Néhány percz múlva távol zene úszott dalözönével az éjcsenden keresztül, nem gyöngéd, nem lágy érzelésre izgató fuvalmak: víg, erőteljes nyirettyű-rándítások, harsány dudának idegbolygató zugása, s a rezgő czimbalom enyelgő hangtáncza, s egy-egy víg kurjantás. Ott a tanyán, mint tetszék, vígan valának a vadász urak, bár már éjfél közeledett.

Akkortájt a fejedelmek életét nem lehet a mostanihoz mérni. Most roppant palotákban laknak, melyeknek márvány ívei az udvari fény- s pompaűzés zaját visszhangozzák; de e zaj komoly s kimért; arcok, léptek, mozdulatok bizonyos rendszerhez vannak szabva; őszinte nyíltság, feszületlen öröm, víg kedvcsapongás távol vannak űzve; méltóságos léptekkel, szorongó pompában, ünnepélyes alakban látunk mindent. S ha a fejedelmek, mint földi istenek jelennek meg: őket föntségök elszigeteli másoktól; egy két szó nyájasan, de többnyire köznapi dolgokról s érdeknélküliekről, a közben fölállítottakhoz mondva, - vagy szabályos, az elintézés szellemét lehelő táncz, hol nem szívünk, nem szemeink, nem ízlésünk választ párt magának - vagy nyilvános lakomák, hol a hívottak nem esznek, s a nézők a csendesen ülőket bámulják. Ezek s ehhez hasonlóak címezik a jelen udvari életet.

Történetünk korában voltak ugyan csarnokaik az erdélyi fejedelmeknek, melyeket ők akkortájt pompásaknak s nagyoknak hittek. - Bátori Zsigmond, midőn az erdély fejedelemséget az opoli s ratibori herczegségekért könnyelműen odacserélte, s a cserét megbánván, újra Erdélybe jött: egy hosszú levelében panaszol, hogy ő a kényelem minden élvezeteivel ellátott pompás palotákat s csarnokokat adott az opoli s ratibori korhadtt építményekért. S ki magának eleven képzetet akar az akkori keleti fényűzésről szerezni; az olvassa meg Betlen Gábor végrendeletét, a Bátori Zsigmond lakodalmát, s az egyes családok pompamenedekeit.¹⁸

Valami zajos, kedvre ébresztő, s kiáltó volt az akkori nagyoknak körében. A fejedelem leg többet Fehérváron lakott, s ott szobái csillogtak a fénytől. Asztala nem volt magányos, számos vendégek ültek a körül, utánozhatlan szépségű keleti öltözeteikben. A fejedelmek maguk,

nem egyszer ebédeltek, tánczoltak kedves embereiknél; töltöttek napokat, heteket a tehetős uraknak mezei lakjaiban, vagy városokban, hol ideig-óráig udvart tartottak. Hölgyek, mint az ifjú tavasz, oly elragadó kelleműek, s éltes nők zöld öreg vonásokkal, melyeken a szép maradványok még agg-korban is ígéztek, lengék az ily gyülekezetek körül. A fejedelem nem chinai távolban, hanem középök vegyülve éldele az ily örömeket.

De a mi az akkori udvari életet lényegesen megkülönbözteté a mostanitól: az a táborozás, vadász és mulató tanyázás volt; ömlengő lombjai alatt ezredes bükkerdőknek, vagy zöld rónákon, vagy festői szirtormon, mely a szemnek elnémitó látást engedett; a vidékek legszebbjeire üttettek föl a fejedelmi sátorok, mint annyi bibor paloták, aranytól átvillogva; lobogó zászlókkal tetejükben, emelkedtek ezek a zöld gyepen, néhány óra alatt a néma magányt a legzajosabb emberi lakká varázsolva, mint tündér ige által.

Számosan vonultak más, nem sokkal kisebb fényű szövethajlékok a fejedelmi sátrak körül; s mindezeknek több osztályaik voltak, mind annyi szobák, melyeket gazdag kamukakárpitok választának el egymástól.

Festett faoszlopokon csillogtak a sátrak előtt a gazdag csabrágok, csujtárok, czafrangok, nyergek s fegyverek, melyeknek aranyában a nap sugarai játszadoztak, vagy a máglyák éji világa ütközött meg.

S midőn vidám élet zajgá ezeket körül! Eleven kiáltó színekbe öltözött férfiak, kiknek oldalai ritkán voltak kardtól üresek; számtalan cselédek örök mozgásban, s mindig parancsra készen.

Néhol hintók vászon fészerek alatt veszteglettek, - bár ezek ritkábban s csak éltes nők számára. Lovak, szépek és vidorak, mint szeglavi arab vagy damaszki mén, hangoztatták nyerítéseiket pompásan felczafrangolva; vagy harapdálva abrakjokat, vagy ifjú suhanczoktól vezettetve, s emelt fővel tekinté körül s topogva lábaikkal, míg ezüst zabláikról hófehér tajték szakadozott le.

Mindennek eleven, élénk hadi tekintete volt; minden sürgött, mozgott: mindenütt hangzott a zene, topogott a táncz, - s kerültek kézről-kézre a nehéz arany billikomok.

Csak hadban s fenyegető veszélyekkor vala e táborozásoknak valamivel komolyabb színök; de akkor is lényegesen különböztek a mostaniaktól abban, hogy ezeket, főleg esti s éji órákban, bizonyos hadi csend, ellentéte a hadi zajnak, tünteti komoly alakban elő; - azokban ellenben feszületlen mozgás és rajlás szelleme özönlött át.

Néha a fejedelmek holdakig táboroztak vagy tanyáztak így, kevés ideig mulatva egy helyt, főleg vadászat alkalmával, melyet szenvedélylyel űztek s nagy fénynyel, s melyben mindaz, a ki némi követeléseket tehete, élénk részt vőn.

A Bátoriak kiválólág pompás fejedelmek voltak: roppant birtokaik, melyeknek maradványaiból annyira uraskodnak jelenben, mind a két hazában oly kiterjedésűek, s oly jövedelműek voltak, hogy a Bátoriak, mint egyes birtokosok, s nem fejedelmek is, terjedt befolyással bírtak. Lakjaikat úgy lehete akkori időben tekinteni, mint minden szépnek, jelesnek gyűlhelyét; s még az ingó lápok s nádas tavak közé szorult Ecsed vára is, ősz falaival, úgyszólván elszigetelve a lakó földtől: nem egyszer oly örömmek, vigalomnak s fénynek tanyája s gyűlhelye volt, mintha Budán, az ország szívében, emelkedtek volna büszke tornyai.

Bátori Gábor, ezen agg hírű és diszú törzsöknek utolsó ivadéka, nem kevésé birt azon fény- és csillám-szeretettel, melyet később csak egy Betlen Gábor vala képes, nemcsak utánozni, hanem felülmulni.

Az ifjú Bátori népes udvart tartott, s kiket szeretett, azokat gazdagon ajándékozta meg.

Tudva van, hogy Betlen Gábor a dévai várat, Kamuti Farkas a gyalait, tőle nyerték ajándékban,¹⁹ hogy másokat ne említsünk. Ő szenvedelmes kedvelője volt mindannak, a mi mulatság; bizonyos elszóródás mutatkozott ilyen alkalmakkor rajta, s ő nem igen tudta, mi az elég. Vadászat szenvedelme volt, s Erdélynek legszorongatóbb szakaiban minden üres időt annak kielégítésére használt.

Ő atyjánál, Bátori Istvánnál, Magyarhonban nevelkedve, Erdélyt csak hírből ismerte, azért, midőn választatása után oda érkezett, azt keresztülitazta. Szokása volt az ifjú Bátorinak ilyenkor álnevet venni magára, bár ez Erdélyben némileg nevetséges volt, hol őt ha egyelőre nem is, de később mindenki ismerhette; lehet azonban, hogy ő ezáltal nagyobb fejedelmeket s uralkodókat kívánt utánozni - vagy néha egyéb okai is voltak nevét titkolni. Ha egészen oly társaságban volt, melyben semmi aggály nem nyomá, s melynek tagjai szerencsésüknek tartották az ifjú fejedelemnek mindenben kedvét tölteni: egészen levetkőzte felsőségét, vidám, bohó, tréfás társalkodó lett; ilyenkor különös szeszélye volt néha nevét kedvesebb embereivel fölcserélni, ez sok tréfára adott alkalmat, s főleg uralkodása kezdetén, hol tulajdonai közül a szebbek valának azok, melyek a legtöbbször a felsőséget birták; mondják, hogy ő maga, igen élesen s csipősen szokott az ellen kikelni, ki abban a szerencsében lőn részes, az ő szerepét, azaz a Bátori Gábor nevét, viselni.

Ezen öntagadás, s ilyenkori feszületlen magaviselete, s nem rossz kedélyre mutató bánásmódja okozzák, hogy őt azok, kik közelében voltak, az imádásig szerették, s magukat jövőre nagy reményekkel kecsegtették.

Ellenben tagadni nem lehet, hogy azon neme az embereknek, mely édes kötelességet talál abban, s némi hivatást, egy ifjú fejedelemnek inkább elszóródásaiban, mint komolyabb irányában, segédkezet nyújtani: nem azok közé tartozik, kik a tűzpróbát képesek kiállani; s így azok, kiket az ifjú életvidám fejedelem leginkább megkedvelt, s kikkel legörömbösebb mulatott: felületes, könnyelmű emberek voltak, s neki minden módon hizelkedtek.

Lesz talán alkalmunk a történet folyamában, mind ezekkel, mind azon kevesekkel, kik e lecsapóktól dicséretes kivételekként különböztek, megismerkednünk.

Most történetünkhez térünk vissza. Éjfél már nem lehetett távol, midőn egy fölfegyverkezett lovag, sebesen vágatva érkezett azon bércznek aljához, melyen a kőhalmi vár áll; hosszú tör csüngött oldalán, azaz: egyenes kard háromszögletű éllel, mely akkori időben, leginkább ellenség előtt volt divatban, - s egy pár pisztoly nyugvék nyeregkapája mellett. A lovag megállott az úton, s körültekintetett; a hold nappalian világított: pisztolyait vizsgálá meg; s kivonván hosszú törét, mint egy ezüst sugárt villogtatá azt, könnyű vágásokat és szúrásokat próbálgatva vele.

- Hetyke ellenségem, mond magában, - úgy látszik késedelmes! hm! az ily hősöknél előbb röppen el a szó az ajkáról, mint kard ki a hüvelyből! Hátha megbánta idézetét - folytatá magában nevetve; vagy talán már a vadász-tanyára is ment? Nem, az nem lehet; úgy találkoznom kellett volna vele! A legkülönösb az, hogy őt ma láttam először, kétségkívül Ecsedi! a Coelesta leírásából könnyű volt reá ismerni. Hm! még is furcsa volna, ha el nem jönne! ej! ő eljő! lehet-e ily esetben nem jönni?

Az ifjú leugrott lováról, megkötvén egy szálasabb bokorhoz, az úton lépdelt fel s alá. - Unalmas várakozás! kiált fel békétlen hangon, - s nekem haza kellene sietnem. - Hm! azt hiszem, nem sokáig fog tartani a viadal; az ily nagy emberek ügyetlenek, s töröm nem rövidebb az övénel! - Itt elgondolkozott... De mit fog Coelesta mondani! ő szereti azon kevély magyarhoni ifjút; ah! hogy ne csalódnék benne! de mindegy! ő szereti, s nekem sohasem bocsátja meg halálát, pedig ki felelhet ily viadal kimeneteléről?... Arczára komolyság borult.

Ej, kiált fel - szabad-e hátra lépnem? ő idézett ki, s minő kevélyen, minő megvetőleg! - Istene, ez bosszút kíván! s én Coelesta szemei előtt gyáva lennék, ha ilyesmit el tudnék tûrni?

Szerafinnak, kire nem volt nehéz ismernünk, némileg igaza volt; ő magát nem vádolhatá semmivel; mikor Coelestától elbucszott s hazafelé indult, összetalálkozott Ecsedivel, a mint láttuk, s köszönt neki; Ecsedi rátekintett s a köszöntést nem fogadta. Mi volt természetesebb, mint az, hogy Szerafin mélyebben nyomván süvegét fejébe, gúnynyal jártatá végig szemeit Ecsedin? s ez azt rossz néven vette s egy gúnynévvel illette az ifjút, mely illetlen, sőt goromba s a derék szász nemzetet sérti.

- Talán felszúrta orrodát, bak-szász! hogy nem süvegelek? mond Ecsedi.

- Az nem! felelt Szerafin rögtön; de fel az, hogy én süvegelek, embertelen!

Egy szó a másikat adá; s rövid vitatkozás után az ellenséges felek abban egyeztek meg, hogy éjfél után a találkozás helyén kissé próbálják meg: nyelvök hosszabb-e, vagy bátorságok? Szerafin, mint láttuk, első volt a helyen, s ha arcát tekintjük, melyen önbizodalom, sőt kevély harczvágy mutatkozott; el kell hinnünk, hogy Ecsedi emberére talált.

Egy-két percz mulva kopogás hallatszott, s a bércezen lefelé léptetett Ecsedi, oly egykedvűséggel fütyörészve, s oly csendesen, mintha az egész idézetet feledte volna.

- Aha! kiált fel már távolról, vitéz cherub vagy Szerafin! hermányi parancsnok, üdvöz legyen! Ez derék; az ily pontosságot szeretem! ezután süveglem kegyedet.

Szerafin hallgatott.

- Várjon kissé, mond Ecsedi, levetem zekémet, majd úgy jobban mozoghatok, nem teszünk-e egy próbát lóháton? de kegyed alkalmasint kardot hozott magával, s én csak a nyárssal jöttem! folytatá nevetve, hosszú tőrére csapva.

- A hogy tetszik! felelt Szerafin, kit az udvarias megszólítás, s Ecsedinek lovagi készsége szinte kibékültetett ennek előbbi illetlen magaviseletével.

- Lóra tehát, bajnoktárs! mond Ecsedi, lerántva zekéjét, s távol vetve magától.

Szerafin hirtelen lován termett. - Fegyvereink hasonlóak, mond, kirántva hosszú tőrét, találkozásunkkor egy tekintetet vettem a kegyed fegyvereire, s olyakat hoztam én is magammal, pedig kölcsön, a közelebbi helység Hanjától.²⁰

- Mindegy - felelt Ecsedi, rövidre szedve lovának kantárát, s a ló fejének oly fordulatot adva, hogy Szerafinnak bal oldalához érkezhessék.

- Még egyet! - kiált neki Szerafin büszkén, - a viadal előtt kegyed a sértést visszavonja! ez lovagi szabály!

- Örömet! mond Ecsedi; - úgy is csak kiszaladt ajkaimról! A kitétel üres, folytatá Ecsedi, s nem sértő! bak vagy hím, egyértelmű itt Erdélyben; teringettét! a szász nemzetben bűvös a hímerő, hiszen úgy szaporodnak, mint a raj!

- Magyarázat nélkül! kiált fel Szerafin, fordítást adván lóva fejének, mint a ki hirtelen észrevette Ecsedinek szándékát, s azt ki akarta kerülni.

- Visszaveszem örömet; csak fogjunk a dologhoz! - mond Ecsedi élénken, - hallja kegyed, amott a tanyán minő vígan vannak a vadász urak; szeretném már magam is az öblös billikomból a Weirauch méhserét lemosni! De a hely itt szűk, néhány lépésnyire több tágasságot lelünk!

- Igaz! felel Szerafin, s a két ifjú, mint legjobb barát, vágatott egymás mellett, míg egy kis térhez ért.

- Itt a hely tágasb! - mond Ecsedi.

Lovagjaink elváltak egymástól; hosszú töreik, mint lángoló sugárok villogtak a ragyogó hold fényiben; mondhatlan ügyességgel s gyorsasággal rohantak egymásnak, vagy kerülték ki könnyű fordulatokkal csapásaikat és szúrásaikat, melyekre e neme a fegyvernek sokkal alkalmasabb volt, mint az előbbiekre.

Majd negyedóraig vívtak már siker nélkül:

- Így nem boldogulunk! - kiált fel Szerafin egy hasztalan próba után, gyalog talán többre mennénk! Kegyed még nem vérzik?

- Nem! - felel büszkén Ecsedi, s remélem, nem is fogok! - tehát gyalog? - nem bánom.

Lovagjaink könnyen szökeltek le a tajtékban fűrösztött ménekről, melyek lankadtan ereszték földre nyulánk nyakukat, s a közel bokrokhoz kerítve kantáraikat, gyalog álltak szemközt egymással.

- Pihenjen kegyed kissé! - mond Ecsedi.

- Nem vagyok fáradt, - felel Szerafin, - s a csata kezdődött kettőzött hévvel; Ecsedinek keze vérzett már, de karja nem lankadott; s kevés pillanat múlva Szerafint hosszú törére fűzte, mint egy foglyot.

Az ifjú bajnok összerogyott; Ecsedi egy rántással kiszabadítja fegyverét véres fészkéből, s a földnek szegezve azt, állott szótlan darabig... - Élsz-e még? - kiált fel nem egészen részvét nélkül.

Szerafin összeszorítja ajkait - Igen! felelt kis szünet után, aligha nemesebb részeket ért a tör, lélekzetem szabad, de erőm perczenként apad.

Ecsedi félreveté törét, s gyorsan feltépvén Szerafinnak ruháit, igyekezett vérét egy széjjeltépett kendővel megállítani.

- Birna-e kegyed - mond Ecsedi - Köhalomig lovon ülni? én segítek!

- Talán, - felel Szerafin rekedten.

E pillanatban recsegés hallatszék, mint töredező ágé - s ezt zuhanás követé; gyenge nyöszörgés hatá meg Ecsedi füleit, s az egészet eléggé cifra káromkodás fejezé be.

- Mi volt ez! - kiált fel, még mindig a Szerafin sebének bekötésével bajoskodva, s a magáéval, mely igen csekély is lehetett, nem gondolva.

Nemsokára a sűrűből egy vaskos alak botorkázott ki, egyenesen Ecsedinek tartva, s még mindig káromkodva s mormogva magában.

- Te Dimon! itt? mit keressz? talán leskelődtél! gazfi, mindjárt ide szegezlek törömmel!

- Nagyságos!

- Mit mondtál! kit nagyságolsz?

- A sátánt! - kiált fel Dimon mérgesen; - ki ezen ármányos utazást téteté velem, a legmagasb tölgy tetejéről az éles görgig!

- Jer, segíts, mindentudó! értesz-e sebekhez? kötd be e derék bajnokot itt!

Dimon nem minden ügyesség nélkül látott a munkához; Szerafin kissé üdülni látszott, a seb nem vala veszély nélküli; de a fegyver nemesebb részeket nem hatott által, bár a bajnok oldalát át meg átfúrta.

Míg Dimon munkáját folytatá, Ecsedi pihent, s a vért itatta be sebéről egy kendődarabkával. - Mit kerestél itt ficzkó? - kérdi Ecsedi Dimont faggatva.

- Ott a tanyán, felelt ez, meguntam magamat; kegyed a szokottnál tovább késett; ez némi kis víg tréfákra ada alkalmat; egészségére és szerelmi szerencséjére billikomok ürültek.

- Hallgass! kiált közbe Ecsedi haraggal.

Szerafinnak halvány vonásait láng borította el: Coelesta! hangzott ajkairól, minő kézre, s minő ajakra jutottál!

- Csendesen bajnok! mond Ecsedi kissé zavartan, az egész dolog tréfa, s kegyed hallgatni fog! amott a tanyán telvék az agyak; reggelig az esti s éji feledve lesz!

- No s tovább! mond Ecsedi.

- Ezután, folytatá Dimon, kissé nyugtalanok lőnek az urak, veszélyről is szólának, mely talán kegyedet érthette; de nem volt, ki a dolog után látna! a lábak el valának zsibbadva, a fehér-megyei kövér bor mint ólom vette azokba magát! s így nekem kelle mozognom!

- S mit kerestél a fán?

- Kopogást hallottam, uram, s távolról a kegyed zekéjére nem ismertem! s mivel a lovagot törével hadonázni láttam...

- Most az egyszer megbocsátok! mond Ecsedi kevélyen, de ha még egyszer lépteimet követed parancs nélkül, az első fára akasztatlak! - a fejedelem tudtával - tevé kis szünet után hozzá.

Dimon daczosan nézett maga eleibe; lelkében különös gondolatok csatáztak, aligha Ecsedinek kevélysége őt nem sérté mélyen; némi bosszúvágy villant elméjén keresztül; de Dimon a tettetést tökélyre vitte, s tudott hallgatni, midőn az üdvös volt, bár feledni soha.

- Köszönöm uram! mond nevetve - a magas szállást! ha kegyed úgy látná jobbnak, én itt a földön örömeoseb maradtam. Hát ezzel a legénykével mit cselekszünk! a seb a lehetőségig jól be van zárva, szellő nem érheti, s nem vérzik többé; egy bokor alá vonom, s lován majd haza kísérem kegyedet, úgy is az esés kissé megmorzsolta térdeimet!

- Jer segíts! kiált fel Ecsedi, s felfogván ketten Szerafint, lovára helyhezék, melyen alig tudott tartózkodni, keményen a nyereg kápájába fogódzva.

- Te pedig, mond Ecsedi parancsoló hangon, Dimonhoz fordulva, kíséred őt Kőhalomig, de nem a várba, hanem le a helységbe mégy, s ott a Hannak adod által; még pedig a fejedelem nevével! - felel róla a szász és egész családja; - majd a fejedelemmel is szólok a dologról, s nem kétlem, helyben hagyandja.

Dimon némán engedelmeskedett, s a Szerafin lova mellett ballagva, igyekezett őt a lehetőségig egyensúlyban tartani.

E közben Ecsedi lovára ült. - Még egyet! kiált Dimon után: ha végezted dolgodat, a tanyán el-várlak, szükségem van reád. - Ezzel gyorsan vágatott, az útból kitérve, réten, szántóföldeken keresztül, a távol füstölgő tanya felé, hol még mindenki talpon volt, mint azt a mindig hangosb zajból gyanítá.

Míg Ecsedi gyorsan haladott, addig Dimon csendesén kíséré betegét, kinek lova lassan lépegetett, mintha urának baját gyanítaná.

Néha Dimonnak arcán békétlenség mutatkozott; de úgy tetszett, mintha érdekében állana kedvetlenségét a lehetőségig eltitkolni.

- Hogyan vagyunk? így szólalt meg végre Dimon, ki nem örömet hallgatott, s kit a rövid, de lassan áthaladott út a közel Kőhalomig, már untatni kezdett.

- Gyengén! mond Szerafin bosszusan.

- Tehát nem igen beszélgethetünk, pedig óhajtottam volna egyet is mást is kérdezni.

- Bátran, mond Szerafin, röviden felelhetek talán.

- Mondja meg nekem, mikor várják Weiszt haza, Ráduly vajdától?

- Folyó hold végével alkalmasint itthon lesz.

- Kegyed szász? mint gyanítom.

- Igen, szívvel-lélekkel.

- Jól van, legyen csendesen, majd beszélek én. Látja, én a sors labdája vagyok, s annak jutok birtokába, ki jól ki tud fogni. Ha Weisz érti azt a kezelést, valakit lekötelezni, kinek hasznát vehetné, bennem emberére találna!

Szerafin figyelmesb lőn, úgy látszott, mintha valami gondolat ötlött volna elméjébe; darabig szótlan tekintett a mellette haladó Dimonra, ki valóban úgy nézett ki, hogy haszonvehetőnek látszék; azonban nem akart hirtelenkedni, s csak ennyit felelt: - Weisz igen hálás, és a jót ritkán feledi.

- Én, mond Dimon, a fejedelem szolgálatában vagyok, azaz leendek; mindenesetre kegyed a dolgot úgy tekintheti, mintha már megvolna. Minő viszonyban áll kegyed Weisszal?

- Elégge szorosban, mint a hermányi vár parancsnoka állhat egygyel a legnagyobb befolyású brassai polgárok közül, - ki előbb-utóbb alkalmasint brassai polgármester leend.

- A hermányi parancsnokot van tehát szerencsém tisztelni? mond Dimon szokott kétértelmű alázatosságával, Szerafint? - hm! hm!

- Nos? mond ez.

- Semmi, egyáltalában semmi; s tehát e hó végével Weisz visszatér? Nem tudna-e kegyed nekem alkalmat szerezni, a derék Weisszal megismerkedni?

- Miért nem? válaszolt a kérdező; én Weisznak bizodalmaival bírok, s kegyed velem szabadon szólhat.

- A mit én mondhatnék, valóban nem kis érdekű a szászokra nézve.

- Brassóra s a bárczaságiakra?

- A hogy veszi az ember, az egész nemzetre, de mondja meg nekem kegyed, mit tart a fejedelemtől?

- A fejedelemtől? különös kérdés egy fejedelmi szolgától.

- Szolgától? kiált fel Dimon büszkén; mondja kegyed, kísértől vagy biztostól, vagy akármitől; én szolga nem vagyok! Ördögöt! aligha eddig Belzebubnak nem írtam volna oda nevemet, ha ez szolgaság nélkül történhetnék!

- Hát kivétel. Arra nézve, mire én tevém a megjegyzést, egyre megy a dolog.

- Oh, értem! mond Dimon hamisan; kegyed egészen a szász bölcsesség s vigyázat szellemében szólott; teringettét! kegyedben udvari ember veszett el; de szóljunk őszintén, én megkezdem. Nekem az egész fejedelem nem különösen tetszik; ifjú, az igaz, tehát még sok válhatik belőle: István vagy Zsigmond, mint a szerencse adja; de egy nagy hibája van, embereit nem tudja megválasztani.

- Ez gúny, melyet kegyed maga ellen mond! hogyan?

- Gyermekség, uram! Én mai csibe vagyok a fejedelmi udvarban, de eszem egy sasé, s füleim élesek, - oh! az én figyelmemet semmi sem kerüli ki; én alkalmasint úgy tudom már a dörgést a fejedelmi udvarban, mintha ott nevelkedtem volna fel; pedig 4-6 óránál tovább nem mulattam a vadásztanyának sátrai között, s az egész kisérletben csak egy ismerősöm van.

Szerafin kissé elmosolyodott, de mosolya hirtelen fájdalmas összeszorítására változott ajkainak. - A sebláz kezdi jelentgetni magát, mond, fogaim vaczognak, s szemeim hálózottak; messze vagyunk-e még?

- Mindjárt megérkezünk! felel Dimon.

- Végtelenre nyulik az út, s nekem otthon kellene lennem! veszett seb, csak rosszabbul ne legyek!

- Majd találkozik Kőhalomban valami vén banya, ki segít kegyeden! csak még egy kis béketúrás. De hogy az előbbi tárgyra térjek: van a fejedelmi udvarban egy Imrefi nevű úr, mondom kegyednek, kevélyebb a fejedelemtől, mindenki térdet-fejet hajt nekie; egy Kamuti nevű is ott lézeng a többi tányérnyalók közt; ez a két ember ellenemre van; kevélyek mint egy tatár khán, s oly valami beavatkozó s féltékeny van vonásaikon, mit ki nem állhatok; s ezek az emberek, látja kegyed, ennyit tudok már, legtöbbet érnek a fejedelem előtt.

- Valóban sok öt órai mulatásra - de hiszen ezt mindenki tudja. - Hát Betlen Gábor? kérde Szerafin.

- Betlen Gábor fényes nagy birtokú úr, s mint olyan bir némi felsőséggel, a tele erszény bizonyos félkört áraszt körüle; nekem ő sem tetszik.

- Nem! s miért? tudtomra ő egészen ellentéte a két előbbinek.

- Azt nem vitatom! De igen okos; látja kegyed, a világon nincs unalmasb, főleg udvaroknál, mint az igen okos ember. Akad néha egy vagy más titkolni valónk; a legkényelmetlenebb helyzet oly emberekkel találkozni, kik a veséig látnak. Annyit ér valaki, ez elvem, a mennyi hasznát lehet venni; az életrevalóság első tulajdon; az életteretlen, ki minden léptekor botlik, ha csupa ész és tudomány is, semmit sem ér; de az életrevalóságot oly jó dolog bizonyos félhomályban gyakorolni. Nem üdvös, ha az első lap olvasása után gyaníthatjuk, mit foglal az egész könyv magában; - ez a Betlen pedig úgy néz ki, hogy az embert előbb találja ki mint akarná.

- Mit gondol azzal a becsületes ember?

- A becsületes nem sokat; de annál többet a vigyázó. Látja kegyed, ha valaki itt a Bárczaságon Weiszről azt merné mondani, hogy nem becsületes ember, úton-útfélen agyon vernék.

- S méltán, mond Szerafin, minden fájdalma mellett élénken.

- Jó, hiszen én nem mondom, s tehát ne fárasztja magát az agyonütéssel. De szóljon őszintén: szeretné-e Weisz, ha a fejedelem mindent tudna? Kegyed megütközött! Csendesen, uram! én a Weisz pártján vagyok, s újra kérde, hogy ha mindent tudna? értsen meg kegyed, úgy egészen és tisztán mindent? például, hogy egy Nadányi nevű úri ember a Bátori Gábor udvarában igen jó író, és -

- Ördögöt! mond Szerafin, a sátán bujt-e beléd?

- Nyugodtan, uram! majd folytatjuk e tárgyat; itt az első kunyhók! amott a Han háza, gondolom, mert a bitófa áll előtte, s a nyakszorítóval kínálkozó kaloda.

Dimon hatalmasan koczogott a Han kapuján; hosszas várakozás után a tisztos Han egy «Det dich der tejl»-lel²¹ kinyitá az ajtót, s merészen ellenmondott a vendégfogadásnak; azonban Dimontól megtudván, hogy ez fejedelmi parancs, azonnal levonta báránybőr süvegét, s Szerafinnak megszólalása szász köznyelven mindent rendbe hozott. Nemsokára a kór meleg vánkosok közt feküdt, s Dimon ágya mellett ült, elébbi beszélgetését folytatandó, melyben Szerafin, előttünk még most nem tudott okokból, bágyadtsága s fájdalma ellenére, élénk részt látszék venni.

E közben a Han eltávozott, s egy agg szászné hajlékához sietett, kit az ottani lakók nő-Aesculapként tekintettek.

GYWLA FEYERWAR.

Hol van az egykori fény?
Hol van az egykori zaj?
Nincsenek!

*Kazinczy.*²²

Másnap reggel a fejedelmi tanyának csak ugarja látszott, a sátrak eltűntek, a lovak nem nyerítettek többé, a zene nem hangzott. Hajnalban távozott el a szép lovagcsapat, s nemsokára terhes szekereken vonult a tábor bútora utánuk. Kis zömök lovon ügetett Dimon a kíséretben, az álmatlan éj után oly vidáman, oly beszédárban s oly tréfaszeszélyben, mintha a hosszú éjet lágy pelyhek közt töltötte volna.

A fejedelem Fehérvár felé vevé útját, hol akkoron legtöbbször mulatott.

Fehérvár egészen különbözött a mostani Károlyfehérvártól s az egykori Apulumtól. A haditan szellemében készült sánczolások helyett tartós vakolatlan fal vonult a várdombon az épületek körül nyulánk bástyákkal, magas hegyes csúcsban végződőkkel; nevezetesb kapui a szent Mihály s szent György voltak.

Történetünket jóval megelőző időkben a város kiterjedése igen nagy volt; nemcsak a mostani dombot borította el, hanem alatt a téren annyira kiszélesedett, hogy a Maros, ha régi íróinknak hitelt adhatunk, a külváros közepén folyt, holott az most attól meglehetősen távolban esik. Van, ki öt német mérföld kerületűnek állította.

Történetünk korában Fehérvárt nem tartották jó védelmezhető helynek, inkább mint város (civitas) említetik a régi oklevelekben.

Tágas, gyönyörű völgynek közepében emelkedik büszkén fel a domb, melyen már nevezetes épületek állottak; alatt a Maros hömpölyög, hajókkal s tutajokkal terhelt hullámival; távol kékellő bérczek, néma rengetegek, s a szép völgyben számos falvak s majorok.

Már a dákok idejében létezett e helyen valami kis város, melyet később a rómaiak nevezetes gyarmattá tévének; Apulum név alatt találjuk azt a régi írókban említve; római sírkövek, emlékiratok s egyéb régiségek kétségtelenné teszik egy hajdani virágzó római telepnek itten létezését egykor.

Később mint Alba-Julia jön elő; de kétséges, Julius Caesartól vette-e, vagy Gyula vezértől e nevezetet; történetünk korában a régi mód szerint még mindig Gywla Feyerwarnak iratott.

IV. Béla idejében tatárok földig rontották falait, s a fejedelmi város romjai közt bogáncs s katangkórok ingadoztak. De később felépült újra, míg 1537. évben dühöngő vihar rombolt falai közt, s a gyönyörű egyháznak kevély tornyát s több nevezetes épületeket összezúzta.

Első szent királyunk István óta püspöki jószág és lakhely volt Fehérvár; Zápolya János özvegye, Izabella birta később, s azóta ezer ellenséges viszályok csatahelye lett; de 1556-ban elveszté az özvegy, - s a város a fejedelmek birtokába esett vissza.

Főekessége Fehérvárnak a székesegyház vagy szent Mihály egyháza volt, mely jelenben is fennáll, s egy a régiségekben oly gazdag Erdélynek legnevezetesb emlékei közül.

Sokan állítják, hogy a rómaiak idejében állott már egy része, s az Antonius Pius és Julia Mater tiszteletére épült, - s ezen állítást némely, a falakban létező római faragások igazolni látszanak.

Később e római imádhely falai közt, melyekre nyulánk gót boltok iveztettek, szívemelő hangok dicsérék az egy igaz Istent. Tornya legmagasb Erdélyben, s a kilátás tetejéről nagy-szerű, a tágas rónaság alatt mint bájfestvény kivehető, s a szem varázsa tiszta légből a látást le Déváiig s Branyicskáig nyújtja.

Történetünk idejében épült újra fel romjaiból, Bátori Gábor által. Ritka egyház mutathat annyi nevezetes sírkövet elő. Bátori Zsigmond és Miklós, Géczi János, Martinuzzi György, Bocskai István, Betlen Gábor s neje Károlyi Zsuzsanna, Betlen István, Rákóczi Zsigmond és Ferencz s többen itt nyugszanak.

De mi e pompás épületnek nagyobb nevezetességet adott s ad jelenben is, az - a Hunyadiak sírkövei, s az Izabelláé, kiknek szobrai fekvő vannak a kőkoporsókra faragva, s főleg az utóbbinak a jelen divathoz szembetünőleg hasonló öltözet meglepi a nézőt.

Ha e régiségnél talán kelletnél tovább mulattunk, siessünk egyéb épületeit megtekinteni a városnak. A fejedelmi csarnok nevezetesebb volt belső elrendezése- s királyi ékességeire nézve, mint külsőjére. Zápolya János Zsigmond azt fejedelmi pompával készítette ki.

Voltak ezenkívül több megyéknek és székeknek itt épületeik; laktak tehetős kereskedők falai között, s mivel a fejedelmek legtöbbet itt mulattak, Fehérvár gyűlhelyévé lőn a legelőkelőbb erdélyi családoknak: Kornis Boldizsár, Kendi István, Kamuti Farkas, Imrefi, Betlen Gábor és másoknak voltak itt nagy kényelemmel kínáló szállásaik, vagy tulajdon házaik; s Fehérvár, főleg országgyűlési alkalommal s farsangkor, egyét a legélénkebb s keleti fényű képeknek láttatá.

Hintók gyönyörű hölgyekkel vonultak fel a városba hajlongó uton, vagy gazdag urak czifra lovaikon, keleti kísérettől követve, érkeztek távol birtokaikról; a különböző viseletű nép, festői öltözetében, nem ritkán törökök s moldvaiak, adának a jelenetnek érdekes tarkaságot.

De minő fény és pompaúzás szelleme folyá a magas fejedelmi s úri csarnokokat körül: szintoly visszataszító, sőt undorító ellentétet képeztek a többi épületek. Van régi iróinknál egy oklevélnek nyoma, melyben a sövénykerítések s szalmafütelek tiltatnak el Fehérvárott; a kövezetlen utcákon, téli vagy esős napokban, patakokban hömpölygött a sár, s kormos szalmafütelek szennyesen emelék füstkörnyezett ékeiket a néhol elszórt csinos épületek közt, s ez a külvárosokban alant még nagyobb mértékben létezett.

Azonban ha a téli napok elmúltak, s az ifjú tavaszt az érett nyár követé, minden vidámabb s kedves alakot nyer; élénkebb mozgás egyesült a vidék bájával, Fehérvárt egygyé tenni a legkiváncsib lakok közül.

Erdélynek férfiai utazási szenvedélylyel nem kis mértékben bírtak, s kevesen voltak, kik Bécsre, Konstantinápolyt nem látták volna, s többen Francia- és Németországba is utaztak, s némi képzetök volt a külföld kényelméről s pompájáról. De a szelid nőnem a hon völgyei közt növekedett fel; világa azon kis kör volt, hol azt annyira szerették; óhajtsaik nem voltak oly túlcsapongók, otthonos örömek, s női foglalatosságok, melyekben ritka tökélylyel bírtak, tölték be a napokat s estéket. Kis mentécske szorult néha légi termetökhöz, s a Betlen, Bánfi, Wesselényi, Kornis, Dániel s több családok hölgyei, karcsú méneken ülve szívták az esti vagy reggeli lég fűszerét tiszta kebleikbe, gyakorlati életszerű szellem emelé a lelket, s ment volt az a németes érzélgéstől s francia kicsapongástól; valami nyílt, tisztos, szabad és őszinte mutatkozott a derült erdélyi hölgy vonásain; lehet, hogy módjok kissé rátartóbb, tisztelethez szokottabb volt, mint jelenben; ki csudálná! a szép hölgy mindig s mindenütt istenség marad, s hódolatot idéz elő.

Feltűnőleg úri s nemes volt az egykori magyar hölgyek tartása. A nő a férjnek barátnéja volt a szó legteljesebb értelmében, s Erdély női közt hajdanszerű erényre, s magas lelkiütemekre találunk.

Ha a szép női világnak sajátosságait akartam az elébb kiemelni, nem szabad elmellőznöm, hogy nálunk az érdem kétszeres volt, mert tudás tekintetében a nevelés sokkal szigorúbb volt, mint jelenben. Ha most a zongorát pengetni, kissé rajzolni s táncolni tud valaki, s Európa minden művelt nyelvén képes bennünket arról értesíteni, minő keveset tud: akkortáiban anyának, házi-asszonynak, szükség esetében férfiúnak nevelték a leányt. Erdély remek özvegyek példányait állíthatja elő, kik férjeik elhunytával férfiúi lélekkel tudtak apák, anyák, gazdák, gazdasszonyok lenni, s törvényes dolgaik után eljárni. Az erdélyi családok levéltárai az asszonyi ész és ügyesség ritka kincseit tudnák előmutatni.

Női gyöngédség s férfiúi lélek egyesült a Szerédinék, Gyerőfinék, Gyulafinék - s több másokban.

A fejedelemnek mostani megérkezésekor Fehérvárra, több előkelő család mulatott ott.

A férfiak közt, minden további szó nélkül, maga az ifjú, férfiasan szép fejedelem tartatott a legszembetűnőbbnek, legszeretetre méltóbbnak; az asszonyok néhányai - mert kivétel mindenütt van - mindenkép igyekeztek általa észrevétni, s megkülönböztetni; s e tetszelkedési versengés közöttök sok tréfára, de sok komoly jelenetre is adott okot. Ha Bátori Gábor valamelyikhez ezek közül szólott: a szerencsés, arcát a legbájosb kifejezésre alakítá, mosolyába a kegy varázsát ömleszté, s hangjának dalszerű hajlást ada; látszott a boldogság, a diadalérzet tekintetéből: ellenben az észre nem vett, nem igen fojthatá magába titkos neheztelését s kedvetlenségét.

A fejedelem ma nem oly szeretetre méltó, mint máskor: vagy nem tudom, mit talál Bátori ezen s ezen; vagy úgy látszik, hogy ízlése aljasul; s több ehhez hasonló hallatsának. A fejedelem, ki mindezt észre sem látszott venni, titkon igenis jól tudta, minő zavart okozott az udvarnál megjelenő hölgytársak néhányainál. Némi víg szeszély, lelkiütemének könnyűsége okozák, hogy magának több tréfát engedett meg, mint talán kelle. Ez, habár a női sereget kissé élénk, de nem fenyegető mozgásban tartotta, a férfiaknak, főleg a férjeknek nem volt ínyökre; s lehet, hogy a fejedelem magának ilyen játékaival több ellenséget szerzett, mint későbbi komolyabb befolyású hibáival.

Mindeddig valami tartós szerelmi viszonya Bátorinak nem volt tudva, bár itt-ott hallatszék, hogy a szép Imrefiné fogja a díjt a többi felett kivívni. S mások futó szerelmi kalandról beszélgettek - Kamuti Farkasnéval - ki jelenben Drágon volt jószágában. A fejedelem minden hölgyhez nyájas volt, a férfiak közt egyelőre senkit sem különböztetett meg: ez okozá, hogy udvara népes maradt. Betlen Gábor igen sokszor volt az udvarnál, s nem árt, ha az olvasót ezúttal Erdélynek egyik legérdekesebb férfiával megismertetem.

Betlen Gábor középmagasságú férfiú volt; teste inkább zömök mint nyulánk, de nem volt csín s idom nélküli. Kiváló volt benne járása és tartása, melyekből sok méltóság s felsőség tűnik ki. Arcza hosszas, de nem keskeny, szemei eleven kékek, s vonásai bár nem tökéletes szabályúak, de kellemetesek valának; őt a fejedelem után Erdélyben a legérdekesebb férfiúnak tartották. De a mennyire Bátori Gábor őt külsőjében felülhaladta, annyira magasodott fölötté Betlen tudományával és tapasztalásával, s e tudásban semmi feszes, semmi tudákos nem látszott; a legfontosb tárgyak áttekintése, helyes eszközök feltalálása, egy magát soha meg nem czáfoló cselekvési erő, neki sajátjai valának; e fölött társalkodása nyájas, lekötelező, néha ellenállhatlan bájjal magához vonzó, bár kissé éles, s nem egészen ment némi gúny-szeszélytől, mely azonban forrását nem kedélyéből, hanem elméjének, hogy úgy szóljak, önkénytelen s akaratlan fensőségéből vevé.

Bátori iránta némileg lekötve érzé magát, mert az erdélyi fejedelemségre meghívását leginkább Betlennek köszönheté, ki hűséggel ragaszkodott a Bátori-házhoz. Az emberi természetben van valami elleninger minden lekötés iránt; hasztalan! az ember természetét sohasem vetkőzheti le: szeretjük, becsüljük azt, kinek valamit köszönhetünk; de hűségünk egy nemét az alárendeltetésnek látja abban, ha valakiről mindig eszünkbe jut: «Ez az ember gondolhatja, hogy a jó, a mit édelek, tőle származott» vagy: «én nem állanék e fokán a méltóságnak, ha ő nem lett volna».

Ha a kedély tiszta, s a lélek kiválólag nemes: ott egy jobb meggyőződés elnémitja hűségünket.

Bátori is érezte e nemét az alárendeltetésnek, s bár kénytelen volt Betlennek nemes tulajdonait megismerni, s az irántai közvéleménynek hódolni: titkon nem igen szívelhette őt; udvarában az egy Betlen volt, ki vele néha ellenkezett s vitatkozott. Ezt Bátori egyelőre béketűrőleg vette, de később kissé visszatetszett neki, hogy ő, kinek minden szava, minden tette gerjengő magasztalókra talált, az egy Betlenben akadjon komoly bírálóra.

Bátran elmondhatjuk, hogy Betlen az ifjú fejedelemmel elmebeli fönségét sohasem érezte szándékosan, sőt igyekezett azt a lehetőségig tűrhetővé tenni. De a fejedelmet nem is a mód, melylyel Betlen szólott, sérté s kedvetleníté; hanem a felsőség s értelmi súly maga. Bátori bosszankodott, hogy Betlennek miért van mindig igaza, s miért nem jutott egy vagy más, a Betlen által indítványba hozottak közül, neki elsőbben eszébe. Ez egyelőre bizonyos kimért módjában az ifjú fejedelemnek vala csak észrevehető, de ezen távozkodás lassankint határozott visszavonulássá vált. Bátori ugyan Betlent nem kerülte, de őrizkedett vele hosszabb értekezésekbe vegyülni; a haza dolgairól ritkábban szólt vele, s ha Betlen komolyabb tárgyakat hozott elő, az ifjú Bátori tréfára fordította a dolgot, s egyébről kezdve beszélgetni, mintha mondaná: «azt nálad nélkül is elvégzem, vagy végbe viszem», s mintha tudatni akarná Betlennel, hogy tanácsát s javaslatait kicsinyli.

Betlen ebben s az ezekhez hasonlóknak a Bátori elméjének könnyűségét gyanítá egyelőre, mely a lehetőségig túlteszi magát komoly tárgyakon. Hogy beavatkozásai az országos dolgokba, melyeknek viszonyait, követelhetéseit, s valódi szükségzeit senki sem ismerte Betlennél jobban, hűtötték meg a fejedelmet iránta, vagy talán titkos cselszövény játszák ármányait a homályban, - erre a gondolatra oly tiszta, s magas lelkiületű férfiú mint Betlen, csak később jöhetett; végre csakugyan kezdé ő észrevenni, nem a Bátori visszavonulását, mely oly éles elméjű embernek első árnyéklátában sem mellőzhető el figyelmét, hanem annak valódi okát.

Betlen Gábornak fájdalma kétszeres volt; először, mivel ő volt első, ki az erdélyieket Bátori Gáborra figyelmezteté: s így annak gondatlan tettei, ha ilyenek történhetnének, némileg reája is hatnának vissza. Másrészt, mivel Bátorit valóban szerette, s az ifjú, észszel, erővel s lélekkel teljes fejedelemben minden sarjait látta a Bátori-ház nagyszerű bűneinek is; ő egyszeriben felbirta fogni ily lelkiületű ifjúnak egész helyzetét. Ha őt oly férfiak veszik körül, kik a szebb, nagyobb tulajdonoknak igyekeznek irányt s táplálatot adni: akkor Bátori Gábor egy leend a hon legnagyobb fejedelmei közül; ellenben, ha még eddig nem vétkes, legalább tudva nem ilyen, kicsapongásai segéd s mindig kész kezekre találnak: akkor Bátori Gábor vérengző, könnyelmű zsarnokká válik, mint Zsigmond.

Két veszedelmes ember volt a Bátori udvarában: Kamuti Farkas, gazdag birtokos, egyébiránt nyers módu s ment minden társalkodási kedvességtől, fukarságának mindent áldozó, e mellett kegyetlen, s Erdélyben ismeretes jobbágykinzó és zsarnok. Kamutinak külsője is érdektelen volt: magas termetű, s kissé ragyás képű, mely többnyire egyforma verességgel volt borítva, s verhenyeges, kemény hajzata miatt még lángolóbbnak látszott. A másik, Imrefi; kiknek neveiket már hallottuk. Imrefi egy volt azon emberek közül, kikről tudjuk, hogy a legrosszabb lelkiülettel vagy inkább semmivel sem bírnak; hogy hűségökre, komoly körülményben nem

számolhatunk; szóval, hogy tisztán semmit sem érnek, s még is nem gyűlölhethük egészen. Imrefi csinos férfiú volt, arcza mindig vidám, termete emelt, módja kedves; csatlakozásaiban gerjengő, e felett ügyes, és semmi sem kevésbbé, mint gyáva vagy félénk. A hol Imrefi volt, a komolyság tova nyargalt; ő mindent könnyű vállra vett, s kifogyhatatlan volt új multságok s új tréfák kigondolásában.

A fejedelmet imádni látszott, s annak visszarettenthetlen magasztalója s hizelkedője volt; de hizelkedéseinek mindig tudott valami oly fordulatot adni, hogy azt mások is kénytelenek voltak ismételni, és az szinte nem is tetszett hizelkedésnek, hanem egy szenvedélylyel csatlakozó hűség önkénytelen ömledezésének.

A fejedelem később annyira megkedvelte Imrefit, s bohóságaiban annyi anyagot talált új tréfákra s nevetésre, hogy nála nélkül el nem lehetett; bátran állíthatjuk, hogy Imrefi egyelőre a fejedelem előtt, öntulajdonaiért volt kívánt s keresett; bár gyönyörű kis neje, egészen képmása férjének, víg szeszélyére s könnyelműségére, de cselszövő kedélyére nézve is, a fejedelemnek igen tetszett, a mit a csintalan nő nagyon jól tudott.²³

Igen sok érdekes hölgy volt akkor Fehérvártt; mi csak azokat emeljük ki, kiket az akkori időkben a divat megkülönböztetett. Ezek közt, minden tekintetben első helyet Kornis Boldizsárnénak kell adnunk.

Egy érdekes divat-asszonyt leírni nem oly könnyű feladat, mint az ember gondolná; s ezzel, a ki előttünk van, a baj kétszeres. Kornisné a szó közönséges értelmében nem volt szép, de kedves asszony volt, kedves annyira, mint azt toll le nem írhatja, s ha nem szép is, de nem is rút, semmi sem kevésbbé mint rút. Termete csinos volt, sőt választékos, csak kissé alacsony, s ezt a lábak legapróbbjai hordák, de hogyan hordák! oly kecsces s könnyűséggel, minőt látni alig, leírni pedig épen nem lehet. Látott az olvasó egy philadelphiai creolnét, vagy mendozai hölgyet? ezek előképek; Kornisné midőn csinos szép alakjával, gyöngéd nemes tartásával lejtett el valaki előtt, vagy lépett egy terembe, vagy hajtá meg magát búcsúra: ezekre emlékeztetne, ha most élne. Arcza egészen különös volt; kis, sima, redőtlen homlok, alatta rövid orrocška s csinos áll - mindez világítva két eleven, nagy, s mély tűzű szemtől! Ilyen volt ő. Állacskáján himlőtől okozott forradásnak kevés nyomai valának észrevehetők; sokan e kis szépség hiányban új szépséget találtak.

Egyébiránt ő vidám volt; ajkai körül leírhatlan mosoly enyelgett néha; - ha nem szólott, ha e vonások nyugalomban voltak, főleg ha ült: őt aligha valaki észrevette volna; de ha ajka megnyílt, s az asszonyi hangok legédesbire, legszívighatóbbja, megcsendült; ha e szabálytalan, igénytelen vonások saját nemű kifejezést nyérének, s arczát mintegy ujja teremték: nem volt férfiú, kinek vére sebesebb mozgásba ne jött volna. Kornisnének alakjáról a belső béke s boldogság sugárzott vissza.

A fejedelem őt megkülönböztette, s örömet társalkodott vele, nemcsak az udvarnál, hol férjével együtt többször megjelent, hanem tulajdon házában is, hová - az egy Kendi István házáat kivéve, legtöbbet járt.

Kornisné e nemét a hódolatnak egészen más szellemben vevé, mint közönségesen nők szokták venni. S Kornis maga egyelőre igen örült a vidám, barátságos fejedelem társaságának. Kornisné férjét imádta, mondják, hogy e házasságot valóságos regény előzte meg, s Kornis nagy bajjal nyerheté meg nejének kezét, melyre igen sokan vágytak, s többiek közt Imrefi is, ki ellen Kornisnének bizonyos undorodása volt, melyet nem tudta mindig fékezni. Ily szövetségek, melyeket ellenséges sors előz meg, többnyire sokáig tartják meg némi színezetét a regényességnek; s Kornis oly szeretetreméltó férfi volt, bár nem ment minden hibáktól, hogy a varázs közöttök fenmaradott.

A második hölgy, ki figyelmünket megérdemli, Kendi Istvánné. Őt Fehérvártt, sőt talán egész Erdélyben, a legszebb nőnek tartották, bár nem oly érdekesnek, mint Kornisnét. Alakja inkább junói mint könnyed volt, és idommal teljes tojásdad arcának vonásai tiszták; aggszerűen nemesek, s szemei gyönyörűek.

Kendiné kevés férfiúnak tetszett, bár a nők őt közönségesen a legszebbnek tartották. Hasonlított ő egy képhez, vagy szoborhoz, melynek tiszta idomai a szemet bámulásra ragadják; de a szívet érintetlen hagyják.

Kornisné barna volt, s szemei feketék; Kendiné szőke, s szemei a legszebb barnák. Kornisnének minden mozdulata gyöngédségre, s szerény öntagadásra mutatott, bár szemeinek nemes világa fajt s forró csatlakozást gyanított: Kendinének ellenben módjában valami kimért, valami számított volt, s vonásaiban heves szenvedélyt lehete olvasni, - s ezen ellentét lelkületében is mutatkozott. Kornisné feddhetlen, tiszta volt, de azzal nem kérkedett, ez nála természet volt, és igaz. Ő jó volt és okos, a nélkül hogy azt tudni, azt akarni látszott: azért nálánál engedékenyebb, mások gyöngéi iránt, nő nem lehetett; bár maga iránt szerfelett szigorú tudott lenni, s bizonyos belső éberség, lelki szemeit mindig nyitva tartotta. Ő másoknak könnyelműségét mentegette, a nélkül hogy ezáltal mutatta volna, hogy azoknak védőkre van szükségök. Őn hibácskáin, ha csakugyan voltak, könnyeket tudta ejteni; érzése mély volt, ízlése szerfelett nemes; minden, a mi rajta volt, a mi körölte létezett, helyes tapintatra, s választékos egyszerűségre mutatott. Ő könnyű, kedves előadású volt, s valamint öltözetében s egész házában, úgy beszédében is valami keresetlen vala feltűnő.

Kendiné ellenben pompás asszony volt; ha társaságba belépett, öltözete, ékszerei, ünnepélyes alkalmakkor kísérete, szóval minden, pazar fényűzésre mutatott; társalkodása neki is vidám volt inkább mint komoly, de látszott rajta, hogy szavainak bizonyos nyomatékot kíván adni; vitatkozásokban heves, néha kitörő tudott lenni; s valamint maga rényes, sőt kissé fellengő: úgy másoktól is sokat kívánt; a férfiak hódolatát, mint érdemlett adót fogadta, s egy kötelesség nemét, melyre számított. Őt feddhetlennek tartotta a világ, mint Kornisnét; de ő rényével pompát üzött, ítéleteiben szigorú volt: mások gyengeségei ellen kikelt, s ha ezt tevő, beszéde valami felsőségi szellemmel bírt, mely sértő s visszaidéző volt egyszerre, azért őt, főleg nők, kevesen szerették; s bár Kornisnének nem kevesb irigyei voltak, ő azokat igénytelensége által nem egyszer békéltette meg, míg Kendinének kevélysége s szigorúsága, ellenségeinek számát szaporította.

Kendinét férje, az akkori idők szellemében két rokonaival kérte meg, a nélkül, hogy vele szerelemről valaha szólott volna; Kendiné nem kis vonakodás után nyújtá kezét a derék jeles Kendinek, ki számtalan tulajdonaival szép lelkének, mindenestre, nagy követeléseket tehetett; bár kevesebb önállással bírt, mint gyanítani lehetett volna, s nem egyszer hagyá magát nejétől kormányoztatni. Kendi nejét becsülte és szerette, bár természetök kissé különbözött, s Kendiben több valódiság, több őszinteség volt mint nejében; Kendiné is szerette férjét, s örült, ha a világ őt, mint hű s csatlakozó nők példáját magasztalá.

Ezen ellenkező lelkületű két nő, igen természetes, hogy közelebb viszonyba egymással nem léphetett. Kornisné Kendinét a legszebb nőnek tartá s mondá; Kendiné ellenben, ritkán mulasztá el az alkalmat, valami kétértelműt mondani Kornisnéről; semmire sem neheztelt inkább, mint ha valaki Kornisnét szépségnek találta.

A harmadik személy, kit egészen el nem mellőzhetünk, s kit felebb említünk, Imrefi Jánosné. Nem volt akkor egész Erdélyben nő, kiről annyi mindent össze-vissza beszéltek volna, mint a szép Imrefinéről.

Kevés idővel a fejedelem beérkezése után Erdélybe, már voltak sokan, kik titkos egyetértést gondoltak Bátori és Imrefiné közt észrevenni; Imrefiné egy volt azok közül, kiknek mint

szokjuk mondani, egy szavokat sem lehet hinni, s kiknek a szemök sem jól áll. Hevesség és kicsapongó szenvedély egyesültek benne, s őt egygyé tevék a legveszedelmesebb személyek közül. Ehhez szép, élénk, sőt aligha nem kissé szemtelen arcz járult. Volt-e már akkor, midőn a fejedelem Erdélybe jött, közte és a szép Ilona közt - mint őt közönségesen nevezték - valami viszony? nem tudni; azonban annyi igaz, hogy Imrefi, nejével sokszor volt a Bátor-háznál, s a többi közt egyszer, majdnem egy hónapig mulatott Ecseden.

Imrefinének igen világos szőke haja volt, s majdnem igen világos kék szeme is. Vonásai nemesek s szabályteljesek, bár arcának kifejezése sohasem volt gyöngéd; benne első pillanatra meg lehete ismerni egyét azoknak, kik, mint szokták mondani, átúsztak már a Rubikont. Mindjárt tudott a rossz világ egy történetecskét róla; azonban, mióta a fejedelem Erdélybe jött, Ilona kissé okosabban viselte magát.

Ha az ember figyelemmel tekintette Bátorit, midőn Imrefinével beszélgetett: könnyen láthatá, hogy ő kissé kerüli azt, azt, hogy a világ közte s Imrefiné közt egyetértést gyanítson: ez ellenben épen azt látszott óhajtani.

Míg neje tánczolt, vagy játszott, addig Imrefi a kanták közt mulatta magát; de mint látszott, legkevésbé sem búfelejtésre; ő alkalmasint tudta hányadán van, s kisebb gondja is nagyobb volt a szép Ilonánál. Míg neje terveket koholt cselszövényes agyában, addig Imrefi lovairól, s vadászebeiről gondolkozott, vagy szép hölgyek lángoló tekintetében keresett kárpótlást.

Így a Bátor Gábor udvaráról alkalmasint tudunk már annyit, a mennyire most egyelőre szükségünk van.

GYÖNGY-SOROK.

Nyerd meg őt ajándékokkal, ha szavakra nem hajt.
A néma ékszerhez a hölgy inkább szokott hajlani
Habár hallgat az, mint a szóhoz - -

*Shakespeare.*²⁴

Néhány nappal a fejedelem megérkezése után, Kornisnét egyik szobájában látjuk, öltöző asztala előtt ülve. Könnyű szabású termetére, fehér fellegzet selyem-szövet borult, mögötte egy vidám képű, közép idejű nő állott, ki műértőleg keríté magyar kontyba sötét selymét gazdag hajzatának.

Később fekete, majdnem sisak-alakú csipkefőkötőt illesztett fejére; Kornisné egyenkint nyujtá neki oda a gazdag bogláros tőket, melyekkel azt fejéhez tűzé.

Nemsokára fel volt öltözve, a szolgálónő épen arannyal hímzett fehér fátyolt készült fejére tűzni.

- A fátyolt magam teszem fel, mond Kornisné.

- Az igaz, felel a nő, hogy kegyed jobban tud ahhoz, mint akárki más; csak egyet ráz rajta, s az oly szép redőkbe ömlik össze, mintha Kendiné két óráig szedegetné fel s le.

- Csak te látod azt úgy, édes Szintainém! mond Kornisné szerényen, Kendiné szép, s a szépnek minden jó áll.

- Szép, mond Szintainé, nem minden gúny nélkül, meglehet, de ha kegyed belép valahová, ott Kendinére rá sem néznek.

- Már mondtam neked néhányszor, szól közbe kissé békétlenül Kornisné, hogy az ilyen hizelkedéseket nem szeretem. Ha férjemnek tetszem, s ha más nem talál nevetségest öltözetemben, ez elég.

- Igen jól tudom, minő szerény az én jó asszonyom! De mindamellett másoknak szeme is nyugszik a kegyed szép termetén, nemcsak a Kornis Boldizsár úré, - tudnék én szólani.

- Mondd meg nékem, vág közbe Kornisné, ki az a fiatal ember, kit már néhány nap óta látok néha szobádban?

- Egy fejedelmi apród, Dimon nevű.

- Nemes apród?

- Nem asszonyom! másod rendű.

- Honnan ismered?

- Még tavál láttam, mikor Kolozsvárt mulattunk; a bátyám házában volt szállva az Óvárban mint tanuló, s Nadányiéknál sokszor megfordult, ki őt, a mint mondják, már akkor használta s minden titkába beavatta. Ez azon nevezetes szépíró, kiről már szólottam néha.

- Különös képű ember, mond Kornisné, én félnék tőle; de azért, tévé mintegy engesztelőleg hozzá, igen jó ember lehet.

- A fejedelemnél nagy kegyelemben van, mint mondja, felel Szintainé s ő igen sokat tud, a mi az udvarnál történik.

- Annál vétkesebb, ha fecseg, fejezé be Kornisné. - Rakj itt el holmit, Imrefiné hozzám ígérkezett; kész-e a reggeli?
- Minden készen van, mond Szintainé; - az ebédlőben már meg van az asztal terítve.
- Jó, tehát én megyek.
- Asszonyom!
- No?
- Nekem egy kis beszédem volna!
- Szólj bátran, jó Szintainém, mi bajod.
- Asszonyom! szól Szintainé félsuttogó hangon, körültekintgetve; én kegyednek egy titkot fedezek föl, ha megigéri, hogy el nem árul.
- Engem illet-e a titok?
- Oh! igen, és még valakit, egy igen-igen nagy urat, s olyat, kinek kegyét az egész udvar vadászsza; ha Kamutiné, Imrefiné, s talán a kevély rátartó Kendiné is tudnák, a mit én tudok, bosszújokban elvesznének.
- Oly veszélyes titkod? - úgy, jó asszony tartsd meg azt magadnak, főleg ha nem szabad azt senkinek megmondanom; mert férjem előtt el nem hallgathatnám.
- Csak előtte ne szóljon kegyed, az Istenért!
- Mi az, talán ötlet illeti a dolog? valami baj, az Istenért, szólj!
- Illetti igen, azaz kegyedet illeti, és így ötlet is, ha tudja, de mi szükség azt neki tudni!
- Én egyáltalában nem értelek; de ha a dolog ötlet is érdekli, tudni akarom, szólj bátran!
- Csak meg ne nehezteljen asszonyom! Szintainé köhintett; - mit tehet arról kegyed, hogy szép, szeretetreméltó, s hogy tetszik? itt kissé elakadt a nő: hogy mindenkinek tetszik, de különösen a fejedelemnek, ki halálosan szerelmes kegyedbe, de annyira, s oly igazán, hogy ha kegyedet elválaszthatnák Kornis Boldizsár uramtól, ő kész lenne...
- Szintainé! kiált fel Kornisné, a legnagyobb meglepetéssel, mely arcán tükrözé magát, mintha hallásának nem hinne, mit mondasz? te mindenestre tréfálsz - s próbára akarsz engemet tenni! (Kornisné elmosolyodott) úgy-e? tevé újjával fenyegetve hozzá.
- Esküvel vagyok kész bizonyítani, a mit mondék, - felel Szintainé, ki a kérdést biztatásul tekinté.
- Nem nem! mond Kornisné magában, lehetetlen, Szintainé; s ily nyilatkozás? - de mi célja e tréfának! Te ma víg szeszélyedben vagy Szintainé - hahaha - mond Kornisné, nagyon.
- Ha valaha komolyan szólottam, most történik az, asszonyom! felelt Szintainé, ki a Kornisné vidámságát egészen másként magyarázá magának, - én a kegyed szerencsáját óhajtom, s annak örülök; a mit mondék, való!
- Te, mond Kornisné hevesen, te szólasz így? - igaz tehát, folytatá mélyen megilletődve, mit oly sokan állítanak, s mit nekem hinni oly nehéz volt mindig, hogy nincs rény többé a világon, hogy becsület, hűség, hála, minden és minden csak üres hang! Kornisné lefödé arcát, önérzetének egész méltósága sugárzott abban.
- Elég, Szintainé! mond kevélyen, fölegyenesedve, gyerekkorodtól óta nevededtél házunknál; anyám örökben tartott, - férjem jótéteményekkel halmozott...
- Asszonyom! kedves jó asszonyom! kiált fel Szintainé, kezét vonva ajkaihoz.

- A mit én tettem éretted, azt nem említtem: azt számítás nélkül cselekedtem! - többet mondok: én szerettelek, nekem legkedvesebb cselédem valál! Kornisné egy könnyet törle ki szeméből.

- Kedves, legjobb asszonyom! - rebegette Szintainé térdre hullva előtte: az Isten tanúm, mennyire szeretem s imádom jó, áldott asszonyomat s hogy épen e szeretet és hála...

- Szeretsz? és férjemet? kérde Kornisné sértve. Szintainé zokogni kezdett.

- Hogy szivemet nem ismerted, te, ki nem cselédem, több, barátném valál: ez fáj! - igen Szintainé, én nem vagyok érzelő, nem szentes; de hála Istenemnek! én becsületes asszony vagyok. - Férjemet szeretem! Ah! az ég tudja mennyire szeretem, s mennyire van okom őt szeretni! S te hihetted, hogy a hiú fejedelemnek ábrándozásai nekem hizeleghetnek? te hihetted ezt? - Nem akarom tudni titkodat, azt sem, honnan vetted azt, ki szédített el, ki tett az urak legjobbika iránt hálátlanná; de, Szintainé! - mi egy hajlék alatt többé nem maradhatunk!

- Kegyes asszonyom! kiált fel a nő elhalványodva s igazán megijedve, ezen első, s az égre esküszöm! utolsó vétségem oly nagy volna-e, hogy ezért kenyeremet elveszíthetném! - oly nagy-e hibám, hogy örökre ki legyek űzve azon háztól, hol nevedtem! én kegyed nélkül el nem élhetek; mivé leszek? könyörületet kérek asszonyom! csak ez egyszer!

- Magadra mondottad ki az ítéletet! - felelt Kornisné elhatározottan, de szelid hangon, vétségnek nevezed te a hálátlanságot; nem vétség az, Szintainé, a hálátlanság büntherhelt kedélynek gyümölcse, - nem a hálátlanságon kezdődik a véték, hálátlan csak vétkes lehet! Te el fogsz házamtól távozni! - de én holtig gondoskodom rólad; ihol e nehéz erszény, még ma két telket iratok át neked, - szükségét sohasem szenvedsz, sőt kevesebb gonddal fogsz élni mint eddig; de nekünk el kell válnunk! én többé nem tudnák úgy szeretni, mint egykor; a cselédhűségnek is megvan a maga féltékenysége.

Szintainé reszketett.

- Asszonyom! mond, engemet Dimon ámított el, mindent kivallok, csak ez egyszer!

- Nem akarok semmit tudni! s nem haragszom, megbocsátok neked szivemből; de - távoznod kell.

Kornisné igen illetődve volt, szokott vidámságát mély komolyság váltá fel. Szintainé le volt verve; egy szót nem tudta szólani; Kornisné távozott, s alig hallhatólag mormogá magában: «Egy új Zsigmond tehát! szegény Erdély!»

Közel az ajtóhoz megfordult, arcza visszanyeré pillanatra azon elragadó mennyei jóságú kifejezést, mely sajátja volt. - Szintainé! mond a legszivesebb hangon, kezét nyujtva, melyet az hévvel vont ajkaihoz; én nem haragszom, igazán nem haragszom, légy nyugodt, holtodig gondoskodom rólad, szivemben egy csöppje nem maradott az epének! de nekünk el kell válnunk. Egy könny lopódzék a Kornisné szemeibe, s ő hirtelen távozott.

A reggelinél, hol nemsokára férje s Imrefiné jelentek meg, Kornisné komoly ugyan, de nem volt komor, - s csak férje, ki őt annyira ismerte, vett némi változást észre rajta. «Ő szólani fog, hiszen mindent megmond nekem!» ezt gondola Kornis magában, s nejét nem faggatá. A reggeli közben Imrefiné, ki mindig tudott valami ujságot, említé, hogy a fejedelem a napokban Weisz és Benkner brassai polgárokat várja; hogy Ráduly vajdára nagyon neheztel,²⁵ s aligha a követségnek jó kimenetele leend.

- Egy fakó lovon vesztek össze, mond nevetve a szép Ilona; én mondtam Bátorinak, hogy a dolog csekélység s nem érdemel neheztelést!

- Egy fakó lovon? - hallottam a dolog felől, mond Kornis. Kedvesem! hátha a Hozdalámmal megkinálnók ő nagyságát; ez a vajda Hárnyikjánál nem alábbvaló!

- Igen, igen! mond Kornisné, jó lesz: úgy is a minap a fejedelem sokáig nézegette.

Imrefiné kissé felhúzta az orrát. - Bátor, jegyzé meg, örömet fogad ajándékot - főleg nőktől, tevé kissé hamisan hozzá; én azt tanácslom, hogy te barátom kínáld meg a lóval.

- Ah! dehogy! mond Kornisné, minő gondolat ez!

- Miért nem? felel Imrefiné, Bátor igen hálás! emlékezel-e, midőn Kamuti a török kardot adá, mely a fejedelemnek megtetszett? ezt neje által tétet, s másnap a Kamutiné nyakán a legszebb hat sor keleti gyöngyöt láttuk, mely valaha erdélyi hölgyet ékesített.

- Ha nem hinném, mond Kornisné kissé kevélyen, hogy tréfálsz, meg tudnék rád neheztelni!

Kornis kebeléből csinos bőrhüvelyt vona ki, s odanyújtá nejének: - Nézd meg ezeket, mond, hiszem, nem alábbvalók a Kamutiné gyöngyeinél, - örülök, ha neked örömet okozhatok ezen ajándékkal.

Kornisné kinyitá a hüvelyt, s a legszebb tíz sor keleti gyöngy mosolygott elébe, nagy, egyenlő, s tiszta vizű, mely a szivárvány színjátékát ragyogá elébe. Imrefiné nem minden irigység nélkül pillanta a gazdag ajándékra.

- Gyönyörű! kiált fel Kornisné azon élénk örömmel, melyet majd minden hölgy érez szép asszonyi ékszer megpillantásakor, s szíves öleléssel köszöné meg azt férjének.

- Ritka szépségű gyöngyök! mond Imrefiné, nagy figyelemmel tekintve rájuk; de nekem úgy tetszik, mintha már láttam volna ezeket valahol! igen, igen! e nagy smaragd a gyöngyök csatjában nem úgy néz ki, hogy ember feledhesse, ha egyszer látta! Imrefinének fokonsint pirult arcza, s ajkai körül bizonyos rángás vala észrevehető.

- Egy gazdag zsidótól vettem, mond Kornis egykedvűleg; úgy hiszem, nem vagyok első, kinek áruját kínálta.

- S az ára? kérdé Imrefiné kétes, gyanús mosolylyal.

- Valóban csekély, legalább én annak tartom! de ez nem tartozik ide, ha neked tetszik, folytatá nyájasan intézve szavait Kornisnéhoz.

- Zsidótól? s olcsón? tevé hozzá Imrefiné; én sajnálom, hogy itt talán barátnémnak ártatlan örömet zavarom meg, s kegyednek Kornis kedvetlenséget okozok; de szólanom kell, hogy nagyobb kedvetlenséget kerüljünk ki.

Kornis figyelemmel nyugtatá szemeit Imrefinén, s Kornisné, ki kedvtelve nézegeté s próbálgatá gyönyörű nyakára a gyöngyöket, hirtelen letevé azokat, mintha égnének kezében.

- Örömet megzavarni! kiált fel élénken Kornisné; szólj édes Ilkám! én meg nem foghatlak!

- A gyöngy, mond Imrefiné nehezen rejtett kárörömmel, lopott jószág!

- Lopott jószág? szól Kornis megzavarodva, kegyed csalatkozik! bizonyosan csalatkozik!

- Nem, nem! felel Imrefiné élénken; én e gyöngyöket Ecseden láttam a Bátor kincstárában, Bátor Erzsébet viselte egykor! - emlékezem tisztán csatjának e roppant kövére, s volt erről akkor szó, midőn nekem mutogatták.

Kornisné halvány lett, mint a lilium. - Egy kérdést! mond hevesen; Boldizsár! mi áron vetted ezen ékszer?

- Valóban, mond Kornis mindinkább megütközve, igen csekélyen; egy régi bogláros övemet adtam érte, azon széleset, tudod kedvesem, mely neked nem tetszett, s 150 velencei aranyat.

- 150 aranyat és régi övet! hahaha? kiált fel nevetve Imrefiné, ily fejedelmi ékszerért; ha vásárlani valóm lesz, folytatá némi gúnnyal, kegyedet bízom meg.

Kornisnén szembetűnő nyugtalanság mutatkozott, mely annál terhelőbb volt, minél inkább szegezte Imrefiné reá gyanúsán és rejthetlen kárörömmel szemeit.

Kornis kis szünet után megszólalt: - Gyerekség! mond, ne aggódj kedvesem! a dolog kevés óra alatt világosságra jön, a zsidó még itt van, s Szintainé tudja szállását; tüstént utána küldök.

- Szintainé! kiált fel hirtelen s meglepetve Kornisné, s azonnal elhallgatott, mintha megbánta volna.

Imrefiné gúnyredőkbe szedte arcát. - Oh, mond kétértelműleg, ha Szintainé tudja szállását, úgy a dolog világosságra jó; de én megvallom, hogy jobbnak látnám, ha kegyed az egészet elhallgatná.

- Semmi esetre! mond Kornis hevesen.

- Meglehet, folytatá Imrefiné, hogy csalódtam; de igen óhajtanám, ha nevem egészen hallgatásban maradna e vizsgálat alkalmával.

- A hogy tetszik, mond Kornis; de úgy nem igen fogjuk a dolgot kitudhatni.

- Oh! felel Imrefiné, igenis könnyen; ma este Bátorinál a táncmulatságban barátném a nyakába teszi a gyöngyöt; ha Bátori ráismer, a dolog bizonyos! ha nem, úgy én csalódtam; vagy Bátori tud a dolog felől... azaz, rosszul fejeztem ki magamat: talán Bátori maga adta el, midőn fejedelemnek választatott, úgy is akkor sok pénzre volt szüksége.

Könnyű volt eddig észrevennünk, hogy a szép Ilona a fejedelmet mindig nevééről nevezte, s nem nagyságolta, ez neki különös szeszélye volt, s ezáltal mintegy tudatni akarta, hogy Bátorival közel viszonyban van.

Kornisné Imrefinének utolsó szavai mélyen sebzték, s Kornist a nőnek gyöngédtelen beavatkozása e dologba, s nyilatkozásainak kétértelműsége felbosszantá. - Nőm, mond indulatosan és kevélyen, sohasem fog nyakára oly ékszer tenni, melyről csak egyszer is mondatott, hogy lopott jószág! akár igaz ez akár nem! a dolognak pedig szorosan végére járok, arról meg lehet kegyed győződve.

Kornisné egészen el volt gondolatokba merülve, ezer ellenkező érzések ostromolták őt; egy titkos sejdítés emelkedett keblében, melyet örömet elvitatott volna jobb meggyőződésétől. - Szintainé azon nő, kit jótéteményekkel halmozott, kit barátnéjának nevezett és gondolt: beavatva, sőt eszközéül süllyedve egy alacsony cselszövénynek! s ő annak tárgya, s talán könnyű diadalként tekintett tárgy! - Lelke megrázkódott e gondolatra, s női önérzete a legmélyebben, a legfájdalmasabban volt érintve. Tehát ajándék által, zsidók és cselédek közbejöttével akart a fejedelem engemet azoknak sorába lerántani, kiket kegye boldogokká tesz! - Volt tehát egy pillanat, melyben rólam emberi kebel ily elvetemülést feltehetett. «Istenem!» mond magában, «mit vétettem neked e keserűségért, melyet reám mértél!»

Kornisné egy volt azok közül, kik fájdalmukat mélyebben ássák, kifogyhatlan fürkészésökkel; ő csak maga iránt volt ily szigorú!

A reggeli, mint láttuk, nem a legvidámabban végződött. Imrefiné igyekezett ugyan a jókedvet helyreállítani, de nem fékezheté nemét a csipősségnek s kétértelműségnek, mely Kornisné mindinkább s inkább sérté; végre bucsút vőn, s Kornissal, ki őt kíséré, eltávozott.

Kornisné legbelsőbb szobájába vonult, s egy magas hátú karszékbe vetvén magát, gondolatainak árját követé. - Úgy tetszett neki, mintha az egész ármány kibontakoznék előtte.

Szintainének vallomása, a Dimon gyakori látogatásai, az ecsedi gyöngysorok, a zsidó, kit alkalmasint Dimon tanított meg, s a nagy értékű ékszernek olcsósága, mindez némi egybeköttetésben látszik lenni. Kornisné a fejedelemmel érintéseit gondolá által, s megfontolgatva

mindazt, a mit neki Bátori néha tréfásan ugyan, de elég érthetőleg mondá, nem kételkedett többé, hogy egy alacsony cselszövénynek tárgya.

Azonban az egésznek természetéről még tiszta fogalma nem volt. Első gondolatja az lőn, férjének öngyanításait fölfedezni. De ettől két tekintet ijeszté őt el: Kornisnak hevessege, s a fejedelemnek bosszúálló kedélye, melyet Kornisné kezde már benne sejteni. Ha férje a dolog valódi minőségét fölfedezendi, közte s a fejedelem közt meghasonlás történend; ellenben ha nem szól, könnyen megeshetik, hogy az egész feledségbe megy. Szintainén is szánakozott, s gyanítván, hogy ő is avatottja a cselszövénynek, nem akará őt férje haragjának kitenni, ki némely dolgokban nem érté a tréfát.

Leginkább Imrefinétől tartott, ki a világnak mindenkori bibelődését személyével azzal szokta visszatörlni, hogy ő sem kimélt senkit. Neki, mint minden hozzá hasonló nőnek, némileg érdekében volt azokról valamit levonni, kiket a világ feltűnőknek jelölt ki. Imrefiné, mint gyanítjuk, tehát nemcsak könnyelmű, hanem romlott szívű is volt, s elégtételt talált abban, ha valakit a maga állásvonalába ránthatott el. Egyébiránt ezen esetben Imrefiné lelkében a szokott kajánság - egy kis féltékenységgel is vegyült, s annál veszedelmesebb következésű lehetett.

Kornisné nagy küzdelem volt; lelkének regényes szelleme, s talán ifjúságának e történetet megelőzőt kedvetlen napjai okozhaták, hogy néha kis fontosságú dolgok gyöngéd, kényes becsületérzetét sértve érintették. Meg nem mondhatni mindent férjének, szívét szorította össze; neki elég tiszta fogalma volt átlátni ily titkolódásnak veszélyeit, habár az legnemesebb czélból is történik.

Igy űzte egy gondolat a másikat; végre egy körülmény határozott. Kornisné azt vélte, hogy ha Szintainét elbocsátja szolgálatából, a fejedelem, ki azt alkalmasint megtudja, s okát gyanítani fogja, felhágy sikertelen próbáival, s majd falusi magányban, távol az udvari zajtól, egy kedvező pillanatban férjének mindent fölfedez. E gondolat őt kissé megnyugtatta, annál is inkább, hogy oly gyöngéd teremtés mint ő, mindentől irtózott, mi zajt üt s mende-mondára ad okot.

Nemsokára férje belépett a szobába; arcán bosszúság s kedvetlenség volt kivehető.

- Szintainé készül, kedvesem! mond nejéhez közelítve; a te akaratodból történik-e ez? kérlek, szólj nyiltan!

- Igenis felelt Kornisné.

- S szabad-e okát tudnom?

- Én neki két telket akarok ajándékozni, s holtig lesz gondom reá, tehát ne aggódj sorsán, ő boldog leend, egyébiránt, tevé mélyen megpirulva hozzá, maga is örül a nyugalomnak.

Kornisnének elméjén azon gondolat villant keresztül, hogy igaztalant szólott - s először életében. Szíve össze volt szorulva. Hány igaztalan szó fogja még ezen elsőt, e nehezet követni! Ah, minek titkolódzóm én? gondolá magában, s mégis nem tudta nyiltabban szólani; neki úgy tetszett, hogy férjének nyugalma kötelességévé teszi hallgatni.

Kornis fájdalmas tekintetet vetett nejére. - Te nem vagy nyilt, Ágnes! mond. Szintainé sír, örülthet hasonló! Az elébb a zsidónak szállását tudakolám tőle, s ő megrettent. Ágnes! ha e dologban valami ok van itt, melyet nekem nem szabad, vagy nem üdvös tudnom, én nem faggatlak; de az ég tanúm, szivem választotta te! kiben egész boldogságom egyesül, hogy nekem fájna, mondhatlan fájna, ha Ágnesemnek bizodalját elvesztettem volna! Szólj, jó angyalom! férjednél szelidebb, engedékenyebb bíróra nem találsz! hiszen én tudom, hogy te maga a jóság s ártatlanság vagy, s így a mit fedezsz tőlem, a békét köztünk meg nem zavarhatja.

- Kedves Boldizsárom! mond Kornisné, kissé megingatva férjének jósága s bizodalma által, maradj e meggyőződésed mellett, ha most hallgatok, ha nem szólok, hidd, azért cselekszem, mivel a mit mondhatnék, csak sejtés lenne.

- Eddig sejtéssel sem valának titkok előttem, s szép tiszta lelked, mint szent könyv állott nyitva előttem, melybe angyalok írták gondolataikat.

- Nyitva volt és lesz mindig, felelt Kornisné mélyen megilletődve, e könyv előtted, Boldizsár! De ha engemet illető dolgokkal s öngondolataimmal szabad vagyok: nem így van ez olyanokkal, melyek másokat is illetnek; míg az, a mitől tartunk, csak sejtítés, nem valóság: addig talán vétkes, egy elhirtelenkedett gyanúnak szavak által szárnyakat adni.

- Szintainét te bocsátottad el tehát? ismétlé Kornis.

- Igen.

- Neked okodnak, nagy okodnak kellett arra lenni.

- S ha igen, Boldizsár! ha valóban volt okom: várj az időtől, én mindent fölfedezek előtted.

Kornis egy karszékbe vetette magát, s mélyen elgondolkozott, nejének titkolódása sérté őt; de a bizonytalanság is szorongató volt, s fejében agyrémek alakultak.

- Tehát köztünk is, mond, fölemeli fejét a homályos fődözgetés! tehát lelkeink elváltak egymástól, mert gondolataink nem folynak többé össze; s van valami imádott Ágnesem keblében, mit nekem tudni nem szabad; az első titok köztünk! első árnyéklata a bizodalmatlanságnak!

Kornisné átölelte férjét, ajkai megnyiltak szólásra: - Nem, nem! mond magában, nem lehet! minek szóljak, a dolog talán agyrém, hiszen szinte hitelt halad, képzelet csak, s én szóljak! tegyem nagygyá, - a mi talán semmi! Kornisné igen jól ismerte férjét, kinél az indulatok néha hirtelen kitörésre jöttek, s akkor, mint a legtöbb heves ember, nem ismert korlátokat.

Kornis hallgatott, de tekintetének komolyságából látható volt, mennyire hatott a dolog lelkére; néhány pillanat múlva cifra csatlós lépett a szobába.

- Nos? kérde Kornis, egyedül jössz-e?

- A zsidó eltávozott ezelőtt egy órával, szállását üresen találtam.

- S merre ment? kérde Kornis felugorva székéről, s hirtelen haragra lobbanva.

- Bocsánatot kérek uram, felelt a csatlós, azt nem tudom, nem kérdeztem.

- Élhetetlen! mindjárt tudd meg, s kerítsétek elő a föld gyomrából is.

A csatlós hirtelen eltávozott.

- Ez a dolog, mond Kornis igen kedvetlenül, nem jó szint kezd magára váltani; én az egészet nem tudom egyeztetni! Szándékosan adatott-e az ékszer ily olcsón, vagy valóban lopott jószág? ennek szükségképen végére kell jánom!

- Szólj! így hangzott egy titkos intés Kornisnének kebelében; még nincs ideje, felelt a megfontolás reá... Kedves Boldizsárom! mond a csinos nő, ne indulj meg oly nagyon a dolgon! előkerítik a zsidót! s ha nem, megtudhatjuk az egészet a fejedelemtől magától.

- De hogyan? kiált fel Kornis, a nélkül, hogy Imrefinét belekeverjük.

Kornisné gondolkozott... Várj, kedvesem! kissé fontoljuk meg az esetet, s ne hirtelenkedjünk el. Meglehet, hogy a fejedelem valóban eladta a gyöngyöt, mint Imrefiné is mondá. Hátha Szilasinak néhány sort írál, ő mindig közelében van ő nagyságának s megtudhatná a valót. - De e mód sem egészen tetszik nekem, folytatá Kornisné habozva, kinek nagy oka volt hinni, hogy a gyöngyök - Bátori akaratával jöttek ily olcsó áron kezéhez.

- Nem jobb volna-e Imrefinek írni?

- Nem, nem, mond Kornisné hevesen közbe szólva, csak neki nem!

- S még mind tart ellenérzeted? én úgy hiszem, hogy ily esetekben tőle legjobban meg lehetne tudni a valót. S el nem gondolhatom, Imrefiné miért kívánja magát elannyira kivonni a dologból. Az egészben csak egy van, a mi kedvetlen, s ez az, hogy te Ágnes nem szólasz tisztán.

- Imrefi, szól Kornisné mintegy elfeledve magát, alávaló ember! ha őt a fejedelem ismerné! - Sohasem szólottam így senkiről Boldizsár, de előtted titkom nincsen; tehát őt ne avassuk semmibe; öngyanításaimról ha most nem szólhatok is, eljő az idő, melyben megtudsz mindent.

- Imrefi olyan ember, felelt Kornis, ki sem jó, sem alávaló, azaz egy ember, kinek elvei nincsenek, s kit a pillanat hatalma ragad.

- Te nem ismered őt, feledted-e...?

- Tudok mindent, Ágnes! Tudom, miket koholt ki, midőn kezedet vágyott megnyerni, mennyire bűszította föl atyádat ellenem! De én, ki annyira szeretlek, vádoljam-e őt azért, hogy birtokodért mindent elkövetett?

- Alávaló rágalmaiért sem?

- Egy oly lelkületű embernek nincsen rágalma! ha a rágalom ártani akar, hitelt tesz fel; neki ki hinne?

- Hagyjuk ki egészen Imrefit.

- A mint akard, Ágnes; úgy tehát magam szólok a fejedelemmel, úgy is a Hozdalámmal szeretném megkinálni.

- Szólj, azt igen helyesen gondoltad; az egyenes út a legrövidebb; de kérlek, a fakóról ne beszélj. A mai történet kissé elijesztett az ajándékoktól, s megvallom, nem szeretném, ha a fejedelemnek egy viszajándékért lekötöztetve lennél.

- Gondolod, mond Kornis kissé sértve, hogy azért nem szólnék oly szabadon, mint máskor?

- Azt nem, Boldizsár; de szakasszuk e tárgyat félbe; oly hangon kezdünk beszélgetni egymással, mely előttünk idegen volt eddig, s idegen maradand mindig, hiszem: rezzent, illetett hangon. Jer, ölelj meg; én a te jó, hű Ágnesed vagyok; ez a kis fellegecske elvonuland, s szép egyetértő éltünk ege kiderül újra.

Kornis szívéhez szorítá nejét. - Igen, Ágnes, mond, én szólok a fejedelemmel, s te vedd a tíz gyöngysor helyett férjednek azon vallomását, hogy tégedet angyalnak hisz, ki égből szállt alá.

AZ IFJÚ OROSZLÁN ÉS TERVEI.

Más rendbéliek felfuvalkodtatták
vitézi virtusával, elméje élességével,
termetével, minthogy deli természetű
ember is volt.

*Kemény János Erd. Fej.*²⁶

Annyira haladtunk már e történetben, hogy azok, kik a lélekbe szeretnek tekinteni, s a cselekvések mélyebben fekvő okait fürkészni, alkalmasint vágynak Bátorival bővebben megismerkedni.

Az erőteljes fejedelem, minden korabeli írók állítása szerint, gyönyörű, deli ifjú volt, felruházva testi s lelki szép tulajdonokkal. - Őt atyja, Bátori István, nagy gonddal neveltette, bár a nevelők választásában nem mindig volt szerencsés.

Ritka jártassággal birt a rendszeres tudományokban; e felett a latin s több élő európai nyelven tökéletesen írt és beszélt; főleg németül az akkori durva kiejtésen, latin szavakkal terhelve, melyeket latinul volt szokás ejtegetni is. Akkori időben, mint talán most is, a latin szavak annyira eláradtak a német nyelvben, hogy sokan a nyelvbeli tökélyt e latin tarkaságban keresték. Bátoriról többen, kik őt németül hallák szólani, azt tartották, hogy jobban s választékosabban tudja magát kifejezni a született németnél, s ennek oka az volt, hogy a honunkban divatozó latin szellem őt képessé tette, a németet úgy megterhelni latin kitételekkel, miként azt német tenni alig volt képes.

Mindazon nevelők s tanítók, kikre az ifjú tehetséges fejedelemnek nevelése bizva volt, kisebb-nagyobb mértékben a Bátori-háznak lekötelezettjei valának: s már helyzetök természetéből folyt az, hogy ők, Bátori háznál, Bátoriak közt és előtt, a feltűnő szebb tulajdonit kívánták kiemelni a Bátoriaknak s hibáikat mentegetni; a nap, mely körül e magasztalási szellem áradozott, Bátori István, a lengyel király volt; de tudtak ők a többi Bátoriakról is - sok szépet és jót mondani, sőt Zsigmondnak kegyetlenségeit is törekedtek szépítgetni; őt mint jeles vitézt, mint könnyen minden jóra hajthatót, festegették az ifjú Gábor előtt; változékony természetét s a megfoghatatlansággal határos habozását nem lelkülethiánynak, hanem a körülmények mostohaságának, a pártdüh cselszövényeinek, a német és török beavatkozásnak - szóval mindennek tulajdoníták, csak annak nem, a mi valóban volt: egy gyáva, ingatag, vérengző kedély természetes kicsapongásainak.

Nem csuda tehát, ha Bátori Gábornak ifjú keblébe jókor bizonyos kevély hivatkozás fészkelte magát őseinek érdemére, melynek könnyű lett volna a legszebb, legboldogítóbb irányt adni; de a mit nevelői, inkább értelmi felsőség híján, mint rossz szándékból mulattak el.

Bátori Gábor megszokta tehát őseinek nagy tulajdonait bámulni, megszokta hibáikat menteni hallani - s így nála második természeté vált, őseinek hibáit menthetőknek tartani. - A történeteket tudta, tudnia kellett, de elfogultan tekinté azokat; s ez volt azon veszélyes mag, mely mélyen fészkelte magát szívébe.

Mint ifjú oroszlán, dús erejének érzetében, lelke telve magas tervekkel, lépett a kormányra; erőteljes kézzel ragadá meg annak gyeplőit, de nem azon felsőségi áttekintés tehetségével, mely őt, az előbbi fejedelmeknek, egyes nagy s nemes tulajdonaik mellett, undok aljas bűneik átlátására s kikerülésére vezethette volna.

Az anyag ezen óriási lélekben megvolt minden nagyra s nemesre. Lettek volna férfiak körülte, kik elhanyaglott nevelésének csorbáit képesek volnának kiköszörölni: Bátori Gáborból nagy ember válna.

De, fájdalom, ilyenek kevés számmal voltak s ezek közt az egyetlen Betlen Gábor, ki szólni mert; s ez egy sem volt egészen ment minden hibától. Dicsvágy, mely szűk határokat nem ismert, s alárendeltetést nehezen tűrt, pompa s fényűzés, mely irigyeket támasztott - voltak csekély ugyan, de mégis árnyékoldalai e férfiúnak, a kinek párja, Hunyadi János és Mátyás után, Erdélyben nem született.

Meg kell itt jegyeznünk, hogy a Bátoriak mindig bizonyos titkos jogot tartottak az erdélyi fejedelemségre; mely számítás, egyrészt Erdélynek több e családbóli uralkodóinak létezéséből magyarázható, - másrészt azon terjedt befolyásból, melyet a gazdag Bátori-ház, mind vagyoni, mind értelmi súlylyal gyakorlott Erdélyben.

Mikor Bátori Gábor Erdélybe jött, magát a legszeretetre méltóbb oldalról mutatta, s valóban ő szeretetre, sőt bámulásra méltó ifjú fejedelem volt.²⁷

A sors akarta-e vagy történet, az ég tudja, de legelőször is Erdélynek két aljas fia szövetkezett a fejedelemhez: Kamuti Farkas, s régibb ismerője Imrefi, kikről feljebb volt már szó; mindkettőről gyaníthatjuk, hogy ők a módokban, Bátorinak tetszését megnyerni, nem igen válogattak. Kamuti Farkasné, szinte bizonyos, hogy a legszorosabb viszonyban élt a fejedelemmel, legalább futólag, úgy szintén Imrefiné is. Bátorinak szíve talán nem vett részt e viszonyokban, de annál nagyobbbat érzékei, s mint bizonyost lehet állítani, hogy inkább ő volt az elcsábított, mint e két nő, kiknek kevélységök s hiúságok ringatva volt egy megkülönböztetés által, mely a szégyen bélyegét nyomá homlokaira.

Kamuti s Imrefi, bár érdekekben állt a fejedelemnek ilyennemű elszóródásokban majdnem előző segédkezet nyújtani, még sem tudták azon hideg sértő gúnyt egészen elszivelni, mely mindazoknak arczáról viaszszárgázott, kik velök érintésbe jöttek. A nők aljasb része irigylette s gyűlölte nőiket; más része legmélyebb megvetést éreztetett velök. A mint főlebb láttuk, a tiszta, szeplőtlen Kornisné volt azon egy, ki talán nem is gyanítván, minő mélyen sülyedtek, nem bánt velök sértőleg; de Kendiné s többen mások, megvetésök egész súlyával tiporták le őket.

Ez természetes visszahatást szült; Kamuti s Imrefi látták, s tudták okát mindezen indulatok mutatkozásainak; nekik érdekükben volt, másokat azon helyzetbe rántani le, melyben ők voltak. Itt, titkos oka annak, hogy a fejedelem kicsapongásait mindketten nemcsak mentegették, hanem őt azokra ingerelték is, - s némi elégtétet s nemét a viszontorlásnak lelték abban, ha más férjek is, bár akaratlan s ellenkezve, azon gúnyban részesültek, melynek ők könnyelműen, sőt szándékosan tevék ki magokat.²⁸

A fejedelem nevelésében, minden arra fordított gond mellett, nevezetes hibák történtek, a többi között: hogy nevelői őt csatákban s veszélyekben hidegvérűvé tegyék, azon fonák gondolatra jöttek, vele a kivégeztetéseket nézetni. Bátori Gábort, mint gyermeket, néha sírva vitték az akkori kegyetlen kínzások s büntetések helyére; térdre kérte nevelőit, hogy őt e borzasztó szemléltől kíméljék meg, - hasztalan! neki menni kellett, s ha a történetíróknak hitelt adhatunk: végre képessé vált, a legirtózatosabb kinlódását másoknak nyugodtan s borzadás nélkül tekinteni.

Midőn történetünk kezdődött, akkor már Bátori Gábor nem volt új ember Erdélyben; akkor már a nagyra született ifjút rossz tanács s mindenkori tömjénezés el kezdték téríteni a jobb útról. Nem hirtelen történt ez, halkkal s fokunkint, mint talán módunk lesz e történetben azt látnunk.

A fonák nevelés kezdte a kevély ifjú tölgynek sudarát elhanyagolni; s azon ledér oldal-növéseket kényeztetni s hízlalni, melyek attól az éltető nedvet vonták el, s kifejlését hátrálták. Aljas emberek folytatták e rendszert, így vált a szép növény-király helyett összecsomózkodott bokor belőle; melynek sűrű tömkelegében éhes farkasok vonítottak s medvék lestek martalékra. A helyett, hogy a sarjakat kimélet nélkül lenyesve az elevenig, a gondos erdész, óriás tölgyet nevelt volna, mely sudarát toronyként emeli s koronáját terjeszti dús levél-pompájában, mely fölött a sas tekint a napba, s mely a vándor fellegeket vonja sátorának közelébe, s azokat megsűrítvén, hagyja eső-gyöngyökben leömleni a szomjú földre.

Midőn tisztviselő új hivatalba lép, akadnak azonnal emberek, kik utasítás s figyelmeztetés ürügye alatt őt helyzetének körülményeivel s azon személyekkel ismertetik meg, kikhez bízhatik, vagy kiktől üdvös tartania. Az ily figyelmeztetőknek lelkiüetők, nézeteik, rokon s ellenérzeteik határozzák el színezetét az ilyenkori előterjesztéseknek. Egy azok közül, kikre Bátori Gábort mint igen használható, s nagyon népszerű emberekre figyelmezteték, Weisz volt, a brassai tanács tagja, mély belátású, nagy tapasztalású férfiú. Egyelőre bizodalma méltatá őt az ifjú fejedelem. S ennek bizonyítványa volt az is, hogy őt, mint főlebb érintve volt, Serban Ráduly moldvai vajdához, küldötte követségbe.²⁹

E követségnek oka ez volt: Bátori Gábor a mult évben még, elküldötte Weisz Mihályt, Imre Jánost és Sarmasági Zsigmondot Ráduly vajdához, kik vele Tergovistban békealkura léptek; a béke következtében Ráduly vajda a fejedelemnek 8000 forintot ajánlott, s mint némelyek állíták, egy *Hárnyik* (oláhul: merész, ügyes) nevű fakó lovat ígért; de sem egyiket, sem másikat el nem küldötte.³⁰

Bátori Gábor, mint nem egy fiatal fejedelem szokott néha, túlbecsülte erejét s tehetségét; voltak pillanatai, melyekben magát egykori magyar királynak, s a török birodalom megreszkettetőjének képzelé; Moldván s Oláhországon vágyott ő hódítgatásait elkezdni s így később szaporodó seregeivel tovább s tovább terjedni. Bátori örült tehát az alkalomnak, Rádulylyal ujjat húzhatni, s azért elég oknak képzelé a békefelmondásra az ajándék halogatását.

Valósággal hitt-e Bátori Weisznak, vagy csak használni akarta őt darabig? a történet folyamában alkalmasint ki fog tűnni; annyi bizonyos, hogy a szászokat nem szívelhette; Andrásnak halálát leginkább Szeben városa hűtelenségének s hanyagságának tulajdonítá, annak védelmében: s ez nála nemcsak mondott, hanem valóságosan hitt oka volt azon gyűlölségnek, melyet mások még neveltek, a helyett, hogy csillapítottak volna; különösen Imrefi, ki néhány szebeni polgárnak adósa volt s tőlök fizetésre nógattatott, esküdt ellensége volt a szebenieknek.

Bátorinak feje tele volt mindenféle tervekkel; élénk feszültségben tartá őt Weisznak megérkezése is; nem csudálhatjuk tehát, ha azokhoz naponkint inkább vonzódott, kik nézetében osztoztak; azok iránt pedig halkkal s fokonkint hűlni kezdett, kiknek érettebb véleményük oda ment ki, hogy Erdélynek nyugalomra s békére van szüksége; Bátori Zsigmondnak habozásai Erdélyt pénztől, embertől megfoszták; a dühöngő Básta utolsó velőjét kiszivta az országnak, és féktelen gyűlevész hadai mindent rettegéssel s irtózással töltöttek be. Most, midőn pillanatra a sebek hegedni kezdetek, nem lehete semmi veszélyesb, mint Erdélyt új zavaroknak kitenni.

De Bátori Gábornak lovagi szelleme s ifjú hevedése az ily tanácsot gyáva félelem sugallásainak nevezte; nem egyszer mondá, hogy abban álland egykor büszkesége, hogy Erdélyt mély békeességben s nyugalomban lássa; hogy áldás terjeszsze szárnyait völgyeire, s gazdag hegyeinek ércztömegei kincstárába gyűljenek; de mindezt csak akkor, ha birodalmának oly terjedékenységet adand, mely őt az európai nagyobb uralkodóknak sorába helyzendi.

Ilyeneket s ehhez hasonlókat hányt vetett elméjében, és sugalltak tanácsadói.

Imrefi jól ismerte Bátorit, tudta mindig a legkedvezőbb pillanatot kilesni, ha valamit ki akart vinni: így tökéletesen czélt ért abban is, hogy a fejedelem mindazokat eltávoztatta, kiknek nézeteik az Imrefi gondolkozásával s érdekeivel összeütköztek.

De ideje történetünkhez visszatérni.

Egy nap telt el újra. Bátori Gábor csarnokjának egyik pompás teremében ült; a falakon eleven festvények tündöklöttek, Zápolya Zsigmond-János idejéből, jeles olasz festőnek művei, néhány czifra faragású hát- és karrostélyzatokkal ellátott pamlag vagy hosszú szék, mint akkor nevezék, a fejedelmi fényűzésnek fő jelei valának, mint azon időkben a legritkábban látott bútorok: velencei tükrök, különös görbülésű kerítvényekkel, hasonló anyagból, s márvány asztalok, a legszebb színvegyületűek, melyek kihajló aranyozott sárkányokra nehezkedtek; néhány asztali s fali óra, kék és zöld aranyzású; s végre chinai, úgynevezett agg-fényegű szekrények s állványok egészíték a teremnek bútorozását.

Bátori, a keskeny ablakok egyike előtt állott, keresztbe font karokkal; magas athletai tagjain magyar szabású, de kissé tág házi öltözet volt a legfinomabb biborból, s nyírett fejen egy jobbra csomódzó gazdag üstök mutata a dús hajtenyészetre; előtte Imrefi állott egy darab keskeny papirossal s olvasott:

«Convettio Generosi Joannis Nadányi, pro officio stabuli nostri Praefecti supremi.»

«Per annum lészen ő kegyelmének készpénz fizetése 500 forint.»

- Írj neki 600-at, - mond a fejedelem, - hogy panasza ne legyen.

Imrefi jegyzést tett, s folytatá:

«Ruházatjára 10 sing skárlát, singe per 10 forint.»

«Atlacz vagy kamuka 9 sing.»

- Írj neki 10-et.

Imrefi folytatá: «Asztala konyhánkról.

Bora per diem 2 veder.

Fehér czipója 24.

Abrak czipója 24.

Lovaira abrak 400 véka.

Széna 10 öl.

Datum in civitate nostra Gywla Feyerwar, die 29. July 610.»

Bátori átfutotta szemeivel az irást, s egy közel álló asztalon aláírta.

- Gondolom, mond, Nadányi uram megelégedhetik fizetésével, s talán jobb kedve lesz; nekem ügýtetszik, mintha nem örömet volna udvarunkban.

- Meg is lehet elégedve, felelt Imrefi, Bátori Zsigmond ő nagysága csak 400 forintot fizetett lovászmesterének. - Imrefi meghajtá magát s távozni akart.

- Egy szóra! mond Bátori; Kornisné, mint hallom, falura utazott.

- Csak női fogások, nagyságos uram! - mond Imrefi nevetve; azonban meglehet, hogy Kornis jobbnak látta a menyecskét haza küldeni.

- Dimon esztelenül látott a dologhoz, oktalanság volt a zsidót eltávoztatni, az még folytathatá szerepét: magam akartam később Kornisnéval tudatni, hogy az ajándék tőlem jó. - A mint látjuk, Bátori nem tudta az Imrefiné beavatkozását.

- Én ezt előre megmondhattam volna nagyságodnak; ő haszonvehető ficzkó, de az ily dolgokat jobb lesz, ha ezután nagyságod maga végzi, vagy okosabbra bízza.

Bátori kissé elmosolyodott: - Reád, úgy-e, Imrefi?

- Miért nem, felelt ez.

- Ha Kornisnét engedékenyebbé tudnád tenni, Istenemre, Gyalut neked adnám.

- Nagyságod feledi, hogy Gyalut a szép Katának, vagy mit is mondok, Kamuti Farkasnak ígérte; - ő nagyon is számot tart reá.³¹

- Igazad van, - szóval, Imrefi meg nem bánod, de okosan!

- Nagyságos uram!

- Szólj!

- Minden tanácsnál s közbenjárásnál többet tehet személye. Istenem! szeretném a nőt látni, ki ellent tudna állani nagyságodnak, ha nem tartóztatja félelem vagy egyéb tekintet, s ilyeneken, gondolom, lehet segíteni.

- Vigyázva Imrefi, ezer szem lesi itt tetteimet! s bár lelkem nyugodt, mert alávalóságra képes nem lennék, nem akarnék szívem gerjedezéseinek is többet engedni az elégnél!

- Nagyságod oly lélek- s erőteljes férfiú! - Erdély szerencsájének tarthatja, hogy ily fejedelemmel bír! Ne higgyen nagyságod azoknak, kik minden ártatlan örömét meg kívánják zavarni: azok a legkétszínűebbek!

- Őszintén Imrefi! én azt hiszem, hogy azok, kiket e vádod érdekel, igazabban szólnak hozzám, mint te! s többen mások. Ezt a fejedelem oly képpel mondá, melyből kitetszett, hogy nem bánja, ha Imrefi őt megczáfolja. - Lehet, hogy indulatim néha elragadnak, - folytatá - de azokat sohasem tudnám üldözni, kik jó tanácsaikkal éltetnek.

- Mert nagyságod őket nem ismeri, - felel Imrefi. Ha nagyságod Betlennek, Hallernek és Sarmaságinak lelkeikbe tekinthetne: meglátná azon titkos ingereket, melyek őket untató oktatásaikra bírják.

- Hogy-hogy? - mond a fejedelem élénken, Betlen is?

- Ő is, ő leginkább burkolja kétszín s irigy lelkét a külső szelidségnek színébe; de én nem szólok, nagyságos uram! az idő felvilágosít mindent.

- Felvilágosít? mit?

- Igen, nagyságos uram! én ugyan nem tudok még semmi bizonyost, mert úgy régen szólottam volna; de engemet, nagyságodnak szolgáját, sért azon rátartás, azon oktatói szerep, melyet magának egy Betlen merészel megengedni, oly fejedelmi férfiú előtt, kivel szemben ő elenyészik a maga semmiségébe.

- De tanácsa helyes többnyire, - mond a fejedelem oly arczkifejezéssel, melyen könnyen észrevehető volt, hogy Imrefivel azért vitatkozik csak, hogy ez többet szólhasson, bár kifejezéseiben kissé illendőbb lehetne.

- Az egekre! nagyságod igen kegyes, s csak nagy őseitől reá öröklött szelidsége okozza, hogy a tiszteletnek ily szembeszökő hiányát, e döllyföt, e felsőségi szellemet csak illetlenségnek mondja; én rövidebben bánnék Betlennel, ha Bátori lennék.

- Én is, ha Imrefi lennék, talán - mond kevélyen Bátori. Nem tagadom - folytatá: hogy Betlen unalmamra van néha; a fejedelmi gondok s kellemetlenségek egész terhelő súlya sohasem nyom oly óriási erővel vállaimon, mint mikor e nyugtalan emberrel vagyok együtt; terv tervet ér agyában, ő mindent újra akarna teremteni.

- Majd meglátnám, mond gúnynyal, nevetve Imrefi, mit tenne e tűzfa Traján, ha maga ülne a fejedelmi széken, a mit igen örömet tenne, mint hiszem.

- Ő azt gondolja, hogy minden végrehajtható unszolásai, nógatásai halálra untatnak; de kímélnem kell, mert miként tapasztalom, sok népszerűséggel bír!

- Épen ez az, nagyságos uram! mitől én tartok.

- S miért?

- Nem örömet avatkozom az ily dolgokba; de ha nagyságod megengedi, nyíltan szólok. Betlen Gábornak minden törekvése az, hogy magának a legnagyobb népszerűséget szerezze Erdélyben; én nagyságodat csak egyre figyelmeztetem. Tudja-e, mikor erdélyi fejedelemnek választott, ki beszélt legtöbb hévvel nagyságod mellett?³²

- Betlen! de hiszen ez mellette bizonyít.

- De miként szólott? Örölnék, mond, ha Erdélynek a legjobb fejedelmet adhatnám! - Adhatnám! - kiált fel Imrefi - ő adhatná! egy ifjú oroszánt, kiben a Bátori Istvánok éledtek föl újra; s kit karra, tanácscsal segítve, vezethetnék honomnak javára! Vezethetnék! - ismétlé Imrefi gúnynyal. - Ő, egy Betlen Gábor, a Bátori-nemzetség gyöngyét, egy ifjú Sándort, egy új Caesart - s vezetni?³³ ... Ne vegye nagyságod hűségemnek s szenvedélyes csatlakozásomnak ily talán fellengő nyilatkozásait, hízlekedésnek: Istenemre! nagyságod felül van azon. De epémet felforralja, ha ily puha mer oly kevés tisztelettel fejedelméről szólni, a ki...

- Elég, Imrefi, mond Bátori rosszul rejtett kevélységgel s örömmel; a mi túlságos magasztalásaidban, azt mint gerjedezést veszem, s mint - legalább eddig - tapasztalt hűséged jelét! Én magamat túl nem becsülöm; de ha élek, Erdélynek határait annyira tolom egymástól, hogy az irigység és kajánság szava szétolvad tág légkörében, mint kékes füstje egy kunyhónak.

- Én, mond Imrefi, Betlent eltávoztatnám! van abban ezer mód.

- Eltávoztatni, gondolod?

- Miért nem, például egy követségbe, Bécsbe.

- Mondasz valamit; de térjünk most az előbbi tárgyra vissza, - folytatá a fejedelem kezét vállára téve Imrefinek. Ha Kornisnéra gondolok, a vér forr ereimben, s tartózkodása szenvedélyemet óránként neveli!

- Hm! felel nevetve Imrefi, nagyságod ízlése nem rossz; s én nem tartom őt alábbvalónak a szép Coelestánál.

- Coelesta! mond Bátori, fellobbanó szenvedélylyel, ti őt nem ismeritek! ott a lélek szeret. Bátori kissé komolylyá lőn, mintha szorongató visszaemlékezés gyakorlaná varázsát lelkén. - Coelesta! oh, az egészen más!

- S aztán, mond Imrefi, az emberi szívben több is megfér egy szeretetnél; szeretjük atyánkat, barátunkat, hölgyünket.

- S a többi! vágott közbe Bátori. Gondolkozz arról, a mit mondék s mindent fontolj meg. Én Kornisnénak szívét is szeretném megnyerni, nem csupán kedvezését: ő minden esetre gyöngye az erdélyi nőknek.

- Ha nagyságod minden szép nőt gyöngynek tekint, s mindegyiket, úgyszólván, kiválasztja a többi közül: úgy csak magát nyugtalanítja; én azt hiszem, a dolgot könnyebb vállra kellene venni.

- Hadd halljuk! mond Bátori elmosolyodva.

- Például, én az egész gyöngysort átfutnám; a tapasztalás aranyat ér, s azután választanék.

- A gondolat nem rossz: de mit mondanak a férjek hozzá? Igaz, tagadni nem lehet, szépek ezek az erdélyi hölgyek; oly szépek, hogy a választás fáj az embernek, s ha férjeik oly okosak volnának, minő szépek ők: Európába a világosság innen terjedne.

E pillanatban lépett be Betlen Gábor; pompás gazdag öltözetét hosszú mente fődé, majdnem palást alakú, a legszebb nyusztgallérral, s egészen aranyszövetű; kezében könnyű nyuszt süveget tart; bizonyos felsőséggel köszönt az őt kerülve távozó Imrefinek, s mély főhajtással a fejedelemnek.

- Nagyságos uram! mond Betlen, minekelőtte eltávoznám, kívántam udvarlásomat tenni nagyságodnak.

- Hogyan, Betlen? kegyed távozik, s nekünk erről nem is szólt?

- Nagyságos uram, engemet egy fontos kötelesség hív; mindenből, a mit, fájdalom! darab idő óta csak sejdítenem, s nem tudnom is szabad, azt látom, hogy Erdélyben a béke felbomlik. A honnak s nagyságodnak magának érdekében van, hogy emberről s fegyverről gondolkozzunk jó előre.

- Bizza azt kegyed ránk, atyafi! s ígérjen egyet nekünk, hogy seregeink valamelyik osztályát vezérlendi. Ez mindaz, a mit óhajtunk.

Betlen kissé sértve volt; de nemes kedélye a fejedelemnek hidegségét mások tanácsának s veszélyes befolyásának tulajdonítja.

- Nagyságos uram! mond, örülök, ha vannak olyan férfiak fejedelmem körül, kik észszel s erővel képesek helyt állani, s engem nélkülözhetőnek tesznek; de ha karomra, hűségemre s talán véleményemre is terhelő, előre nem látható körülményekben lenne szükség, bennem nagyságod mindig leghívebb alattvalóját találja fel.

Betlennek tartásában, hangjában, s férfiasan szép arcának kifejezésében annyi nemes, méltósággal teljes volt, hogy Bátorin egy kis megszeppenés mutatkozott. - Béke tehát kegyeddel, bátya! mond a fejedelem kezét nyujtva, ha karjára szükségünk leend, számolunk ígéretére, pedig az igen könnyen megtörténhetik.

Betlennek arcza komolylyá vált. - Nagyságos uram! szólt nyugodt hangon, nagyságodnak ősei közt nagy férfiak voltak, én ezeknek unokájában mindazon szép és nemes tulajdonokat láttam s látom most is, melyek a Bátori nemzetséget európai hírűvé tették; a férfiút nyíltság illeti, s ki fejedelmét igazán szereti, az szólni fog, ha annak érdeke kívánja, akkor is, midőn a mit mondani akar, - keserű! - higgye nekem, nagyságod, hogy épen azon mély, igaz tisztelet, melyet személye iránt érzek, bátorít oly nyíltságra, mely talán köznapi fejedelemmel szemben veszélyt hozhatna.

- Ah! kiált fel Bátori tréfásan, kegyed ma megint komoly kedvében van. Legyen meggyőződve arról, hogy mi hűségén sohasem kétkedtünk, s tehát azon sem, hogy kegyed szólni tudna s fogna, mikor kell; hagyjuk ezt a tanácskozási órákra. Tudja-e kegyed, hogy vadászatot szándékozunk adni a napokban? addig talán még mulathatna itt; Szilasira bíztam elrendelését, ő az illyekhez igen jól ért.

- A legörömelebb részesülnék e szerencsében, felelt Betlen, a lehetőségig elrejtve azon kedvetlenséget, melyet a fejedelem kitérő közbeszólása idézett elő; de dolgaim sietők; csak egy az, mire kérem nagyságodat, ne ítéljen hirtelen mindenkit önnemes lelkéről. Az udvari lég meg van vesztegetve, s nagyságodnak ifjúságára s jószívűségére, egy faja az embereknek itt, nem a legtisztább reményeket merészli építeni. Darab idő óta nagyságod nem örömet közli velem gondolatait, s ha ezt helyesnek látja, egy leghívebb alattvalói közül kéri nagyságodat, hogy inkább öneszében bízzék, mint azokéban, kik elég szerencsések voltak bizodalját megnyerni.

A fejedelem összeszorítja ajkait. - Tehát viszontlátásig, bátya! mond kissé erőltetett nyájassággal.

Betlen mélyen meghajtja magát s eltávozott.

- Hála az égnek! mond magában a fejedelem, hogy ezen unalmas embertől ily olcsó áron megmenekedtem. Ezután csengetett, s egy csinos ifjú apród lépett be.

- Imrefi, az ítélőmester, jöjjön sietve!

Az apród távozott.

Betlen Gábort később a fejedelem csakugyan elküldötte Bécsbe, II. Rudolffhoz a béke megerősítésére,³⁴ mely a fejedelemségre léptekor köttetett a hatalmas német császárral. E követség szükség fölötti volt; de Betlen Gábor érezve előre, mint fönebb láttuk, hogy Erdélyben a béke nemsokára felbomlik, jókor kezdte seregeket gyűjteni; minden jószága rakva volt naponkint gyakorlott hadfiaival, kiknek száma félelmesen szaporodott, s ez a fejedelemnek nem volt ínyére, holott Betlen csak honának javára gondoskodott, s a fejedelemhez példás hűséggel ragaszkodott.

Alig távozott ő el, s alig vőnek Bátori Gábortól több jeles férfiak búcsút, mint Senyei Pongrácz, Basa István, Borbély János és többek, azonnal hosszabb féket eresztett szenvedélyeinek, melyek őt egyrészt ábrándos terveitől elvonák ugyan, de másrészt ellenségeinek s titkos gyűlölőinek számát fenyegető nagyságra szaporíták.

NŐ-DAEMAGOG.

Conticuere omnes, intentiqe ora
tenebant.

*Virgil.*³⁵

Míg ezek Fehérvártt történnek, forduljunk kissé vissza Brassó felé.

Azon tágas tér, mely a város kapuja előtt Vidombák felé nyílik, igen élénk képet mutatott. A várnak magas falain örök lépdeltek föl s alá, megállva s a térre letekintgetve. Öltözetök térdén felül érő zekékből állott; derekaik körül többbrétű zsinórok keritődtek, s fejüket durva készítésű vas sisakok fődék, kezeikben széles élű kopják valának.

A közeli falukból vásárra gyűlt a nép; nem sátrak alatt árulták termékeiket mint jelenben, hanem hosszú gyalultatlan deszkákból összerótt asztalokon rakták azokat széjjel, melyek fölött szalmagyékény fogá fel a hév napnak sugarait: több sorokban vonultak ezen ereszek a tágas téren, széles utcákat hagyván maguk között.

Szászok, oláhok, moldvaiak s a közelebbi székely székek lakói, mindnyájan egymástól különböző öltözeteikben, a képnek, mely előttünk terjed, érdekes tekintetet adtak.

De úgy látszott, mintha a vásárban valami szünet lenne; a nép nem szaladgált, nem sürgött az ereszek alatt, a szekerek nem vonultak fel s le, csak a vár falaira gyűlögött Brassónak csinosabb néposztálya, míg azokat majdnem egészen ellepte. Halkkal, az ereszek közt nyíló leg-tágasb utcákon, két emborsor alakult, zöld ágakat tartván kezeikben s ezek előtt elég csinos fegyverkezetű férfiak lovaglottak, rendet parancsolva.

Közel a város kapujához néhány gyümölcskufár kínálta áruit, lóczákra s alacsony székecskékre telepedve.

Egy lovag léptetett ki a városból, kiben azonnal az ifjú Szerafinra ismerünk, bár jóval halványabban s gyengébben nézett ki, mint máskor.

- Miért szenveditek meg e kofákat itten, a legszembetünőbb helyen? El velök, gyorsan! mond Szerafin a kapu mellett álló néhány fegyvereshez fordulva, kik azonnal a kofákhoz közeledtek.

- Mi volt ez? kiált fel igen hasító s rikácsoló hangon egy roppant kofa, elég fiatal ugyan, de majdnem férfias arczczal s kemény, jelölt vonásokkal. Öltözete e személynek igen rendetlen volt, s úgy néze ki, mintha azt hirtelen s igen ügyetlenül hánnya volna magára, sötétkék pettyezetett kendő takará el főkötőjének tetejét, melynek csak fekete széles csipkéi valának elől láthatók. A kofa szemtelenül tekintett Szerafinra, a nélkül, hogy helyéből mozdulna, míg a többiek szedték össze bútorait.

- Mozdulj, semmirekellő! riaszt rá egyik a fegyveresek közül, vagy azt várod, hogy kopjám hegyével csiklandozzam meg vastag hátadat?

- Én a helybért megfizettem, ebnek parancsolsz! felelt a kofa gorombán; tágulj innen, vagy kis széketemet lógotom fejednek!

- Megfogod a szádat, szemtelen! kiált Szerafin, kissé meglepetve e vakmerőségtől; oszlojatok! gyorsan!

- Egy tapodtat sem mozdulok, felelt a nő, hallja kegyed Szerafin! fia Szerafin Hanesznek, s unokája Szerafin Mihálynak, a hires könyvkötőnek, - hermányi parancsnok tegnapelőttől óta!

Ismerem én az egész brassai tanácsot, s ha Weisz Mihály itt volna, pártomat fogná; öt év óta árulom itt az almát, - a szép Coelesta nem egyszer áll meg előttem s kóstolgatja ízes gyümölcsseimet, ugy-e néne? mond egy kövér kofához fordulva, ki meredt szemekkel s nyitott szájjal bámult felé.

- Ne higgyenek kelmetek egy szót is e semmirekellőnek! mond a felszólított tanú ki már mindenét összeszedte; sohasem árult itt, s már ma mindnyájunkkal szembeszállott; nem ismeri közülünk senki, pedig helybeliek vagyunk!

- Fogd be a szádat, Jutka! mond a tenyeres-talpas nőszónok; kislelkű teremtés! így hagynád-e magadat jogaidból kivetköztetni? gyáva! ha nem tudsz okosabbat szólni, hallgass! én nem mozdulok, mond mérgesen, csipőjére tévén kezét, míg kopjaéllal nem hánynak el helyemről.

A zajra a nép a kofa-daemagog körül kezde gyűlöngetni, s nem egy a tátonyok közül adá jóváhagyását s tetszését nevetés és biztatás által értésére.

- Azt várod? tüstént meglehet! kiált egy fegyveres, neki tartva kopját.

A kofa hirtelen felugrott, s a kis székkal, melyen ült, félreütötte a kopját, almái közé hágott a kis asztalkára s felkiáltott:

- Halljátok mindnyájan sorsosim, brassai kofák! és ti, kik jöttetek Havasalföldről, és kik a Lóvész s a Pogányos alján, vagy a kis Egerpatak mellett születetek, aggok és ifjak! szilva- és almaárulók! s ti, kik kövér bokflisdarabok mögött ültök, a henklis-árulónék és mindnyájan! Ez a hely itt, folytatá nevetséges pathoszsza, semmit sem vesztvén el kevély tartásából, a mienk! Az égnek boltja a mi sátorunk, s mindezekért mi megfizettünk, megkóstolták tejünket és szalonnáinkat, a város szolgálai megtizedelték almáinkat, sőt csókot is nyertek fűszeres ajkainkról! S mi e helyet engednők!? oh ti, kik kevés pillanatokkal ezelőtt itt ültetek békességben, kikkel barátságos szóváltásom is volt! ti, kiknek nyelvök éles mint a kopjavég, és hosszú és pergő! ti elnémultatok? - Ide, mellém! fel a székekkel! kerítsünk egy bástyát magunk körül! Nem vagyunk-e mi a szépnem! ki meri ezt tagadni! s ti férfiak, kiket kecseink meg szoktak hódítani, ilyen nem lovagi módon akartok velünk bánni! - nem szelidít-e meg a mi bájos tekintetünk? folytatá, felfúvva arcát, oh idők! oh erkölcsök!

Ezen egész szavalás alatt szembetűnő volt a kofának azon szándéka, hogy a nézőket mulattassa. A míg ő, mindig inkább hevülő arccal így szónokolt, az odaözlő nép zajos hahotákkal nyilvánítá tetszését, és egészen a kofák részére látszott hajolni.

Ez fölbátorítá kissé a többieket is, a nyelvek megoldattak, s a kofák a szónokló közelébe tódultak, ki egyet, ki mást kapván fel védelmére.

- Ördögöt! mond Szerafin, segíteni kell a dolgon! Ide legények, mellém! Többen gyűltek Szerafin mellé, s az ostrom elkezdődött, különös multságára a vár falain egybegyűlt brassai tisztos polgároknak, kik nevetve s feszült várakozásban lesték a dolog kimenetelét.

Azonban a női sereg látván, hogy a dolog komolyra fordul, s a fegyveresek szegzett kopjával közelednek, hátrálni kezdett; csak ama szónokló tartá meg kevély állását, nem kis meglepetésére Szerafinnak, ki örömet került volna minden erőszakot, s az egész dolgot igen kezdé unni már.

- Itt vagyok tehát egyedül a csatahelyen! rikácsolá a kofa, hah, ti gyávák! ti nyúlszívűek! így hagyjátok el vezérnétöket? Ide, ide, a kinek bátorsága van!

Azonban minden vitésége mellett a hatalmas némben kénytelen vala a sokaságnak engedni, s őt nemsokára körülfogták.

- Vigyétek a városházához! mond Szerafin valóban megharagudva, főleg azon nevetséges szerepért, melyet kénytelen volt e furcsa jelenet közben játszani.

- Te mernél elfogatni! te Szerafin! kiált fel a kofa, jer közelebb, ide, hadd súgjak valamit füledbe!

Szerafin helyt maradott, de a kofa óriási erővel lerázván magáról azokat, kik tarták, közelebb lépett hozzá.

- Nem szegezem magamat a törvénynek ellene, én fogoly vagyok; de gondolom, megelégszik kegyed, ha ígérem, hogy még ma magam elmegyek a városházához; addig pedig... ekkor jó közel lépén Szerafinhoz, valamit súgott neki.

Szerafin szembetűnőleg meg volt lepve, s figyelemmel nézett a kofára, ki minden legkisebb zavarodás nélkül kevélyen s megvetőleg jártatá szemeit a sokaságon.

- Te vagy! kiált fel Szerafin, s arczán a csudálkozás kifejezése mutatkozott, melyet hangos, szinte önkénytelen hahota követett. Ördögöt! mond, mit keressz itt? ki a tatár gyanított volna! de minek ez álruha?

- Elég! mond a kofa, mindent megfejték; ma találkozunk, szállását kegyednek tudom; mit nem tudok én?

Mindezt a pillanatonkint sűrűdő néptömeg bámulva hallgatá, a nélkül, hogy magának a jeletet képes lenne megfejteti. Mindnyájoknak szemei a kofára voltak szegezve, ki, mint láttuk, egy két szónak súgása után képes volt Szerafint megszelidíteni.

- Bocsássátok szabadon! parancsolá Szerafin, majd eligazítom a dolgot!

E perczben távol trombitaharsogás hallatszék, s azonnal mintegy felsőbb hatalomtól üzetve, mint könnyű felleg, melyet a vihar felkap, szétszlott a nép, s nyargalt jobbra-balra az ereszek között. Nemsokára itt-ott elcsomózva újra elcsöndesedett, mint kinek figyelmét valami új tárgy foglalja el; csak hullámozó moraj zúgott köztök, melyet néha új trombitaharsogások váltottak fel.

Brassó kapuiból lépett ki csöndesen a tisztes városi tanácskar; elől a város birája ment, s őt követék a tanács nagyjai: a Trauschok és Miszek, a Mutternek, őt Clozius-testvér és többek; mindnyájan szederjes, bokáig érő dolmányokban, s tágas, bő, vállra vetett mentékben, fényes övekkel s nehéz ezüstös és rezes kardokkal; fejeiken alacsony, de roppant szélességű medvekalpagok ültek, s kezeikben hosszú pálczákat tartottak, aranyozott vagy elefántcsont gombokkal, melyről fényes zsinórok nagy bojtokkal csüggöttek.

Brassó hölgyeinek választottjai követék őket, hófehér öltözetben, tágas, szerfölött sűrű, gömbölyű redőkbe szedett szoknyaikkal, kis fővegeikkel, vörös bársonyból, s hosszú, bokáig érő fátyolokkal, melyeket gyöngye szellő hullámoztatott utánok.

Nemsokára az Oláhországból jövő útról, erre felé kerülve, érkezett Weisz és Benkner. Pompásan czafrangozott keleti paripákon ültek, Serbán Ráduly vajdának ajándékain; mellettök a moldvai követ lovaglott török öltözetben, fejét majdnem dinnyealakú zöld főveg fődé; utánuk feles kíséret léptetett ünnepélyes tartással, s nagy színvegyületben.

A birónak rövid lelkes üdvözlése után, melyre Weisz és a követ hasonló rövidséggel feleltek, az egész pompás kíséret, a szép hölgyektől képezett sorok közt, a város belsejébe haladott, melynek falairól «éljen»-kiáltások hangoztak.

Minekutána Weisz a moldvai követet szállásáig elkísérte, a maga háza felé fordítá lovának fejét; a nép tolongott körülte, s nem kis bajába került a szeretettől s bizodalomtól összevont sokaságon keresztülvezetni prűszkölő ménjét, mely egészen neki-vadult már.

Házának kapujánál Weirauch, Weiszné és Coelesta állottak, fenn egy ablakból Weirauchné tekintete le s üdvözlé őt, kezével.

Szerafin helyet tágítván Weisz körül, lesegíté őt lováról; Coelesta szép arczán nemes büszkeség s vidám gerjedezés vala feltűnő; atyjának karjába fogódzva, nyájas beszélgetések s gondoskodó kérdezősködések közt haladának fel a hágcsókon; Szerafin lassabban követé őket, ő csak lábbadó volt, mert sebe alig hegedt össze még.

Weisz úgy látszott, komolyabb a szokottnál; nemsokára egyedül maradt Szerafinnal szobájában, ki vele fontos dolgokat közlött. Ennek eltávozása után Coelestával tölté az időt, maga mellé ülteté őt és gyöngéd homlokát simogatva, kérdezősködött nagy gonddal s nyájassággal mindenekről, mik távozása óta történtek.

- Kedves Coelestám! ha Fehérvárról haza jövök, hová holnap hajnalban indulok, magamnál tartalak jó darabig; tudom, Ágnéttal lesz egy kis vitám; de te szívemhez legközelebb vagy, s ő engedni fog!

Coelesta nyájasan megköszöné atyjának gondoskodását, s dicsérettel emlegeté azon szivességet és barátságot, melyet a Weirauch házában tapasztalt.

Társalkodásukból az tetszett ki, hogy atyja Coelestát nemcsak szereti, hanem becsüli is. Weisznak oly mély átlátása volt, hogy ő e feltűnő teremtésnek egész becsét fel tudta fogni; azért titka előtte nem volt, vele közlötté aggodalmát és örömét, s ő atyjának e bizodalma által Brassónak minden viszonyaiba bele volt avatva.

Igen ritka eset az oly elme s értelmi felsőség, mely védhetetlen általános befolyást gyakorol; de a történetekben ennek mégis akadnak példái. Coelesta egy volt azok közül, kik úgyszólván előteremtik a bizodalmat; esze, tudománya, s azon bizodalom, melylyel Weisz iránta viseltetett, tudva volt. Ő előtte a férfiak országos dolgokról beszélgettek, s ítéletét, megjegyzéseit méltányolni tudták.

Weiszt akkortájt Brassóban imádták; ő volt azon oszlop, mely körül gyűltek, ha aggasztó gondok és sejtések verék le a kedélyeket, s ily esetekben Weisztől soha senki vigasztalás és felbátorítás nélkül nem tért haza.³⁶

Ugyan e tulajdona volt leányának is, bár benne minden nemes indulatok ki valának fejtve, a honszeretet látszék leginkább elfoglalni szivét. Spártai lélek lakott szűz keblében, s oly szilárd lelkelet, mely a félelmet, a női kebeltől annyira ismertet, mindig le tudta győzni, ha cselekedni kellett. Felsőségi szellemét nevelte a leírhatlan nemes kifejezés arczában, s szavalásának ellenállhatlan, bizonyító s győző ereje, oly gyermeki egyszerűséggel vegyülve, hogy a ki őt szólani hallá, azt gondolta, hogy Coelesta öngondolatait olvasta ki szivéből; mert a nemes leánynak gyöngédsége vele minden szavát úgy intézteté, mintha az, a mit mond, egymástól várt vagy gyanított felelet lenne kérdéseire.

E történetnek elején láttuk, hogy Coelesta szeret; hogy szeretete szenvedélyes, hogy egész lelke azon ifjúé, ki szivét meg tudta nyerni. Neki csak így lehet szeretni! Atyja, Weisz, tudta, hogy Ecsedi néha Weirauchéknál megjelent, ezt Coelesta leveleiből gyakorta volt alkalma olvasni; de hogy leánya az ifjút szereti, még nem tudta, bár néha gyanította; aligha Weisz gyermekét másnak nem szánta, vagy inkább óhajtotta, hogy oly ifjú nyerhetné meg szivét, kit Weisz nagyon becsült, s kinek csatlakozása személyéhez neki jól esett; ezen ifjú Szerafin volt. Viadalának Ecsedivel tanúi valánk; sebe a köhalmi nőorvos kezek alatt nemsokára gyógyulni kezdett, s három hét múlva már képes volt Hermányba visszatérni, hová őt kötelessége szólítá.

Coelesta előtt Szerafinnak köhalmi tartózkodása nem maradhatott titokban; mihelyt azt megtudta, azonnal rábirta Weirauchot, hogy az ifjút házához vitesse. Ez meg is történt, s Szerafin, sebének inkább örülve mint azt fájlalva, életének legboldogabb óráit tölté Köhalmomban.

Coelesta és Ágnét igen vidámak tudának lenni; mihelyt Szerafinnak sebe gyógyulni kezdett, mindketten azon voltak, hogy az ifjú vitézt minél inkább felvidítsák. Weirauch maga szerfölött megszerette őt, mint egyet azok közül, kik közelebbi ismeretség után mindig nyerne.

Szerafin és Coelesta között e közzét alkalmával neme a testvéri viszonyoknak keletkezett; ők, hogy úgy szóljak, összeszoktak, mint egy háznak több ideig együttlakóival történik; köztök minden feszesség elmúlt, s Szerafin féltréfásan, félkomolyan eléggé értésére adta Coelestának, hogy szereti! és a becsületes derék ifjú csak lelkéből s igazán tudta szeretni.

S ha Szerafin néha egy szót ejtett Ecsediről, Coelesta hallgatott, sem ellenkezéssel, sem felelettel nem ada okot s ürügyet a beszélgetés folytatására.

Weisz megérkezésének hírére Weirauchék Coelestát Brassóba kísérik, hol Szerafin egy nappal elébb jelent meg.

Ő nehezen vált el Kőhalomtól; de nemes lelke nem engedé azt, hogy Ecsedit mint megsebzőjét nevezze. Coelesta s mindnyájan azt hitték, hogy rablókkal akadt össze, s ezektől őt Ecsedi szabadítja ki, s ezt Szerafin sem czáfolá meg. Neki lelkületében volt, minden nemtelen utat kerülni a maga megkedveltetésére, s önmagáért óhajtani szerettetni.

Coelesta föltéve magában, atyját titkába beavatni, neki szerelmét kivallani, s tőle tanácsot kérni; bár a mennyire lelkével eddig megismerkedtünk, alig hihetjük, hogy őt feltett céljától valami képes lenne eltántorítani, míg annak helyes voltáról szent meggyőződés élt keblében. Örömmel várta az alkalmat e nyilatkozásra, s midőn, mint az elébb láttuk, Weisz oly nyájasan beszélgetett vele, azt hitte, hogy az jelen van.

- Kedves jó atyám! Így kezdé, s kezét ragadá meg atyjának.

- Kedves Coelestám! jó ártatlan gyermek, szemeidben könnyek szivárognak: talán sziveden fekszik valami! mond Weisz; legjobb barátod, atyád áll előtted.

Nyiltan s őszintén beszélé el atyjának Ecsediveli ismeretségét; mondá, mily nagyon szereti őt. Mennyire emlékezete hatott, - s minő hív ily esetekben egy hölgy emlékezete, - mindent megmondott, a mit neki Ecsedi vallott, s azon távol reményeket, melyekkel biztatá, szivét tárta ki, minden redője bontakozott Weisz előtt, ő abban olvashatott.

Atyja kissé megütközött; nem mintha leányának vallomása valami kedvencz tervét semmisítené meg, nem, mert a derék férfiúnak óhajtásai, talán kedves álmai a jövőre lehettek; de előre kiszámított tervek bilincseit szorítani leányának szabad akaratjára, - ez jobb meggyőződésen kívül esett.

- Coelesta! mond komolyan, de szokott szives hangján: te tudod, hogy én téged nem mint leányomat szeretlek egyedül, hanem mint barátnémat becsüllek; e pillanat ünnepélyesebb, mint hogy hizelgés gyanújába jöhetnék, még akkor is, ha hizelkedni tudnék. Te nemednek dísz vagy! nekem soha egy kedvetlen pillanatot nem okoztál; minden tettet engem mennyei örömmel töltött el, s lelkemet emelé azon gondolat: Coelesta a te leányod! mivel viszonyozhatnám én ezt inkább, mint ha én is mindent elkövetek, hogy boldoggá tehesselek. Te szeretsz! s én felteszem rólad, hogy választásod helyes; Ecsedit sohasem láttam, s a mi különös, nevezni csak tőled hallottam; de bizonyos előszeretetet s vonzódást érzek magamban oly ifjú iránt, kit Coelestám tud szeretni. Nem hiszem azt is, kedvesem, hogy benne csalódhatnál; bár szivem gyermeke! a szerelem azon egy indulat, melyben nő és férfiú, eszében, látásában el ne bízza magát! Írd le őt nekem úgy, a mint te őt képzeled, lelkét egészen úgy!

Coelesta megszólalt; hangja sohasem volt oly elragadó édű, arcának kifejezése szinte angyalivá változott; s ő leírta Ecsedit, színekkel, melyeket a szerelem lehelt festvényére, s szavakkal, melyeknek lángja, varázs hatalmával, atyjának idegeit rezegteté által. S midőn

képe készen állott, s Weisz a férfiak legszebbikét látta maga előtt alakulni: Coelesta az ifjú lelkének festésére tért, úgy, mint ő azt képzelé; s az ő szép lelke, az ő magas erénye, s szívének hasonlíthatlan nemessége tükrözé magát azon képben, melylyel ő Ecsedinek lelkét rajzoló.

Weisz feszült figyelemmel hallgatá őt; férfias homlokán redők vonultak össze, és mindig összébb; arcának ép színe elhalványult, s ajkai körül fenyegető reszketegség mutatkozott; úgy tetszett neki, mintha ezen eleven rajzban valakire ismerne: s ezen gondolat súlya óriási erővel nehezkedett lelkére. Úgy jött neki, mintha szólnia kellene, mintha leánya egy örvény felett ingadozna, mintha őt föl kellene tartóztatnia! «S mégis, úgy tűnődött magában, csatlakozhatom! igen, nem lehetetlen két ember közt ily szembetűnő hasonlatosság - s ha a külsőnek élénk rajza talál, azon lelki kép, melyet leányom lefestet előttem, nem illik emberemre! s miért sujtsam le Coelestának szép boldogító álmait, míg bizonyost nem tudok!»

- S eltávoztál-e óta - kérde Weisz a lehetőségig eltitkolván nyugtalanságát - nem vettél-e semmi tudósítást róla?

- Oh, igen, - felelt a hölgy sugárzó arczczal; - a minap egy levelet, és ma egyet!

- Ma?

- Igen, kedves atyámnak jött előttem néhány órával; s különös, ismeretlen nő adta azt egynek cselédeink közül kezébe, s azzal eltűnt.

- Meg nem foghatom okát e titkolódásnak! Te mondtad-e Ecsedinek, hogy leveleit ily rejtélyesen juttassa kezeidbe?

- Én? nem, felelte Coelesta elpirulva: nekem nincs okom titkolódnia, s előbbi vallomásom bizonyítja, hogy nekem az én jó atyám előtt titkom nincsen.

- Hát az első levelet miként vetted?

- Egy utas hozta Köhalomra, Fehérvárról.

- Válaszoltál-e?

- Az elsőre igen, s ugyanattól küldöttem el, mert Brassóból visszamenet, Köhalomba tért be.

Weisz mély gondolatokba volt merülve. - Megvannak-e leveleid?

- Az egyik itt van, felelt Coelesta, kivonván azt s által adván atyjának.

- Egy pár sor csak, mond Weisz figyelemmel vizsgálva az írást; úgy látszott, hogy vonásai kissé kiderültek. Az írás, mond, egészen ismeretlen előttem, a levél elég rövid.

- Ő mindig úgy ír: valódi szerelemnek rövidke kifejezései; kérde, ha szeretem-e még! - mondja, hogy szeret; s a napot jelöli ki, melyen látandom! s ő szavát tartó, nem elég-e ez?

- Három hét múlva tehát Köhalomban fogod látni őt? miért nem itt?

- Ő nem tudhatta, hogy Weirauchéktól ide fogok jönni!

- Igazad van, Coelestám! az ég adjon neked szerencsét! - Én vágyok őt látni!

- Tudom, hogy meg fog tetszeni atyámnak; oh igen nagyon meg fog tetszeni!

- Bohó, mond Weisz, megcsipkedve arcát, te azt gondolod, hogy őt mindenki a te szemeiddel látja!

Kopogás hallatszék s Szerafin lépett be: - A tanács, mond, együtt van!

Weisz megcsókolta Coelestának homlokát: - Isten veled! most sietnem kell a tanácsba, tudod, holnap jókor reggel indulok.

- Mindnyájan együtt vannak?

- Igen - felelt Szerafin.

Weisz s Szerafin eltávoztak; az utcán barátságosan beszélgettek együtt.

- Nekem ezekkel az emberekkel sok bajom lesz - mond Weisz.

- Aligha nem, felelt mosolyogva Szerafin; nagyon körültekintők, s igen-igen óvakodók!

- Épen most van annak ideje, jegyzé meg Weisz, nem minden gúny nélkül. Most cselekedni kell!

- Még pedig minél előbb.

- Új kémünkben valóban haszonvehető embert találunk-e? mit gondolsz Szerafin?³⁷

- Mióta kegyedtől parancsot vevék ilyenre szert tenni, egyre sem találtam, kit távolról is ehhez lehetne hasonlítani; ezerkép el tud változni; ha ma kegyed őt mint alma-kufárt látta volna!

- Nekünk ilyen ember kell, - szól Weisz: Nadányitól van-e levele?

- Nincsen; azt állítja, hogy levelekkel közleni hirt, nem okosság; emlékező tehetsége azonban bámulandó, s ő szóval, mint mondá, többet végez, mint más száz levéllel; a ficzkó egészen eredeti. Nadányitól izenetet hozott.

- A fejedelemnek gyakran lehet-e közelébe?

- Oh igen! a fejedelem őt maga is használja.

- Mint minden kém, talán a gazfi kétfelé munkál; így szükség őt részrehajlóvá tenni; örül-e a pénznek?

- Ha örül-e?... azt hiszem, üdvét áruba bocsátaná.

- Ez jó! - bár az ily gazembereket utálom, mostani körülményeinkben szükséges rosszak; s őket nélkülözni lehetetlen! Csatlakozik-e a fejedelemhez s embereihez?

- A fejedelmet nem gyűlöli, de mégis úgy tetszik, mintha inkább hajolna részünkre; a ficzkó kevély, a fejedelem kicsinylő módja őt sérti; Imrefit, Kamutit gyűlöli, - egyébiránt eleven krónika, kegyed bámuland rajta.

- Én csak annyit akarok tőle megtudni, - mond Weisz komolyan, a mennyi nemzetemnek érdekében van, pletykáira szükségem nincsen; egyébiránt jókor arra akarom szoktatni, hogy a fontost a szükségtelentől megkülönböztesse, s fejemet minden hiábavalósággal meg ne zavarja, - de majd erről többet.

A tanácsház kapujához érkeztek most, s csendesen haladtak fel a hágcsókon.

- Mindenek felett, mond Weisz, kegyednek hallgatásában bízom; nekünk nagy vigyázatra van okunk.

Szerafin kezet adott, a két férfiú érté egymást. Később a tanács teremében foglalának helyet, s a vitatkozások elkezdődtek.

Erdélyt akkori időben nem úgy kell képzelni, mint most. - Erdély jelenben roppant birodalom tagja, érdekei egy általános kormány érdekeivel folynak össze, s a jelen fölvilágosodott században azon esetek többnyire megszűntek, vagy más neműek, melyek hajdan a kedélyt örökös mozgásban tartották.

A kis hon számtalan pártokra volt darabolva; s mint minden időben, voltak emberek magas lelküllettel, kik egyik vagy másik pártnak vezércsillagai s állandó menedékhelyeiként, hű, mindenre kész csoportot tudtak maguk körül gyűjteni.

Mások ellenben a közös zavarban szerettek halászni, s hol egyik, hol másik felekezetnek elveit tűzvén ki, ezeknek ürügyök alatt, személyes s néha szennyes érdekeiknek tömjéneztek; egy felekezetből a másikba pártoltak el, a mint szűkkeblűségök azt kívánta.

Henye, otthon ülő, a haza érdekeivel mit sem gondoló emberek akkortáiban nem voltak annyian mint most; s ennek egyik oka, hogy igen sokakat a körülmények kényszerítének cselekedni, akkor, midőn lelkeiknek pulyasága a kába részvétlenséget óhajtá. A török s német párt ígéretekkel, ajándékokkal, fenyegetésekkel mindig mozgásban tartá az erősbeket, s folytatott kínos remegésben a gyávákat; minden fejedelem-választás össze-vissza zavarta az elméket, s mint annyi vegytani elegyítésekben, új meg új összeköttetések képeződtek.

A magyar, székely, szász, ellenségesen, irigy szemmel, s felizgatott lélekkel álltak szemközt, hol fegyveresen, hol rántásra kész, bár pillanatra hüvelyben nyugvó karddal.

Városok, várak, sőt egyes faluk elkülönözve képzelék magokat; s bizonyos óvakodás, bizonyos féltékeny gond jogaik s javaik megtartásában s biztosításában mutatkozott: mely az egyes telepek embereit összébb vonta, s egy nemét a patriarchai együttartásnak szülé; ily esetekben a kormányt nem születés, nem vagyon, hanem veszélyes helyzetekben az ész, a férfiú-erő, a feltaláló tehetség vívta ki magának.

Azon arányban, melyben városok és várak elszigetelt családot látszottak képezni; az egész ország szétbontakozott: a fejedelem nem volt békés, összhangzó testnek feje: hanem szilaj, ezer különböző érdektől szertetolongó csoportnak szásrétű gyeplőit kellett óriási erővel összevonnia.

A szászok együtt tartottak, s a fejedelmekhez, egyet sem véve ki, sohasem csatlakoztak annyira, mint a német császárhoz, kiknek kormányát mindig óhajtották, s ezen óhajtás következtében nagy áldozatokat tettek.

Brassó különösen, tömérdek erőt fejtett ki, s Weisznak életében, majdnem elszigetelt köztársaságot képezett, melynek követjei, kiküldöttjei, kémei voltak; mely számos fegyvereseket gyűjtött s fizetett, s mintegy gyűlpontja volt az akkori szász nemzet érdekeinek, honnan a többiek segédelmet s vigasztalást vártak.

Weisz nem sokáig időzött a tanácssteremben, hová az elébb láttuk belépni; ő röviden szokta mindig véleményét előadni, s nem szónoki virágokkal, hanem nézeteinek szembeszökő helyességével hódította meg a kedélyeket. Haza érvén, családjával s házi dolgaival foglalatokodott; mert minden kötelesség, bármi kisszerű, szent volt előtte.

Éjfél tájban ablaka még világos volt s az éji őr reggel monda többeknek, hogy igen későn látta Szerafint egy tisztes barátnak kíséretében, kinek hegyes csuklya volt fejére vonva, a Weisz házába belépni. Ki lehetett a szerzetes, gyaníthatjuk.

Másnap jókor reggel, Weisz a moldvai követséggel együtt útnak indult Fehérvár felé.

AZ ÉJ BORZALMAI.

Kedves! volnék király! adnám országomat,
Hintaim, pálczámat s népem, mely térden áll,
Porphyр fűrdőimet, arany koronámat,
S melynek a tenger szűk, nagy hajóhadamat.
Ha rám pillantanál.

Volnék Isten! lég és földet özönével,
A daemon s angyali kart, mely nékem hódol.
Adnám s a mély chaost tenyésző méhével,
Öröklét, eget s tért, a világ-tekékkel
Egy csókért ajkidról.

*Victor Hugó.*³⁸

Weisz megérkezvén Fehérvárra, ott sokat nem úgy talált, mint szeretne volna; őt a fejedelem, mint szokták mondani, kegyesen, de hideg becsülettel fogadta.

A követ a béke-ajánlásokat gazdag ajándékokkal kísérte, de a 8000 forintot el nem hozta. Bátori minden nemzeti jog ellen, a követet lezáratta;³⁹ bár Weisz és Betlen Gábor, ki a fejedelmet rövid időre meglátogatta, eleget kérték, hogy ne cselekedje; leginkább Imrefi tanácsára történt ez, ki azt erősíté, hogy ha Rádulynak szabad önmagát meghazudtolni, s a fejedelemtől nevezetes pénzmennyiséget, melyre számított, megtagadni, gyengeség lenne követeit szabadon bocsátani s ezt annál is inkább, mivel a török udvarnál, melynek Ráduly vajda alattvalója, a követeket, a had kijelentésekor, le szokták tartóztatni, - s nem példa nélküli az ily tett a moldvai vajdáknál is.

Lehet, hogy e neme az álokoskodásnak, ez előtt egy évvel, a fejedelem által utálattal s megvetéssel intéztetett volna vissza; de azok, kik körül voltak, messze vitték már őt az aljasodás fokain, még mindig tömjéneztek ugyan jobb meggyőződésének, s még nem volt Bátori annyira megromolva, hogy ily gyalázatos tettet meg mertek volna előtte a maga nevének nevezni: azért azt csak mint visszatorlást ajánlották, s az ellenkezőt gyávaságnak festették: így tudták, főleg Imrefi és Kamuti egyrészt lelkiismeretét elaltatni, másrészt őt halkkal tettek szokatni, melyek veszélyes magvát hordák méhökben - a legzsarnokibb önkénynek.

Weisz Fehérváron tudakozódott Ecsedi felől: de többen az akkor ottan levők közül azt állíták, hogy őt nem ismerik; mások különös arczifejezéssel, bizonyos rejtélyességgel feleltek kérdéseire, s mondák, hogy Ecsedi elutazott. Nadányi és Dimon nem valának jelen, s így semmi bizonyost nem tudhatott meg.

Weisz elégtelenül hagyá oda Fehérvárt, s Bátorinak azon ígérete, hogy a farsang egy részét Brassóban töltendi, inkább vala alkalmas őt szomorítani, mint felvidítani.

Míg Weisz Fehérvártt mulatott, ott különös történet foglalkodtatá azon nemét az embereknek, kik a legfontosabb körülmények közt is találnak rést, aprólékosságokkal bibelődni.

A fejedelem, néhány héttel Weisznak megérkezése előtt (ezt beszélék), Kendi Istvánnénál volt estve; Kendi Istvánt egy nappal azelőtt Kolozsvárra küldötte titkos követségbe, némelyek állítása szerint pénzt keresni; mintegy két óráig mulathatott ott, midőn egyszerre a lármaharang a Kendiház tornyában megszólalt. Meg kell jegyeznünk, hogy az akkori időben majd minden ház védelemre volt számítva, és éles hangú haranggal ellátva, melynek zsinóra a belteremekbe szolgált, s váratlan esetekben a cselédek összecsoportítására használtatott.

A harangnak hangjára Kendinének cselédjei fölszaladtak a szobába. A fejedelem még ott volt, s öltözete kissé rendetlen állapotban; Kendinének arcza lángolt, azonban úgy látszott, hogy annak minden erejéből nyugodt kifejezést törekszik adni.

Bátori meglepetve s megzavarodva tekintett az öreg számtartóra, ki első lépett be a többiek kíséretében.

Kendiné nem minden aggály nélkül szólítja meg: - Ambrus! ő nagysága kételkedett abban, ha cselédeim résen vannak-e parancsaimra s én ezt be akarám bizonyítani. - Nagyságod! folytatá erőtetett nyájassággal, most meggyőződhetett, hogy Kendi Istvánné egy azok közül, kiknek elég lelki erejük van, s elég védelmőkre kész karjaik, szükség esetében.

- Valóban asszonyom! felelt Bátori kissé élesen, kegyednek népe igen tudja a házi rendet, s nem kétlem, hogy azt mindig össze tudja hívni, még akkor is, ha ezzel védelem helyett örvényt nyit magának és férjének lábai előtt. Ambrus! folytatá, egy aranyat adván a számtartó kezébe, itt a kend éberségének jutalmául!

- Nagyságod távozni akart, mond Kendiné: legyen szabad a hágcsókid lekisérnem. Ezzel a fejedelmet lekísérte, s a hágcsóknál búcsút vőn tőle.

A cselédség, talán az egy Ambrust kivéve, a dolgot természetesnek vélte, s abban semmi különöst nem talált; de a fehérvári mondogatók esküdni mertek volna arra, hogy Kendiné a harangot nem ok nélkül húzta meg; s hogy a fejedelem szavaiban célzások voltak, melyek az ezen haranghúzást megelőző jelenetnek több magyarázatait idézik elő. Kendinek s Kendinének eltávozásuk az udvartól hetednapra, a dolgot még hihetőbbé tette; s a legtöbben azt vélték, hogy a szép Kendiné alkalmasint, minden pompás erénye mellett, talán többre bátorítá a fejedelmet, tetszelkedéseivel mint maga is akarta, s hogy az élénk lángoló ifjú, igen is szükségessé tévé a beharangozást, melyet, elég hamisak voltak némelyek, kissé elkésettnek állítani.

Három hét tölt el Weisznak távozása óta, s a történet feledségbe kezdett átmenni.

*

Azok közül, kik Fehérvárról eltávoztak, mint tudjuk, voltak Kornisék is. Ők a Székelyföldre mentek, hol Homorod-Szent-Pált birták örökül, zálogban az udvarhelyi várat is.

Azon része Erdélynek, melyet a hún eredetű, természetes, bátor s élénk székely nemzet bír mesés századok óta, dús a legszebb vidékekkel. Örök erdők, melyeket akkortáiban a vad bölény, medve s farkasok laktak, s melyek most is csak gyéren ritkultak meg, vonultak keresztül-kasul rajta. A fenyvesek roppant magasságra nyúlnak fel; s ha a vihar gyökereikből kicsavarja őket, bántatlanul rothadnak el, idővel moh és gye, penész és kúszó növények borítják el azokat, s alattok nedves tekervényes boltozatok támadnak, lakjai a tévedő vadnak s a rengeteg csúszóinak. Vészeknek nevezi ezeket a székely vadász, s kerüli gonddal, mert a reájok lépés nem egyszer került már láb- és nyaktörésbe.

Gyergyóban és Csikban havasok emelkednek, örök hóval a hegyek gödreiben, s ezer patakokkal, melyeknek sajátságos agg hangzatú neveik vannak; magas hegyeknek is különös, többnyire történeteken s mondákon épültek neveik, mint a Tátrahágó, Pogányos, Gyilkos, Lóvész, Apahavas, Solyomtár s több számtalanok. Másutt barlangok fúródnak a bércek keblébe, vagy sziklatetőn tiszteletes romok néznek a völgyekbe századok óta alá.

Egy a legnevezetesebbek közül az udvarhelyi várrom, mely történetünk korában nem épségben ugyan, de nagyjából lakható állapotban volt még, nem nagy emeletű földkompon gyökereztek hamvas tömegei, éjszaka az előtte két oldalt elvonuló Udvarhelytől. - Bátori István, a vajda kezdé építtetni 1403-ban, s csak 1562-ben végezteté be Zápolya; Bátori Kristóf idejében «arx Udvarhely» nevet viselt.

Az udvarhelyi várat, a barátoknak átadott osztályt kivéven, akkortáiban Kornis Boldizsár birta, ki azt feleségével kapta; mondják, Bátori Zsigmond adta volna még a Kornisné atyjának zálogba; a mi igen hihető; mert Bátori Zsigmond sokszor megszorult pénz dolgában.

Fehérvárról Kornisék ide jöttek mulatni. S a milyen módos, előmutatható s érdekes nő volt az ifjú Kornisné az udvarnál, oly kedves, nyájas és vendégszerető volt itt is; ritkán volt egyedül, szenvedélyvel intézé női foglalatosságait; házában példás rend, nagy tisztaság s pazar nélküli bőség uralkodott.

Itt a házi örömek közt a fehérvári rémképek eltűntek; Kornisnének tiszta, engesztelhető kedélye, mely mindig másokat magasztalt fel, s magát tevő hátra, a dolgot halkkal, kedvezőbb alakban kezdé előtűntetni. «Hátha a fejedelemtől, a mi történt, csak próba volt, egy tréfa-szeszély!» gondolá magában; sokszor az is jutott eszébe, ha Szintainéval nem bánt-e igen szigorúan. De természetes gyöngédség, mely sajátja volt, arról győzte meg, hogy nem szabad oly cselédet közelében szenvednie, ki egyszer, ha könnyelműségből is, róla feltehető, hogy férje iránt hűtelen lehet.

Kornis maga, Udvarhelyt kevésbé elfoglalva, többet volt nejével; néha ültek csendes estéken a várnak egyik erkélyében, vagy biztos csendű szobában együtt, s szíveik megnyitlak s összefolytak, s azon kedves közlő beszélgetés, melynek édjét csak két összehangzó szív érti, az egyensúlyt, mely úgyis csak megzavartatott kisé, de meg nem bomlott lelkeikben, helyreállítá. - Kornis most távol volt a fejedelemtől, hevességének hirtelen fellobbanása tehát káros következésű nem lehetett, s így neje neki mindenről tiszta vallomást tett.

Kornis nyájasan fogadá nejének őszinteségét, s bár mindenkép igyekezett egykedvűséget mutatni, mégis e vallomás egy férget szállított szívébe, mely annál biztosabban rágott maga körül, mennél inkább gondolá Kornis szükségesnek, gyanújával s annak talán képzelt veszélyes következéseivel, az ártatlan Ágnest szende nyugalmaiból fel nem rázni.

*

Félhomályos éj terül a csendes tágas völgyön, Udvarhely körül; az ég sötét falain itt-ott fellegek vonulnak el, s csak gyéren fénylenek az ég örök lámpái a szunnyadó földre alá. Távol a hegyek ormain sötétlenek gyászos feketén az agg bükkösök és tölgyesek. Szemben velük emelkedik az udvarhelyi vár, számos épületeivel s bástyáival; a város felőli oldalnak néhány ablakai még ki vannak világítva; többi közt a bástyák egyikéi, melynek vékony hegyes födelén kettős kereszt csillámlik. A vár ablakainak világa az alatt kanyargó Küküllőnek árjaiban tükrözi magát; s alább a városban, mely hosszú zsindegylyel fődött alházakból áll, csak itt-ott csillámlik még egy mécses, kétes fényt árasztva maga körül.

A város néptelen utcáin egy sötét alakot látunk fel s alá járkálni; néha a házaknak kapuja előtt áll meg, néha hosszú kopjájára támaszkodva bámul maga eleibe, gondolat nélkül. Majdnem szemben ezzel, alacsony csapszékéből élénk hegedű és síphangok hasítják az éji csendet keresztül, durva rekedt dalok, s egy-két élénk kurjantás bizonyítja, hogy az ott benn mulatók nem gondolkoznak még a lefekvésről, bár már tíz felé jár az óra.

Míg azon férfiú, kit az elébb látánk, gépi egyformaságú menetét folytatá: addig az egyik utcának homályából, egy majdnem hozzá hasonló kezdett előtűnedezni, halkkal lépven a piac felé, s az előbbi férfiúnak irányában.

Míg ezek így csendesen közeledtek egymáshoz: az udvarhelyi várnak keresztes bástyájából, mely akkor a barátoknak volt átadva, s imádhelyül használtatott, szent ének reszketett a csendes éji légen keresztül:

De profundis clamavi ad te domine;
Domine exaudi vocem meam! etc.

A korcsmai zsinat kissé elcsendesedett, s a lelket emelő szent éneknek dalözöne minden lejtésében hallható volt.

A két férfiú azonban jó közel állott már egymáshoz.

- Andoriás hó! kiáltott kissé fojtott hangon az első.

- Hallom komé, mond a másik. (Meg kell jegyeznünk, hogy a székely atyafiak hallatlanul húzzák a szavakat.) A szent atyák a várban a hórát éneklik, mond a később jött, - még minden ébren van ott, látja ked a Kornisné asszonyom ablakait, úgy világítanak, mint a kegyelet⁴⁰ eső után.

- Bort ide, bort! zúgott ki a csapszékéből, s egy rekedt szózat éneklé:

Tege délben Kajántóban,
Bíró lett a csík a tóba,
Tó kiszárad eb havára,
Bíró kerül kosolyára.

S a vár bástyájából újra hangzott olvadó ömléssel:

In te domine speravi,
No confundar in aeternum etc.

S a két őr emelt süveggel tekintette a magas keskeny ablak felé; s vad sziveikbe szent érzet lopódzott, s ajkaik imádságra lebegtek.

A csapszék nyílt ajtaján hallatszék újra a rekedt énekes mámoros dala:

Oláhfalván a vásárba,
Belefult a ló a sárba,
Sárból gaj lesz tavaszára,
Lóból szappan kolosmára.

Gője rág a kapuzábén;
Endrő lyukat ver a fején,
Lófő székely lesz Endréből,
Szalonna-hát a gőjéből.⁴¹

A csapszékben újra, de már élénkebb szóváltás hallatszott, kiabálásoktól s káromkodásoktól kísértetve: nemsokára végig nyílt az ajtó, s egy zömök fíczkó, akit aligha nem láttunk valahol, repült inkább, mint lépett ki abból, éles, fülsértő hangon fenyegetődzve és szitkozódva; néhány kipirult képű czinkos jelent meg az ajtó előtt, emelt ököllel; a fíczkó néhányat botorkázva, a nem legtisztább földre zuhan végig nyúlva; s a jelenetet a csapszékéből kirepülő, s melléje hulló süvege fejezé be. Ezen viadal után csend lőn.

A repülő, s igen kellemetlenül a rögök közé érkezett emberünk kissé hallgatott, végre föl-emelkedett, arczán bizonyos nevetséges méltóság érzete vala kivehető; a kihányattatást úgy látszék igen rossz néven vette; végre halkkal fölemelkedett, magáról és süvegéről levette a port, s körütekintett.

- Teringettét! kiált fel gorombán, ezek a székelyek nem sok becsületet tudnak! pedig legkedvesebb népdalukat énekeltem; na hiszen több nap is lesz még, majd visszaadom a kölcsönt!

- Ki vagy? kiált rá a tulsó szögletéről Andoriás.

- Ember! felelt ez: vak vagy-e?

- Mit keres ked itt; nosza jöjjon a városházhoz; itt az ily kóborlónak nyakkötőt szoktak adni! látja ked a kalodát amott?

- Csenedesebben ficzkó! mond a fenyegetett. Én Kornis Boldizsár uram embere vagyok; nem visz-e valami ösvény közelebb úton a várhoz?

- Itt a házak közt kimehet ked, amott kanyarodik az ösvény a vár felé! látja ked, miként fehérlik távolról! - De míg elbocsátanók, egy ejtel⁴² borra valót fog fizetni! mond a másik őr botot emelve.

A férfiú nem felelt erre. - Késő lehet már az idő! ugy-e földi? kérdé kikerülve.

- No csak ide azzal a bor árával! fejezé be Andoriás, aztán elmehet ked Isten hírével! tíz óra elmúlt, a szent atyák sem énekelnek többé.

A férfiú kissé gondolkodott, de mint a kinek érdekében lehetett zajt nem ütni az utcán, valamit nyomott Andoriás markába, s néhány lépésre távozva, a sötétben eltűnt.

Nemsokára a csapszékből is oszlani kezdtek az ivók, s hazafelé tántorogtak, ki vezettette, ki támaszkodva szomszédjára, ki végig jól-rosszól találgatva az egyensúlyt önlábain.

Az örök magukra maradtak, s néma csend terült körülök.

Néhány percz mulva lódobogás hallatszott, s két köpönyegbe burkolt lovag vágatott el előttük; a csapszékből kilökött férfiú egy sötét szögletből ugrott elő.

- Ki vagy? kiálta reá az egyik lovag.

- Én, nagyságos uram! mond a ficzkó vigyorogva; csak utánam! de kissé csenedesebben; itt még ébren a nép.

Még néhány szót suttogtak együtt, azután az örök által kijelölt ösvény felé vevék útjokat.

*

E napon az udvarhelyi vár szelid asszonya, Kornisné, kedvetlenebb volt a szokottnál; vagy azért, mivel férjének fejedelmi parancs következtében Szebenben kellett utazni, azon ürügy alatt, hogy a szászok kedélyeit kitapogassa, s őket a Ráduly elleni had terheinek viselésére rábirja, vagy mivel megfoghatlan előérzet és sejtés neme szorongatá szívét. Férjét kérte, hogy másnap reggel utazzék el. Kornis maga is igen indulatos s elszánt volt. A fejedelem parancsa okozta-e e kedvetlenséget, vagy egy más levél, - mert Kornis több levelet kapott az nap Fehérvárról, - nem tudjuk; de elhatározását megváltoztatni nem lehetett, s ő az nap csakugyan eltávozott.

Kornisnének nem jött álom szemeire; darabig csinosan bekötött, s drága arany kövekkel terhelt, kapcsokkal ellátott bibliából olvastatott magának egy öreg baráttal.

Vastag sárga viaszgyertyák kétes fényt árasztottak lelkes arczára, s annak oly elszánt, ihletett kifejezése lőn, hogy az öreg tisztes szerzetes néha bezárta a könyvet s reá bámult mint egy angyalra; komolyan nézett Kornisné maga elébe, s ajkain bágyadt reszketség mutatkozott.

Végre a szerzetes eltávozott s Kornisné bibor pongyolát öltve magára, csendesén járt a szobában fel s alá; egy órával éjfél előtt álom kezde szemhéjaira nehezkedni.

Egyik hű nőcselédjét szólítá be, s hálósobájába vonult; magas kárpitok sátoroztak a kettős ágy fölött, s a szoba közepében függő mécses pislogott. Nemsokára Kornisné már pihent dagadozó vánkosai között; s nőcselédje az előszobában foglalta éji nyughelyet, az ajtót gondosan bezárván.

Minden csendes és néma volt; az álom gyakorlá szokott hatalmát, csak a várfalakon kongottak kimért léptei az éjjeli őrnök. Már két óra lehetett, midőn az előszobában alvó cselédet kopogás tevé figyelmetessé. Ugy tetszett néki, mintha az ajtó előtt suttogást hallana; kissé megrettent, azonban eszébe jutott, hogy nem egyszer érkeztek oda későn vendégek, s talán ágyneműre

vagy egyébre lehele szükség; felbátorítá magát, s félig fölemelkedett fekvő helyzetéből. A kopogás kissé hangosabban ismételtetett.

A nő felkölt, s megállva az ajtó előtt kérdé:

- Mi a baj?

- Csendesen! suttoga egy hang, mely ismeretlen volt előtte: meg ne rettegjen kegyed Klári, a várban tűz támadott!

A nő fojtott sikoltást hallata.

- Csendesen! imétlé a hang: nyissa meg az ajtót, de csak halkkal, hogy asszonyunk meg ne rettenjen, és a szükség esetében lehessünk segítségére.

A nő habozott, nem mintha félne az ajtót kinyitni, hanem mivel a tűzveszélytől megijedett - s hirtelen nem tudá, mit tegyen.

- Felköltsem-e asszonyunkat? kérdé suttogó hangon.

- Nem, felelt a halk szózat, csak nyissa meg az ajtót gyorsan, mert a tűz terjed!

Az ajtó megnyílt, s a meglepett hölgy előtt két ismeretlen férfiú állott; magas az egyik, kisdedebb és zömökebb a másik; hátaik mögött egy férfi cselédje a háznak vala kivehető, bámész képpel, s minden tagjaiban reszketve.

- Egy szót se szólj, vagy vége életednek! - mond a magasbik férfiú, feltekert pisztolyt szegezve a nő mellére, kinek kebeléből új sikoltást, az előbbeninél sokkal élesebbet csalt ki az ijedtség.

- Fogd ölbe, s vidd ki innen, - folytatá a magas férfiú parancsoló hangon a kisebbikhez intézve szavait: te pedig, szólta a cselédhez, itt állsz őrt, s hogy ne unatkozzál, íme mulatságul ezt számlálghatod! Ekkor egy csomó pénzt nyomott a markába.

Míg ezek történtek, s a zömökebb férfiú már ölbe vette Klára asszonyt, addig a Kornisné szobájában nesz hallatszék, mint a ki ágyában fordul meg. «Klári!» hangzott ki.

Mindnyájan eltávoztak, s a magas férfiú bezárta az ajtót, s a kulcsot oldal-zsebébe téve; ezzel egyenesen a hálósobának tartott; - épen ismétlé Kornisné kissé élénkebben kiáltását, midőn az ajtó kinyílt, s az éji mécesnek kékes fényében Bátor Gáborra ismert.

Kornisné alkalmasint hallotta az előszobában történt suttogást; s midőn Klári első megszólítására nem felelt, felkelő öltönyét vevé magára, mely őt nyaktól lábvéig fődé; így találta Bátor a csinos nőt épen indulóban az ajtó felé.

Nincs toll, mely képes lenne a Kornisné rémulését s meglepetését leírni! Az első, a mit tett, éles sikoltás volt, ezt követé öltönyének hirtelen szoros összefogása, s végre egy intés kezével, mely távozásra mutata: mi közben arcza, minden fenségében a megsértett női szeméremnek, tekintett Bátorira.

Bátorin könnyű, fűszin kamuka dolmány volt, gyémántos gombokkal, elől nyitva; ingének csipkegallérja kétfelé hajlott, s mellét, nyakát szabadon láttatá: arczában elegye a makacs elszánásnak, s bizonyos megszegyenülésnek vala kivehető, mely minden visszaidézőkor ily körülményekben önkénytelen tükrözi magát az arczon.

Bátor Kornisnéhoz sietett ki a fal felé vonulva, maga körül tekintett; a csengő-zsineget kereste kezeivel, de hasztalan! szándékosan-e vagy történetesen, ez magasra vala fölcsorozva, s ő azt el nem érheté. Kornisné megrettent az első pillanatban annyira, mennyire éltében még soha sem; de már a másodikban védelemről gondolkozott, férjének egy pár, ágya felett függő pisztolyára veté szemeit, eszébe jutott azonnal, hogy azok töltetlenek; végre egy késre emlé-

kezett, mely az egyik asztalon szokott állani: erre felé vevé hirtelen útját, s harsányul kiáltozó cselédeit.

Bátori elébe állott, fiatal erejének s hevének egész hatalmával szorítá őt szívéhez, öleléseivel szándékozott kiáltását elfojtani.

- Csendesen oh Ágnes! mondá Bátori, minek e kiáltások, miért e sikertelen erőködés! legkedvesebbike s legbájlóbbika a nőknek, mitől tartasz? Akarod, hogy lábaid előtt esküdjem neked azon lángoló szerelmet, melyet épen most bizonyítok leginkább, midőn mindent kockára tévék, s oly léptet mertem, melyből hátrálni már nem lehet.

- Távozz, bocsáss! nyomorult, alávaló! kit utálok lelkemnek minden tehetségéből! mond Kornisné s egész erejéből törekedett magát karjai közül kiszabadítani; úgy tetszett neki, hogy ezen egyenetlen küzdés közben ereje inkább nő mint hanyatlík.

Bátori fölemelte őt, s ölében tartotta; a nőnek lángoló arcza az övén nyugodott, s haragjának, szégyenének forró könnyei homlokára gördültek; szerelme lángokba gyult fel, e közellét s magának a merénynak természetétől. Ujra a földre helyezé a csinos nőt, bár még mindig ölelve tartá. - Oh Ágnes! mond Bátori, s hangja a legszenvedélyesebb kifejezést nyeré, s tekintete vágygyal s szerelemmel nyugodott Kornisné arczán, - egy szót mondj, te kedves, bájos teremtes! egy engesztelő hangot!... nyugodjék perczig csak szemed harag nélkül rajtam, csak pillanatig; s fejedelemségemet lábaid elé teszem s diadali örömmel viszlek ölemben csarnokomba! Ah meglátom én, ki ragadja ki a királyi sastól e szelid galambot! Ágnes, szólj, mit ér minden ellenkezésed? a dolog többre ment, mint hogy visszaléphetnének; szived az enyémen dobogott, féltékeny hévvel ölelem mennymet keblemhez; lehelleted fűszere ömledez el ajkaimon! megbocsáthatja-e ezt férjed neked valaha? légy enyim, hadd védjelek ellene s a világ ellen!

Mindezt Bátori gyorsan ejté ki, a szenvedély ékesenszólásával, s egy hangon, mely igen is képes volt a leghűltebb szívet lángokra gyújtani; Kornisné folyvást küzdött vele, egy pillanatig sem lankadva; így értek azon asztalnak közelébe, hol a kés állt, melyet az elébb említénk.

- Bocsásson nagyságod egy pillanatig! - mond Kornisné, magába fojtva bosszúságát.

Bátori még mindig karjai közt tartá őt; - úgy tetszett, mintha ezen élvezettől válni nem tudna, s mintha félne, hogy őt eleresztvén, örökre el kell vesztenie.

Kornisné ezen önkénytelen ölelés közben is - oly szeméremmel tudá magát földve tartani, hogy a fejedelem még válla havát sem pillanthatá meg.

- Még egyet! kiált fel Bátori, szivem imádottja, még egyet csak! vissza nem térhetünk; a te s az én becsületem azt kívánja, hogy határozz! Elválásodra lesz nékem gondom. Ágnes, mit óhajtasz! folytatá szenvedélyesen: vagyont-e? a Bátori-háznak kincstárait nyitom meg előtted, teremted padlóját gyöngyökkel rakatom ki, s utolsó cselédednek biboröltözete aranytól fog ragyogni! - Dicsőséget? ah, a te birtokodban oroszán leszek! országról országra lobogtatom zászlóimat, s egy koronát illesztek fejedre, melynek fényétől minden más elhalványul! - Szerelmet, hűséget kívánsz? én szeretlek, Ágnesem! miként az ég szeret, midőn a hosszú inség után áldást bocsát le mennyéből! - szeretlek, miként az első ember szerethetett, midőn a nők legelsőjét pillantá meg s a nőnek eszméje a szerelem s a nő maga egy pillanat teremtménye voltak. Egy szót csak, Ágnes!

Kornisnének sikerült magát Bátorinak karjai közül kifejteni, s az asztalon nyugvó kést ragadta meg. - Isten, mond, legyen áldott a te szent neved! a próba keserű! de te így akartad! Ekkor két kézzel emelé a kést keblére, szemét behunyá és fogait összeszorítá.⁴³

Ezen irtózatos pillanatban nyílt meg egy rejtett oldalajtó. Bátorinak alig volt ideje, Kornis-nénak karját feltartóztatni, oly hirtelen nyúlt ez a kés után, s oly hirtelen szegzé azt keblének; de kifacsarta azt kezéből, s midőn a közeledő léptekre kissé megdöbbenve fordult hátra: Kornis Boldizsár előtte állott, s még néhányan léptek elő.

- Ide mellém Ágnes! - kiálta fel Bátori, jobbába szorítva a kést, melyet elvett tőle, - ne félj, védelmem alatt vagy! Igen; halld te Kornis Boldizsár! és ti, kik fejedelmi közelünkbe mertetek haramjakként rohanni! nem Kornis Boldizsárné többet, Bátori Gáborné áll előttetek!

E közben Kornisné hirtelen kiszabadítja magát a fejedelem közeléből, s férjének lábai elébe hullva, a szégyen, fájdalom és megsértett női önérzetnek egész méltóságával emelé arcát férjére. Kornisné e pillanatban elragadó szépné látszék. - Ártatlan vagyok! ez volt mindaz, a mit alig fuldokolva ki birt mondani.

- Nem itt lábaim előtt helyed, Ágnes - mond Kornis kevélyen; - fel ide mellém, Kornis Boldizsárné! Egy mentegető szó se szeplősitse tiszta ajkaidat! Te nőm vagy! ez elég! az egekve, mond gúnnyal és megvetéssel, egy nőcselédemet se tudnám gyanúba venni e nyomorulttal! - Kornis meztelen karját emelé föl s tekintetében a legmélyebb megvetés s a legdühösebb gyűlölség szorultak össze.

- Alávaló leskelődő! mond Bátori; felségsértő páros! ki vagy te? hogy Bátori Gábor előtt így mersz szólani! tulajdon cselédeiddel fogatunk meg, folytatá, irtózatos kifejezésével a haragnak, körültekínve, s akarjuk látni azon vakmerőt, ki parancsunknak engedni vonakodik.

- Leskelődő vagy magad! gyáva végsarjadéka azon kevély törzsöknek, mely Istvánban érte el magasságát, s mióta az ledőlt, nyomorult beteges gallyakat hajt. Egy szavát sem hallottam nőmnek, de ismerem őt! Nem mint fejedelem jöttél házamba, hol vendégszerető gyanútlan magyar kebelre találtál mindig!... mint orzó, mint rabló loptad abba magadat! - kiált fel dühösen Kornis; - egy másik Zsigmond, ki Kornis Boldizsárnéban Bátori Erzsébetet vélt találni! A magyarnak hajléka szent és sérthetetlen!... folytatá Kornis, s tekintem azon méltóságot, melyet a bizakodó Erdély rosszul tanácsoltan ruházott reád! - átok azokra, kik fölmagasztaltak!... tekintem, hogy egyedül állasz többek ellen. Szabad vagy! távozz! de ha lovagi lélek van benned, találkozunk férfi férfi ellen, kard kard ellen! én Isten ítéletét kérem.

Bátori dühösen tekintett maga körül, arczán legkisebb jelensége a félelemnek nem vala látható; de megszégyenülés és azon alacsony szerepnek terhe, melyet jelenben viselt, tükrözé magát vonásaiban. Bátori Gábor, az a Bátori, ki Köhalom alatt egy polgári születésű ifjúval vívott, s kit ezen ifjúnak lovagi érzelve oly engedékenynyé tett, nem volt többé; csak a sértő zsarnok, kinek semmi sem szent.

- Vess, mond kevélyen, egy fejedelemséget a mérlegbe, s vívok veled, kölyök! - vívtam én már mulatságból, erősebb férfiakkal náladnál. De te felségsértő vagy, kire pallos vár!

- Egek! kiált fel Kornisné.

- Oh ne szólj Ágnes! egy kérés ne szégyenítsen meg engemet! Rettegjen ő, a nyomorult bábfejedelem, az erdélyiek méltó bosszújától!

E pillanatban zörgettek a tulsó ajtón, melyet maga Bátori zárt be; alkalmasint Dimon, s a fejedelemnek még egy követője, kit vele együtt pillanatra láttunk Udvarhelyen; de be nem törhettek a nehéz ajtón.

A fejedelem Kornisra mutatott: - Fogjátok meg, kiált, mi Bátori Gábor, erdélyi fejedelem, s Magyarország részeinek ura parancsoljuk - fővesztés alatt.

A fejedelemnek kevély társa s fenyegető parancsa ingatag hullámozást okozott a gyáva cselédsereg közt; úgy tetszett, mintha e parancsnak engedni készülnének.

- Fejeteiket üttetem le rendre, ha haboztok! szólt Bátori újra; fogjátok meg! s egy lépést tön Kornis felé.

- Ágnes! kiált Kornis dühösen, megragadván nejének karját s kilódítván őt a nyitott ajtón, eredj! alatt ló vár reád, én követlek!

Ágnes megrettenve s mintegy kábulva sietett a hágcsók felé, mindig hátra tekintve, ha férje követi-e.

Kornis feje fölött forgatá meg kardját. - Vissza, alávalók! kiált, kik kenyeremen híztatok fel, s egy haramjának parancsára kezet mertek uratokra emelni! félre, kinek élete kedves! folytatá s utat nyitva magának a feléje tóduló cselédek között, hirtelen követé nejét, maga után zárva a rejtett ajtót.

A várban a lakosok fellázadtak a szokatlan zsidajra; a szent barátok emelt csuklyával jöttek ki szűk czelláikból, s bámultak a keskeny folyosóról az udvarra; alatt a cselédek, s más lakói a várnak rohantak össze.

Két csatlós, lovakat tartva állott a hágcsók közelében; a lovak a szokatlan zajtól nyerítettek, s a földet kapálták lábaikkal.

Hirtelen lóra kaptak Kornis és neje, s távoztak egyetlen cselédnek kíséretében.

*

Alatt Udvarhelyen a két éjő a vár felé tekintve állott szemközt.

- Andoriás! mond az egyik.

- Gegő komé! szól a másik.

- Lódobogást hallok.

- Én is komé! nem jó emberek voltak azok a lovasok, kik a vár felé tartottak; fel merném pej kabolámat két kecskeollóra tenni, s babómat azon felül, hogy rossz fát tettek a tűzre.⁴⁴

- Komé! kiált Andoriás a vár felé bámulva, nézzen csak ked amoda!

Gegő amoda nézett, s arczán a legnagyobb meglepetés és rémülés volt kifejezve. - Komé! kiált fel, nő a hegy!

Valóban úgy tetszett, mintha az őreinkkel szemben vonuló hegygerincz mindig magasodnék.

A rengeteg fölött kékes fényével derengett a korány, s mint a tengerdagály ömleszté s voná vissza halvány kétes világhullámain. Egyszerre napnyugat felől tompa morgás és sipegés kezdte hangozni. Sötét szőnyeg, feketébb, sűrűbb minden fellegnél, vonul feljebb és feljebb a bércek fölött; kerengő szél keletkezett, s az ég, mintha vas födelet borítnának reá, halkkal vonult be; a sötétség már az ég kupját kétfelé választá, fele a kelő napnak sugártengerében úszott, fele emelkedő pokolként sötétlett.

Egyszerre a nép, mely már egyenkint szállongott az utczákon, kirohant a lakokból; a harangok félrevonattak, s zavart üvöltés tölté meg a levegőt, sajátságos kezelés által neveltetve; mert mindenki kopogással, rézüstök kongatásával, sípokkal s ezer más módon igyekezett a zajt a lehetőségig nevelni. Néhány pillanat múlva Kornis száguldott a városon keresztül nejével, alig észrevétetve a megrettent néptől.

FEJEDEMI TRÉFÁK.

- - - villáma, s kitörése egy láng-
kedélynek - - vadsága gátlan vér-
nek, milyen a fiatalságé - -

*Shakespeare.*⁴⁵

- A sáskák! a sáskák! hangzott mindenfelől!⁴⁶ mérhetlen sokasággal ömlengett az undok állatsereg, hánykódó tengerként a magasban; néhol összefogódzva, fekete kötél gyanánt ereszkedett le a sötét tömegből. Az iszonyú zajra, úgy látszik, mintha főlebb emelkednének; egyszerre kettészakadt a barna szőnyeg, nyomasztó szél fodoritá a fák lombjait, a sáskák hegyet, bérczet, völgyet, síkot elfödtek; az emberek vállain heverték, az épületek födeleire borultak, küzdve egymással s fel-felszállva. Két óra múlva az udvarhelyi völgy arab pusztához hasonlíta; egy fűszál sem lengett többé, a fák lombatlan láttaták vázaikat: minden el volt emésztve.

Fellegekként s káromgva vonultak nyugatról varju-, csóka- s hollóseregek elő, kaján éhvel a gazdag martalékra rohanva.

E zajnak közepette, az egybetolongó, majd kétségbeesett nép közt romboltak keresztül Bátorinak emberei, kik, úgy látszott, nem távol a vártól valának elrejtve. Dimon volt vezetőjük; de a közönséges zavarban senki sem tudá őt Kornisnak nyomára igazítani, kit a tolongók nagyobb része talán észre sem vett.

Kornis sietve távozott; első gondolatja volt, útját Homoród-Szent-Pál felé venni; de később megváltoztatá szándékát s oly jól tudá útját elrejtteni, hogy a fejedelem minden fürkészet ellenére, nyomába nem akadhatott.

A Gécziek birták akkor a létai havasokban az úgynevezett létai várat, mintegy négy órányira Kolozsvártól, festői völgyben, melynek öble most is a legkövérebb legelők egyike Erdélyben; menedékes bérczek körözik, sötét, szálás fenyőkkal borítva, melyek sűrűen s falként emelkednek a magasba. A völgy közepén szép idomú magas sziklán állott a kis várfészek, melybe csak tekervényes gyalogösvény vezetett; alatt a Jára vizének olvadt kristálya csúszik, csergedzik, vagy zúg, miként vagy sima csillámló porondon s ezer színű kavicsoson, vagy sziklahasábokon halad keresztül; ezrei a pisztrángoknak s néha egy-egy termetes galócza játszadoznak légkönnyű habjaiban, s a folyam ezüstje a dús fűszőnyeg eleven zöldében ragyogó patakként kigyózik keresztül.

Ez volt a Kornis első rejteke, csak Szilasitól, Géczitől s Kenditől tudva.

Kornisnak kedélye kemény hánykódásban volt; hogy tette büntetlen nem maradhatott, ezt gyaníthatá. Szívébe mély bosszú fészkelte magát; s azon őskori daczos bánalomérzet, mely e nyelvess században szavakban dühöng ki, benne nagyszerű alakot vőn. Vagyonának elvesztése, melyet mint bizonyost várhatott, nem vala képes Kornis erőteljes lelkét megzavarni; de nevének néma bánatja, mely mélyen szép lelkébe visszaidézve, csak alakjának görnyedt ingadozásában s lelkes vonásainak olvadékonyságában vala olvasható, szívet összefacsarta. A boldog férj, a gazdag birtokos, a kényelemhez szokott, egyszerre kidasztva az inség, testi s lelki rázkódtatások tengerébe, nem csuda, ha fájdalomának okozóját, mint szép hazája könnyelmű dulóját s zsarnokát gyűlölte, a szó legszigorúbb értelmében.

Terv tervet űze elméjében, s ha neje, kit a szerencsétlenség még szorosabban csatlott szívéhez, arra unszolta néha, hogy Magyarhonba távozzanak, hogy biztos magányban szerelmöknek

éljenek s feledve mindent, igyekezzenek az elveszettekért kárpótlást önmagukban találni: akkor Kornis sohajtott s egy tekintet megtörött, reszketeg nejére, kinek egészségén féreg emésztett, őt majd dühödtté tévé.

Sokszor kiáltott fel magában: «Bosszúlatlan folytassa-e a gyáva Bátori szemtelenségeit Erdélyben? Egy Kendiné, egy Kornisné legyenek nemtelen szerelmének tárgyai! Nevedjenek óránként, percenként e zabolátlan indulat, e zsarnoki önkény? Istenemre! tűrje, ki akarja és tudja, én nem! Csókolja a vasvesszőt a gyáva, az erős azt szét fogja törni.»

Ágnes a szerény, a szelid, a nőileg gyöngéd, férjének nyaka körül fűzé gömbölyű karjait; szerelmének egész gazdag özöne átömlött férjének lelkébe s úgy tetszett, hogy e lángoló tekintet tengerébe a kárpótlásnak fulasztja dühének lángjait; hasztalan! a jövő pillanatban egy rejtegetett könny, vérét lobbanásba hozták. Kornisnak Erdélyben sok baráti s számtalan lekötelezettjei voltak, kikre számíthatott s a magános órák súlya veszélyes tervet érlelt meg lelkében. Kornis sokáig fontolt, de ha határozott, nem volt könnyű őt szándékában megíngatni.

Nem sokáig maradhatott a létai várban, hová néha vendégek vetődhettek, bár Géczi akkortájt ott nem mulatott; mindenekfölött a naponként hanyatló Ágnest kellett biztos helyre vinni, s ezt most inkább mint valaha.

Míg ezek történtek, az ős bőségszaruját önté ki ott, hol a sáskák a vidéket látogatlan hagyták; s az ős áldásait a tél hideg álma követé, hegyen-völgyön hó és zúz terült már s a lanyha őszi szellőt a dühös éjszak jéghehelle követé.

*

Messzire távozunk a magányos sziklavölgytől. Január 15-ikén 1610-ben, két lovagot látunk a szebeni úton Brassó felé haladni; lovagainkat a szigorú hideg ellen bozontos farkasbundák védék s fejeiken nyugvó medvekalpagjaik zordon tekintet adnak neki; bár arczaik eléggé elvannak fődve, egyikében könnyen a hermányi parancsnokra, Szerafinra ismerünk, kinek fiatal vonásai a hidegtől kissé összehúзва, nem mutatak a vidám kedélynek szokott kifejezését; a mellette lovagló idősbnek látszott, bajusza jégcsapokban végződött, sűrű szemöldein fehér zúz ült.

A bárczasági völgy egy a legérdekesebbek közül Erdélyben; jelenben azt népes, általán cseréppel fődött kőlakokból álló falvak elevenítik, s csinosan öltözött nép lakja; történetünk korában a kőházak megvoltak ugyan, de födeleik deszkákból és nádból valának; azonban csínosság tekintetében jóval felülmúlták Erdélyben a többi helységeket, főleg az oláh falukat. Házaiknak homlokzata többnyire ékes élet képezett, melyen szentirási mondások valának olvashatók, a mi még jelenben is divatozik.

A regényes völgynek szépsége azzal az elsőséggel bír sok más szép vidékek fölött, hogy érdekét bár neveli a tavasznak virító bája, a nyárnak dús levélpompája s a gyümölcsös ősnek elragadó színvegyülete, de azt egyedül meg nem határozza. Szépsége, mely minden természetkedvelőt képes meglepni, a vidék fekvésében létezik s gyönyörű idomaiban, változó tekintetében a bércek s öblözeteknek, s az emberi tanyázásnak minden vidékre oly jóltevő befolyásában, mely azt szépíti s eleveníti.

Történetünk jelen pillanatában, bár tél derekán s a nap lemente után jóval, a vidéknek saját-érdekű kifejezése volt, s a zord a regényessel látszék benne egyesülni.

Egy fordulatánál az útnak, melyen lovagaink beszélgetve s el-elhallgatva néha, haladtak, a vidék tágabb tekintet engedett. A szunnyadó természetet sűrű szikrázó fehér takaró fődé, melyet itt-ott az éjszaki szellő folyam hosszan nyuló rétegekre osztott. A bércek oldalaira lombatlan gyászban feketén s némán borultak a rengetegek; a kriptai csendben lovagaink az

éji bagolynak s a halálmadárnak szárnycsapásait számlálhatták meg. Miként Vidombák felé közeledtek, jó tova tőlök jobbra egy csoport éhes farkas ügetett vonítva a völgyön keresztül, a juhaklok felé tartva, melyek nem távol látszottak egyszerű sövénykerítéseikkel, s egy-egy bogárhátú kunyhóval, melynek kormos szalmahátából párolgott a füst fölfelé.

Látszott már Vidombák, igen közel Brassóhoz, egyházával, tornyával s utcáin emelkedő százados füzeivel, melyek szélesen nyújták ki öltözetlen karjaikat.

Távolabb a rozsniai, akkortájban ép és használt várfészek emelé ki hamvas homlokát a bércek oldalából, s őrtornyának keskeny ablakában a mécsesnek ingadozó fénye csillámlott. A várnak mogorva kinézése sötét pompájával, különös ellentétet képezett a körülte hegyet-völgyet borító hó világával, mely a redőtlen égből leszikrázó csillagok sugáiraival egyesülten, a vidéket majdnem nappali fénybe borította. Alatt a Barcza vize csörgött jéghasábokon keresztül, melyek kéken fénylő törésekkel heverték partjain, hullámai hófoslányokat sodrottak magukkal.

Lovagaink már Vidombákon áthaladtak, még Brassót nem láthaták, mely a völgynek egy öblözetében terjed s a külváros véglakjaival majdnem ugyanazon pillanatban kezd csak kifejlődni rejtekéből.

Ugy látszott, hogy Szerafin régebben kezdett párbeszédet folytat. - Mit gondol kegyed Benkner, mond, meddig mulat a fejedelem Brassóban?

- Ki tudná azt, felel a másik; míg megunja magát, míg Imrefi s mások, kiknek szemeik s füleik mindig résen állanak, kissé betekintnek sziveinkbe.

- Én egyáltalában nem örülök e látogatásnak! bizonyos kútfőből tudom, hogy a fejedelem a szász nemzetet nem szívelheti s én e látogatásban rejtett tervet gyanítok.

- A nem-szívelhetés, folytatá Benkner, még elszívelhető lenne; de némely szivességei ő nagyságának s bizonyos alcibiadesi fogásai, melyeket ki nem állhatok, elmaradhatnának; - kegyed érteni fog.

- A multkor legalább úgy tetszett, a mint mondják, hogy nem a legmérsékletesebben viselé magát Brassóban! vágyok tudni, ha jelenben okosabb lesz-e!⁴⁷

- Hm! mond Benkner, akkor Betlen Gábor volt vele, kitől Imrefi, Kamuti s más hozzájuk hasonlók kissé tartottak; most Betlen távol van, én félek - -

- Mitől?

- Attól barátom, hogy e látogatásnak rossz következményei lesznek!

- Weisz, a mit hallottam, okos gondolatra jött, arra tudniillik, hogy egymást követő mulatóságokkal a fejedelem kedélyét elszórván, időt ne hagyjon neki alattas tervek koholására.

- Ennek jó és rossz oldala lehet, öcsém Szerafin! A fejedelem elszóródásainak, melyeket főleg darab idő óta méltán kicsapongásoknak, sőt pór elvetemüléseknek nevezhetnénk, szintoly veszedelmes és botránkoztató következményei lehetne, mint ellenünk terveinek. De nézz csak arra Brassó felé, nekem úgy tesz, hogy a város ég.

- Ég! - valóban, az égnek boltja, mintha lángolna fölötte.

Lovagaink gyorsabban kezdenek ügetni; a mint közelebb s közelebb érkeztek, a vidéken leírhatlan báju világítás kezd derülni; Brassó fölött a légíveket rózsatajték habzá körül; halkkal vonultak e világhullámok fölébb, míg hánykódó lángtengerként borították az eget; itt-ott hajlongó füstgomoly tódult a magasba, s a közeledő hallérzékeit mindig növekedő moraj üte meg. Már a külváros véglakjaihoz értek s nemsokára úgy tetszett nekik, mintha Brassónak fallal kerített belvárosa lassú tüsszel égne. De az égést nem követé a szokott szél és recsegés s

a vár felé siető lakóknak arczain inkább örömnék s kedvszeszélynék, mint rémulésnek kifejezése vala olvasható.

Végre egy-kettőtől tudakozódván lovagaink, az egész jelenetet meg tudák maguknak fejteni s gyorsan siettek szállásukra, mely a külvároson volt.

Míg Szerafin és Benkner távoztak, addig a külvárosokban mindinkább pezsgett a nép s tódult zajongó gyorsasággal a nyílt kapuk felé.

Egy tisztos külvárosi polgár öltötte karjára nejét, egy vastag kihízott nőalakot, vidám fel-dagadt arczczal; s ez kézen fogva vezetett vagy inkább vonszolt, magas csinosan öltözködött leányzót, kinek karján csintalan gyerkőcze csüngött. E kis családi láncz egész erejéből töre-kedett magának a sűrűn tolongó nép közt utat nyitni a kapu felé, a mi végre, nem kis fáradság után sikerült is; a kapun belől a látvány még érdekesebbé lőn.

Egész Brassó ki volt világítva, s nem egy előtt a tehetősb lakók kapui közül, égett szurok, vas serpenyőkben, czifrán kifestett oszlopok fölött.

A polgár, kit az elébb élete párjával látánk bekapálódzni a városba, egy magasb épületnek hosszan nyíló tornácza alá vonta magát, mely a reá gyűlt sokaság alatt szinte recsegett. A téli kemény hidegnek daczára úgy látszott, hogy egész Brassónak népessége az utcákat borította el; zavargó zsinat hallatszott, mert alig volt egy az egybegyűltektől, kinek valami észre-venni vagy mondanivalója nem lett volna.

- Csak a tanácsházig vergődhetnénk, Hanesz! mond az előbb látott kövér nő, holdvilágképét tőle kitelhető bájjal emelve föl férjéhez.

- Csak egy kis ideig várj még, Marichen! hadd fujjam ki magamat, mindjárt teszünk egy próbát. Thezim! fogódzzál jól anyádba; le pedig kis angyalom, Merchi! ne tátsd el oly irtóza-tosan a szádát, s nézz lábad elébe.

A kis angyal egy kipirult képű, lapos orrú fiú, fél sírva, fél vigyorogva tekintett atyjára, s el-eresztvén a tenyerestalpas Thezinek karját, kezeit zsebébe rejté, lábaival topogott; a szegény gyermek kissé megfázott az állásban.

- Kedvesem! mond a nő, a fejedelem Weisz uram tornáczából fogja nézni az ünnepélyt; kérlek, menjünk, ha lehet, kissé tovább.

Az engedelmes férj azonnal hozzáfogott újra a menéshez, a férfiszertet neki oroszláni erőt adott; s így, éles könyökkel helyet szabadítván magának, végre a kecses Marichent s a két csemetét a tanácsházig czipelte magával.

- Oh me Gott! kiálta fel Marichen.⁴⁸

- Oh! jegyzé meg Thezi.

- Ah! ah! rekeszté be a kis Merchi.

S valóban a szemle, mely itt előttünk terjed, talán többet látottakból is kicsalta volna némi kifejezését a bámulásnak.

Jobbra a tanácsház emelkedett, s ennek a többi épületekéinél magasb ablakai tele voltak mécssekkel rakva; a ház előtt négy, különböző színű lámpákkal ékesített magas torony nyúlt fel, zöld eleven fenyőkből művészileg alkotott, melyeknek tetejéből szélbe hullámzó zászlók terültek, kissé távolabb az egyház tornya látszott, tűztől ragyogó ablaknyílásokkal s számtalan lobogóval.

Balra Weisznak háza állott. A ház kapuja mellett hosszú széles fatornác vonult végig, melyen számos urak és nők valának kivehetők; az egész ház ki volt világítva.

- Nézd! mond a polgár lábhegyre emelkedő házi kincsének, amott a tornác közepén azon magas férfiú a fejedelem.

- A ki mellett Weisz áll? kérdé a nő, ő valósággal; det dich dat weter - - !⁴⁹ még szebb, mint mikor először láttam.

- Mekter, Foater!⁵⁰ rikácsolt a kis Merchi, csak kissé emeljete föl, hadd lássam a fejedelmet!

- Gyere kis bájos teremtés! mond a polgár, s nagy bajjal emelé fel a sűrűségben a fiát; az ott azzal a tigrisbundával a fejedelem! mond Hanesz.

- Ah! kiált a kis fiú meglegedve.

A fejedelem barátságosan beszélgetett Weisszal; baljára Imrefi állott, s még többen a vele ide érkezett magyar és székely urak közül; néhány főnemes (primor) vörös dolmánynyal s tigriskaczagánynyal különböztetvé meg magát a többiektől.⁵¹

- Nagyságos uram! mond Weisz, udvariasan fordulva a fejedelemhez, méltóztassék a közelgő szövétnekekre figyelemmel lenni!

A fejedelem arra tekintett, s a mit nemsokára látott, sokkal mulattatóbb volt, mint hogy egész figyelmét el ne foglalná.

Marichen általellenben még mindig ájtatosan bámult a fejedelemre. - A tanácsházban, mond férjének, ma táncmulatság is lesz?

Férje fejével igenelte a kérdést.

- Ni, ni! kiáltának föl egyszerre Thezi s a kis Merchi; s a tolongó néptömegben egy hangzó és visszhangzó «ah!» hallatszott.

Egyik utcából közeledtek számos alakosok a legfurcsább öltözetekben. Álarcaik hasonlítanak azokhoz, melyek még a rómaiaktól fönmaradtak festvényekben, roppant szemekkel s nyitott szájakkal; öltözetük szeszélyes s a legtarkább színvegyületű volt; de mi akart volta-képen lenni, nehéz megfejteni; a legtalálóbbs kitétel rá talán az ijesztő rémé; mindegyik ezen alakosok közül lobogó szövétneket tartott kezében.

Halkkal léptettek elő az utcán, s elég bajjal hártván el a tolongó népet, két sort képeztek.

Ezeket egy majd kétöles óriás követé, elég ügyesen alakított roppant fővel, keleti öltözetben.

- Nézd csak, Linzchen! mond egy csinos fiatal szász, közel a tanácsházhoz a mellette álló hölgynek, ezen óriásnak bal lába a mi János szolgánk.

- Det dich der tejl huller soll! jegyzé meg a leányka,⁵² ki keresné ott?

A nép az óriást ujjongva üdvözlé. Ezután egy szán csúszott a hótéljes utcán elő, melybe hat medve volt fogva. A medvék apró székely lovacskák voltak, medvebőrökkel fődöttek; ezeket szerezcsenek, nimfák és havasalföldi oláhok vezették mindenfelől, s a cifra szánon egy szerezcsen király ült Junóval.

Azon háznak tornácán, mely alá a mi külvárosi polgárunk vonult legelőbb nejével, s mely a Weisz házának sorában, lejjebb a kapu felé állott, több csinos hölgy kivehető. Középe táján e hosszú fődött folyosónak, különösen szembetűnt kettő: egy fiatal, alig húsz évű nő, drága prémeztű bundában, s egy magas leányka, kellemes kerek arczczal, s gyönyörű szőke fürtökkel.

- Nézd a második szánt, mond a fiatalabb, épen a fejedelem közelébe érkezett; vajjon kik ülnek benne?

Egy tisztos öreg, kiből első tekintetre lelkészt vagy tanítót lehet gyanúsítani, szólalt meg: - Ez Jupiter s egy hátszegi oláhné! Meg nem foghatom, hogy tudták ily helytelenül összeültetni a párokat. - - Az egyik Huttern Mihály, a másik a szép Fridelga, Mondné.

- Igen jól néznek ki, jegyzé meg a fiatalabb hölgy; úgy tetszik, köszönt a fejedelem nekik.

- Oh, mond az idősb, a fejedelem igen jól ismeri Mondnét; midőn először itt volt Brassóban, sokat tánczolt vele.

- Fridelgánál nem is tudok most szebb hölgyet Brassóban!

- Hát Coelesta? kérde a nő.

- Őt nem ismeri a fejedelem s azt hiszem, Weisz maga sem örömet hozná őt ide Brassóba, míg a fejedelem itt mulat; aligha szemébe nem tűnnék.

- Meglehet, de gondolom, mond a leány negédesen, többen is vannak itt, kikre a magyar urak jó szemmel néznek.

Míg ezek így beszélgettek, több szán lejtett az utcán végig, mind alakos személyekkel, kik vagy keleti nemzeti öltözetűek, vagy a görög s római mithoszból kölcsönözöttek valának. Lehet látni a chinai császárt, egy czifra tatár chánt, Aeneast, Ulyssest s többeket; mindezeket megfoghatatlan elegítésben. Az ünnepélynek elrendelésében ízlési fonáság s a régi történetekbeni járatlanság tűnt ki, az egész azonban sok hatással bírt.

A fejedelem igen gyönyörködött e mulatságban, melylyel őt a brassaiak meglepték. Weisz a zavart a párok összeállításában azonnal észrevette, s kissé bosszankodott, mert a magyar urak s a fejedelem maga tréfás gúnnyal bírálgatták a szánok tartalmát.

Míg ezek csendesesen haladtak, az elébb szóló nők közelébe érkezett egy fiatal ember, a mint látszott, egészen neki hevülve.

- Honnan Wolf? szól az ifjabb hogy nyájasan, kegyed egészen ki van fáradva.

- Ah, hagyjon kegyed! mond ez bosszúsan, az alakosok összeállítása rám volt bízva s épen midőn azok kezdettek seregleni, hivatott a polgármester magához; e közben Weisz az indulót harsogtatta s az oktondiak össze-vissza ültek egymás mellé; el kell sülyednem szégyenletemben...

- Ne búsuljon kegyed, jegyzé meg a leány, az ilyen alakmenet annál szebb, mennél több zavarral megy.

Nemsokára czifrán szerszámozott lovak kopogtak a Weisz házának kapuja előtt, s a fejedelem több leventék kíséretében lóháton tekintette meg a kivilágított városnak utcáit, a tolongó néptől követve, mely az alakosok eltűnte után halkan ritkulni kezdett.

Mintegy két óra telhetett így el; a tanácsház termében zengeni kezdett a hanga s lassankint a legválogatottabb népe a városnak vette útját arra; egy-két negyedóra múlva, a magas, világított ablakokon át már láthatók valának a fel s alá sétálók a teremben.

Brassónak női s leányai mindent elkövettek, hogy e mulatságban, melyet a fejedelem maga is szándékozott meglátogatni, a legcsinosabban öltözve jelenhessenek meg. A polgárok akkor-tájban sok ékszerrel bírtak, s mindezen hölgyeken a legfinomabb szövetű öltözetek, csipkék, övek, boglárok s karpereczek tündököltek.

Mintegy félkilenczre lehetett, mikor Bátori számos kíséretével megjelent a teremben. Igen tágas volt ez s felül gerendás tetejű, kiáltó szinekkel kifestve s néhol aranyozások is látszának. A falakon roppant gyertyatartók nyúltak ki, három és négyágúak, s köztök a szász nemzetnek híresb fiai életnagyságban kegyetlen ecsettel mázolván függének, s kísérteti szemekkel kísérek

a rájuk tekintőt; alatta lóczák vonultak el s egy szögletben szőnyegekkel ékített karzat emelkedett a hangászok számára.

Körültekintve, itt több ismerősre akadunk. Azon csinos nő és szőke leány, kikkel a fődeles folyosón megismerkedtünk, a vendégek közt valának; a szép Fridelga férjével, Mond Demjénnel érkezett meg, fénylő fehér felleges selyembe öltözve, fejéről bokáig lenyúló ezüst csipkefátyollal; a csinos hölgy meglepő hatást tett, s szinte első volt, kit a fejedelem megszólított.

Imrefi, a veres Kamuti, két Bánfi, Sarmasági, Kereszturi, Mikola László s több mások, öltözetüknek keleti fényével különös ellentétet képeztek a szász férfiakkal, kiken bár nagy értékű ékszerek, mint gombok, övek, mentelánczok valának láthatók, - öltözetük egyszerű volt, s azon sem arany, sem színes himzés nem látszatott; többnyire jóval térden alul érő sötét színű dolmányaik s tömört, vállakig lehullámzó hajaik voltak.

A magyar urak, az üstököt kivéve, törökösen nyírott főt viseltek, a mi keleti öltözetükhöz, ha a szem egyszer megszokta, nem állott rosszul.

A fejedelemnek ezen este különös jó kedve volt. Néhány szász azt is akarta észrevenni, hogy feje nem egészen tiszta; a mi, ha a gonosz világnak hinni lehetett, darab idő óta nem volt ritkaság nála.⁵³

Nemsokára a fiatalság tánczhoz fogott s maga Bátori, egy csendes lengyel táncz alkalmával, lengyelesen, a szép szász hölgyeket rendre eltapsolta tánczosaik kezéről s mindegyiknek tudott valami kellemest mondani.

Ez darabig meglehetősen illedelemmel folyt, de néhány óra elteltén, a fejedelem a multság s jó borok hevétől felizgatva, kissé szabadabban kezdé viselni magát; egy csinos hölgyet csókkal tisztele meg egy gyors magyar alkalmával, mire az kissé furcsa, vezetője pedig hallatlan hosszú képet csinált.

A kitánczolt nők és leányok izzadt képpel s rendetlen hajzattal, a férfiak borosan, félig kigombolódzva; a tisztességes öreg rendű matrónák álmosan lelemártogatva; a szász polgárok melléktermekbe s ivóasztalok közé elszéledve; a hangászok ásítva s vonóikkal fülhasítólag karczolván hegedűiken, az egésznek orgiai tekintet adának, minek képzetét a magyar uraknak minden szemérmest feledő magukviselete még szembeszökőbbé tette.⁵⁴

Egyszer a fejedelem a teremből a többi szobákba lépett, s eltűnt szem elől.

A hanga kis ideig megszűnt; a polgárok csoportozni kezdettek; ötöt, hatot, tizet látott a szem együtt beszélgetni, élénk kézmozdulatokkal.

A hölgyek ijedt arczokkal tekintettek szét; az eleven, élénk beszélgetésből suttozás vált, s úgy tetszett, mintha valami nevezetes dolog foglalná el mindnyájok elméjét.

Öt fiatal szász állott a teremnek egyik szögletében.

- Láttad-e Misz, mond az egyik, a fejedelem hogy szorongatta nőinket? Fridelgát s még többeket meg is csókolt.

- Láttam, felelt Misz, kövesse meg magát ő nagysága, de mi kevesebb leereszkedésével is megelégednénk; - mit gondolsz Huttern?

Egy kisdéd, egyébiránt kellemes kinézésű férfiú felelt: - Azt gondolom, hogy nőmet és hugaimat tüstént haza küldöm. Vettétek-e észre, a fejedelem már másodszor kiment a teremből, az elébb Mondnéval; most Dixelnét nem látom, kivel oly hosszasan tánczolt s beszélgetett. A diadal, melyet ő nagysága kivívott, tevé hozzá gúnymosolylyal, nem igen nevezetes; gondolom, első ittlétekor már ismerte őket, miként igen sokan itt Brassóban.

- Nézd csak, mond Misz, Imrefit s a többieket, kik alig állnak már lábaikon s asszonyainkat rendre ölelgetik.

Egy magas, ideges férfiú szólalt meg, a ki eddig hallgatott. - Mi történhetik velünk? küldjük a hölgyeinket haza s ha a magyar urak belénk akadnak - - - !

- Nos akkor, barátom Gloss? kérdé Huttern.

- Akkor, mond ez hevesen, kilökjük őket az ajtón!

- S a fejedelem?

- A fejedelem nincsen itt, de ha itt volna is, viselje magát mint fejedelemhez illő.

- Egy véleményben vagyok veled, s én megkezdem, mond Misz, - s azonnal nejéhez közelített, ki többekkel sétálgatott s mint látszék, nem kis nyugalanságban volt. A nők tüstént távoztak, s ezeket többen követték.

Imrefi Kamutival borozott egy asztalnál s Dimon az egyik ajtó mellett állott egészen józanon.

- Hallod-e Farkas! kiált fel Imrefi, nekem úgy tetszik, hogy ezek a szászok nőiket kezdik haza küldeni. Teringettét! ez gorombaság; - hol a fejedelem? mindjárt segítségünk a dolgon.

Dimon közeledett Imrefihez: - Csendesen uram! a fejedelem most jól mulatja magát s épen az bántja a szász sógort; de talán szállására is ment már. Ne üssön kegyed lármát, én alant bezárattam a kaput a fejedelem parancsára; hírem nélkül csak a férfiak távozhatnak.

- Okosan, mond Imrefi hebegő nyelvvel, tehát bevárhatjuk a dolgot, visszatérnek mindjárt, a kik el akartak szökni.

Ezen pillanatban heves szóváltás hallatszott, káromlásokkal vegyülve.

- Mi az? kiálta fel Misz, dühösen nyargalva fel a hágcsőkon a terem elé, nőinket akarjátok-e itt letartóztatni? Utánam ifjak! meglátjuk, ki szab nekünk tulajdon tanácstermünkben törvényt?

Míg a terem ajtajának közelében Misz és mások emelék föl szavaikat, addig többen gyűltek össze a magyar urak közül; mindnyájan fel voltak már a bortól hevülve.

Az ajtóhoz közel álló szászokat ki kezdék szorítani, míg a nők ijedve széledtek el a szomszéd termekbe.

A szászok azonban megfordultak, s erőnek erőt állítottak ellenébe.

- Oltsátok el a gyertyákat! kiáltá Misz, Huttern, Gloss és többen; mi nem bántunk senkit, de a ki bennünket bánt, a sötétben semmiről sem felelünk.

A szászoknál nem vezett el az intés: - kevés pillanat alatt minden gyertya el volt oltva; a mécseseket az utcára hányták, s a teremben irtóztató zenebona támadott; a magyarok- és szászoknak hallatszék váltva kiabálásuk.

A szászok végre az ajtó közelébe vonultak, s onnan székekkel s asztallábakkal védték magukat a magyar urak ellen, kik kardjaikat letették volt egy oldalterembe s azokhoz most nem férhettek, mivel oda a nők vették magukat s az ajtókat bezárták.

A nők leírhatatlan rémülésben voltak, míg egynek eszébe villant az ablakokat kinyitni és segélyért kiáltani.

Azonban ezen embertelen zajnak híre terjedni kezdett Brassóban; a nép a tanácsház körül gyűlögött s fenyegető zaj és lázadás keletkezett.

Néhányan lábtókat emeltek az ablakokig, s a nőket kezdék rendre leemelgetni, kikben a rémülés, a szomszéd teremben mindig újuló zaj közt fokonkint növekedett.

Jóval azelőtt, mint a táncztermi jelenetek ily végletekre fajultak, a fejedelem lakására távozott egy hátulsó ajtón, - és már ágyában volt.

Egyik apródjai közül csendesesen kopogott a félig nyilt ajtón.

- Ki vagy? kiált fel Bátori, nehéz nyelvvel s félálmosan.

Az apród röviden értesítette a fejedelmet a történetekről.

- Verekednek? mond a fejedelem nevetve, majd kibékülnek reggelig! ezzel felfelé fordult s nemsokára oly csendesesen aludt, mintha semmi sem történt volna.

Weisz, ki jókor hazament volt, élénkebb figyelemre vette a neki is hírül vitt esetet s azonnal fölkelvén, sietve vette öltözetét magára; néhány percz múlva a tanácsháznak kapuja előtt termett, melyet már a bennlevők felnyitottak.

- Hol a fejedelem? kérde Weisz, azzal a felsőségi hanggal, mely sajátja volt.

Néhányan mondák, hogy: a fejedelem eltávozott jobbkor.

Weisz azonnal a zajongók közé lépett, kik megjelenése által már kissé csendesedni kezdettek; végre józanul intézett szavai nem kis fáradság után, a csendet valamennyire helyreállították, s mind az oda özönlött tátongó nép, mind a felbőszült vendégek eloszlának, az utóbbiak közül néhányan véres fővel; a magyar urak káromkodva tántorogtak haza felé, a szászok fenyegetődzve. Dimon félrevonulva egy szegletkövön állott, keresztbe öltött karokkal s arczán pokoli kifejezése volt olvasható a gúnynak és kárörömnek.

SÍRBAN ELEVEN.

E neme a pinczének oly sötét, hogy
néhány lámpa segedelme nélkül - -
délben nem látni ott semmit.

*Eugen Sue.*⁵⁵

Néhány nappal az előbbi cikkelyben elbeszéltek után, Weisz írószobájában ült; asztalán hosszú jegyzőkönyvek s irományok heverték. Néhány percz mulva fölkel s járkált fel s alá, mély gondolatokba merülve.

Még Weiszot közelebből nem ismerjük; azért talán itt van helye, a feltűnő férfiúval megismerkednünk.

Weisz, történetünk korában, 42 éves volt, inkább magas, mint alacsony; testalkata izmos, tartós erőre s hosszú életre mutató; arcának szabályos, bár kissé kemény vonásai, tiszteletet s tartózkodást előidézők; ajkai körül, midőn szóllott, kellemes mosoly mutatkozott s arcának ilyenkor igen derült kifejezése volt; haját Weisz röviden, de üstök nélkül viselé, a mi külsejének, főleg ha nem szólott, igénytelenségét még növelte; álláról hosszú fodor szakáll folyt le.

Medgyesen született 1569-ben, hol atyja cseh-honi, de később Medgyesen polgármester volt; az ifjú Weisz, vagy - mint legtöbbször nevezték - Albinus, még alig 17 éves, veszté el dögmirigyben szülőit; s magára hagyatva, mindent a mi volt, magának köszönhete.

Szatmárban már mint titoknak vala a császári parancsnok gróf Hardegg szolgálatában, ki őt szép magaviseletéért határtalan bizodalomra méltatá.

Onnan Prágába jutott leginkább gróf Hardeggnek közbenjárására, s az akkor ottan létező magyar cancelláriánál oly jeles szolgálatokat tőn, hogy két férfi- s két nőtestvérével nemesiséget nyert. Később Brassóban telepedett le, s Kámmel Ágnest véve nőül, s a tanácsba vétetett fel.⁵⁶

A mily feltűnő lelkülettel bírt Weisz, oly köznapi teremtés volt neje: jó lélek, de minden fönség, minden lelki emelék nélkül; jeles gazdasszony, kisdéd házi bajocskákkal elfoglalva, melyektől még leányának gondosb nevelésére sem maradt ideje. Ez okozá, hogy Weisz Coelestát maga nevelte, s midőn már serdültebb kort ért, Weirauch közhalmi királybirónál nevelteté; részint mivel sokszori utazásai nem engedék, hogy leányának nevelésére minden szorgalmát fordítsa; másrészt, mivel Weirauchné közel rokona volt; Weirauch pedig maga ajánlotta Weisznak, hogy leánya nevelésének vég gyaluvonatát örömet megadja. Weisznének kevesebb műveltsége nem tévé őt alkalmassá arra, hogy idegen beavatkozást nélkülözhetne. Ez az oka, hogy Coelesta hosszabb ideig mulatott néha Köhalomban, hol őt anyja s atyja is gyakorta meglátogatták.

Weisznak lelkülete a legtisztább volt; forró ragaszkodás honához, mely szinte fellengő hálával párosult, fáradhatlan szorgalom s meglepő tapintási tehetség, mely őt képessé tévé minden helyzetbe magát beletalálni, valának kiegészítő része. Weisz e fölött bátor, baj- és veszélynek edzett férfiú volt; s mind e tulajdonoknak összesége teszi azon bizodalmat megfoghatóvá, melylyel iránta a brassaiak viseltettek.

Volt ezenkívül Weisznak egy főntebb nemű, s akkortájtban igen ritka tulajdona, t. i. hogy hazájának viszonyait tisztán át bírta tekinteni; ismerte a szász nemzetnek helyzetét, ismerte belső erkölcsi s anyagi erőtárházát; s azért képes volt Brassónak - méltósággal teljes állásokat kivívni.

Ő Bátorit nem szerette, s annak egyik oka az volt, hogy Weisznak hirtelen a szivekbe látó tehetsége jókor megismerteté vele Bátorinak habzó természetét, s bár ő eleintén koránt sem volt annyira megromolva, mint jelenben: Weisz, tanácsosairól s barátiról hozott ítéletet s következtetést róla.

Ily fejedelemnek ellenében egész lelkierejére volt szüksége, s úgyszólván mindig védelemre kész helyzetben kelle állania. Weisz e kétes, szorongató helyzetnek tiszta felfogásából látta annak elkerülhetetlenségét, hogy a fejedelem udvarában magának barátokat szerezzen, s e tekintetben ő semmi költséget nem kimélt. Neki a török divánban, a császári udvarban s a Bátoriében, voltak meghittjei; s azért többnyire mindazt, a mi másokat váratlan és készületlen lepett meg, jókor ki tudta kerülni; Weisz azon fajtát az embereknek, kiket ily szerepre használt, igen jól ismerte; mint szükséges rosszat tekinté őket s mindig oly gazdagon jutalmazá, hogy önérdükük gátolta hűtlenségöket.

Láttuk, hogy a Bátori udvarában Nadányi s Dimon Weisznak meghittjei voltak; ez valóban úgy volt, csak azzal a különbséggel, hogy Nadányi egészen a szászok részén volt; Dimon pedig, már lelkiületének mélyebb romlottságánál fogva, sem Bátorinak, sem Weisznak igaz híve, hanem egyedül önérdékét tekintő.

Weisz egy volt azon ritka férfiak közül, kikkel az ég szorongó állapotba helyezett népeket szokott oly sokszor megvigasztalni; s kiknek lelkeik és szellemük, az életadó nap körükben.

Ezen óriási lélek, férfiúi erejének egész érzetében, eszének, tudományának felsőségével, s az önbecs helyes méltánylásán, de nem túlbecsülésén alapuló önérzettel, állott szemközt Erdélynek fiatal zsarnokával, kiben ritka ellentéte volt a legszebb férfi-tulajdonoknak a legaljasabb szenvedélyekkel. Mint kőszál, ingatlan homokkal a torlodozó hullámok közt, állott Albinus; s mindazon veszélyeknek előérzete, melyeket lelki szemei megjósolának, nem volt képes őt elrettenteni, sőt lelkiének irányzatából foly azon természetes következtetés: hogy ily férfiú veszélyek közepette érzé felsőségét s annak szükségét leginkább.

Weisz fölteve erősen magában a fejedelemnek bizodalját megnyerni, s mindaddig, míg nemzetének boldogulásával összefér, hűnek maradni, még pedig nem hanyag heverésben, hanem tettel és áldozatokkal. De, minő igazán akará ő ezt, oly szilárd föltétele volt az is: nemzetének nyugalját biztosítani, boldogabb helyzetét kivívni - ha Bátorival, ha az egész világgal kellene is megküzdenie! s e lelki erő, e bizonyossága egy végcélnek, melyre törekedett, melyben minden egyéb oldal-tekinetűvé kicsinyült, adá lelkiületének e tökély bélyegét.

A mult cikkelyben előadott viszálykodások s rendetlenségek eléggé tudták a szászokkal, mit kelljen nekik Bátoritól várni. Azonban Weisz nagy kíméléssel s okossággal hozta egyensúlyba a dolgot, s az egész zenebona okának a szászok előtt inkább a pillanat felhevülését mondá, mint talán egy mélyebben gyökerező gyűlölséget Bátorinak a szászok ellen, s szándékos sérteni vágyat. Weisznak e nagy erőbe kerülő mérséklése a fejedelmet is kibékülteté vele, ki az esetet igen kedvetlenül vette, s nem magyar kíséretét, hanem a brassaiakat hibáztatá.

Mindezek Weisznak kedélyére ellenséges befolyással voltak.

Ily lelki állapotban találtuk őt az előbb írószobájában. Weisz meg-megállott, s néha lassú sóhaj keblét, melyet újra a felbátorodás, arcának élénk s jelentő kifejezésében váltá fel.

Egyszerre az ajtó felnyílt s Coelesta lépett be úti-öltözetben, rémült arczzal s hátra tekintve: - Atyám! kedves jó egyetlen atyám! csak hogy itt vagyok, itt lehetek! szóljon, az égre, van-e baja? történt-e valami? mond, s élénken borult atyjának keblére.

- Lelkem Czilim! felelé Weisz kissé meglepetve: nem vártalak, honnan jössz? s mit jelent ezen élénkség, e rémülés egész lényeden! szegény gyermek! hiszen te reszketsz: ülj le ide, e tág karosszékre.

Coelesta tagadólag rázta fejét. - Nem, nem! mond hirtelen és hevesen: nem ülök; oh atyám! ki gondolta volna...! itt elakadt; keble föl- s leemelkedett s ajkai lég után nyíltak.

Weisz kissé komor tekintettel nyugtatta szemeit Coelestán. - Láttad-e Ecsedit? kérdé.

- Oh atyám! ne említsd őt többé, te tudsz mindent.

- Gyanítom, mond Weisz s arczán némi megszegyenülésnek kifejezése villant keresztül.

- Ne kárhoztass, jó atyám, az ég tanúm, szivem tiszta s hibátlan!

- Coelesta! - kérdé Weisz, s szemei részvétellel nyugodtak leányán, kinek vonásain a belső küzdés tükrözé magát; - szólj, mi hozott ide ily hirtelen?

- A tanácsház előtt történt zenebonának hírét egy kőhalmi embertől hallottuk, kit Szerafin küldött Weirauchhoz, s kiről nekem is írt; oh atyám! minő kezekben valék én ott?

- Hogyan? Weirauch?

- Nem ő, atyám! ő derék, tisztalelkű férfiú, legfeljebb mint férj gyenge, s túl a rendin engedékeny: de neje...

- Ágnét?

- Igen ő, atyám; ő, ki mindent tudott; s mégis...! tevé Coelesta hevesen hozzá.

Weisz összeharapta ajkait. - De minek jövéi ide?

- Atyám! kérdezheted-e ezt? Mi mindnyájan azt hittük, hogy élted veszélyben forog; a hirnök lázadásról szólott, s téged látott a dühöngők tömegébe vegyülni.

Weisz szívéhez szorítá leányát. - Szereteted s aggodalmadat, Coelestám! hálás szívvel fogadom, s egészen értem, de neked távoznod kell tüstént, a kocsis talán ki sem fogott még; szólottál-e anyáddal?

- Igen, mond Coelesta, de ő el van házi dolgaival foglalva; mihelyt végzi azokat, ígérte, hogy ide jő.

- Jó Coelesta: búcsúzz el anyádtól, és siess vissza!

- Vissza? - kérdé Coelesta, s arcza lángba borult; - vissza, Kőhalomba? - nem, soha!

- Hogyan! kiált föl Weisz, meglepetve: szólj bátran, Coelesta, miért nem?

- Weirauchné ismerte Ecsedit, s mégis mindent elkövetett, hogy engemet kábulásomban megerősítsen; Weirauch annyiban menthető, hogy ő becsületszavát adta a fejedelemnek, hogy titkát el nem árulja; Szerafin leveléből tudtam meg mindent.

- Én is tőle hallottam tegnap a táncmulatságban, hol a fejedelemre ösmert, bár én rég gyanítottam a dolgot, mond Weisz.

- Röviden fogtam Weirauchékat, folytatá Coelesta; első hevemben talán hálátlan valék, s Weirauchné szemrehányásokkal illetém. - Végre vallottak, midőn elhatározott szándékomat jelentém ki az idejövételre, s így a titok úgysis fölfedezhetlen nem maradhatott.

- Weirauchné tehát, kiált fel Weisz, a legközelebbi rokona házamnak! Ágnét? kit mint nővéremet szerettem! - s Weirauch maga? ah! mond Weisz keserűen s fejét fájdalmasan rázva! hallatlan, s minden hitelt fölülhalad!

- Weirauchnak minden bűne, - mond Coelesta, - a hallgatás volt; őt becsületszava köté, s a Bátor-házzali viszonyai; s ha Weirauchné nem szól, őtet is tudnám kimenteni. - Vannak ígérek s adott szavak, melyeket gondatlanul adunk: de megtartásuk mégis mindig némi színt viseli a becsületnek. - De Weirauchné szólott; ő képzetemet hevítgette, ő lelkemet áltatta,

ő tanácsolt! - Oh atyám! tekinteted szigorúan, feddőleg nyugszik rajtam. Légy nyugodt! szívem zúzott, lelkem lázadt: de hozzád érdemes vagyok, - érdemes a férfiak legnemesbikének leánya lehetni.

- Coelesta! mond Weisz kissé elfogódva, az egekre, soha kétség irántad nem fért szívemhez! de mit tegyünk most? a fejedelem könnyen megtud mindent! nem lép kapunkon be senki, hogy előtte a jövő perczben tudva ne lenne.

- Több bátorságban vagyok-e Kőhalomban? olvasd atyám! Ekkor egy levelet vont ki kebléből.

- Weisz olvasá; - a levél így hangzott:

- Coelestám! néhány nap múlva látlak, s egy szívet viszek elődbe, mely szerelmében túl-özönlik, s mely szomjú pillanatid után! Gábor.

- Nem a fejedelem írása, jegyzé meg Weisz; tehát másokkal irat leányomnak! tehát sorban nevezik Coelestát egy Mondnéval s Dixelnével!

Coelesta elfödé arczát. - Rejts el, atyám! a hova akarsz, csak el, csak innen el!

- Coelesta! mond Weisz; még egy kérdésem van leányomhoz, kit atyai előszeretetem, nem hihetem, hogy túlbecsült volna: szólj, szereted-e Bátorit?

Coelesta elhalványult, később a megszégyenülés pírja futá el arczát, s keble láthatólag emelkedett. Mit feleljen? ezt küzdé ki lelke. Coelesta érezte szenvedélyének helytelen voltát, Ecsedi nem volt többé; nem állott előtte azon ifjú, kit szép lelke oly igéző színekkel feste ki magának; a varázs megszűnt; az elvetemült csapodár, hiú s igaztalan zsarnok nyult fel előtte; s mindaz, a mit ő Bátoritól hallott, mint pokla a bűnnek, csapott lángjával tiszta szerelmére. Képzeletében Batori soha sem állott a becsülhetés fokán; s bármiként hallá ő Weirauchéknál a fejedelem tetteit mentegetni: egy belső szózat tiszta lelkében rég kimondá az ítéletet ellene. Coelesta Bátoriról egy képet rajzola ki képzetében; a csapodárnak, az önkényes zsarnoknak arcza, egy vonalában sem hasonlíta ahhoz, melyet ő Ecsediben, szerelmének lánghevében látott. Ő és Ecsedi, mint ég és föld, oly távolban álltak egymástól. S most e két különböző képet kellett neki összefűzni, e két lelkületnek kelle összefolyni: szerelem s gyűlölség, becsület és megvetés, lángoló szenvedély s hideg visszairtózás, vívtak egymás ellen; s lelke mintegy remegve kapcsolódván álképzeiteihez s ifjú szerelméhez, nem volt képes attól hirtelen megválni. Ecsedit az ifjat, miként ő azt képzelé, miként remek lelke őt alakítá, még mindig szerette; s azon idomban, melyben szíve csatlakozott első érzelméhez, borzadt vissza azon komoly valótól, mely kedves álmait üzé mostoha kézzel előle.

Ezek s ehhez hasonló hullámozottak keblében; ezek kísérték őt furiákként, Kőhalomtól Brassóig. S most, midőn atyját, kinek képzelt veszedelme egyelőre őt képtelenné tévé magára gondolni, bátorságban látta; - most zajlott minden vére vissza szívéhez, s helyzetének iszonyúsága óriási súlylyal nyoma őt le.

Hosszú szünet után szólalt meg Coelesta: - Atyám! - így kiáltott fel hevesen, az öngúnynak, önmegvetésnek keserű kifejezésével; - minő nyomorú teremts egy hölgy! igen, én gyűlölöm nemzetemnek titkos ellenségét. Batori gonosz szellem képzetemben, kinek látásakor e ház boltjai alatt keresnék menedéket, s mégis - folytatá keserűen s mintegy a halálos ítéletet mondva ki magára, - Ecsedit szeretem! - Oh, ne vádolj, jó atyám, miért csaljalak meg, miért önmagamát? Igen, szeretem! talán ez változni fog: de én szeretem inkább, mint valaha! Oh, ha te szívembe láthatnál, ha tudnád, miként akarnám Ecsedit eltépni, elszakasztani Bátoritól: miként tudnék mindenről lemondani azon meggyőződésért, hogy Ecsedi nem Batori. Egek, ha mindez iszonyú álom lenne csak, s én a világtól elhagyva, összetört tagokkal, reám rohanó tigrissel szemben ébredhetnék fel, s tőlem, a mennyire látni tudok, két férfiú állana, az egyik Batori, a másik Ecsedi, s így tudnám, hogy nem egy a kettő: örömmel halnék meg.

- Hát nemzeted, szász hölgy! hát atyád, Coelesta! - kiált fel dorgálva Weisz: - Gyenge vagy tehát te is? érzelő, mint nemed többsége; hát nem vagy azon ritka gyöngy, melyet ezredekben egyszer emel a buvár ki hullám-sírából; hölgy vagy, szenvedély-dühös, ki szerelmedért mindent képes volnál feledni, s feláldozni atyádat s nemzetedet.

Coelesta elfödé képét; mondhatlan küzdés tükrözé magát vonásaiban. - Oh atyám! kiált fel: igen, igen! a világnak nincs nyomorúbb teremtménye egy hölgynél! - Szivünk, e gyenge, e szenvedélyes szirt, melyen minden nőerény széjjelzuzatik! Coelestának arcza békétlen kifejezést nyert, keserű gúnnyal folytatá: Én Coelesta, Albinusnak leánya s a Bátor szolgáinak tréfa s gúnytárgya! - s oh szégyen, melyet legyőzni nem bírok!... egy Imrefinének, egy Kamutinének sorában; - s én, ki lelkemet kissé felsőbbnek hittem a köznapinál, talán mindazok közt, kiknek Bátor szerelmet esküdt az egyetlen, valék, ki általa egész mértékben rászédtettem! az egyetlen, ki őt szivemnek teljességéből szerettem! oh atyám, taníts az utálatot fékezni, mely keblemben önmagam ellen emelkedik!

Weisz mindinkább elfogódott, kezét ragadá meg leányának. - Coelesta! kiált fel; én jobban ismerlek, mint te önmagadat; lelked tiszta! ez legyen a paizs, melynek védelme alatt bátran tekinthetsz a jövőbe. Te ártatlan vagy, szived nemességének bizonyossága az, hogy te szeretted ott, hol talán másokat érkeik ragadtak el csak, és haszonlesés s aljas számítások vezérlettek.

- Hallgattak-e az én érkeim? kiált fel Coelesta keserűen; - mivel vagyok én jobb másoknál! hiszen én szeretem, még most is szeretem őt!

Weisz nyugodtan tekintett reá; leányát tökéletesen ismerte: - Indulataid, kedvesem! mond nyugtató hangon, s az első csalódás kínja, függeszték ajkaidra azon önvádat, melylyel magad ellen vétesz! Ismerlek, ha tette kerül a dolog, te Coelesta léssz újra! - szép lelked sohasem fogja magát tetteiben megczáfolni. Igen, Coelesta! én fel bírom fogni lelkednek gyöngédségét; én értem azon fájdalomnak s belső küzdésnek természetét, mely fiatal szivedet összefűzi. Igen, leányom, én becsülöm azt; - maradj hű szerelmedhez! Szeresd Ecsediben azon lényképet, melyet magadnak alkotál; őrizd azt féltékeny gonddal, s e tiszta szerelem fog tégedet Bátor ellen védeni. Mint Ecsedinek özvegye, gyászold őt, s taszítsd erős lélekkel azon alakost vissza, ki az Ecsedi lelkes arczával, szép idomaival egy elvetemültnek lelkét fűdi.

- Atyám! kiált fel Coelesta, az eszmének regényességétől felmagasztalva: te értesz engemet!

E pillanatban kardcsörgés hallatszott s az ajtóhoz közelítő léptek. Weisz hirtelen nyitá meg a szomszéd szobának ajtaját; Coelesta hátravonult, s Weisz betevé az ajtót: idegent gyanított s nem akará tudatni senkivel leányának jelenlétét.

Imrefi nyitott a szobába; vidáman, mint mindig, de rátartólag.

- Jó reggelt, Albinus! - mond, hogyan érzi kegyed magát, a tegnapi víg vacsora után?

- Igen jól, felelt Weisz kissé erőtetett nyájassággal, és kegyed?

- A legjobban, tanácsos úr! Tudja-e kegyed, hogy a fejedelem nem győzi jó borát dicsérni, s vendégszeretetére számol.

- Nekem, - felelt Weisz udvariasan, mindig kiváló szerencse leend ő magasságát megvendéghelhetni!

- Helyes! mond Imrefi, egészen a derék szász nemzet szellemében szól kegyed! azért, minden további előzmények nélkül a dologhoz: a fejedelem nemsokára indul.

- Igen, mond Weisz, négy nap múlva; már a tanács parancsát vevé lovak s szekerek iránt.

- Helyesen, Albinus! de ő nagysága kíséretének egy részét holnap indítja s bútorai majd mind poggyászoltva vannak már, szobái üresednek.

- Tüstént rendelést teszek, - felelt Weisz; ne kételkedjék kegyed, a fejedelemnek parancsára leend minden, a mit kényelmére elutazásáig tehetünk.

- Én rövidebb módot tudnék, s ő nagysága óhajlásával megegyezőbbet; csakhogy, miként észrevehetém, szeretné a fejedelem, ha az ajánlás kegyedtől jőne!

- Örömet! - mond Weisz, némi feszültséggel.

- Kegyednek itt néhány csinos szobája van, főleg ez, melyből a kilátás a térre s hegyekre igen kellemes; Batori szeretné itt mulatásának néhány napját e házban tölteni, kikötve azt, hogy kegyed őt egészen házinak tekintendi.

Weisz meg volt lepetve, azonban igen tudta, kivel van dolga; Imrefi nagy figyelemmel szegezte rá szemeit. - Ezen leereszkedése ő nagyságának, mond Weisz, ezen érdemem fölötti megtiszteltetés, valóban meglepett; de azt nem gondolom semmivel inkább megérdemelhetni, mint ha kívánságát ezennel teljesítem; csak azt sajnálom, hogy itt a fejedelem korántsem fogja azon kényelmet feltalálni, melylyel első szállása, városunkban a legtágasb épület, bír.

Imrefi úgy látszott, hogy Weisznak e hirtelen nyilatkozása által kissé megzavarodott; azonban ezt a lehetőségig eltitkolá. - Én tehát, mond vidáman, sietek a fejedelemhez, kegyedet pedig felszólítom, ma estvére, ostáblára; a tegnapi veszteségemet helyre akarom hozni.

Weisz mosolygott; néhány pillanat múlva Imrefi eltávozott s Weisz az oldalszobába nyitott be. Coelesta lépett ki abból halványan, mint a sötétben sarjadzó növény levele; de arcának kifejezése nemes elhatározást s szilárd eltökélést mutata.

- Hallottad, mond Weisz gyorsan, a fejedelem - - -

- Igen, felelt Coelesta, visszanyerve egész lelki fönségét, nyugodtan: egy kérésem van hozzád atyám!

- Szólj, mond szenvedélyesen Weisz.

- Én Köhalomba nem térek vissza többé! ez elhatározott akaratom; s te atyám érteni fogod azt. Ide a fejedelem jő, de kevés ideig mulat. Én tudok egy módot őt kikerülni; - ígéred-e atyám, hogy el nem árulsz?

- Elárulni! mond Weisz, kissé fölhevülve, majdnem kemény hangon.

- Csendesen, kedves jó atyám! mond Coelesta ne neheztelj rám, ha esküdet kívánom, hogy a legkétségesb esetben sem árulsz el.

- Miért eskü arra! mit az én s magad becsülete szent kötelességgé tesz?

- Magam sem tudom, miért, felelt Coelesta: de érzem, hogy lelkem egészen nyugodt leend, ha rejtekemben atyai eskü biztosít.

- Minő szeszély ez?

- Ne nevezd atyám annak; s ha becsületed kívánja, titkomat el nem árulni: könnyebb lesz az eskü.

- Nem esküszöm arra, a mit nem tudok; - miként akarsz rejtőzni a fejedelemtől?

- Úgy, felelt Coelesta, hogy rám ne akadhasson.

- Coelesta! kiált fel Weisz: mi jár eszedben? minő rejtélyt foglalnak e szavak magukban? Luther követője, érett protestánsné! azt kérdelek tőled, mit akarsz? - éltedet az égnek ura adta neked, azzal nem vagy szabad.

- Öngyilkosság! kiált fel Coelesta nyugodtan: nem atyám! annyira az ég nem fogja hagyni menni a dolgot; én élni fogok, s azt hiszem, soká! tevé nem minden megerőtetés nélkül hozzá. A mit tenni akarok, helyes; sem nevelésemnek, sem vallásomnak elvei ellen nincsen; tehát el nem árulsz?

- Nem! felel Weisz.

- Esküdj!

Weisz kissé békétlenül ismétlé: - Nem! minő igazán akarom, hogy Isten engem segítse!

- Elég! mond Coelesta: atyám, e háznak rejteke tudva van előttem, hiszen magad avatál annak titkába; három napot ott tölteni nem oly nehéz, s ha a fejedelem távozik, újra föllépek a világosságra!

- Azon sötét, hideg, magányos helyben, azon borzasztó némaságban! az egekre, Coelesta, ezt meg nem engedhetem. S hátha a fejedelem épen e szobákat választja lakásul s tovább mulat?

- Semmi, felelt Coelesta: eleséget viszek le, s egy-két nappal több vagy kevesebb, nem fognak nyugtalanítani; s végre ha szükség kényszerít, a másik kijárást e rejtekből megtalálom.

- Szükség esetében, Coelesta! mond Weisz: fölkereslek magam; bár azon út eddig aligha össze nem omlott.

- Esküdre számolok, atyám; - ha életem és egészségemet féltve, elárulhatnád, ha ezt tehetnéd!

- nem, nem! leányod becsülete több nálad mindennél! Én nem akarom látni Bátorit, az egekre, nem! - Szemeid feddőleg nyugosznak rajtam! - Oh, ne hidd ezt gyöngeségnek! én hiszem, hogy tekintetét veszély nélkül kiállhatnám! de egy benső szózat parancsolja nekem, azt, a mit hiszek, nem tudásnak, nem meggyőződésnek venni! S én is hölgy vagyok atyám! tehát...

Weisz kissé meg látszék nyugodni. - Értelek, mond; - Coelesta! bátorságodat nem bámulom: én benned csak gyengeséget tudnék bámulni. Eskümet ismétlem! nyugodt lehetsz!

Egy kocsigördülés tevé Weiszt figyelmetessé.

- Egek! a fejedelem! mond Weisz.

- Semmi, semmi! kiált fel Coelesta; egy szép kenyér van a szomszédszobában és korsó víz, több mint elég három napra, egy pár vánkös és takaró a vendégágyból; Isten veled, atyám! - Coelesta hirtelen távozott az oldalszobába, s az ajtót maga után behúzta.

A szoba, melybe lépett, keskeny, hosszas négyszöget képezett, egyetlen ablakkal az utca felé; az ajtótól balra, közel az ablakhoz csinosan fölvetett vendégnyoszolya; az ajtótól jobb kézre, a tulsó szegletben, öntött rézszobor állott, melyet a hajdani Salinából ástak ki, s Weisz nagy áron szerzett meg (a szobor szírtén ülő Pánt ábrázolt); egy asztal, néhány szék s magas, könyvekkel telt állvány, egészítik ki az egyszerű bútorozást.

Weisz e szobába szokta férfi-vendégeit szállítani; Weiszné pedig az otthonos nő, ha vendégek nem voltak, az asztalt mint raktárt használta; s nem egyszer voltak azon kenyerek, abroszok, kancsók felállítva.

Coelesta az ágyhoz közeledett, s egy vánkös s egy takarót göngyölt össze, mint látszott, igen sietve. Ezzel a rézszobor felé sietett, mely egy nyomásnak engedvén, zörej nélkül vonult jobbra, s rejtett hágcst látta. Coelesta hirtelen beleveté az ágyneműt; az asztalról egy kenyeret, alóla vízzel teli korsót vett fel, s az ágy mellől a gyújtószelenczét s lámpát ragadván fel, a hágcson lépett lefelé; apró lábaival tolva az ágyneműt maga előtt, tűnt el szem elől, s nemsokára egy vastag zsinór rántása a szobort előbbi helyzetébe voná. Mindez kevés percnek a munkája volt.

Coelestát szénsötét éj fogá körül, s lehellete nedves, poshadt légfolyammal ütközött össze; lejjebb haladott azonban, míg a lépcsők kimaradtak, s előre tapogatódzó lábai sima, ingatlan területet értek. Itt helyezé le korsóját; - s a földet tapogatva maga körül, a kenyeret és lámpát közel magához a lépcsők egyikére tevő.

Síri borzadás reszketett idegein keresztül; Coelesta felbátorítá magát: «Itt senki sem gyanít», szóla magában mintegy biztatólag, «s gyermek vagyok-e, hogy a sötétség elrémítsen?» Csiholni kezdett, nem kis baj után a tapló a szokatlan kézben szikrát fogott, s a kénfonal lobbót vetett. Mihelyt a lámpa meggyúlt, elébb kétes derengés, később pirosuló fény fogá őt körül, s az egész földalatti boltozat felvilágult; majdnem kerek alakú volt e rejtek, durva, vakolatlan ívek öblözék felülről, s szemben a hágcsókkal nehéz tölgyajtó emelkedett, roppant vasreteszszel, rozsdától s penésztől körülvéve; a falat köröskörül, elég magasan, zöldes csillámló penész fődé.

Az egész üreg bútortalan volt, itt-ott a kövek közé szegek voltak tolva, s a földön néhány tölgydeszka hevert.

Coelesta körültekintett. «Egy kriptá!» sóhajtott magában! «oh! boldog, ki a nap éltető fénye alatt éldeheti ártatlan örömeit! Lesz-e Erdély nyugodt valaha, s lesz-e a szász nemzet az!» e gondolat emelkedett szinte önkénytelen elméjében s a zsarnok fejedelmek önkényére gondolt; a kaján irígység s haszonlesés, a személyes érdekek sötét serge alakult képzetében; mindezek, mint annyi korlátok s legyőzhetlen akadályok tűntek fel elméjében; s a képzet súlya mázsányi teherre szorítá keblét össze! - Ő nemzetének sérveit hordá lelkében, s e pillanatban önbaja, öncsalódásai kissé elnémultak.

A deszkákat voná halkkal egymás mellé, s vánkosit helyezé azokra; a munka őt kissé fölhevíté: «Ez jelenben az én lakásom!» - mond, nem minden erőtetés nélkül mosolyogva; - «hasztalan! ezt meg kell szokni.»

A lámpa gyertyája jókora volt ugyan, de Coelesta úgy vélte, hogy azzal gazdálkodnia kell, mert nem tudhatá, meddig kell mulatnia; bárminő nehezen vált is meg a vigasztaló, sőt bátorító világtól, leküzdé félelmét; minden levitteknék oly helyzetet adott, hogy azokra könnyen rá akadhasson s láb alatt ne legyenek; végre még egyszer figyelemmel körültekintve a szűk rekeszben, mintha annak fekvését mélyen akarná elméjébe vésni, a lámpát elfűvá s ágyára heveredett le: az éj, fekete kormával fogá őt nemsokára körül; s miként a külvilág elvakult előtte, lelkének világa nyílt meg, s gondolatainak tündérországa derengett elébe.

ZSARNOK ÉS KÉM.

Nem a dolog az, mi sért jelenben,
Csak a szó, földjük tehát gőzlepelben.

*Jule Lacroix.*⁵⁷

Bátorinak lelkében sok egészen másként állott már, mint kevés holddal ezelőtt. Bűnös merényének Udvarhelyen tanúi valának; s ha szabad annak hinnünk, mit a monda fennhagyott e történetről, úgy látszik, hogy Bátori soha ennyit nem mert volna tenni, ha őt Imrefi azzal nem áltatja el, hogy őt Kornisné szereti. A hiú fejedelem, ki talán e részben hizelkedő tapasztalásokat tehetett, hajlandó volt ezt hinni, s bízván szerencsájében, s az ily esetekben oly mindenható erejében a pillanat hatásának, többre ment, minthogy hátraléphetne. De kérdés, ha Kornisnének tett szenvedélyes ígéreteit volt-e valóban szándéka teljesíteni? Imrefi kétkedett ebben, de ha meghittjei között szó volt a dologról, mindig azt állítá, hogy Kornisné szerencsáját mulasztá el, midőn Bátori ellen védelmet férjénél keresett. - Kornisnak magaviselete s Kornisnének nyilatkozásai Bátorit kétszeresen sérték; meg volt mint fejedelem alattvalójától sértve; meg volt hiusága a Kornisné erényes magaviselete által alázva. Kornisnak tette büntetlen nem maradhatott; Bátorinak helyzete megkívánta, hogy méltóságának ily nagy megsértése példásan megbosszultassék. De, mint láttuk, Kornis eltávozott, s még mindeddig sem neki, sem nejének nyomára nem akadtak, bár a fejedelem mindent elkövetett hollétök kitudására.

Szerette-e a fejedelem valóban Kornisnét, vagy csak akkor vált hiuságának ezen áldozatja szerelmének tárgyává, midőn először tartá a nők legkedvesbikét, a legünnepeltebbet karjai közt? nem akarom elhatározni; azonban úgy látszott, hogy ez utóbbi eset után a fejedelem azon kevés gyöngédséget is, mely nagy eredetének s míveltebbekkeli társalkodásának külszínezetekint ragadt reá, levetkezé; s már Brassóban minden szégyent, minden figyelmet feledve, a legelvetemültebb kicsapongásokra mutata kedvet, sőt szenvedélyt.⁵⁸

Néha-néha tűnt fel elméjében Coelesta, azon egyetlen talán, ki legalább pillanatokra el tudá vele hitetni, hogy a szerelemnek egy nemesb, főntebb neme is van. De mi volt e pillanatnyi gerjedezés, Coelestának tiszta, mélyen szívében fekvő szerelméhez képest! Bátori, Kornisné mellett, őt könnyen nélkülözé, s bár ő egy volt azok közül, kik önmaguknak bizonyos jogot tartanak fel mindenki iránt, kinek egyszer szerelmét birták: mégis állíthatjuk, hogy Bátori Brassóba érkezvén, nem oly forrón vágyott Coelestát látni, mint egykor; de mikor jelenlétét megtudta, szenvedélye föléledt újra. Mint bizonyost hitte ő, hogy Coelestát látandja, s feltevé magában, szerelmét szellemi egéből a földre szállítani le: bámulhatunk-e rajta? ha hitte, hogy ez sikerülni fog; ő, ki a legtöbb hölgynél szerencsés volt, ki Kendinének ellenkezését női negédnek, a Kornisnéét férje közbenjöttének tulajdonítá, vagy legalább igen hajlandó volt tulajdonítani.

Kevés időre a Coelesta megérkezése után, már Bátori azt Dimontól, kinek szeme, füle mindenütt volt, s ki számtalan kémeket tartott, megtudá, s az Imrefi tanácsára történt, hogy Weiszhoz szállott; Weisz azonban leányáról semmit sem szólott, s a fejedelem maga sem látta őt; bár Weisz szobáiban meghordozá, remélvén, hogy talán másokat választand, nem azt, melyben az egyetlen lejárási vála a rejtekbe, Weisz eltávozása után a fejedelem Dimont magához parancsolá.

Dimon belépett, s közel az ajtóhoz állott meg, testszín-, kék- és ezüsttel hímzett apródi öltözetében, mely tagjainak ideges voltát tünteté ki, s arcának szülő kifejezése által emeltetett.

- Tudósításod nem igaz, mond a fejedelem megállva Dimon előtt. Albinusnak leánya nincsen Brassóban.

- A fejemre merek esküdni, nagyságos uram, hogy még el nem távozott, ő itt van, láttam a házba bejönni, s azóta azt szemmel tartottam, ő ki nem ment, itt van, talán atyja rejtette el.

Bátori békétlenül rázta fejét. - Hallod-e, Dimon, én látni akarom őt, ha itt van, s tudni, ha eltávozott. Ez az, a mit rád bizok; s ha láthatom - egy paripám a tied.⁵⁹

- Bizza reám, nagyságod, felelt Dimon köszönetre sem érdemesítván az ígéretet, ha itt van, megtudom, ha a föld alá rejtezett is; - ha eltávozott, csak Kőhalomba mehetett, de ez hihetetlen; a szán, melyen jött, még az udvaron áll. Hátha nagyságod magától Weisztól tudná meg?

- Bolond! micsoda gondolat ez; így mindjárt gyanítaná, miért szálltam hozzá: s az ily dolgoknak fűszere a rejtély: - ezt te nem érted!

- Hát, mond Dimon, kissé neki bátorodva a fejedelem bizodalmas nyilatkozásai által, hát Ecsedivel mit csinálunk?

- Ő meghalt, felelt Bátori nevetve.

- Azt hiszem, jegyzé meg Dimon, hogy a hölgy a cserén nem sírja ki szemét, meghalt lovag s élő fejedelem közt könnyű a választás!

- Magam is azt hiszem, bár sem te, sem Imrefi nem ismerik e szásznét, a mit százszor mondtam már Imrefinek; én talán egy hölgyből sem csináltam oly keveset, mint ebből egyelőre: de Istenemre! ez az egy szeretett engem igazán, s ez ér valamit!

- Ez az egy! hahaha! felelt Dimon hízogó nevetéssel, mely mindamellott némi gúnnyal vegyült.

- A szerelem sokféle! mond a fejedelem, arany és réz, ólom és vas; a Coelestáé gyöngy, melyet az ég harmatja érlelt s angyalok mosolya színezett, s gyémánt, mely olvadó arany közt sértetlen ragyog! Igen, szűz keblében lakik az Isten, kit egykor imádtak! Ő az egyetlen, ki szeret és szeretett valaha, minden egyéb mese; ha nem öntapasztalásom szólana, nem szemeim látnák őt, magát is mesének hinném!

- Megvallom, igen szerencsés lennék, ha nagyságodnak be tudnám bizonyítani, hogy e gyémánt, a férfiak legszebbikének karjai közt, igen is olvadékony; talán Ecsedi már kissé olvadtában láthatá.

- Ő talán előbb, mint a fejedelem, de hiszen talán a biborral hölgyek könnyen kibékülnek! Sohaj emelkedett a Bátori kebléből. Hölgyek, mondám, folytatá sötéten, ő ég leánya! - őt le kell egéből szállítani; csak ha azt tudjuk, akkor a mienk. Értettél-e jól, Dimon? vedd jó vagy gonosz szellemedet segédül, folytatá nevetve Bátori, s ha szavadnak embere léssz, a lovat nem czafrangtalan állítom a szürkéd mellé. - Még egyet! nincsenek-e tudósításaid Kornis felől?

Dimon rögtön felelt: - Kornis elrejtezett, a szomszéd Magyarhonba-e vagy még tovább, nem tudhatom; nejét magával vitte.

- Ennyit én is tudok.

- Nagyságos uram! folytatá Dimon, Kornist bizonyosan kézrekerítjük, tulajdon cselédei közt vannak kémeim, de erre idő kell; jónak látnám, ha darabig minden nyilvános keresetet felfüggesztene nagyságod, neki előbb-utóbb vagy jönni vagy izenni kell valamelyik jószágába, s e kettő közül akármelyike történjék, én megtudom; de - fontosb dolognak akadtam nyomára!

- Szólj! mond Bátori feszülve.

- Nagyságod eddig csak valót hallott tőlem; engedje, hogy ezután is csak akkor szóljak, mikor valamit be is tudok bizonyítani.

- Nem bánom, de kit illet a dolog? megmondhatod.

- Kendi Istvánnak emberei, felelt Dimon suttogva, Szebent járák s ott a szász polgároktól feles pénzt vettek fel! minő célra, nem tudom még; de gyanítom, hogy Kornis, Kendi s a szebeniek egy kövön fujnak.⁶⁰

- Kornist példásan fogom megbüntetni, nem azért, mivel féltette nejét tőlem -

Dimon mosolygott.

- Ez igen természetes! tevé a fejedelem gúnnyal hozzá; hanem mivel bátyánkat, Zsigmondot, ki nemzetségét gazdagította, s Bátori Erzsébetet merte emlegetni, s bennem nemcsak a fejedelmet sértette meg, hanem Bátorit, - s ez egy Bátorinál több! A mit mondasz, fontos, a nyomra ráakadtál, vigyázz, nehogy eltévedszd azt megint, mindenütt sarkában légy a szebenieknek; most távozhatsz!

Dimon meghajtá magát s kilépett.

A fejedelem engesztelhetlen bosszút forralt Kornis ellen; de akarta, hogy kézrekerítésének egyéb valami szolgálhatna ürügyül, nem az Udvarhelyen történtek, melyeknek emlékezete őt mindig megszegyeníté; s ily ürügy népszerűtlen is lett volna.

De őt még egyéb is bosszantá, az t. i., hogy bár igen örült a Betlen, Haller, Sennyei s mások eltávozásának udvarából, kiknek komoly magukviselte mint örökös szemrehányás állott előtte, mégis nehezen tűrte, hogy társaságai szokott elevevényeknek nagy részét elveszték majd minden kellemesb nőnek távoztával Fehérvárról; mert a Kornis példája sok követőre talált, s ez igen alkalmas volt a fejedelem kisebbségét országszerte terjeszteni.

Azok közt, kik az udvarnál maradtak, egy volt Szilassi, ki hivatalánál fogva s mint vadászati felügyelő a fejedelemmel sokszori közel érintésbe jött.

Szilassi és Kornis közt gyermekeségök óta, a tanulói ismeretségből, szoros, mondhatni regényes barátság vált, s azok közt, kiknek a Kornis esete fájdalmat s aggodást okozott, egy volt ő, s fájdalmát kétszerezé azon öntudat, hogy ezt némileg ő okozta; - a dolog így történt.

A fejedelem nem egyszer engedé magát az italtól elkábíttatni, s ilyenkor Kamuti s Imrefi vőnek részt ezen, egyelőre kissé titkolt szenvedélyében. Imrefinek megoldá az ital nyelvét, s nem bámulhatjuk, ha Szilassi, Imrefinek némely elejtett szavaiból, mind a Kornis Kolozsvárra küldetésének idejét, mind a fejedelemnek Udvarhelyre készültét megtudá. Szilassi úgy tetette magát, mintha semmit sem tudna, azonban titkon, meghitt embere által, Kornisnak mindent fölfedezett.

Szilassinak küldöttje Kornist már jó tova találta Udvarhelytől, s így történt, hogy ő abban a pillanatban érkezett meg csak, midőn a fejedelem már nejének szobájába lépett. - E hálóteremnek, mint minden akkori várakban s falusi épületekben, rejtett ajtaja is volt.

Kornis nejét, mint tapasztalhattuk, nem csak szerette, hanem imádta s lelkületének tökéletes ismeretén épült bizodalma is volt hozzá.

Tudta, mennyi sértőt s nejének becsületét kétségbe hozót beszéltek a gyöngysoroknak vétele alkalmával Fehérvárt a henye suttogók, s így érdekében volt lépteit úgy intézni, hogy ezek által nejének becsületét megmentse s a fejedelmet is megszegyenítse. - Szükség itt megjegyeznünk, hogy a gyöngyökről Bátori Kornisnak, ki azokat neki megmutatta, azt állítá, hogy azok eladattak, de kész azon az áron visszaváltani, melyet Kornis fizetett érettök. Ez meg is történt; de mindamellett a legtöbben kitalálták a valót s némelyek azt állíták, hogy Kornisné

alkalmasint elfogadta volna e nemét az ajándéknak, ha Imrefiné közbejötté meg nem akadályoztatá.

Kornis, midőn a fejedelem szándékát megtudta, meg akarta őt előzni s hozzá nyíltan szólani: egy út, mely mint legegyszerűsebb, neki legcélszerűbbnek is látszott; bár aligha számításban a földolgot nem feledé, azt t. i., hogy e neme a nyíltságnak csak becsületes ember iránt lehet fogantatott, Bátor pedig már e merénynél fogva is, becsület oldalán méltán kétértelmű volt.

Ezt azonban Kornis, mint láttuk, ki nem viheté; mert a Szilassi tudósítása után, bármiként sietett, a fejedelem már nejének szobáiban volt, a nélkül, hogy vele szólhatna s így ő tervét megváltoztatta; mélyen felingerülten ily vakmerő eltiprásáért minden illőnek és szentnek, Kornisban a bosszú dühe lobbant fel, de nejének becsülete mindenek fölött előtte állott. S így összegyűjtven embereit, azokat a hálósobának rejtett ajtaja elébe parancsolá állani, melyek vékony falazata minden hangot átszivárogtatott. Kornis elég távol állott, hogy mindenkit meggyőzzön a felől, hogy nejének szavait nem hallhatva is teljes bizodalját helyzi erényében, s így cselédei előtt Bátorinak s Kornisnének egy szava sem veszett el, s épen azon pillanatban törték Bátorira az ajtót, midőn Kornisné, karjaiból kiszabadulva, kést ragadott.

*

Fel lévén így világosítva, a mi netalán homályos leheté, térjünk Dimonhoz vissza, ki, mint láttuk, a fejedelem szobájából kilépett. Az álnok kém tökéletesen hitte, hogy ígéretének megfelelhét, s e részben legtöbbet számított Weiszra, kiről gyanítá, hogy egy vagy másként elárulja magát.

Dimon Weiszhoz sietett, s őt vette körül a maga módja szerint, a bizonytalanon mint bizonyoson kezdven a dolgot.

- Tudja-e kegyed? így szólítá meg kérdőleg Weisz, hogy a fejedelem előtt nem titok leányának ittléte.

- Itt volta talán! jegyzé meg Weisz igazítólag.

- Nem, nem! a kegyed leánya itt van, s előttem nincsen oka titkolódnai, én tudom a dolgot, kegyed elrejtette őt, s ezt, megbocsásson, nem okosan cselekedte.

Weisz egyáltalában nem hagyá magát megzavarni, mivel igen jól tudta, hogy az elrejtés titkát még eddig nejének nem volt ideje fölfedezni. - Leányom, mond nyugodtan, gyalog ment ki a város kapuján s egy ott már reá váró szánon Medgyesre, nagyatyjának rokonaihoz, Wolfékhoz.

- Nem ment, felelt Dimon makacsul, s kegyed, ismétlem, nem okosan cselekedett, a fejedelem a dolgot rossz néven vehetné s csak kimondom titok fejében, rossz néven is veszi. - Weisz engemet tatárnak néz, ezt mondá az elébb nekem ő nagysága; csuda, hogy nejét is el nem csukta előlem.

- Ha azt gyanítottam volna, felelt Weisz, ő bátran itt maradhatta! tulajdon szándékában volt távozni.

- Nemes Albinus, körültekintő bölcs tanács úr! folytatá Dimon, én egyet mondok kegyednek: még ma, s ezt jól jegyezze meg magának, Coelesta Brassóba érkezend; ha ez nem történik, félek, hogy holmi rejtekekre akadunk, s azoknak lakóira - s ez nem lenne kellemetes kegyednek!

A mint látjuk, Dimon igen bizott érdekeiben; Coelesta el nem távozott a háztól, ezt tudta, s így állhatatosan megmaradt állítása mellett.

Akárkit mást ez kissé megzavart volna, de Weisz nem volt az a férfiú, ki lélekjelenlétét elveszti kétes esetekben.

- Leányom, mond Weisz, nincsen itt, s ha a fejedelem a vendégjogot kutatás által akarja megsérteni, ám lássa! de nem fogja feledni, hogy én nemes ember vagyok, és úr a magam házánál.

- A fejedelem, mond Dimon gúnymosolylyal, kissé feledékeny, ezt ne feledje kegyed; azonban nem titkolom, a kutatás reám van bízva, s bére - czafrangos paripa a fejedelmi ólból.

- Úgy, úgy, mond Weisz figyelve, hallod-e Dimon! te nekem hűséget esküdtél, ugy-e?

- Igen.

- Jó, tehát egyre kérlek.

- Halljuk!

- A fejedelemnek mondd, hogy Coelesta Kőhalomba tért vissza.

- Köszönöm! s hátha oda megy utána s a hazugság kisül?

- Azt mondjuk, hogy tudtom nélkül távozott Medgyesre.

- Mindig Medgyes, és újra Medgyes! a kegyed leánya itt van! Istenemre! meg nem foghatom a kegyed aggodalmát: hiszen mi van abban, ha ő itt megjelenik! az a kis tréfa Ecsedivel? gyerekség! s ez legfőlebb némi kis enyelgésekre adand okot.

- Kölyök! kiált fel Weisz indulatosan, s te azt is tudtad?

- Ma mondá a fejedelem.

Weisznak homloka redőkbe vonult s arcának kifejezése illetődést s neheztelést mutata. Dimon! mond Weisz határozott hangon, e tárgyat bevégeztük; fejedelem tehet, a mit jónak vél, Coelesta nincsen itten; de a te üstököd kezemben van! s ha e dolog kellemetlen irányt vesz, tudd meg, hogy nekem egy szavamba kerül s az első hárszon függesz a kapuk előtt! - Itt!... folytatá, egy erszényt nyomva kezébe Dimonnak, két lónak ára, sőt több!

Dimon képébe, a Weisz beszédének kezdetekor, vér tolult, s haja, mint a tüskés csont-tűi, borzadtak haragjában fölfelé; de az erszény kissé alább hangolá dühét, s kifejezése kellemetlen vigyorgásba olvadt által.

- Albinus mester! mond Dimon büszkén, erszény s akasztófa közt könnyű a választás; azonban, ha kegyed szolgálatom iránt bizonyos kíván lenni, egyet jegyezzen meg jól magának: akasztófát, szóval mindent, mi fenyegetés, kerüljön; eddig a kegyed kímélő bánása hajlatá kedélyemet inkább a szászokhoz, mint a fejedelemhez, kinek többször jut eszébe, hogy Bátorit mint szeretem! Istenemre! Bátori akárki lehet! - van, folytatá sajátságos hangnyomattal, ki szégyenlene azzal a névvel a világ eleibe állani. - Ördögöt! minden napi fíczkó vagyok-e én? Albinus! ha kegyed nekem árthat, s ez még kérdés, én az egész szász nemzetnek árthatok; s még a hársig, melyen függöm kellene, legalább 300 lépés van s Dimon egy léptet sem tett hiában életében.

- Béke tehát! mond Weisz, magába fojtva neheztelését a Dimon szemtelenségén. Én ismerlek. Erdélyben nincs ügyesebb ember náladnál, ezt tudom, s hidd nekem, hűségedet arannyal mérem fel; számíthatok-e rád?

Dimon gondolkozott. - Szerencséje kegyednek, mond, hogy negyednapra indulunk; a fejedelemnek, bizonyos dolgokban, nehéz szeszélyének ellene szegülni; azonban talán még segítünk.

Weisz ismerte Dimont, s alkalmasint eltalálta az utat, őt szorosabban csatolni érdekeihez, mint a fejedelem. Dimon végre eltávozott.

Weiszné tudakozódott Coelesta után, kinek eltűnése egészen megfoghatatlan volt előtte, s azt rossz néven kezdé venni; nehogy anyai hevében a dolgot elrontsa, férje jónak látta őt az egészről tudósítani. Weiszné a dolgot nem értette.

- Minek elbújni? mond, mi szerencsétlenség van abban, ha Ecsedi, ki leányunkat szerette, nem Ecsedi, hanem Bátori Gábor s erdélyi fejedelem! hiszen ez leányunknak becsületére válik, s még ki tudja, mi történhetik.

- Kérlek, kedvesem! ne említsd a történhetőket, s bízd a dolgot rám s Coelestára.

- Te igen bölcs férfiú vagy, ezt tudom, de Coelesta bohó! s hiú - mit gondol ő? hátha a fejedelem el is feledte már? jut is az oly nagyuraknak egy kis falusi tréfa eszökbé; Bátori Zsigmond, mikor itt járt, igen örömet mulatott velem, s másodszor rám sem ismert!

- Ej, mond Weisz kissé békétlenül, te jó, jámbor lélek vagy, de ezt nem érted; csak arra kérlek, hallgass; ez a jelen körülményben a legokosabb, a mit tehetsz.

- Jó, jó; de hátha a fejedelem valóban szereti; vannak példák... hátha - - ?

- Hátha - hátha nem? vág közbe Weisz, elvesztve kissé béketűrését; higgy nekem, ne fesze-
gesd a dolgot, s kérlek mindenek fölött, hallgass.

- Hm! Coelesta erdélyi fejedelemné! mennyit nyerne ezáltal a szász nemzet!

- Miért nem római császárné! rekeszté be Weisz; jó éjtszakát! mond kis szünet után s eltávozott.

Weiszné egész éjtszaka Coelestáról álmodott; hol fázni, hol éhezni látta leányát a rejtekben, hol mint erdélyi fejedelemnét, s ezen utóbbi álm jelenetkor az öröm felébreszté őt; a gondolat nagyságától elkábult, s a helyett, hogy férjét s leányát megfoghatná, mind inkább s inkább sötétedett agyában.

Ha a Coelesta elrejtésének titkát Weiszné előbb tudta volna, s Dimon Weisz helyett őt szólítná meg: - az nem maradt rejtve, mert ő ki nem mondható ügyességgel birt valami titoknak kifürkészésében; s talán annyira haladtunk már történetünkben, hogy e részben is kissé szellőzhetjük a leplet.

Nadányi, kivel Dimon még Kolozsvártt létekor ismerkedett meg, s ki őt legtitkosb és legfontosabb levelezéseinek folytatására használta, azt mondá neki egykor: «Dimon! te született kém vagy, s ha egyszer oda kerülsz, a honnan jöttél, a pokolba: fogadni merek, hogy Plutó gazda tudni fogja, az angyalok együtt mit beszélgetnek az égben.»

Nadányi jól ismerte embereit; nem volt olyan mód, melyet meg nem próbált Dimon, ha valaminek végire akart járni, s mennél kalandosabb s szeszélyesebb volt az út, melyen valaminek kitudásához juthatott, annál inkább örült annak; neki e neme a fürkészésnek, kilesésnek, szó felkapásának - szenvedélye volt s ő kész minden fáradságot tūrni annak kielégítésére.

Mi már őt mint tudóst, mint kofát s barátot találtuk e történetben, vagy személyesen, vagy említve, mert aligha kikerülte a figyelmet az, hogy a Weisznak Szerafintól ajánlott kém, kit barát képében bevezetett késő éjjel hozzá, nem más volt, mint a kofa daemagóg, s ez megint nem más mint Dimon, kit gyaníthatólag Bátori küldött Brassóba: egyrészt, hogy a szászok gondolkodását kitanulja, másrészt, hogy Coelestához írt levelét kézbe adja, a mit nő-álruhában teljesített.

Dimonnak szokása volt egyszerű, természetes kérdések által az embereknek viszonyait kitudni, s így nem bámulhatjuk, hogy ő Szerafintól Kőhalomban, midőn ő a megsebesültet oda kíséré, sokat kitudhatott. - Ugyanekkor nyerte meg őt Szerafin Weisznak szolgálatjára is, ki rég bízta meg Szerafint egy ügyes kémnek szerzésére.

Dimon által tudta meg Weisz mindazt, mi a Bátori udvaránál történt, vagy közvetve, vagy közvetlenül; s Nadányi, ki régen élde Weisznak gazdag ajándékait s kiből Weisz igen sokat bizott, nem egyszer küldte neki Dimon által tudósításokat. S így még csak egy marad hátra megfeyteni, t. i. miként tudta Dimon Ecsedinek viszonyait, s azt, mi a vadásztanyán történt. S ez igen könnyű lesz, ha megsűgjük, hogy Dimont, még minekelőtte a kőhalmi úton Ecsedivel találkozott, már vizsgasága a távolról fénylő sátrak közelebb megtekintésökre csalá, s hogy ott Nadányiban régi ismerőjére talált.

Eleinte a fejedelem, kinek igen éles látása volt, Dimonban azonnal használható kémet gyanított; de nem igen bízta meg, mert Imrefi a Bátori kegyét s bizodalmát mindenkitől féltette s így Dimonnak a közelítésben lehetőségig akadályt okozott. Később a fejedelem a víg kedvű apródot nemére a tréfacsinálónak használta, mi akkortáiban a tiszteletben tartott udvari bohóc - vagy épen bolond - hivatalra az első lépés volt.

Ez s az ezzel járt szokott gúnyszellem s kicsinylés nem volna ínye szerint az önhitt, göggel teljes Dimonnak, kinek lelkületén által némi sugára szivárgott az álbecsületérzetnek, mely inkább óhajtata vele, hogy gazembernek tartassék, mint ostobának vagy bohócznak, s mely a becsületérzetnek valódi nevét csak úgy érdemlette volna, ha egyiktől úgy mint a másiktól irtóznék. Egyébiránt volt Dimon kedélyében egy sötét rejtek, egy talányos öblözet, melybe csak néha-néha tekintte be. De egy tekintet abba őt ellenségesen állítá az egész emberi nemmel szemközt. Ilyenkor gyűlött mindent, s úgy tetszett nekie, mintha fájdalmát az egész világon vissza kellene torlania, s mintha annak rendje, szokásai, előítéletei, becsülése s megvetése egyformán sértené őt. Atya s gyermek közti viszonyokról mindig gúnnyal szólt, mintha öneredetére emlékeztetnék, az atyai név képzetével lelkében mondhatlan büszke gyűlölség jött kapcsolatba, s ő, ki törvénytelen születését tudni vagy gyanítani látszatott, később lett volna meghalni, mint atyja megnevezésével vagy elismerésével azon gúnynévet igazolni, melylyel őt tanulótársai kifogyhatlanul kínozták, s mely legérzékenyebb, azaz hiúsága oldalán sértette őt.

Mióta Bátori némely dolgokat könnyebb vállra kezde venni, mióta tanácsadói s hízkelkedői kicsapongásait mint fiatal férfú erő- s víg kedvmutatkozásait nemcsak mentegeték előtte, hanem azokra bátoríták is; azóta a fejedelemnek voltak oly tervei, melyeknek kivitelökre Dimont igen használhatónak vélte s így ez halkkal mind több tért nyert Bátori bizodalmában. Mikor ő Udvarhelyre szándékozott, Kornisnak Dimon által izente meg, hogy sietve Kolozsvárra menjen, a mit Kornis, mint láttuk, eltávozván Udvarhelyről, kész is volt teljesíteni. Dimon azonban, fáradságát ürügyül használván, Udvarhelyen maradt s ott gazdag ajándékokkal a kapuört megvesztegette, s így lön képes a fejedelmet egy hátulsó ajtón a várba titkon bevezetni, mert Bátori kalandját rejtélylyel akará végig füzni.

A fejedelem, az Udvarhelyt történtek után, már megbírhatónak hitte azon szemtelenséget s nyilvános igazságtalanságot, mely ily merénnyel szorosán összefügg, s e lépése tevé őt először valódi zsarnokká. Kornisnak közbejötté őt meglepte, de el nem ijesztette, s talán ha Kornis szeliden szólt volna a fejedelemnek, kellemetlenebbé vált volna helyzete; mert mikor igazságtalanok vagyunk, kapunk mindenben, a mi igazságtalanságunkat némileg földni vagy menteni képes, s azon, ha a dolog úgy fordul, hogy mást is hibába ejthetünk. Kornisnak nyílt, bátor felszólalását Bátori, Imrefi s többen hallatlan vakmerőségnek nyilatkoztatták, s ezt annál inkább, mivel a fejedelem kezét ajánlván Kornisnének, annak becsülete, gögös, fonák fogalmaik szerint helyre volt állítva; hogy ök Kornisnak szerelmét, megsértődését nem szá-

mították, az igen természetes. - Az első nyilvános gonoszság el volt követve. Bátori mindent feledve, föllépett a legféktelenebb önkénynek útjára, s azóta Imrefinek s Dimonnak befolyása fokonyként nőtt. Ő nem titkolta előttük a szász nemzet elleni terveit s Nadányi volt első, kitől ezt Weisz mint bizonyost tudta meg.

Hogy Ecsedi s a fejedelem ugyanazon egy személy, azt Weisz gyanította; de Nadányi nem tudta a fejedelemnek viszonyát Coelestával, tehát Weiszt e névcseréről nem tartá szükségesnek tudósítani. Ő csak annyit tudott, hogy a fejedelem Köhalomban egy szász hölgygyel jól mulatja magát, s nem egy az udvariak közül azt hitte, hogy látogatásai Weirauchnét illetik. Dimon pedig nem szólott, mert ő mindig úgy intézte lépteit, hogy se egyikkel, se másikkal el ne rontsa a dolgot.

FÖLD ALATT ÉS FÖLD FELETT.

Tudtam-e? hogy e hölgy a te leányod?

*Lessing.*⁶¹

Míg ezek Weisznak szobáiban történtek, Coelesta a nedves földalatti rejtekben mély gondolatok közt tölté idejét; néha fölkelte fekvő helyéből s csendesen vonult a hágcsók felé; a felső szobákban víg zaj s beszélgetés őt kissé felbátorította. «Még mindnyájan ébren vannak!» mond magában, «vajjon hány lehet az óra?» Coelesta óráját, az akkortájt igen becses ékszert, gazdag lánczon viselte nyakán, letevé ezt maga mellé s csiholt; a kova szikráinak futó világánál tekintte órájára: «Még csak tizenegy!» kiált fel, «minő végtelen hosszú itt az idő!» Szemeire nem jött álom, de úgy érezte, mintha tagjai meg volnának törve; ágyát igazította meg s maga alá helyezvén a paplant, bundáját veté le s azzal betakaródzék.

Ecsedi állott előtte képzeletében, egész férfiúi szépségében s minden szava, minden esküje, minden ígérete, mint elvesztett egének tündérdalai, hangzának visszemlékébe.

Kezét keblére feszíté; víg kurjongatás hallatszott a felső szobákból. «Istenem!» kiált fel, «ő vigad, míg én - - !» S újra mintegy feddőleg folytató magában: «miért gyötöröm magamat! illik-e, lehet-e nekem őt visszaóhajtani? nem kell-e inkább örülnöm, hogy a varázs megszűnt, s magamnak visszaadattam?... Igen, igen, ennek így kellene lenni!» Coelestának szemeire könnyek ereszkedtek. «Megszokni», mond mély fájdalommal, «azon szemben, melyben a szerelem eget képzelém sugárzani, a szemtelenség, a rendetlen élet kifejezését látni; azon ajkak, melyeknek ékesenszólásuk szívemet édes dobogásra ébresztették, rút káromlásokra elvonulni; s kit leghűbb barátomnak véltem, abban nemzetem ellenségére ismerni! - Ez sok, - igen, igen sok!»

Két óra telhetett el; fönn a zsibaj megszűnt s a néma csend nemét a remegésnek árasztá lelkére. «Világot gyujtok», mond az álmatlan, fogai vaczogtak s jéghidegen zajlott le a félelem minden tagján. «Oh», mond hevesen, «te gyáva félelem! ti nyomorult hölgyi idegek! mit ér a lélek ereje, ha ti reszkettek minden semmire. Világot gyujtok», ismétlé, «ha csak pár pillanatra is, míg bátorságom helyre áll! - egy kis kanócnak világától», tevé keserűen hozzá.

Kezeivel motozott a tűzszer felé; e pillanatban úgy tetszett neki, mintha halvány kékes sugár szivárogná be az agg tölgyajtónak hasadékan: a mohos kőívek félvilágba borultak s e kétes félsötét még növelte remegését.

«Valaki van a rejtett földalatti folyosóban», ez volt első gondolatja; de ily későn! egek, ha ittlétem föl lenne fedezve!»

Tudnunk kell, hogy a föld alatt azon rejtektől kezdve, melyben Coelesta volt, sötét folyosó vonult el, mely a várfalakon kívül távol végződött. Régi időkben ily rejtett kijárások majd minden városban voltak.

Az, a melyről itt szó van, igen régi lehetett, s eredetét talán még a dákok vagy rómaiak idejéből vette. A Weisz házának előbbi birtokosa nagyatyjától hallotta, hogy e földalatti útra egy pinczének ásásakor akadtak történetesen s vizsgálódván abban, sok kincsre is találtak; további fürkészés után kimenetelt is leltek, mely egy völgybe nyilott s bozóttal és sziklával volt elfödve.

Coelesta összehúzta magát ágyában, de nemsokára visszatért bátorsága; «hátha», gondolá, «kincset keresnek a rejtekben; minden esetre ajtómon kemény retesz van, de világot nem gyujtok, nehogy magamat eláruljam.» Coelesta fölemelkedett ágyáról, szemei merőn voltak

az ajtóra szegezve; úgy tetszett nekie, mintha a világ mindinkább terjedne, már a falakat tisztán kiveheté.

Újra neme az aggodalomnak fogá körül szívét. «Istenem, ha rám törnék az ajtót!» sóhajt fel s hirtelen nem tudá elhatározni, mit tenne akkor. Csendesen tartotta azonban magát, mindig merően az ajtóra függesztett szemekkel. «Hátha valami lobogvány», mond, «mi e rothadt légfolyamban semmi ritkaság; minden csendes!» Coelesta a földre szorítá képét; «igen, igen», folytatá mindinkább felbátorodva, «nem hallok semmit.»

Fél negyedóra telhetett el s a rejtek még mindig világos maradt; Coelestának elméje feszülve volt s ellenállhatatlan tudnivágy fogá őt körül. «Mi lehet ez! e tartós fény? emberek kétségen kívül; de mit keresnek ily későn e rejtekben? Hátha rablók?...» Hideg borzadás futá el Coelestát újra; «minden esetre», mond, kissé megkeményítve magát, «ajtómat kemény retesz védi; ha valamit akarnának, eddig próbát tettek volna!...» A hölgy csendesen emelkedett fel üléséből, az ajtó felé huzódott s szemét a hasadékra illeszté.

Szemei hosszú, alig derengő folyosón vonultak végig s jó távol a rejtektől úgy tetszék neki, mintha pislogó tűz körül magas, sötét alakokat látna állani.

«Istenem!» kiált fel magában, «ezek rablók, - huh! mint gonosz szellemek néznek ki.» Nem-sokára élénk kézmozdulatokat látott, miként szemei mindinkább a sötéthez szokván, a tárgyakat jobban kiveheték.

Coelesta elvonult az ajtótól s a fal mellett tapogatózva, visszaereszkedett ágyára; mondhatlan nyugtalanság fogá őt körül, nem félelem többé, hanem belső ösztön, magának e jelenet felől bizonyosságot szerezni. «Nem igazban járó emberek, ez kétséget nem szenved», ezt gondolá magában; «de mit akarhatnak?... Egek? ha bátrabb volnék», mond keserűen s hevesen, «ha merni tudnék; oh, én gyáva hölgy vagyok, akaraterő nélkül! - Mi tehát ezen ösztön bennem? tudnivágy, asszonyi vizsgaság!» tevé öngúnynyal hozzá s lelke mindinkább belemerült e tárgyba. Coelesta fölkel. «Nem vagyok férfiú!» mond, «nincs erő bennem, testi, anyagi erő; de van lélek! - S itt talán egy gonosz tettet hátráltathatok! Coelesta Albinus!» folytatá magában, «fel! vesd le a nőt magadról, Weisz leánya! cselekedj!» Így lelkesíté fel magát s az ajtóhoz sietett.

Minden teljes elhatározásnak lényegében van a felbátorodás, azon természetes okból, hogy az ily elhatározást bátorság szüli, és így nem bátorság annak következménye, hanem az a bátorságé. Coelestának melle dagadott, lelke nőtt, s ő érzé magában, hogy szíve elég erővel bír legyőzni félelmét. - Csendesen, nem minden zörej nélkül voná hátra a reteszt, s az ajtó halk nyikorgással nyílt meg félig. A sötét folyosóban lobogó tűz még nagyobb sötétséget árasztott a távolba azokra nézve, kik a tűz körül állottak, s az bátorítá fel Coelestát, ki a derengő világosságban a tűz körül állókat jól kiveheté. Hat-hét, köpenyegbe burkolt férfiú állta a tüzet körül, s miként látszék, Coelesta felé fordított arczokkal, melyeknek vonásait ki nem veheté.

Magas, többnyire egymástól elváló réteges palaköböl összerakott boltozat vonult el előtte; közte fehérlő, sápadt moha turódzott ki s penészszel terhelt lég nehezíté a lélekezést; hézagok-kint mintegy könyöknyire, kijebb álló durva kőívek adának e földalatti útnak nagyobb erősséget. A távol lobogó tűz sárga fényével színeze a körülte állók arczait, míg oldalaik sötét árnyékba valának burkolva s kétes fényfolyam, mindig pirosabb és világosb a tűz felé, ömlött el az oldalfalakon, ekként áthasítva sötét árnyaktól, melyeket a kijebb álló kövek vetének. Az egész jelenetnek borzasztó síri tekintete volt.

Coelesta néhány korhadrt lépcsőn haladott csendesen le rejtekéből, lábaival tapogatózva, ment tovább-tovább a nedves homokon, mely alatta terült; szíve elfogódott, lélekezete megszakadozott, keble gyorsan emelkedett föl s le, s térdei törének meg alatta.

Egy mögé a kiálló ívek közül vonult, a falhoz támaszkodva, úgy tetszett neki, mintha mérföldeket gyalogolt volna, annyira fáradtaknak s kitágultaknak érzé idegeit. - Így pihent darabig, azonban semmit sem érthetett a tűz körül beszélgetőknek szavaiból, bár a hangoknak zavara elég élesen hatá meg hallérzékeit. «Bátorság!» így szólítá meg magát; «ha eddig tudtam jönni, gyalázat lenne visszatérni, míg bizonyost nem tudok.» Újra tovább haladott, igen csendesen; egyszerre lába valami hidegre lépett, a mi alatta megmozdult. Coelesta hirtelen összeborzadt, halk sikoltás emelkedett kebléből, melyet alig birt lefojtani magába, hirtelen felkapván lábát, mely alól egy kigyó emelt fővel sziszegve surrant el a fal hasadékaiba.

A tűz körül állók Coelesta felé fordultak, ki egy kőív mellé vonult újra, mely őt egészen elfödé; de tagjai reszkettek s fogai lázasan verődtek össze. «Itt mindent hallhatok», gondolá magában, «s ha észrevesznek, gyorsan nyargalok vissza rejtekembe, csak erőm engedje; tagjaim zsibbadnak!»

- Dixel! mond az egyik a tűz körül állók közül, nem hallottál-e valamit?

- Igen, valami bagoly lehetett; hiszen úgy csapkodnak itt felettünk a denevérek, mint egy felleg.

- Meglehet, szól a harmadik, ki járna itt? - Halljátok-e czimborák! tehát a végzés áll!

- Igen, feleltek mindnyájan.

- Ivor! kiált fel egyik, hány embered van?

Egy magas, száraz, kopasz fejű férfiú állott elő, kit Coelesta csak most vett észre. Öltözete moldvai volt s feje hátulját a török veres süveg fődé; két durvamívű pisztoly, övébe szúrva, s hatalmas handsár, azonnal láttaták benne a havasalföldi harambasát.⁶²

- Ötven fő! mond ez mély hangon, s ha kell, több is!

- Azt hiszem, mond egyik, kiben Coelesta azonnal Mondra ismert, a fejedelem kísérete majd kétszer annyiból álland, de a hely, hol meg akarjuk támadtatni, szűk, kevesebb is végire lehetne járni.

- Azt reám kell bízni! felelt a rabló.

- Itt, szól Dixel, az ígért bérnek fele!... Ekkor erszényt nyujta a haramjának.

Coelesta reszketett. «Egek!» kiált fel, «az Ecsedi élete veszélyben! Ő még mindig így képzelé a fejedelmet!» - «a Batorié», tevé szorongva hozzá. «Ha az ég úgy akarta, hogy én ezt megtudjam? igen», folytatá mély vallási érzelemmel, «az ég akarta!» s feszült figyelemmel hallgatózott tovább.

- Jó, mond a rabló, s a martalékból mit kívánnak kegyetek megtartani?

- Semmit, semmit! szólanak közbe hirtelen néhányan.

- Tartsa meg magának kincseit a nyomorult nővadász, mond Dixel.

Coelesta Dixelt és Mondot azonnal megismerte, két roppant szász polgárt, kik Batori ellen már első mulatásakor Brassóban, bosszút esküdtek nőikért s most többekkel együtt, kikre Coelesta nem ismerhetett, mint láttuk, azt már tetté akarák érlelni a tanácsházban történt verekedésért. Dixelnek feje be volt kötve s Mond karját hordá kendőben.

- Nem okosan veszi fel kegyed a dolgot, mond a tolvaj; ha poggyászát fel nem zsákmányoljuk, azonnal szembetűnő lesz, hogy a fejedelemnek személyére, nem kincsére volt számítva a megtámadás, és ez kegyeteket veszélybe hozhatja!

- Veszélybe! mond gúnykaczajjal Dixel; ördögöt! honnan jöhetnék Bátori előtt épen én gyanúba?

- Hm! szól egy Coelesta előtt ismeretlen hang, csak jöhetne előtte, vagy más előtt épen kegyed gyanúba.

- Ej! kiált fel egyik távolabb álló, ha neje miatt jönne gyanúba, úgy sokan esnének abba; hiszen a magyar tányérnyalók úgy bántak nejeinkkel, mint senki jószágával!

- Nőért! kiált fel Dixel mérgesen, főleg olyanért, mint a mienk, tévé hozzá Mondhoz fordulva, kár volna Bátorit elveszteni! De hogy udvari ebei fejeinket törjék be, s a hol csak lehet, gúnynyal illessenek bennünket, s mindezekre egy részeges fejedelem bátorítsa fel őket: ezt szenvedje, ki akarja, én nem; ha egyedül volnék, tudnék magamnak elégtételt szerezni!⁶³

- Helyes! kiáltának fel mindnyájan, veszsen Bátori! Az öblök sötét visszhangja nyögé penészes lehelettel vissza: «Veszsen!» Coelesta újra összerázkódott.

- S a martalék?! ismétlé Ivor, a tolvaj.

- Én ráállok, mond egyik az ismeretlen szőlők közül, hogy kiraboltassék! Így a gyanú egyedül a rablókra háramland.

- Köszönöm! kiált fel gúnynyal a tolvaj, én az egész gyanú súlyát a zsákmány terheért magamra vállalom! a fejedelem fejét e helyen gördítem előtökbe.

- S az Imrefiét! kiált fel Mond.

- Az övét s még tizet, ha kell!

- A többire nincs gondom, felelt Mond; de ha a zsákmány a tied, úgy azzal, a mit adtam, beérheted.

- Nem! mond a harambasa; félbérért semmit sem teszek! a zsákmány társaimé, a viadalért; a bér a Bátori fejéért az enyim! - Hiszen, Mond mester, ismerjük egymást! nem egyszer volt a kegyed háza havasalföldi szerzeményeim raktára, s én nem valék fősvény!

- Jó, jó, szólt hirtelen közbevágva Mond: legyen egészen a kegyedé. De most távozzunk!

- Még egyet! kiált fel a haramja. Tudják-e kegyetek bizonyosan a fejedelem távozásának idejét?

- A mint mondtam, négy nap múlva, felelt Dixel, bizonyosan.

- Jó tehát, mond a rabló, köpenyegét vállára kerítve - béke kegyetekkel!

Ivort nemsokára a többiek is követék; Coelesta mozdulatlanul állt a kőívhez szorulva, mely mögül néha tekintgetett ki, míg a beszélgetés tartott. A férfiak haladtak, sötét alakjaikat a távol homálya elfödé Coelestának szemei elől: - a mit hallott, lelkét kétes zavarba dönté; azonban a pillanat hatalma egyelőre erős volt minden egyéb ingernél, s a hölgy, mennyire ereje engede, visszasietett rejtekébe; a tűz nem lángolt többé, s az alatt szivárgó füst el kezdé borítani a folyosót; minden kriptai csendben volt körüle, csak a korhadó íveken czinczogtak egymásba fogódzva a denevérek, s egy-egy bagoly csattogott el feje fölött. Végre a lépcsőkhöz ért, lelke új remegéstől körülfogva; majd négykézláb örült gyorsasággal kapaszkodott fel azokon, s a boltba érván, az ajtót taszítá be, s hevert néhány pillanatig előtte. Coelesta kissé könnyebbülve érzé magát, s minden erejét összeszedvén, a nehéz reteszt elővonta.

Tagjai reszkettek s így vonult ágyáig; nemsokára fáradságosan gyújtá meg lámpáját, melynek körüle ömledő világa kezdé a belső vihart lelkében megnyugtatni. - Coelestának arcza az önérzet nemes kifejezését láttatá: azon gondolat, hogy félelmének ura tudna lenni, őt felmagasztalá. Kevés pillanat múlva lelke egészen visszanyeré rugósságát, csak tagjain szivárgott

még néha lázas borzadás keresztül; a lámpát eloltá, s a történeteket elevenen újítá meg lelkében.

«Tehát Ecsedi veszélyben van: életére törekednek, s ezen kellene segíteni; miként?» így aggódott magában. «A rejtek kijárása nyitva áll előttem; de ki felel róla, ha nem akadok-e ott a vérengző rablók kezébe s minden jó szándékom siker nélkül marad.»

«S ha a dolgot fölfedezem, s Dixelt vagy Mondot megnevezem, két családot döntök szerencsétlenségbe: Mond és Dixel házaspár, gyermekes emberek!»

«Istenem!» sohajta magában: «világítsd elmémet; tanítsd az utat eltalálni, melyen az Ecsedi életét megmenthetem a nélkül, hogy két családot szerencsétlenné tegyek, melynek, ha egyes tagjai hibásak is, a veszély az egészséget érné.»

Coelesta elkábult ezen ellenkező tervek s gondolatok közt; darabig majdnem eszmélet nélkül nézett a sötétben maga elébe, azonban egész ifjú szerelme fölédett újra annál nagyobb, annál hatalmasb erővel, minél inkább akarta azt visszafojtani keblébe; mennél inkább látta, hogy Bátori szerelmére érdemtelen, hogy szerelme álom volt s képzelt tárgyat szorított szívéhez! - hasztalan! ő szeretett! s minden lelki ereje csak annyira birta e szenvedélyt legyőzni, hogy azt eltitkolni szánta el magát: eltitkolni örökre, és soha egy tekintettel sem árulni el többé! - - «Igen», mond, «elveim s kötelességeim parancsolják ezt: de tehetek-e róla, hogy szeretem? s engedhetem-e, hogy szerelmem első tárgya alávaló orgyilkosok által végeztessék ki? - Ő ifjú, hátha megtér valaha s bátorsága, esze, Erdélynek még hasznára lehet, s én hagyjam őt elveszni? nem, azt nem tehetem! - Coelestának nyelve kiszáradott, forró szomjat érzett, a korszóig húzódt; egy-két cseppel enyhíté ezt: «Gazdálkodnom kell», így sóhajta magában, «ki tudja, meddig kell itt alant lennem!»

«Itt», mond szinte felkiáltva, «hiszen nekem cselekedni kell! megmenteni Bátorit, atyámnak az egész dolgot tudtára adni! de hogyan, miként? - Darabig némán ült Coelesta, egyszerre egy eszme hatá meg lelkét, egy gondolatzikra, melyet tovább és tovább fűzött magában. Coelestának sajátja volt, minden tervét előbb kivitatni magában, s e harczt gyenge idegei s erős lelke magyarázhatóvá teszik: lelke többnyire győzött, s így most is.

Coelesta meggyújtá újra a gyertyát; ki őt látná fölkelve a lámpával kezében s nyugodtan a rejtek ajtaja felé indulni, bámulná; tagjai nem reszkettek többé; szemei eleven fénynyel villogtak s összeszorított ajkai s kevély tartása eléggé láttaták, hogy ő cselekedni akar és fog.

A megnyitott ajtón által haladott Coelesta újra a lépcsőkön lefelé; az első kővek alatt megállott, s egy késsel, melyet még mindig oldala mellett függő útitárczájából vett ki, az egy-mástól elváló réteges palakövek közül egy lapocskát feszített le; ezzel oly csendesen s félelem nélkül, miként jött, vonulva vissza rejtekébe - leült ágyára, a követ térdére fektetve, késével írt rá valamit: nem sok volt, a mit írt, mert néhány perc múlva újra felkölt. Darabig állott a köré feszített szemekkel; ekkor a rejteknek azon nyílása felé indult, melyen a Weisz szobáiból jött alá; a legnagyobb vigyázattal húzódt a lépcsőkön feljebb és feljebb, míg egészen fölért és füleit a nyílást fedő laphoz illeszte, hallgatott csendesen; keble kissé sebesebben vert. «Mind den néma!» suttogá magában; «bátorság, Coelesta! a mit tenni akarsz, Istentől jó, ne félj!»

Leszállott újra, a lámpát eloltá s a rejtekajtájának nehéz reteszét hátravonta, s gyorsan, mintha e gyorsaság által önmagának félelmét, ingadozását akarná megelőzni, sietett minden neszt kerülve a lépcsőkön fel; egy erős zsinórt vett kezébe, fogai összeszorultak, keblét a nehéz lélekzet majdnem ketté repesztette. Coelesta megkeményíté magát, erőteljes hirtelen rándítást tett a zsinóron, arcát bágyadt fény folyá körül; a réz Pán ki volt helyéből mozdítva, a szoba világa szivárgott a lépcsőkre.

Coelesta néhány perczig veszteglett, semmi nem hallatszott. «A fejedelem alszik», gondolá magában, vagy talán még le sem feküdt s más szobában van;» s ezen utóbbi gondolat igen nyugtató vala reá nézve.

Csendesen emelte föl fejét, s körültekintett; szive hallhatólag dobogott; az oldalszobának ajtaja nyitva volt, s Coelestának úgy tetszett, mintha az előtt emberi alakot látna ülni, szunnyadólag leeresztett fővel. - «Testőr vagy apród!» gondolá magában.

Gondosabban tekintett szét a szobában; a fejedelem ágyában hevert, s mint látszék, mély álomban, mit nehéz koronkinti lélekzete bizonyított.

Coelesta határozatlan állott, végre halkkal lépett a hágsókon fölfelé, alant hagyva czipőit, s így szinte hallatlanul. Ekkor fátyolát eresztette képére s a réz szobrot egy nyomintással visszafordítá helyére. Közel a réz szoborhoz állott Weisznak könyvtára, széles aggszerű állványon; Coelesta ezen állvány mögé vonta magát.

«Hogy menjek ezeken a szobákon keresztül?» gondolá magában; «az örök alkalmasint ébren vannak; csak a másik szobába láthatnék! - Coelesta kijebb lépett s az ajtó közelébe érkezett; egy csinos apród ült az ajtó mellett, csendesen szunnyadozva; Coelesta bátorságot vett magának. - Néhány percz mulva kilépett az ajtón a szomszéd szobába s elhaladt mellette: már a másik ajtónál volt, midőn egy mozgás tudtára adá, hogy az apród fölébredt, Coelesta hirtelen megfordult; az apród fölemelkedett üléséből s kétes meglepett tekintetet vetett a hölgyre, ki kis ujjacskáját a fátyolon keresztül ajkaihoz illetván, őt hallgatásra inté; az apród hallgatott, ajkai körül csintalan mosoly lebegett, míg Coelesta zörej nélkül megnyitván az ajtót, kilépett az előszobába, hol két testőr kivont karddal állt őrt. A testőrök kissé hátraleptek s egy szemtelen tekintetet vetve rá, összenéztek, arczaik önkénytelen gúnykifejezést nyertek. - Coelesta érezte az álgyanúnak egész súlyát, mely e férfiak vonásaiban tükrözé magát; az örök szemtelen tekintete a vért család arczaira; ő lángolt, szivét szorulva érzé; azonban ujjával újra hallgatást intve, haladt ki az előszobából; fátyolán keresztül egy kevély tekintetet lövelt a testőrökre; kik azt nem láthaták. Coelesta a tornáczon volt, merénye sikerült, s tettének nemes célja segíté őt azon szégyent legyőzni, melyet kétes megjelenése az apród és a testőrök előtt okozott: kik óránként váltván fel egymást, azt hitték, hogy a hölgy, kinek vonásait a fátyol igen jól elfödte, a fejedelemtől jó, a mi talán nem volt ujság s hallatlan előttük.

Coelestának mindez megfordult elméjében; de egy vagy több emberi élet volt veszélyben; s ő feláldozta magát még azon esetre is, ha a fejedelem fölébredne. Gyorsan sietett most atyjának szobái felé, melyek a tornácznak túlvégire nyíltak; mihelyt a szabadban találta magát, azonnal minden lelki ereje felmagasodott, s önmagának jóváhagyó intést ada merényeért.

A kopogásra nemsokára megnyílt az ajtó, s Weisz leírhatlan meglepetéssel ismert a kopogóban leányára.

Coelesta atyjának mindent elbeszél: de Dixelnek s Mondnak nevét elhallgatá; s az egész tervet a kivivőre, tehát egy megrögzött haramjára hárítá, Ivorra.

- Rég ismerem őt híréből, mond Weisz, s lesz gondom a dolognak elejét venni; a fejedelem más úton fog hazatérni, ha a haramját kézhez nem keríthetem.

Coelesta azon törte fejét, miként adja Mondnak és Dixelnek tudtokra, hogy Weisz tervöket tudja.

Weisz, minekutána leánya vele a dolgot közölte, bámulta bátorságát; önkénytelen szivmozdulattól nógatva, hevesen szorítá őt karjai közé. - Hát ha a fejedelem fölébredt volna? mondá Weisz.

- Akkor, felel Coelesta, neki mondtam volna meg az egész dolgot, sőt arra is gondoltam, ha ajtaja zárva lesz; nézd atyám, e palakődarabra írtam fel a haramja nevét s a célba vett tervnek minőségét röviden; s most atyám rejts el, hogy senki ittlétemet ne gyanítsa, mert becsületem örökre el van veszve.

- Elrejtteni? hová, leányom? a rejtekbe vissza nem mehetsz, a mi egyszer sikerült, másodszor örülség lenne merni; s külről a retezett ajtón át nem mehetsz vissza többé.

- Erre gondoltam, mond Coelesta, a reteszt visszataszítottam, az ajtó nyitva áll. Ne tarts semmitől, atyám! csak vezess oda vissza. Itt van-e még Szerafin?

- Itt.

- Jó, ő visszavezet.

- De ha ott a rablókra bukkannátok; nem, az lehetetlen!

- Ne tarts semmitől, atyám, ők bizonyosan nincsenek ott; maguk mondák, hogy többé nem jönnek a földalatti folyosóba.

- Hallottad?

- Igen, bizonyosan nem jönnek oda. Ezt Coelesta alkalmasint atyjának megnyugtatóására erősíté.

Weisz aggodalommal tekintett leányára. - Várj, mond, míg a fejedelem fölébred, itt lehetsz, azután talán lelek módot, ha szobáit elhagyja, a visszatérésre a nélkül, hogy azon veszélyes úton bolyongjál!

- Nem, felelt Coelesta; az örök nem távoznak az előszobából, az lehetetlen. Szerafin el fog vezetni.

- Ő és én, szólt Weisz; de így sietnünk kell. Atyja azonnal magára veté ruháit s egy kis süteményt vévén kezébe Coelesta számára, sietett az udvarra, nemsokára az utcán voltak.

A város kapuja Weisznak parancsára kinyílt, s egy negyedóra múlva a felköltött Szerafin dobogó szívvel s mondhatlan érzéssel követé őket. Két óra lehetett éjfél után, tehát a téli korány még távol; kiértek a városból, s útjuk keskeny völgybe vezetett. Kemény, száraz hideg volt, felettök azur pompában ragyogott a csillaghintett ég, lábaik alatt a hó ropogott. Mintegy háromnegyed órát mehettek így, mindig beszélgetve együtt, míg egy kiálló szikla mellett haladtak el.

- Közel vagyunk már, mond Weisz; Szerafin! kegyed leányom mellett maradhatna!

Coelesta kevély tekintetet vetett atyjára. - Maradni? kérdé.

Weisznak arczában a legnemesb bizodalom volt kifejezve. - Igen, maradni, erősíté: barátom - leányommal. E két utóbbi szót bizonyos hangnyomattal és sokat jelentő kifejezéssel ejté ki.

- Kiséretét Szerafinnak örömmel fogadtam el, úgy látogatásait is elfogadom, de rejtekemben csak egyedüllét biztosíthat; a fejedelem szobája közel van, s a beszéd, ha halk is, könnyen figyelmet gerjeszthetne; azonban, folytatá, barátságos tekintetet vetvén Szerafinra: kegyedet negyedóráig magamnál tartom, közleni valóim vannak.

- Jó, mond Weisz; remélem, a fejedelem nemsokára távozni fog, talán előbb, mint gondoltuk.

Éji vándoraink a rejtett út nyílásához érkeztek; idomtalan sziklahasábok dültek az előtt egymásra, melyeknek moha-füzerein hosszú fénylő jégcsapok függöttek; a bejárás inkább sziklahasadékhoz, mint öbölhöz hasonlított; hogy ritkán látogattatik, hosszan elnyúló roppant pókhálók bizonyíták, melyekben a dércsöppek jéggyöngyökben heverték. Már közepe táján

voltak e sötét földalatti tanyának, midőn azon helyre értek, hol a tűz lángolt kevés órával ezelőtt; még szikrázott a zsarátnok a hamu alatt s a nedves homokban sok lábnyomok valának kivehetők.

Végre a rejtekhez értek, s Weisz, kinek gyanú távoztatásáért mulatni nem lehetett, szives ölelés után megvált leányától, biztosan megrázzván Szerafinnak kezét.

Szerafin körültekintett, s a reteszt voná az ajtóra; Coelesta fáradtan ereszkedett fekhelyére, a lámpát gyújtá meg, arcának szép vonásain kétes kifejezés ült, komolyság vegyülve némi belső megnyugvás szellemével, melyet merényének sikere s tettének nemessége idézett elő; néha mély sóhaj emelé szűz keblét, s úgy látszott, hogy újra női gyengesége s bátortalansága tért vissza.

Szerafin a helyzet regényességétől elvarázsolva nyugtatá szép sötét szemeit a gyönyörű hölgyön; s e mély tekintetben tisztelet, szerelem s bámulás egyesültek; de ajkai némák maradtak, mintha várná, hogy Coelesta szóljon előbb, s ki őt így hallgatva, alázatos odabámulásban látná, nem ismerne benne azon élénk hadi tekintetű, leventekeblű ifjúra, ki Kőhalom alatt játszva vívott hatalmas ellenével.

Szerafin igen gyöngédérzetű ifjú volt; míg Coelesta Ecsedit szerette, bizonyos belső ösztönt érzett magában, őt ezen örvény szélén támogatni, melyen állott: a Bátor tanyáiban történt kicsapongások nem valának elrejtve előtte, s ő eleitől fogva Ecsedinek közelítésében egy csábítónak cseleit gyanítá. De mióta Coelesta megcsalódott, mióta ezen első csalódás óriási súlyát hordá keblében, a szép ifjú szentségtörésnek vélte vérző sebet illetni. Sohasem jó magaslelkű hölgyeknél szerelmi vallomás időnkívülebb, mint első csalódás után, valamint köznapi lelkületeknél soha jobbkor. Így voltak ők némán szemközt darabig, végre megszólalt halk, fojtott hangon Coelesta.

FORRONGÁS.

Az ördög vigye ezen ordítást, ők hangosabbak a vihar nál - - -

*Shakespeare.*⁶⁴

Fogadd be a tót, kiver a házadból.

Közmondás.

Reggel Imrefi, a ki mindent ki szeretett fürkészn, megtudta, hogy éjjel fátyolozott hölgy jött ki a fejedelem szobájából. Nem bámulhatunk, ha ez őt némi enyelgésekre bátorítá, melyeket a fejedelem eleinte nem értett; míg végre többszöri kérdések után az egész dolgot megtudta. Bátori meg volt lepetve s az esetet magára nézve hizelgőleg fejtegette. A hölgy, így gondolá, nem merte álmából őt felébreszteni; világos, hogy kereste. A fejedelem gyanítása igen valószínű volt. - Imrefinek szoros hallgatást tőn kötelességévé, s mind az apródnak, mind a két őrnök, kik Coelestát látták s kiktől Imrefi megtudta a dolgot, keményen megtiltatott az esetnek nyilvánítása. - Hogy a hölgy Coelesta volt, ebben Bátori nem kételkedett, ki lehetett volna más? - Egyébiránt a leírás is egyenesen ráismertetett. Bátori tökéletesen hitte, hogy a látogatás ismételtetni fog; azért feltevé magában, az éjet kivirrasztani. Csak egy vala előtte megfoghatlan: miként jöhetett Coelesta a szobába; ezért Imrefivel együtt azt szorosán megvizsgálták; de a rejtek bejárása oly remekileg készült, hogy arra rá nem akadhattak, bár a réz Pánt is leemelték helyéről.

Imrefi sokat jelentőleg mosolygott. - Lám! mond, nagyságod most láthatja, hogy az ideszállás sikere nem volt ábrándozás, s a komoly Albinus hiába rejtegeti leányát.

A fejedelem ingerülve volt s némileg önmagára felboszankodva mély álmaért, mely őt, mint hivé, egytől a legérdekesebb s legszédítőbb szerelmi kalandok közül fosztá meg; egyszersmind szerelme inkább érzéki irányt vett, s varázs lehelletét elvesztvén, nem bámulhatunk, ha Bátori magát egy diadallal kecsegteté, melytől soha távolabb nem volt, mint épen jelenben.

- Vegyük az egész dolgot, mond a fejedelem lángoló arczczal, úgy, mintha nem történt volna; egy tekintet se árulja el titkunkat Weisz előtt; értesz-e, Imrefi?

Valóban Weiszt úgy fogadá fölkelésekor, hogy ez semmit sem gyaníthatott, s a dolgot a fejedelem előtt titoknak hitte; hogy az apród, vagy az örök ezt Bátorinak elbeszéljék, a dolog természeténél fogva valószínűtlen volt.

Aznapi reggel jókor már Szerafin Weisznál volt s együtt hosszasan tanácskoztak; Coelesta Szerafint egészen beavatta titkába, becsületszavát vevén, hogy őt el nem árulja, még atyjának sem, kinek szilárd elveit igen ösmerte; s így Szerafin, Mond és Dixelnek beavatkozását a fejedelem ellen célba vett merényben tudta. Coelesta kötelességévé tevé Szerafinnak e két férfiú családját megmenteni a veszélytől, a mit ez egy névtelen levél által gondola legjobban eszközölhetni. Mondnak és Dixelnek tudtára adatott tervök felfedeztetése, s hallgatás ígértett, ha mindent elkövetnek, hogy tetté ne válják.

Azonban ez nem oly könnyű volt; a két férfiú dühös gyűlölséget táplált keblében a fejedelem ellen s a névtelen leveleket egyik a másik ingadozásának tulajdonította egyelőre; míg végre értekezvén a dolog felől, látták, hogy ez a neme az intésnek egy harmadiktól jó. Ivort felingerelni s ezáltal bosszúját felgerjeszteni, veszélynek látszott; azt végezték tehát, hogy az ígért bért kezéhez juttatván, adják tudtára, hogy a dolognak ezúttal szükségképen el kell maradnia, mivel fölfedeztetett.

Weisz azonban titkon a legczélszerűbb rendelkezéseket tevő a haramják elfogatására; de a mi minden igyekezete mellett sem sikerült. Ivornak egybekötöttetése levén a nevezett összeesküvésekkel, jókor eltávozott a vidékből, s így Weisznak intézkedéseit kijátszotta.

De térjünk a fejedelemhez vissza. A hosszú nap végre eltelt s ő békétlenül várta az éjet; estve vacsoránál Weisz maga is jelen volt. Bátori igen szórakozott volt s a darab idő óta bevett szokását, néhány órát vacsora után poharazás közt s játékkal eltölteni, nem hozá gyakorlatba.

- Végre mindnyájan távoztak, csak Dimon és Imrefi maradtak a szobában.

- Nos, mond a fejedelem, Dimonhoz fordulva, ki szótlan s mintegy parancsra várva állott az ajtó előtt, mi újat tudsz nekünk mondani Dimon!

- Ezúttal, felelt ez csalfa tekintettel: semmi különöst, nagyságos uram!

- S Coelesta?

- Ő bizonyosan nincsen itt, Köhalomba ment Weirauchékhoz.

Imrefi s a fejedelem egyetértőleg tekintettek egymásra.

- Helyesen, Dimon szolgálk! jegyzé meg Bátori: ő bizonyosan eltávozott, hiszen ha itt volna, azt neked okvetlen tudnod kellene; figyelmedet semmi sem kerüli ki.

Meglehet, hogy Dimon a kétértelműséget a fejedelem megjegyzésében észrevette; de őtet nem oly könnyű volt megzavarni.

- Nagyságos uram, felelt az apród, kissé kevélyen vetve fel ajkait; az igaz, hogy föltevém magamban, nagyságodat egy fontos dolog iránt csak akkor értesíteni, mikor innen távoznak, nehogy ezáltal örömet itt megzavarjam; azonban az ítélőmester ő kegyelmének gúnymosolya arra késztet, hogy nagyságodnak fontosb fölfedezést tegyek, mint egy szász leánykának holléte; s egyet, melyet nagyságodnak leghívebb emberei közül sem gyanít senki.

- S mi volna az? mond Imrefi kevélyen; valami szász temonda talán!

- Szólj! mond Bátori kissé feszülve.

- Örömet, mond Dimon, de csak nagyságod előtt, négyszemközt; a fölfedezés természete kívánja ezt?

- Imrefi előtt szólhatsz.

- Nagyságod közölheti vele a dolgot: de én előtte nem szólok, mert bizonyos vagyok benne, azt fogja állítani, hogy ő már tudta a dolgot. Szóljon kegyed s mondja itt ő nagysága előtt: tud-e valami fontos titkot, igen fontost, sőt veszélyest, ha elejét nem lehet venni.

Imrefi bosszúsan harapta össze ajkait.

- Imrefi! felelj, tudsz-e ilyes valamit?

Imrefi nem szólott.

- Akarom tudni, mond Bátori, nem tudsz-e semmit?

- Hogy ezek a szászok titkon mindenre készek, mond Imrefi, azt tudom.

- Hahaha! szólta Dimon, nagyságod megbocsát hű szolgájának ezen önkénytelen nevetésért! a szászok! a jámbor szászok! ezek az okos, körültekintő komoly férfiak, kik oly lassan mozognak, mint egy gálya; ezek lennének mindenre készek? Kegyed nagyon távol van attól, a mit én már bizonyosan tudok!

- A ficzkó makacs, szólta Bátori; nem minden erőtetés nélkül nevetve; s így nem marad egyéb hátra, hanem neked ide a mellékszobába kell távoznod néhány pillanatra.

Imrefi engedelmeskedett.

Negyedőráig lehetett ott, midőn visszatért. A fejedelemnek arcza kissé halványabb volt a szokottnál, kifejezésén azon fenyegető kinyomása a bosszúnak mutatkozott, melyet ritkán tudott s még ritkábban akart titkolni.

- Imrefi! mond hidegen, távozhatsz! Dimont már haza küldöttem; ti semmit sem tudtok! az egekre, e bohócnak több hasznát vesszük, mint mindnyájatoknak.

Imrefit ezen észrevétel meglepte, de nem mert egy kérdést is tovább tenni s távozott.

- Végre egyedül vagyok, mond Bátor, levetve magát a pamlagra. A semmirekellők! így kiálta fel; árulás! és mindig árulás! - Istenemre, nem fogtok Zsigmondra találni bennem, ki minden nyakaztatás után megszaladt. - A fejedelem újra fölkelt, s fel- s alá járkált szobájában; végre arcának komor kifejezését szenvedélyes hevülés követé.

- Az idő közeleg, mond magában s csengetett. Két apród lépett be - s Bátor a szomszéd szobába vonult... Egy óra múlva minden csendes volt; a fejedelem ágyában pihent, de álom nélkül; minden zöreire fölemelte fejét, néha fölkelt félig s újra békétlenül ereszkedett ágyára.

Végre a hosszú éj, a leghosszabb, melyet valaha a fejedelmi ifjú átvirrasztott, elmúlt; a nap sugarai az ablak zöldes karikáin törtek keresztül.

A reggeli látogatáskor Bátor szokatlan rossz kedvet mutatott; kissé ki volt kelve képéből s Imrefit parancsolá magához, ki nem sok időre megjelent.

Imrefi azonnal gyanítani kezdé bosszúságának okát, s mint ki mester volt a színlésben, maga is mély kedvetlenséget mutatott.

- Imrefi! mond a fejedelem; holnap indulunk! lelkemből megutáltam ezen szászokat! s mindenik fölött Weiszt, kivel eltávozásom előtt néhány komoly szót akarok váltani. - Leánya nem jelent meg! folytatá bosszúsan, s ez az ő műve, rejtegeti előlem!

- Szerencséjének tarthatná, kiált fel Imrefi, hogy nagyságod figyelmére méltatja; annál inkább, mivel a leány maga keresi az alkalmat a találkozásra: én ráijesztenék Weisz uramra!

- Furcsa gondolat! mond Bátor, maga is meghökkenve az Imrefi szemtelenségén: atyára ijeszteni azért, hogy leányát óvja; én nem e szempontból nézem a dolgot. Ő többet tud, mint igaz úton tudhatna; leánya bizonyosan önmagát el nem árulta, s így tulajdon apródjaim s testőreim közt vannak emberek, kik vele titkaimat közlik. Egyáltalában darab idő óta veszem észre, hogy Weisz gondolatainkat találja ki; ez csak kémek által történhetik. Ördögöt, ha ily kigyót táplálnék keblemben! - Én szoros vizsgálatot kívánok, s ezt reád bízom, Imrefi; de megállj! - Egy gondolat jött eszembe - igen! - így a rókát maga vermében fogom meg; küldd ide Weiszt! Imrefi kilépett.

Ezen pillanatban jött be Dimon, kin a szolgálat sora volt, s jetenté Weiszt a fejedelemnek.

- Bejöhet, mond Bátor.

Weisz belépett, arczán azon nyugodtság kifejezésével, mely őt ritkán hagyá el; a nyílt ajtón Szerafin vala kivehető a külszobában, ki alkalmasint Weiszra várakozott.

A fejedelem intett s Imrefi kilépett; Weisz szólani akart. Bátor megelőzé őt. - Áruló! kiált fel; tudod-e, hogy éjjel nem vagyok bátorságban házadnál; tegnap valaki szobámon ment keresztül!

- Nagyságos uram! mond Weisz kissé meglepetve - fejem kezeskedik akárkinek is bátorságáért, ki födelem alá tér be; annál is inkább nagyságodért, kinek jelenlétével magamat s házamat tisztelve érzem.

- Ezek czifra szavak, Albinus! én tudni akarom, ki volt éjjel szobámban.

Weisznak arcát láng borította el; azonban látta, hogy itt nyíltan kell szólnia. - Nagyságos uram! mond önérzettel teljes tekintettel, igenis volt valaki a nagyságod szobáiban.

- Volt, és ki? kérde a fejedelem hevülve.

- Leányom! felelt Weisz kevélyen.

- S minő czélból?

- A legnemesebből, nagyságod iránti gondoskodásból.

- Irántam?

- Igen; de minekelőtte az egész titkot fölfedezném, egy kérésem van; mit érdemel az, ki magát mindennek kiteszi, hogy fejedelmének életét megmentse?

- Életét! kiált fel Bátor; hát mindenütt orgyilkosok lesnek életemre?

- A gonoszok száma nagy, nagyságos uram! de a fejedelemnek életét isten védi, bár néha e védelmet gyöngéd nőkezekre bízza. S most kértem, nem a fejedelmi férfiút, nem a dicső Bátor-ház ivadékát, hanem - vendégemet - s Ecsedit!

A fejedelemnek arcát önkénytelen pir futá el. Weisz folytatá:

- Vendégemet! - Mit érdemel az, ki életét megmentette?

- Bizonyítványokat, Albinus!

Weisz nyugodtan ismétlé kérdését.

A fejedelem kevélyen emelte föl fejét. - A Bátoriak arannyal mérnek fel minden szolgálatot; nevezd egyet Erdélyben, kinek hűségét jutalmatlan hagytuk! kérjen, a mit akar; szavunkat adjuk, kérése teljesül, ha az hatalmunkban áll s fejedelmi kötelezéseinkkel, helyzetünkkel nem ellenkezik.

- Bátorinak, fejedelmének s vendégemnek szava! mond Weisz, ez elég. Coelesta csak azt kéri általam, hogy rejtekében ne háboríttassék.

A fejedelem összehúzta homlokát. - Okosan Albinus! bár kétlem, hogy a kérés leányodtól jó; szavamat adtam, tevé kevélyen hozzá, most szólj!

Weisz a fejedelemnek az egész dolgot fölfedezte.

- S a haramja? kérde Bátor indulatosan.

- Kézre kerül, minden útja el van állva; fejét Fejérvárra küldöm.

- S hol van azon rejtek, mond Bátor, melyből szobáimon ki- s bejárhatnak?

- Az a Coelesta rejteke, felelt Weisz nyugodtan; s lesz addig, míg nagyságod itt mulat.

- S ki felel nekem, hogy más látogatóm nem lehet-e a jövő éjjel! Szavamat adtam, hogy nem háborítom Coelestát; de tudni akarom a rejtek hollétét; - ott, hol éjjel lehet az alvószobába járni, tevé némi gúnnyal hozzá, ott szükség, hogy a fejedelem is óvja magát.

Weisz mélyen meg volt sértve, tulajdon házában volt; a fejedelem talán életét köszönheté leányának, ki a legnemesebb önfeláldozással menté azt meg; e fölött Ecsedi, a csábító állott előtte; mindez pillanatra vérét szívéhez tódítá. - Én a rejteket föl nem fedezem, kiált fel Weisz. Istenemre! magam házában vagyok itt, s nemzetem törvényei s kiváltságai védenek; nagyságod szavát adta.

- Vakmerő! kiált fel Bátor elfeledve magát; ki állt jól nekem, hogy az egész történet nem kóhalmány? Akarjuk tudni a rejteket, vagy - !

Weisz nyugodtan állott s nem felelt.

- Hallatlan szemtelenség! ez az engedelmisség, melylyel fejedelmednek tartozol?

Míg ezek a fejedelem szobájában történtek, egy brassai polgár, azok közül, kik Weiszhoz reggeltől estig minden bajaikban járultak, belépett az előszobába, tudakolódván Szerafintól Weisz felől; igen jól hallotta a fejedelem kikeléseit, rémült arczzal s veszélyt gyanítva távozott el gyorsan a polgár.

- Nagyságos uram! mond Weisz, én az adott szó szentségére támaszkodom - -

- Hányszor szegtétek meg azt, ti szászok? mond Bátor dühösen; nem minden színlés-e, a mit itt tapasztalunk? nem szász hűtlenség okozta-e bátyánknak, a bibornoknak, a szent szelid férfiúnak halálát?

E pillanatban jött Imrefi vissza.

- Rab vagy! mond a fejedelem.

- Az nem vagyok! szólt Weisz hidegen; nagyságod a hálátlanságnak nem képes ily borzasztó példáját adni.

E közben Brassónak utcáin az emberek csoportozni kezdettek, kétes zajgás hallatszott, végre a harangok kondultak meg s az egész város a Weisz házához iramlott.

- Weisz! Weisz! hallatszott minden oldalról; - a fejedelmi testőrök lovaikra kaptak s nagy bajjal tudtak maguknak a mindig szaporodó embertömegben keresztül utat nyitni.

- Áruló! kiált fel Bátor; mi ez? ez a ti hűségtek! haramják közt vagyunk-e vagy alattvalóink közt? Egy pillanat alatt nyugalom legyen, vagy Istenemre! a legmagasb torony tetejére tüzet-jük ki fejedet. Lépj ki a tornácra s nyugtasd meg e nyomorult pórnépet, vagy ablakaidból lövöldöztetünk rájuk!

- Nagyságos uram! mond Weisz, a mindig növekedő zajtól épen úgy meglepetve, mint a fejedelem, de pillanatig sem vesztvén el lélekjelenlétét. Hűségem zálogául magam állok itt fejedelmem előtt; a nép zajgásának okát meg nem foghatom: de lesz gondom annak tüstént végére járni. Legyen nyugodt nagyságod; - remélem, a csend helyreálland.

- Itt fogsz maradni! mond a fejedelem parancsoló hangon; nem hallatszík-e a te neved s nem védelmedre gyűlt-e e vad csoport össze? Lépj a tornácra ki! fejeddel felelsz minden követ-kezéseiről e támadásnak; - itt előttünk állanak azok, kik életünkre törnek, folytatá Bátor keserűen, nem a föld alatt, hol talán álmodtál a haramjákról.

Weisz kilépett a tornácra. - Hutter, Misz, Trausch és többek jöttek az előszobába fegyve-
resen, készségöket jelentvén a fejedelem védelmére. - Weiszt, kiléptekor a tornácra, váratlan
jelenet lépé meg. - Az utca s a piac tele volt emberekkel, kik oly sűrűen állottak, hogy
eleven fejből szét terülő szőnyeghez hasonlítottak. A fejedelmi őrség, mely alig állott 40
lovasból, a ház kapu közelét foglalta el, minden erejéből törekedvén a mindig sűrűbben
csoportozó népet feltartóztatni. Az ablakok telvék valának nézőkkel s a harangok visszás
kondulására újabb-újabb csoportok tódultak elő a távolabbi utcákból.

Weisz megszólalt; azonnal mindenütt kiáltottak: - Ott áll Weisz! - mentsük meg őt, jöjön le
körünkbe! Újra borzasztó ordítás támadt mindenfelől. Néhányan a tanácsosok s előkelőbb
polgárok közül, és Szerafin, ki a nép közé ment, mindenkép igyekeztek maguknak helyet
csinálni s a népet lecsendesíteni; de a felbőszülés oly nagy volt, hogy sem ők, sem Weisz
szóhoz nem jöhettek. A nagy zajban Dimon rikácsoló hangja vala kivehető, ki szász köz-

nyelveni szónoklás, engesztelés és fenyegetőzés közben utat tört magának a Weisz háza felé, mint kévéket döntvén el két oldalról a közeledőket. Egyszerre hosszú tarka kendőből készült lobogó emelkedett föl a sűrű fejek közt, s nehéz vasas szekérnek zörgése hallatszott a nép ujjongatása közt, mely a legszenvedélyesebb kitörésnek minden fenyegető jelenségeit láttatá. Még mindeddig a házon semmi erőszak nem történt, s ennek oka talán az volt, hogy a nép szeretet polgártársát, Weiszt, a fejedelem közelében pillantá meg.

Ezalatt a fejedelmi kíséretnek előbbkelői egyenkint szaladtak azon részéhez a háznak, hol a testőrök foglalának helyet, s azoknak védelme alatt a kapu kis ajtaján lopóztak be és siettek a fejedelem közelébe. Első volt Dimon, ki alig pihegve lépett a szobába, utána jött Szerafin.

Bátori a legingerültebb állapotban volt; - Imrefi kérte, hogy üljenek lóra s vágják ki magukat.

- Nem! kiált Bátori; nem vagyunk-e tulajdon városunkban s erdélyiek közt? Weisznak feje kezeskedik e zenebonáért, - én nem futok.

Már majd az egész kíséret betódult a szobákba, mindnyájan készek vallának magukat, Szerafinnal s az odagyűlt több száz ifjakkal együtt, helyzetüket utolsó csepp vérig védeni.

E kétes pillanatban vevé egy a jelenlévők közül észre a szomszéd szobában, hol hasonlóul többen állottak, hogy a réz Pán félre mozdul s egy halvány alak emelkedik fel, örült szemekkel körülbámulva, a kétségbeesés kifejezésével arczán.

Kevés pillanat múlva föllépett az, - egy elszórt kábult tekintetet vetett a reábámuló felbőszült férfiakra, kik önkénytelen léptek félre, s kirohant a másik szobába, hol a fejedelem lábai elé borult.

- Kegyelem! ez volt mindaz, a mit rebegni tudott.

- Coelesta! kiált fel Bátori, egy tekintettel szegezvén szemeit a gyönyörű hölgyre, melyben ezer ellenkező indulatok tükrözék magukat. Ki a bűnös, kiért kérted a kegyelmet, Coelesta? - mond a fejedelem önkénytelen belső mozdulattól indítva nyujtván karját a hölgy fölemelésére.

- Nem tudom! rebegé Coelesta alig érthetőleg; e zaj, e borzasztó zsibaj, mely rejtekemig hatott le, üzött lábaihoz nagyságodnak; kegyelem atyámnak!

- S mióta rejtőzik tőlem Coelesta? mond Bátori egy hangon, melynek élességét jóval alább hangolá azon szenvedély, melynek hatalmát mindannyiszor érezte a Coelesta látásakor. Coelesta, szólj, még mindig Ecsedi áll előtted.

Coelesta összerázkódott.

- Atyád azt állítja, hogy életem elleni tervet fődöztél föl neki; ne félj, szabadon szólj! én angyalnak hittelek mindig. Cili! a köhalmi órák emlékére szólítlak fel.

Coelestának láng borítá el arczát.

- Igazat mondott-e atyád? engem védeni jöttél-e? mond Bátori különös hangnyomattal; ott, mond, a tornácra mutatva, ott az áruló s az atyád! ellene védj s a szászok ellen!

- Atyám! kiált fel Coelesta széttekintve; nagyságod atyámnak szavain kétkedhetik? - ő igazat szólott, uram, fejedelmem! s ő volna az áruló? Nem, nem! az nem lehet! folytatá hirtelen fölemelkedve s néhány pillanat múlva atyjánál termett a tornáczon.

A férfiak benn kardot rántottak, künn a kaput hirtelen megnyitották, s az ahhoz szorult testőrök akaratlanul rohantak az udvarba, melynek kapuját a bennlevők hirtelen erőködéssel tudták csak újra bezárni.

Ezalatt az utcán a néptömeg nagy mozgásban volt, azon szekeret, melynek zörgését az előbb hallottuk, a Weisz tornáczáig taszították; lobogó kendőkkel állottak néhányan tetején, mások harsány kiabálások közt «hely! hely!» vonszolák azt.

Azon pillanatban, midőn Coelesta a tornácra kilépett, hallatszott minden oldalról: «Coelesta! emeljétek le Weiszt, rohanjuk meg a házat!» Weisznak minden igyekezete szólani, nem sikerült; az iszonyú lármában egy hangját sem lehetett kivenni.

Azonban néhányan a nehéz vasas szekérnek oldalát lefeszítették s azt a tornácra illeszték lábtó gyanánt, míg a szobából kirohanó urak közül némelyek igyekeztek azt onnan elmozdítani.

- Mellénk! ide! hangzott ki a szobából a Bátor szava: ideje e semmirekellőknek szemtelenségét megakadályoztatni. Imrefi, Dimon, pisztolyaimat!

Mindnyájan a fejedelemhez közeledtek.

- Lőjek-e közikbe? kérde Dimon, két föltekert pisztolyt tartva kezében.

- Ne! kiáltának többen.

Kamuti szólalt meg: - Nincs mód az embertömegben áthatni, mond sokkal halványabb arczzal a szokottnál; minden utca tömve van; az emberek ha akarnának, sem mozdulhatnak, a jövők hátrálják őket; más módról kell gondolkoznunk a menekvésre!

Ekkor ragadták meg Weiszt és Coelestát a szászok, feltörvén a tornácig.

- Félre árulók! kiáltott Weisz; én nem szorultam védelmetekre. Coelestát az ijedség s a helyzet iszonyúsága tetszhalottá tette.

Még egyszer emelte föl Weisz szavát, törekedvén magát az őt megragadók karjai közül kiszabadítani; de siker nélkül; - ekkor minden erejét összeszedve fordult a szoba felé. - Az Istenre esküszöm! kiált fel, hogy a lázadásnak oka nem vagyok s azt példásan fogom megbüntetni! - A réz Pán alatt szobámban rejték van s onnan kijárás; - mentse meg nagyságod magát, s én kész vagyok önmagamat kezeihez szolgáltatni, mihelyt ezektől a dühöngőktől szabadulhatok!

Weisznak egész magaviselete e történet közben olyan volt, hogy az elfogulatlan elme ártatlanságán nem kétkedhetett. Alant Coelestát s Weiszt a nép vevé körül, örömujjongva a szekérre tették fel s kezdték vonni az utcán előbb. Weisz helyzetét használva, minden rábeszélő tehetőségét arra fordítá, hogy a népet csendesítse, de jó sokáig szava a dühöngő zajban hallatlanul hangzott el. A forrongó népnek dühe féket vesztett, nehéz kövek kezdtek a Weisz házára repülni s nemsokára a felbőszült ostromlók az egész tornácot ellepték; - a bennlevőket különös eset menté meg, mert a fejedelem még mindig nem akart hátrálni. A tornác t. i. a roppant tehertől borzasztó recsegéssel zuhant le, igen sokakat megsebesítve, a mi a lázadt népet a legfelső fokára bősztíté a dühösségnek; már a kapu is betörtetett s a testőrök kezdtek a szobákba rohanni.

Most lehetett végre a fejedelmet arra birni, hogy a Coelesta által nyitva hagyott rejtékbe szálljon alá.

- Előre ti, kik közelebb vagytok! - mond Bátor; Istenemre! kedves dicsőség lenne, e gyáva népet összeaprítani! s ez az, a mi határoz! - Mindnyájan félreállottak, hogy a fejedelemnek utat nyissanak a réshez.

- Előre, előre! kiált a fejedelem; a Bátoriak csak megrohanáskor elsők, mikor futniok kell, tevé nevetve hozzá, akkor utolsók; - ez az esztelenség ős bűne már nemzetségemnek.

Voltak, kik a nógatásra ismétlést nem vártak; a kíséret összesen mintegy száz főből állott, s ezek a lehetőségig gyorsan tűntek el egyenkint a föld alá.

- Megálljatok! - kiált Kamuti közel a nyiláshoz; - uram fejedelem! én cselt gyanítok ott alatt! hátha az egész dolog ki volt csinálva?

- Csel? kiált fel Szerafin; jó, tehát én megyek előre és kegyetek Huttern, Misz, Closius! kövessenek.

A fejedelem hideg tekintetet vetett rájuk, melybe gúny s neheztelés vegyült.

- Ezek a szászok, mond Dimonhoz s Imrefihez fordulva, mint látjuk, mindent elkövetnek, hogy hibájokat jóvá tegyék. «Hm!» tevé halkabban hozzá, megtanítom őket rövid időn engedelmisségre.

A fejedelmi kíséret percenkint fogyott, s végre csak Imrefi, Dimon, a testőrök egyik parancsnoka, az ifjú Trausch s még néhány szász polgár állott a fejedelem körül. - A szoba telve volt kövekkel, s az utcákról gúnyhahota s mérges káromlások hangoztak fel; - a fejedelmet helyzeténél fogva a fal védte sértés ellen, - s ő volt utolsó, ki a rejtett hágcsóra lépett; az első lépcsőn megállott.

- Szász urak! mond a neki saját kevélységgel s hideg gúnynyal, - köszöntsék kegyetek a brassói tanácsot nevemben; két óra mulva legkésőbb, bútoraim s lovaim kezeim közt legyenek; vagy - Istenemre! egy kísérettel jövök ide, melynek alig lesz itt-férhetése a nélkül, hogy a város falai romokká ne táguljanak, s az utcák házai tovább ne toduljanak. Köszöntsék kegyetek, hű brassói népünket s jó városunkat! - a vendégjog s hűség ily szép példájáért, melyet itt tapasztaltunk! Lesz gondunk szivességöket viszonzni. - A fejedelem szavaira a szászok elnémulva figyeltek; Dimonnak feje nyúlt fel a hágcsónyílásból, épen a Batori lábainak irányában; arcza pokoli kifejezéssel nézett a szászokra, kaján káröröm vala annak rejtélyes vonásaiban olvasható.

- Tiszteletemet, kiáltá fel, a bölcs tanácsnak s a tudós Albinusnak! viszontlátásig, urak! - Végre eltűntek s a szászok nyílt szájjal s meredt szemekkel néztek a rejtek sötétjébe alá.

Weisznak sikerült, de nem kis fáradsággal a népet lecsendesíteni. Még minekelőtte ideje lett volna a fejedelem óhaját meghallani, hirtelen rendeltetést tett, hogy a lovak s bútorok a rejtett kijárás nyílásához érkezzenek; a mi kevés időre a fejedelem kijötté után a földalatti folyosóból, meg is történt.

Imrefi azon szászok felakasztását a közel fákra tanácsolta Batorinak, kik lovainak s bútorainak kíséretében jöttek; de ezúttal célta nem ért, s ezt a szászok leginkább Szerafinnak köszönheték. A fejedelem azt gondolta magában, hogy Szerafin arra az eszmére jöhetne, mintha a fejedelem ő ellene forral bosszút magában a Köhalom előtti vívásért s az határozott. Mindazáltal, ha büszkesége nem engedte is, hogy azt felakasztassa, kívül egyszer egy sorba tevé magát vívásával, a többi szászokat letartóztatta, s velök együtt indult meg, s nem igen távol Brassótól tábornok ült.

A brassai szászok végre a szokott módhoz folyamodtak a fejedelem megengesztelésére, melyet a török iga alatt oly sokszor kelle gyakorlatba hozniok. A tanács t. i. egy követség által az egész dolgot a rosszul értesített nép ijedtségének tulajdonítá, melylyel rossz szándékúak azt hitették el hogy a Weisz élete s az egész város veszedelemben van. Hosszú mentegetéseiket egy nehezéssel kísérték, mely képes volt a fejedelmet, ki épen akkor pénz szűkében vala, megengesztelni, mert a követek egy 200 aranyra becsült, roppant kristálybillikomot aranyfödéllal, s 3000 forintot küldöttek a fejedelemnek ajándékba, s őt hűségükről és csatlakozásukról újra bizonyossá tevék.

Bátori előbb a legélesb kitörésben haragjának egész súlyát érezte a követséggel, melynek elnöke Weisz maga volt, ki Brassó nyugalmaért e nehéz s kellemetlen szerepet önkénytelenül vállalta magára, végre engedett, s a szászokat szabadon bocsátván, készüléket tőn a továbbutazásra.

Midőn mind eltávoztak a brassaiak, Imrefi és Dimon maradtak a pompás fejedelmi sátorban.

Bátori kissé elgondolkodott.

- Nagyságos uram! mond Dimon, ezen az áron a tréfát akármikor ismételtetik a szász urak háromezer forint és ily billikom!

- Ma a bölcs tanácsnak s a körültekintő Weisznak iszom egészségére belőle! mond Bátori.

A HAVAS.

Ő felemelkedik - - - - - úgy tesz,
mintha egy embert ragadna meg,
tág száját nyit, szeme félig van zárva
- - - mondanád, hogy minden ér-
zékeivel élvezi a bosszú gyönyörét
- - - én félttem tőle.

*Jule Jain.*⁶⁵

Ágra vele, hogyha kém.

*Cz. - - -*⁶⁶

Ideje, hogy történetünknek többi személyzete után tekintsünk. Kornis eltávozván a géczi várból, többnyire éjjel s biztosító kísérettel, tekervényes, félig vert utakon, s ritkán járt magányokon keresztül vezeté nejét Szamos-Ujvárra, hol akkor Kendi István lakott nejével, a kevély s mélyen megsértettel.

Kendiné Ágnest, mint mindenkit, magyarosan nyitott házában szívesen, bár kissé kimért szertartással fogadá. Kevélyisége s hiúsága mellett szíve nem volt egészen megromolva; őt asszonyi negéd s azon pompa, melyet mint mindenben, erényével is űzött, igazságtalanná, sőt pillanatokra kegyetlenné is tevék ítéletében; de nem vadult annyira el, hogy a valódi szerencsétlenség benne nemére a leereszkedő részvétnek ne találta. Egyébiránt jelen helyzetében a két érdekes nőnek volt némi hasonlatosság. Ágnes egy könnyelmű zsarnoknak merész szemtelensége által Erdély kétértelmű susogásainak volt kitéve, s bár egész súlyát megsértett önérzetének képes vala felfogni; gyöngéd nemes lelki emléke borzadással tekintte vissza a történetekre; indulatainak határán kívül esett a bosszú. Férjét megnyugtatni, előtte sértődésének rágó ölyvét elfödni, az egyensúlyt házi körülményeiben helyreállítani; ez vala vágya s kinézése azon nőnek, kit méltán szeretett Kornis, oly vak, oly mondhatlan bizalommal, mely a kábultsággal lenne határos, ha tárgya kevésbbé nemes lett volna nejénél. Ily természeténél fogva fájdalmanak s óhajításainak a jövőre, könnyen megfoghatjuk, hogy Ágnes mindent került s távoztatott, a mi férjét oly lépésre bírhatná, mely az egyszerű, nőileg engedékeny követeléseket megzavarhatná. Vagyonának hihetőleg elvesztése s azon előtte egész új helyzet, másra szorulni s férjét sok élvezeti tárgytól megfosztva látni, mely neki kedves, derítő s elszóródást okozó volt egykor! nem lehete keserűség nélküli. De vallásos érzelme s a szerelem, mely nála oly szent, áldozó, magát hátratevő volt, segített fájdalmát magába fojtani, ki az Ágnes angyali szelidségű arczára tekintett, nem gyaníthatta azon vihart, mely kedélyének gyökerén emésztett; azonban gyenge alkotású testét bizonyos bágyadtság fogá el s néha lázas reszketegség szaladott minden idegein keresztül; ilyenkor pillanatokra a harcz keblében, arczának egén üzé keresztül villanyterhes fellegeit.

Kendiné ellenben a kevély, a felsőségi szellemű, egészen más nemét a fájdalomnak érzé; ő nem küzdé azt le; sértődése s mély neheztelése szavak árjában keresse menetet a kitörésre; az a gondolat, hogy Bátor erényét megkísérteni, őt egy Kamutinéval, Imrefinéval csak egy pillanattig is párvonalba merészlé helyezni: oly valami irtózatossá volt, mire csak gondolni, elég vala minden vérét arczára kergetni. Kendiné férjének szemére hánytá, hogy ily sértést, s az agg, ösbüszke Kendiháznak bántalmát egy Bátoritól, nem bosszulta meg, kit semmikép nem akart születése tekintetében is, a Kendieknél fölebbnek gondolni. «Kendi Sándor nem azt tette volna», mondá olykor; «s Istenemre! ha ti férfiak gyáván nyugtatjátok kezeiteket, én fogok

cselekedni. Erényem nem bábjáték, nem negéd, nem színlett modor, hanem valóság! - hála sorsomnak! ha minden Kendi hős s minden Kendiné tiszta volt, én Kendi Istvánné felül akartam műlni, s talán multam is mindegyikét.»

Kendiné férjét igen jól ismerte, azért, ha valamit ki akart vinni, addig verte a vasat, mint szokjuk mondani, míg az meleg volt. Kendiben nagy hírű s díszű nemzetségének egész nagyszerű becsületérzete s kevélysége mintegy központosítva volt. Régen forralta ő már a bosszút azon gyűlölt Bátoriak ellen, kik Kendieket nyakaztattak s mindig veszélyes vágytársaik voltak! de ő egy vala azok közül, kik sokáig fontolgtatnak, s főleg nagyobbyszerű merényekre némi nógatást várnak el; ő tehát sietni nem akart, s ha nejjének helytelen, időelőtti unszolásai közbe nem jönnek, kedélyét az úgy is rázottat felizgatni: talán bosszúját sötétebb s mélyebben kiszámított terv érlelte volna oly nagyszerűre, mily borzasztó volt azon indulat, mely azt előidézte.

A szerencsétlenség Kornisné és Kendiné közt bizonyos viszonyt alapított; voltak érzések, melyekben találkoztak; mások, melyekben távoztak egymástól. A Kendiek védelme alatt tartózkodó Kornisné igen természetes, hogy azon többszöri vitatkozások alkalmával, melyeket véleményeik különbsége okozott, mindig engedékenyebb volt, mint Kendiné, s e szelidség, ezen eltűrése a Kendiné heves kitöréseinek, melyet emez felsőségi hatásának tulajdonított, őt részvevővé tévék Kornisné iránt. Ágnes megtört tagjaival, halvány arczával, egyszerű háziöltözetben s egész igénytelen megjelenésével nem lehetett többé a Kendiné irigysége tárgya. - Sokszor egy belső szózat emelkedett keblében az Ágnes részére, s ő önkénytelen felkiáltott: «Ez az Ágnes egy szelid angyal, reá nem lehet neheztelni.» S ez oka, hogy minden vitatkozás a háziasszony s vendége közt, barátságos kéznyujtással végződött.

Kendi és Kornis óráig ültek egymás mellett, sokszor hirtelen elhallgattak, ha nők a szobába léptek, s olykor lángoló arczzal látta őket Ágnes remegve s Kendiné kibékülve. «A férfiak ébrednek!» így vigasztalá magát Kendiné. «Férjemet veszélybe rántja Kendi», így sóhajtja Ágnes. S nem lehet tagadni, hogy férjének hallgatása mindazokról, a mik közte és Kendi közt fenforogtak, némileg sérté is őtet. «Nem hallgattam-e én is egykor», így feddé magát; «nem volt-e nekem is titkom férjem előtt? ah, az ég oly igazságos! s nem marad büntetlen semmi; de az Isten jó, s ő lelkembe látott, czélom tisztaságát ismerte: miért büntetne azért, hogy veszélyt akartam távoztatni?»

Nemsokára levelek, hírnökök jöttek és mentek Szamos-Ujváron. Basa, Sennyei, Borbély s mások jelentek meg. A férfiaknak arczaik valami veszélyjósíót mutatának, s volt azon neme a susogásnak, kitörésnek, vitatkozásnak, mely veszedelmes merényt szokott megelőzni.

Egy reggel a vendégek távozása után a férfiak bucsút vőnek nőiktől s elutaztak. Kendi, mint mondá, rövid, Kornis hosszabb időre; kemény őrizet maradt Szamos-Ujváron, s az öreg Ambrus, kit már ismerünk, nagy hadi rendet tartott emberei között.

Néhány héttel az elbeszéltek után Kendit látjuk a Basa, Sennyei s számos vadászok kíséretében egy havasi völgy szorulatba belovagolni. A férfiak arczán nyugodt kifejezés ült; fegyvereik, a számos ebek, peczerek hosszú kürtökkel, a vadásztarisznyák a gyaloglók vállain arra mutattak, hogy vadászatra mennek; egy-egy nehéz buzogány, mely néhánynak nyeregkapájáról lógott le, koczogva néha, látszott csak, mint vadászatra sükségtelen fegyver, foglalni fölösleges helyet.

A völgy, melybe e, mondhatni festői vegyítékű lovag- s gyalogcsoportozat haladott, egy volt azon magas bércek s sziklák közé hasadtak közül, melyek az erdélyi úgynevezett havasoknak oly sajátságos, oly érdekes tekintetet adnak.

Erdélyben e havasokat századok óta míveletlen, félvad nép lakja; őket Erdélyben közönségesen *mokányoknak* nevezik. Kisded, erőteljes, zömök emberfaj, többnyire székely és oláh eredetű; szokásaiban, öltözetében, nyelvében durvább minden egyes lakóinál Erdélynek; vagyona marháiból, kecskéiből áll, melyek teje s húsa eledelök, s bőre nyujt öltönyt.

Már tizenöt éves korában rossz fegyverrel jelenben, de történetünk korában széles kopjával s hosszúnyelű fejszével ment ki lesbe a medvékre a fiatal mokány; s volt köztök, ki a legvadabb szörnyével e járatlan rengetegeknél szembe mert szállani egyedül.

Némelyek üres óráikat fakészítményekkel töltik be, s azokat a kolozsvári vagy más közeli vásárra viszik eladni. De sokan soha ki nem léptek völgyeikből, s az egész világ ismeretlen előttük.

Minő zordon, vad és visszataszító tekintete van ezen ismeretlen völgyeknek télben: oly bájos, változó s érdekes tavasszal s nyáron; mindenütt szálás fenyőkre, magas szirtekre, csergedező patakokra, bugyogó forrásokra talál a vándor; a levegő buja, a folyók halakkal telvék, s a sötét rengeteg keblében ezrei a vadaknak tanyáznak.

Néha szakadásokban sok évig halmozódik olvadatlan hó órák s az évek számát hó közé szorult száradt avarnak rétegeiről lehet megtudni.

Lovagsapatunk haladott; keskeny, félig törött utak, s helyenkint nyomotvesztő ösvények vonultak el a magas hegyfal oldalán; jobbra roskadó vöröses földszakadások látszottak, melyekből sokszínű kavics tűnt ki; tovább egy-egy szirtborda, számtalan ékezzel, a hegytetőről a völgy aljáig lenyúlva, mint egy szándékos oldalerőssége valami gót egyháznak. Balra több ölnyi mélységben átlátszó habjai nyargaltak egy havasi folyamnak, melybe szálás fenyvek zuhantak be itt-ott, magasra korbácsolva a beléjük rohanó víztömeget, mely ködívét képezve, hullott vissza csillámló gyöngyökben.

Nemsokára az útnak kanyarodása vadászainkat egy havasi tanya közelébe vezeté. Távolról hallatszék már bizonyos nyiszolás és pezsgés, egy-egy tompa döngés s az ebek csaholása. A havasi folyam partján 20-30 fűrészmalom, mindegyik munkában, vala kivehető; a nyílt fészekben rágszáló, fel- s leemelkedő fűrészek aczéljában a kelő napnak első sugárai játszadoztak, s a sebesen forduló kerekeken a kékes vízzuhatagok tajtékba töredezték össze. Magasan máglyázott deszkák, léczek és zsindelyek álltak itt-ott s az egyszerű deszkaszélekkel fődött kunyhók előtt mokányok guggoltak, térdig érő bundákban, bocskoros lábbal s magas borsüvegekkel; vagy nők jártak-keltek, hófehér vászoningekben, cifra katrinczáikkal,⁶⁷ kezeikben guzsalyokat tartva, melyekről menve s dalolva fonák a szálakat lefelé. A völgy két oldalát magas, meredek bérczfalak képezék, terjengő gyalogfenyővel, málna- és szederbokrokkal előntve, melyek közül hézagonként ingaták magas fejeiket az örökzöld fenyők; egy-egy kisded tehén bornyával kapaszkodott a roskadó oldalakra, s a sziklákat ugrándozó kecskenyájak lepték el.

Közepette ezen élénk, de rejtett tanyának néhány pompás sátor vala kivehető, s ezek előtt csinosan öltözött fegyveres férfiak; közelebb jöve, azonnal megismerjük Kornist, ki egy szikladarabon foglalt a tűz mellett helyet, mely nem távol a sátraktól lobogott; könyöke térdén s feje kezében nyugodott, s úgy látszott, hogy a mellette álló s ülő többi emberekre keveset ügyel; férfias arcán komoly tünődés ült, s csak a közeledők dobogása tevé őt figyelmessé; végre fölemelkedett; úgy látszott, mintha örömsugár derítené arcát.

- Isten hozott, Kendi bátyám s titeket barátim! kiált fel élénken üdvözölve a jövőket. A vadászok leugrottak lovaikról s férfias kézszorítások mutatták, hogy mindnyájan ismerők. Míg a cselédek új sátrak emelésével foglalatoskodtak, az úri rendűek tágas sátorba vonultak, szőnyegek s vánkásokon foglalának helyet, nemsokára beszédök hangja éles, kézmozdulataik élénkek lőnek, hol egy, hol többen beszéltek, a mondottat hangos kiáltások követték; de

mit végeztek együtt, tudni nem lehetett, mert jó távol a sától kopjás csatlósok s vadászok ritkás, tágas kört képeztek, melyhez közeledni tilos volt. Hogy nem vadászat egyedül gyűjté őket ide, lehet gyanítani.

Még a bércek élein fénylett a hó mint ezüst süveg, a völgyön által vékony csipős tavaszi szellő hasított; azért minden oldalon magas lángok lobogtak, s a vadásztársaság többnyire e tüzeknek közelében mulatozott; este felé a mogorva kifejezés az egybegyűlte arcain kissé enyhülni látszott; a víg ebéd, melyen egyik a másikat bátorítá fel kerengő billikomok elköszöntésével s a még zajosb estebéd kis időre elűző a gondot lelkeikből, s nemsokára a nap terheit, félelmeit, reményeit feledve, uraik szellős sátraik alatt pihentek, s a visszhang a bortölt cselédség rémletes horkolását dörgé koronkint vissza.

A tüzek előtt egy-egy magas alak járdalt fel s alá s kétes hosszú árnyéka mint felleg seprétt el a harmatlepte fűvön, majd az egész szűk tért átfogva.

Az egyik bércknek sziklái közt látunk egy kisedet, zömök alakot bolyongani; arcának vonásai a kétes szürkületben ki nem vehetők, de barna színe egy tekintetre tudatja, hogy cigány; gondosan száll ez lejjebb s mindig lejjebb, jobbra-balra tekintgetve s meg-megállva. Közelebb érkezvén, láthatni, hogy egyik szemét fekete kötelék borítja, s öltözete egészen cigányos, vörös, avult színű nadrág, széles aranypaszománttal, itt-ott szakadozva, s rókatorkos, jóval derekán alul érő mente; mind a két öltöny bő volt; durva készítésű fegyvert tartott kezében, vállán borzтарisznya csüggött. Útját, közelebb érvén a tanyához, minden aggály nélkül folytatá s vidám füttyörészése az öröket figyelmesekké tévé közelítésére. - Ki vagy? kiált reá a Kendi sátra előtt álló ő.

- Jámor, felelt a kérdett. Mondja meg kend nekem, hová húzhatnám magamat reggelig, folytatá; én erre jöttem a hajtók számát szaporítani; bő volt-e a vadászat?

Katonaőr talán röviden felelt, vagy pedig vándorunkat letartóztatta volna, de a mi őrünk engedékenyebb volt s a közeledőnek feleletét igen természetesnek tartá. - Üljön kend atyafi ide egy kőre a tűz mellé, vagy heveredjék a gyepre; itt üdvöz mindaz, a ki érkezik; mennél több, annál jobb!

Vándorunk kis kerek kulacsot vont ki mentéje alul, s a nélkül, hogy az őrt megkínálná, jót húzott belőle s a tűz közelébe leheveredett. - Hány a medve, földi? kérdé.

- Medve? egy csak, amott lóg abroncson bőre; ezt is itt közel lőttük tegnap.

- Hm! - jegyzé meg az újonjött; mióta vannak itt kendtek?

- Egy hete már, de az urak esznek-isznak s keveset gondolnak a vadakkal.

- Ma is érkeztek néhányan?

- Igen, felelt egykedvűleg az ő, egy oldaltekintettel a kulacsra, mely kilátszott a mente alul; nem hozna kend földi, egy kis vizet nekem a folyóból? ott egy cserép, mond a földre mutatva, szomszjas vagyok s nem szabad távoznom.

- Itt, mond a másik, a kulacs, kóstolja kend! többet ér ez a víznél. Az ő azonnal a kóstoláshoz látott; vándorunk pedig, mikor gondolá, hogy a kóstolás az ivás határiba vág, visszavevé kulacsát.

Emberek összebarátkoztak, egy szó a másikat adta s míg az őrt felváltották, közöttük sokról volt kérdés és a felváltott őrek nyelve nehezen rebegte a jelszavat; azonban elég eszmélettel birt vendégét hálából, mint régi ismerősét, bemutatni s ajánlani az újonjöttnak.

Míg az előbbi őr eltávozott s a másik elfoglalta helyét, vándorunk, mint a társasághoz tartozók egyike, fel s alá járt a sátrak közt s azokkal, kik megszólították, minden aggály nélkül saját-ságos cigány kiejtéssel beszélgetett; az ébredő vadászseregben reggel fel sem tűnt már, sőt neki volt legnagyobb szája.

A reggeli után Kornis, Kendi, Basa és Borbély kissé félrevonulva a többiektől, állottak egy fűrészmalom közelében.

- Tudod-e bátya bizonyosan, hogy Bátori Beszterczére megy? kérdé Kornis.

- Bizonyosan, felelt a kérdett.

- Mikor Széken keresztül megy, legjobban túltehetünk rajta,⁶⁸ jegyzé meg Basa; azonban én jónak látnám zajt nem ütni; akadunk itt emberre, ki gazdag bérért magára vállalja a dolgot.

- Orozva! kiált fel Kornis s arcát láng borítá el; Istenemre! nem akarom e szót itt másodszor hallani!

- Nem úgy cselekszik-e ő is? - jegyzé meg Borbély, és cselszövényei nem váratlan s orozva sujtanak? De Boldizsárnak igaza van, az ő lelki aljassága nem szolgálhat például nekünk; én a Boldizsár véleményén vagyok, nem orozva.

- Bízátok reám a kölyköt! - mond Kendi kevélyen.

- Ő kísérettel jó, mond Basa.

- Egy szót, barátim! kiált fel Kornis; Bátori kísérettel jó, ezt tudjuk. Éjjeli szállásán vagy sátorában mindenesetre legkönnyebb lenne őt megtámadni; ez némileg hadicselhez hasonlít s a tábori életben nem példa nélküli, de nyíltan szólok hozzátok! az ily meglépésben mindig valami fondorság van; Istenemre! én hadban sem vagyok barátja a cseleknek, azért tanácsom az, hogy őt Szék mellett, körülállva egész kíséretétől, nyíltan, mint levettékhez illő, támadjuk meg.

Kendi helybenhagyólag inte fejével. E pillanatban többen érkeztek a beszélőkhöz.

Kornis György, testvére Boldizsárnak, heves, indulatos férfiú, Basa és Borbély s a többiek mindnyájan megegyeztek; csak arról volt szó, Bátori helyett kit tegyenek a fejedelmi székbe.

- Barátaim! - kiált fel Kornis, hagyjuk ezt most! s kerüljük általában mindazt, mi véleményünket megoszthatná; vannak Erdélynek férfiai, kik száz Bátori Gábort kipótolhatnak; arról szóljunk inkább, mit cselekszünk, ha tervünk nem talál sikerülni, vagy legalább nem úgy, mint azt előre kiszámítottuk.

- Sikerülni kell és fog! mond Kendi kevélyen; s ha a sorsnak tetszenék azt továbbra tolni ki, elég tágas a szomszéd Magyarhon, s a mi halad, nem múlik el.

- Téged, mond Borbély, Kornishoz fordulva, minden jószágaidból kifosztának, már is fejedelmi szolgák tanyáznak azokban; menthetél-e meg valamit?

- A legjobbat, felelt Kornis; Ágnes és bátorságomat.

- Többet is, mond Kendi; most jut eszembe, s nem csuda, ha eddig feledém, kincseidnek nagyobb része kezeim közt van.

- Hogyan?

- Találd el, ki hozta el azokat Udvarhelyről, hol rejtetek földé, nem tudva senkitől?

- Meg nem foghatom, mond Kornis.

- Szintainé, felelt Kendi.

Kornisnak arczát vér szaladá körül, emelkedő sóhajt fojta magába, a Szintainé neve minden multnak emlékét föllobogtatá lelkébe, egykori boldogságának ege borult felette, s látta a tornyozó fellegeket, s a dühöngő vihart, mely reményének magas élőfáját hasította ketté. - Szintainé! így tűnődött magában, ő tudta azon falrejteket, melyben kincseim állottak, s hihető, hogy azokhoz férhetett; tehát megbánta tettét; cselédi hálaérzet s cselédi fogalom! kincs, pénz s vagyon: boldogság, nyugalom helyett, borzasztó csere! - Úgy látszott, azon hír, hogy kincseit birja ismét, őt még levertébbé s mogorvábbá tevő pillanatokra. Kornis szótalanná lett, csak később nyeré vissza arcza azon szilárd, elhatározott kifejezést, mely sajátja volt.

A többiek kissé távoztak. Kendi egyedül maradt Kornissal. - Barátom! kiált fel Kornis, az ég tanúm, szivem helyén van, lelkem egész rugósságát bírja; de ha e pillanatban Ágnesemet láthatnám, ha őt szivemhez szoríthatnám! talán képes volnék mindent feledni.

- Érzelő! mond Kendi élénken, nőkönnyűk s nőölelések képesek volnának-e veled feledtetni a gyalázatot, mely rajtunk történt?

- Soha! mond Kornis dühösen; de te nem értesz, te nem szeretted soha!

- Ki mondhatja ezt? én nőmet imádom, mint te, de soha könnyűk gyengévé nem tehetnének.

- Mikor láttál engemet annak? mond Kornis kevélyen. - E pillanatban a sátorok körül tolongani látták a vadászokat, zaj s lárma hatá meg füleiket; mindenekközt egy éles, rikácsoló hang hallatszék, melynek, mint tetszék, élénk, heves nyilatkozásaira az egész csoport felelt érthetlen zavarban.

- Mi lehet az? kérdé Kornis.

Többen jöttek elejökbe. Basa és Borbély távolról intettek; végre Kornis és Kendi közelebb érkeztek s különös jelenetnek lőnek tanúi.

Azon cigány, ki a mult éjjel ismerkedett meg az örökkel, s kinek, mint láttuk, fekete kötelék borította egyik szemét, a legrendetlenebb öltözetben, válláról félig letépett mentével, hajadon fővel s a mi különös, két ép szemmel állott egy ember-csoportozatnak közepében. A vadászok rámeresztett szemekkel állták őt körül; egy része hahotázott, a másik káromkodott, más része végre minden kitelhető módon igyekezett gúnnyal s csipkedésekkel cigányunkat egykedvűségéből kihozni.

Az urak érkezésével pillanatnyi csend lőn.

- Mi történt itt! kiált fel Kornis, közelebb lépve.

- Egy kém! egy kém! hallatszék minden oldalról.

Basa lépett a cigány elébe. - Ki vagy, gazfi? mond. A cigány félrevont szájjal s pislogó szemekkel tekintte rá. - Mi a tatár! kiált fel egyszerre Basa, hiszen ez Dimon, a fejedelem apródja!

- Apród? mond a cigány. Ohó! egy szegény hegedűs, ki a hajtók közé akart állni jó fizetésért; szememmel sem láttam a fejedelmet soha. - Meg kell vallani, ha e kétes lény valóban Dimon, szörnyen el volt változva; színéről ítélve, valóban cigánynak, még pedig ezek közül is egynek a feketébbekből látszott; göndör haja valami kenőccsel oly simára volt lapítva s oly brugószínű, hogy abban a Dimon szép szőke fűrtjeire senki nem ismerhete.

- Dimon! s ő volna? - ez kelt szájról-szájra.

- Ő, ő az! kiált Basa, közelebb ugorva s megkapva mentéje gallérját, ismerem a gazfit, fogjátok meg!

- Az első fára vele! kiált Kendi, bosszút lihegve, kötele!

Dimon megrázta magát s felegyenesedett görnyedő állásából. - Kötelet? mond kérdőleg: köteles szolgája az uraknak, folytatá; hol van a közelebbi fa? elmegyek én addig, ne tessék fáradni, majd felakasztom én magam magamat, csak ide a kötéllel! - Üdvözlöm kegyed, Kornis Boldizsár! a szép Ágnesnek férje, hahaha! és vitéz Kendi Istvánt! teringettét! neje jó volna a fehérvári toronyba harangozónak! - Hát kegyetek, Basa és Borbély! mindnyájan akasztófára ítélték? mi a tatár! mióta tartják a törvényszéket a fűrészmalomok közt?

Míg a cigány képzelhetlen szemtelenséggel így szavalt, az uraknak arczain a dühösség lángja lobogott, fokonkint növekedve.

- Kölyök! mond Kornis, nyelvedről ismerlek, mint a harist; föl egy fára vele!

Azonnal többen közeledtek kaján kárörömmel a cigányhoz, kinek mentegallérát még mindig szorosan tartá Basa kezében. Rikácsoló vad kacaj hangzott a cigány ajkairól, s gyorsabban a villámnál bujt ki mentéje alul, oly hatalmasan megrázkódva, hogy Basa, ki őt tartá, eltántorodott; egy pisztolyt vett ki ekkor a cigány kebléből s Basára sűtvén azt, egy pár ugrással halomra döntve a körülállókat, kiugrott a körből, s mint hiúz, elérhetlen gyorsasággal a bércz felé szaladt, mely alig 20 lépésnyire emelkedett egyenetlen hátával a magasba; néhány kopja repült utána, de a cigány már a bérczoldalon kapaszkodott fölfelé, mint a vadmacska.

JEGYZÉSEK AZ ELSŐ KÖTETHEZ.

- ¹ Vörösmarty: *Délsziget*.
- ² Victor Hugo: *Cromwell*, 2. felv. 15. jel.
- ³ Bátori András. Lásd: Pray, *Hist. rer. hung.* - Benkő, *Transilv.*; - Katona, *Hist. Crit.*; - Istvánfi, I. 13, Mildenberg és Neugeboren, *Transilv.* - Betlen Farkas.
- ⁴ Bocskay István. Lásd: Pray, *Hist. rer. hung.* - Katona, *Hist. crit.* - Betlen Farkas; - Istvánfi; - Benkő, *Transilv.* Mildenberg és Neugeboren, *Transilv.*
- ⁵ Rákóczi Zsigmond. L. Betlen Farkas; - Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*; - Benkő, *Transilv.* - Neugeboren, *Handbuch der Geschichte Siebenbürgens*.
- ⁶ Katona, *Hist. crit.* - Hammer, 4. köt. Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*; - Benkő, *Transilv.* - Mildenburg és Neugeboren, *Transilv.*
- ⁷ Akkori időben a löszerek kulcschal huzattak vagy tekertettek fel.
- ⁸ Shakespeare: *II. Richard király*, 4. felv. I. jel.
- ⁹ Bárczaság (Burzenland), Brassó vidéke, melyen a Barcza patakja foly keresztül.
- ¹⁰ Többi közt volt egy Imrefi János, veszedelmes, de feleségiért igen kedves embere. L. Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*. - *Monum. hung.* 2. k. 27. l.
- ¹¹ Victor Hugo: *Őszi levelek*.
- ¹² Weisz ezen évben (1609) júliusban a fejedelemtől parancsot vőn, az oláhországi vajdának a békét felmondani, főleg azon okból, hogy a fejedelemnek ajándékul ígért 8000 forintot el nem küldötte. Mildenburg és Neugeboren: *Transilv.* 179. l.
- ¹³ Az 1609-ki országgyűlésen Kolozsvárrt a fejedelem a szászoktól, törvényesen megalapított joguk ellenére: 25,000 forintot kívánt. - Mildenberg és Neugeboren, *Transilv.* 178. l.
- ¹⁴ Körner Theodor: *Lant és kard*.
- ¹⁵ A szászok címje: *Prudentes et circumspecti*, miként a székyeké: *celeris et agiles*. - Okosak és körültekintők: gyorsak és mozgékonyak.
- ¹⁶ Szász köznyelven: Ne vigy minket a kísértetbe.
- ¹⁷ Vörösmarty: *Tündérvölgy*.
- ¹⁸ Mildenberg és Neugeboren. *Transilvania*. - Hormayer és Mednyánszky, *Zsebkönyv*. - Betlen Farkas.
- ¹⁹ Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*.
- ²⁰ *Han*, birót tesz szászul.
- ²¹ Szász köznyelven: hogy téged az ördög.
- ²² Kazinczy: *A Hunyadi-vár*.
- ²³ Imrefi, Bátori Gábornak cancellárja volt s igen meghitt embere. Benkő, *Transilvania*. - Mild. és Benigni, *Transilv.*
- ²⁴ Shakespeare: *A két veronai*, 3. felv. 1. jel.
- ²⁵ Mely vajdával egy fakó ló kérése és nem adása miatt veszett össze. - Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*. 28. lap.
- ²⁶ Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*.

²⁷ E Bátori Gábor igen virtuozus fejedelem volt egyébiránt; de a rossz alkalmatosságok stb. - Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*, 26. lap.

Lelki s testi tehetségekkel s hadi erővel felruházott fejedelem. - Benkő, *Transilv.* 114. Par.

Ezen utolsó, gazdagság s athletai szépség által megkülönböztetett sarjadék. - Mildenberg és Neugeboren, *Transilv.* 168. lap.

²⁸ Némelyek magok feleségeikkel is kedveskedtek, ilyek egynéhányan voltak többek között - Kamuti Farkas; - Kemény János erd. fejed, *Önéletrajza*, 27. lap.

²⁹ Első éveiben uralkodásának, Bátori Gábor is bizodalma méltatta Weiszot, ki országos dolgokban igen próbált és gyakorlott volt. - Mildenberg és Neugeboren: *Transilvania*. 177. lap.

³⁰ Mely vajdával egy fakó ló kérése és nem adása miatt veszett össze. - Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*. 28. lap.

³¹ Többek között Gyalu várát is Kamuti Farkasnak afféléért adták volt - - - - - proverbiumba is kelvén azután akkori időben - - - - - fiam Kata - Gyalu várért. - Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*, 27. lap.

³² Rákóczi Zsigmond lemondása után, az erdélyiek ugyanezen országgyűlésében, leginkább a Betlen Gábor közbenjárása által, Bátori Gábort választották - - fejedelemmé. - Neugeboren, *Handbuch der Gesch. Siebenb.* 440. lap.

³³ Imrefi publice nem állott azzal hízkelni - - - «Ha, ugymond, volt Nagy Sándor, az is jobb és virtuozusabb nem volt Bátori Gábornál.» - Kemény János erdélyi fejedelem *Önéletrajza*, a 29. lapon.

³⁴ Hogy ebben ne hátráltassék, a legelőkelőbb férfiakat távoztatta el udvarából, követségekre. Főleg Betlen Gábort, ki már azelőtt követje volt a török udvarnál, II. Rudolf császárhoz, a régi egyezkedés megújításának ügye alatt. - Neugeboren, *Handbuch der Gesch. Siebenb.* 241. lap.

³⁵ Virgil, *Aeneis*, 2. könyv. Mindnyájan elhallgattak s figyelemmel bámultak oda.

³⁶ Weiszot - - - ki lelkiületének szilárdsága, lelki tehetségei s munkálati gyakorlottsága által közönséges bizodalmat nyert. - Mildenberg és Neugeboren, *Transilvania*, 181. lap.

³⁷ Ő sokszerű egybeköttetése által az udvarnál jókor tudósítást vett a fejedelem szándékáról. - Mildenberg és Neugeboren, *Transilvania*, 181. lap.

³⁸ Viktor Hugo: *Őszi levelek*.

³⁹ Sőt a követ minden nemzeti jog ellen, a fejedelem által fogságra vettetett. - Mildenberg és Neugeboren. *Transilvania*, 179. lap.

⁴⁰ Kegyelet, székely szó, szivárvány helyett.

⁴¹ Az itt álló székely népdalnak eredetije így van írva:

«Tege delben kayantoban
Biro lett az csik az toban
To ki zarad ebhawara,
Biro kerewl kosolyara.

Ola falwan az wasarban
Bele fult az lo az sarban
Sarbol gay lez tavazara
Lobol zapon kolosmara.

Gewie rag az kapu zaben
Endrew yukat wer az feyen
Lofew zekel lez Endrewbewl
Zalona hat az gewyebew.»

Magyarázat. Tege, tegnap; - ebhawa, talán: canicula; - kosolya, kosár; - gaj, rög, gör? - kolosma, ing; - gője, kocza; - kapuzábé, kapufélfa.

- ⁴² *Ejtel*, székel szó, kupa helyett.
- ⁴³ Kendi István és Kornis Boldizsár, kiknek nejeiket a fejedelem el akarta csábítani. - Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Siebenb.* 141. lap.
- ⁴⁴ *Kabola*, kancza; - *kecskeolló*, kecskegidő - *babó*, hosszú guba; - székel szavak.
- ⁴⁵ Shakespeare: *Hamlet*, 2. felv. 1. jelen.
- ⁴⁶ Ezen évben (1609) augusztusban, számlálhatlan sokasága a sáskáknak jött Havasföldről Erdélybe, sűrűségök és sokaságuk a nap fényét gátolta és árnyékolta. Betlen Farkas: *Histor.* 6. köt. 536. lap.
- ⁴⁷ Bátori Gábor a fejedelem, személyesen jött Brassóba, néhány nap mulatott, melyeket lakomákkal s táncmulatságokkal töltött. Ezekben hajlamát a kicsapongásokra nem igen titkolá már. Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 178. lap.
- ⁴⁸ Oh! én Istenem! szász köznyelven.
- ⁴⁹ Hogy tégedet a vihar! szász köznyelven.
- ⁵⁰ Anyám! atyám! szász köznyelven.
- ⁵¹ Lásd Daniel Scheint: *Das Land der Szekler.*
- ⁵² Hogy az ördög vigyen el! szász köznyelven.
- ⁵³ Melléje magokat színlett tanácsadók - részegeskedésre - - vetemették. Kemény János erdélyi fejed. *Önéletrajza*, 27. lap.
- ⁵⁴ Jan. 13. 1610. a fejedelem maga, feles kísérettel Brassóba jött: magaviselete a legkicsapongóbb - vesztének indulté volt. S hiven követé a fejedelmi kíséret, parancsnoka példáját. - Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 179. lap.
- ⁵⁵ Eugen Sue: *Coucaracha.*
- ⁵⁶ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.*, 169. és 179. lap.
- ⁵⁷ Jule Lacroix: *Le Tentatcur.*
- ⁵⁸ Többi közt volt egy Imrefi János, veszedelmes, de feleségiért igen kedves embere. L. Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza.* - *Monum. hung.* 2. k. 27. l.
- ⁵⁹ Nagyon buja volt - - - s a szép hölgyek elcsábítására kerítői voltak. Benkő: *Transilvania*, 114. cikkely.
- ⁶⁰ És a Kendi Istvánnali összeesküvésért a fejedelem ellen. *Handbuch der Gesch. Siebenb.* Neugeb. 242. lap.
- ⁶¹ Lessing: *A bölcs Náthán*, 2. felv. 5. jelen.
- ⁶² *Harambasa*; így nevezték akkor s nevezik jelenben is a tolvajvezéreket avagy kapitányokat Erdélyben.
- ⁶³ S ezért voná sokaknak gyűlölséget magára. Benkő: *Transilvania*, 114. cikkely.
- ⁶⁴ Shakespeare: *A vihar*, 1. jelen.
- ⁶⁵ Jule Janin: *L'ane, mort et le femme guillotinée: L'homme modele.*
- ⁶⁶ Cz. - - - *Remete Péter.*
- ⁶⁷ *Katrincza*, kettős kötő, melyet elül-hátul viselnek az oláh nők.
- ⁶⁸ S Székben meg akarták őt ölni, mikor a beszterczei országgyűlésére vala menendő. *Handbuch der Gesch. Siebenb.* Neugeboren, 241. lap.
- Leginkább hasonló okért esküdtek a beszterczei országgyűlésre menendőnek halálára, 1610. évben; Kendi István a kancellár, Kornis Boldizsár, Sennyei Pongrácz - - - Basa István, Pataki, másként Borbély János. Benkő. *Transilv.* 114. cikkely.